

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

EŞ-ŞAMTU VE'Ş-ŞAĞABU ROMANININ SOSYAL VE EDEBİ YÖNDEN TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

NUHA MOHAMED

Danışman

DR. ÖĞR. ÜYESİ RECEP ÇİNKİLİÇ

Ekim 2019

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

EŞ-ŞAMTU VE'Ş-ŞAĞABU ROMANININ SOSYAL VE EDEBİ YÖNDEN TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

NUHA MOHAMED

Danışman

DR. ÖĞR. ÜYESİ RECEP ÇİNKİLİÇ

Ekim 2019

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇİNKİLİÇ danışmanlığında Nuha MOHAMED tarafından hazırlanan “eş-Şamtu ve ‘ş-Şahabu Romanının Sosyal ve Edebi Yönden Tahlili” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

03/10/2019

(İmza)

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ (Başkan)

[İmza]

Doç. Dr. Hüseyin POLAT

[İmza]

Doktor Öğretim Üyesi Recep ÇİNKİLİÇ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

(Unvan, Adı Soyadı)

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*eş-Samtu ve 'ş-Sahabu* Romanının Sosyal ve Edebî Yönden Tahlili” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

03/10/2019

Nuha MOHAMED

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Suriyeli yazar Nihâd Sîris'in 2004 yılında kaleme aldığı çabaları ve propagandistlerin çalışmaları sonucu kendine ulvi bir kaynaktan otorite ve meşruiyet verildiği izlenimi yaratan diktatör rejimlerin inşa ettiği baskı ortamını son derece ironik bir dille anlatan *eş-Şamtu ve 'ş- Şahabu* (الصمت والصخب) romanı ele alınmıştır.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan ilk tez danışmanım "Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ"e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez yazma dönemi boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam "Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇİNKİLİÇ"e teşekkür ve minnetimi özellikle belirtmek istiyorum.

Nuha MOHAMED

Kırıkkale, 2019

ÖZET

Mohamed, Nuha, “*eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu Romanının Sosyal ve Edebî Yönden Tahlili*”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Edebî eserler yapıları gereği -olay örgüsü- şeklinde sistematik bir metinsel yapıyı gerekli kılmaktadır. Kurgusal (hayalî) olan ile olgusal (gerçek) olan olaylar birbirlerinden farklı yanlara sahiptir. Tarihsel ve biyografik olayların inşasında, kurmaca olaylar için geçerli olmayan bir yapı söz konusudur. Tezimizin temel eksenini oluşturan *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanı, tarihsel bir roman olarak hayal ve gerçek arasında konumlandırılmıştır. Suriyeli romancı ve yazar Nihâd Sîrîs'in 2004 yılında Lübnan Edebiyat Yayınevinden yayımlanmış olan bu edebî eser, Beşşâr Esed'in babasının halefi olarak iktidara geldikten sonra Suriye'deki siyasi ve sosyal atmosferi konu edinmektedir. Romanda tarihsel bazı olaylara yer verilmezken bazı önemli görülen olaylar ise bir kurmaca çerçevesinde ön plana çıkarılmaktadır. Bu, bir edebî ürünün gerçeği sadece yansıtmaması, aynı zamanda onu “yeni bir biçimle” şekillendirmesi ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bu itibarla bu tarihsel roman anlatım ve içerikten oluşan bir metinsel yapı olarak gerçek ve kurgu arasında ortaya konmaktadır.

Tezimizde *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanı, -neoliberalizm ve postmodernizmin arakesitinde- yeniden şekillenmekte olan Orta Doğu'daki ve özelde Suriye'deki sosyal hayatın edebî ve sosyolojik bir bakış açısıyla analizi konusunda örnek bir metin olarak değerlendirilecektir. Bu çerçevede roman Suriye'deki diktatörlüğün nasıl başladığını ve giderek sosyal baskının hangi dereceye ulaştığını anlatmaktadır. Bu nedenle roman Suriye'de ve bölgede yaşanan olayları anlamak ve bu olaylara ışık tutmak için eksen bir metin olarak seçilmiştir.

eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu romanının edebî bakımdan da ele alındığı bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde roman şekil ve içerik bakımından incelenmiştir. İkinci bölümde romanın kullandığı edebî üslûp ve sosyal tema ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise özgün şekli Arapça olan romanın Türkçeye çevrilmiş hâli verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roman, Suriye edebiyatı, çeviribilim, sosyal değişim.

ABSTRACT

Mohamed, Nuha, “*eş-Şamtu ve’ş- Şahabu* Social and Literary Analysis of the Novel” Master Thesis, Kirikkale, 2019.

Literary works, due to their structure, require a more systematic text structure in the form of a storyline. Fictional (imaginary) ones and factual (real) ones have different aspects. The construction of historical or biographic events entail a structure that is not valid for fictitious events. The novel ‘*eş-Şamtu ve’ş- Şahabu*’, which constitutes the principal axis of our thesis, is placed in between imagination and reality as a historical novel. Syrian novelist and author Nihat Serees’ work, published in 2004 by Lebanon Literature Publishing House, focuses on the political and social atmosphere in Syria after Bashar al-Assad succeeded his father as president. The novel highlights some significant events via a fictitious narrative while leaving out certain historical events, which stems from the principle that a literary work not only reflects the truth but also “reshapes” it into a new form. Therefore, this historical novel is placed in between fiction and reality as a text structure, comprised of narrative and content.

In our thesis, the novel ‘*Samet ve Sahap*’ will be examined as an exemplary text on analyzing the social life in a reshaping Middle East, particularly in Syria at the intersection of neo-liberalism and post-modernism from a literary and sociological perspective. In this context, the novel tells how the dictatorship in Syria started and the extent of social pressure. Therefore, the novel is chosen as a pivotal text in order to understand the incidents taking place in Syria and the region, and to shed light on them.

The thesis, which will literally examine the novel ‘*Samet ve Sahap*’, is planned to have 3 chapters. In the first chapter, the format and content of the novel will be examined. In the second chapter, will focus on the literary style and social theme of the novel. The third chapter the novel, originally in Arabic, will be translated to Turkish.

Key words: Literature, translation studies, social change.

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıda belirtilen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:¹

Sesliler

Kısa Sesliler	Uzun Sesliler
َ : a-e, ِ : i ُ : u-ü	آ, إ, أ : â إِ, ي : î أُ, و : û

Sessizler

ء: ’	خ: ħ	ش: ş	غ: ğ	ن: n
ب: b	د: d	ص: ş	ف: f	ه: h
ث: s	ذ: z	ض: d	ك: k	و: v
ث: S	ر: r	ط: t	ك: k	ى: y
ج: c	ز: z	ظ: z	ل: l	
ح: ħ	س: s	ع: ’	م: m	

¹İsmail Durmuş, “Transkripsiyon”, TDVİA, XLI. Cilt, 2012, 308.

KISALTMALAR

A.e. : Aynı eser

A.g.e. : Adı geçen eser

A.g.m. : Adı geçen makale

b. : (Bin) Oğul

ev. : Çeviren

T.D.V.İ.A. : Türkiye Diyanet Vakfı İslām Ansiklopedisi

İçindekiler

KABUL-ONAY	
KİŞİSEL KABUL SAYFASI	
ÖN SÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1
1. Arap Baharı	3
2. Suriye Kıyamı	5
3. Suriye Edebiyatı	7
3.1. Şiir	9
3.2. Öykü.....	12
3.3. Roman	15
BİRİNCİ BÖLÜM	
NIHÂD SİRİS HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	
1.1. Hayatı	20
1.2. Sanatı.....	20
1.3. Eserleri	22
1.3.1. Roman	22
1.3.2. Televizyon Dizisi	23
1.3.3. Çocuk Dizisi	24
1.3.4. Tiyatro	24
İKİNCİ BÖLÜM	
EŞ-ŞAMTU VE'Ş-ŞAĞABU ROMANININ YAPI VE TEMA İNCELEMESİ	
2.1. Romanda Yapı.....	25
2.2. Romanın Özeti.....	26
2.3. Romanda Olay Örgüsü	27
2.4. Romanda Bakış Açısı	27
2.5. Romanda Kahramanlar.....	28
2.5.1. Ana Kahramanlar	28
2.5.1.1. Avukat Abdülhakim	28
2.5.1.2. Retibe Hanım.....	29
2.5.1.3. Fethi Şin	30
2.5.1.4. Luma.....	31
2.5.1.5. Zaim.....	32

2.5.1.6. Hail Bey.....	33
2.5.1.7. Semira.....	34
2.5.2. Yardımcı Kahramanlar	34
2.5.2.1.Fethi Şin'in Şair Arkadaşı	34
2.5.2.2. Luma'nın Eşi	35
2.5.2.3. Zaim'in Babası	36
2.5.2.4. Yayın Müdürü	37
2.5.2.5. Yönetmen Yardımcısı.....	37
2.5.2.6. Yoldaş Yazarlar	38
2.5.2.7. Baş Editör	38
2.5.2.8. Enformasyon Bakanı	39
2.5.2.9. Televizyon Kanalının Direktörü.....	39
2.5.2.10. Nuh	40
2.5.2.11. Yoldaşlar ve Güvenlikçiler.....	43
2.5.2.12. Doktor Raymond	45
2.5.2.13.Doktor Raymond'un Mesai Arkadaşı Hemşire	47
2.5.2.14. Ölen Kadın	47
2.5.2.15. Cemil el-Hayat (Ebu Ahmet).....	50
2.6. Romanda Zaman.....	53
2.7. Romanda Mekân.....	53
2.8. Romanda İşlenen Temalar	54
2.8.1. Sistemle İlişkiler ve Siyasi Rejimlere Atıflar	54
2.8.2. Toplumla İlişkiler	56
2.8.3. Aile ile İlişkiler.....	59
2.8.4. Aşk ve Cinsellik	60
2.8.5. İslami Motifler.....	62
2.8.6. Müzik ve Kitlesele Manipülasyon.....	64
2.9. Romanda Kullanılan Üslup	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EŞ-ŞAMTU VE 'Ş-ŞAHABU ROMANININ TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ

SONUÇ	163
KAYNAKÇA	165

GİRİŞ

Toplumlar ve topluluklar arasındaki eşitsizliğin nedenleri siyaset biliminin, sosyolojinin hatta psikolojinin temel araştırma konuları arasında yer almıştır. Edebiyat da nedenleri araştırmak, tezler ortaya koymak, sonuçlara varmak gibi amaçlar olmasa da insan yaşamını, duygularını ele almasıyla eşitsizlikler ve benzerlikleri ortaya koyan bir alandır. Nihâd Sîrîs de *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında ait olduğu toplumun özelliklerini, niteliklerini anlatırken sosyolojiye, siyaset bilimine de dolaylı da olsa katkı sağlamıştır.

Nihâd Sîrîs, edebiyatın toplumsal anlamda üzerine aldığı sorumluluğun gereğini yapan bir yazar olarak *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında kahraman yazar Fethi Şin'in, ülkenin mutlak hâkimi Zaim'in iktidara gelişinin yirminci yıl kutlamalarında yaşadığı bir günü, geçmişe geri dönüşler yaparak anlatmaktadır.

Propaganda şarkıları ve yandaşların sloganlarından oluşan gürültünün, insanın düşünmesi, huzurla yaşaması için gerekli sessizliği bastırdığı bir atmosferde sıcaktan bunalan bir muhalif adamın sokağa çıkmasıyla başlayan öyküde “bilinmeyen” bir Arap ülkesindeki yaşanan baskı ve yozlaşma, aşkı da içine alarak bu eserde anlatılmaktadır. Orta Çağ'ın değilse bile Orta Doğu'nun karanlık günlerinde sadece gerçeği anlatmayı tercih etmeyip edebiyatın kendine sunduğu olanaklarla öyküsünü ölçülü şekilde harmanlayan Sîrîs; öyküyü güçlendirmek için tarihten, tarihî kişiliklerden ve olaylardan örnekler vermiş, sisteme karşıt olan kahramanın geleneklere karşı duruşunu da yasak aşkıyla zarafetle anlatmıştır.

Romanda sükûneti tercih eden muhalif yazar Şin; liderliğin gürültüsü, hücrenin ve ölümün sessizliği arasında tercih yapmak zorunda bırakılmaktadır. Romanda yer alan “*Yürüyüşlerimizdeki tezahürat ve hoparlörlerin ortaya çıkardığı gürültü, düşünceyi yok etmek için gereklidir. Düşünmek lanettir, suçtur hatta lidere ihanettir. Sakinlik ve sessizlik insanı düşünmeye ittiğine göre kitleleri arada bir bu tür gürültülü yürüyüşlere sürüklemek insanların beyinlerini yıkamak ve onları düşünme suçuna düşmelerini engellemek için gereklidir. Yoksa bütün bu gürültünün ne anlamı var ki?*”² İfadelerinden kitle ya da insan olmayı, zıtlar üzerinden akıcı bir üslupla anlatan Nihâd Sîrîs'in kitabının ülkesinde yasaklanmasıyla kahraman Şin'in tercihini de öğreniyoruz. Eser, ismiyle bu cümleleri özetler niteliktedir: *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* yani gürültü ve sessizlik.

² Nihâd Sîrîs, *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu*, Dâru'l-Âdâbi'l-Lubnânî, Beyrut, 2004, s. 5.

Eserde vahŖi kapitalizmin ve diktatörlüğün yerilmesi, Orta Doğu'daki siyasi aktörlerin birbirine benzer olan niteliklerinin açığa çıkarılması, halkın baskı rejimleri altında ezilmesi, resmî ideolojinin baskı unsurlarının resmedilmesi roman kahramanları arasındaki diyaloglar ve anlatılan küçük çaplı olaylarla okuyucuya aktarılmıştır.

Sosyal bilinç ve hassasiyet düzeyi yüksek olan yazar, yaşadıklarına ve şahit olduklarına sessiz kalmamış, yaşadıklarını ve şahit olduklarını romanında sessizliğin sesiyle dile getirmiştir.

kıvılcımını ateşlemiştir. Tunus'ta meydana gelen olaylar sonucunda yapılan devrime Yasemin Devrimi adı verilmiştir.³

Arap Baharı kimi stratejistlere göre Sykes Picot Antlaşması'yla İngilizler başta olmak üzere Batılı devletlerin gizli anlaşmalarla çizdiği sınırların yeniden çizilmesi demektir.⁴

Arap Baharı birçok politik bilimci tarafından tahmin edilmekteydi ancak bu sürecin Tunus gibi bir ülkede çıkması düşük ihtimal olarak görülüyordu. Buna rağmen Ocak 2011'de Tunus halkı sokaklara dökülmüş, diktatör Zeynel Abidin bin Ali'yi uzun süredir başında olduğu yönetimden alaşağı etmiştir.⁵

Zeynel Abidin bin Ali'nin yönetimden düşmesine laik gruplar öncülük etse de bu devrimin seyrini İslami kesim baskın gelerek farklı bir noktaya taşımıştır. En-Nahda Hareketi bu süreci yönetmeyi kendine görev edinmiştir.⁶Tunus'ta başlayan devrim ateşi daha sonra hızlı bir şekilde yayılarak domino etkisiyle Mısır, Libya, Suriye, Yemen, Sudan, Cezayir vb. ülkelere yayılmıştır.

Mısır'da Tahrir Meydanı'nda zuhur eden olaylar birçok kişinin yaralanması ve ölümü ile sonuçlanmıştır. Mısır lideri Hüsnü Mübarek'in ardından seçimle başa gelen ilk Mısır cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi'nin devrilerek yerine Abdülfettah es-Sisi'nin gelmesi Mısır'da olayları daha içinden çıkılmaz hâle getirmiştir.⁷

Cezayir de Arap Bahar'ından nasibini almıştır. Cezayir halkının İslami yönetim istemleriyle sokağa dökülmesi büyük yankı uyandırmıştır. Bunun yanında Fas'ta bir stadyumda taraftarların sloganları halkın içinde bulunduğu durumu ve şikâyetlerini yansıtmaları açısından önem taşımaktadır.

*“Şikâyetim Yüce Rabbime,
Sadece O, bilir hâlimi,
Bu ülkelerde kara bulutlar içinde yaşıyoruz,
(Yana yana) esenlik arıyoruz, Ey Mevlamız, bize yardım et,*

³ Mustafa Cem Ünal, “Arap Baharı Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt, 16, No. 2, 2017, s.160.

⁴ Taha Niyazi Karaca, *Sınırları Çizen Kadın İngiliz Casus Gertrude Bell*, Kronik Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2019, s. 23.

⁵ Graham E. Fuller, *Türkiye ve Arap Baharı*, Eksi Kitaplar, 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 245.

⁶ a.e., s. 246.

⁷ Recep Çinkılıç, “Arap Baharı ile Modern Arap Romanı Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Değerlendirme: Mısır Örneği” *Filoloji Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler, Gece Kütüphanesi*, Ankara, 2019, s. 58.

*Bize leblebi gibi uyuşturucuyu dayadılar,
Bizi yetim (sahipsiz) bıraktılar...
(Ey yöneticiler!) Kıyamet günü hesaba çekileceksiniz!
Yeteneklerimizi zayı ettiniz,
Uyuşturucularla onları yitirdiniz,
şimdi ne bekliyorsunuz!
Beldelerin servetlerini yediniz, bitirdiniz,
Onları, ecnebilere peşkeş çektiniz,
Karşılığında ise bu nesli zorbalıkla yönettiniz,
Yaşam sevincini ve hisleri katlettiniz!”⁸*

Nisan 2019’da benzer bir süreç Sudan’da da yaşanmıştır. Sudan’da halk, ekonomik durumun kötüye gitmesi nedeniyle sokaklara dökülmüş, protestolar sonucunda 30 yıllık Ömer el-Beşir yönetimini sona erdirmiştir. Darbeyle başa gelen Ömer el-Beşir yönetiminin devrilmesinin ardından ülkede bir kaos ortamı baş göstermiş ve Geçici Askerî Konsey ile Özgürlük ve Değişim Bildirgesi Güçleri arasında 17 Temmuz 2019’da siyasi bir anlaşma imzalanarak kaos ortamına son verilmeye çalışılmıştır. Bilindiği üzere Sudan Güney ve Kuzey olmak üzere ikiye ayrılmıştı.⁹

Tunus gibi, ihtimal verilmeyen ülkelerden biri olan Suriye de Arap Baharı sürecine dâhil olmuştur. Suriye halkının Esed ailesinden gördüğü zulüm ve bastırma politikaları da Arap Baharı olaylarının Suriye’ye yayılmasını sağlamış ve burada da yönetime başkaldırıları meydana gelmiştir.

Suriye Kıyamı

Suriye Kıyamı, Arap Baharı’nın etkisiyle meydana gelen devrimsel bir süreçtir. Bu süreç, babası Hafız Esed gibi diktatör olan Beşşar Esed’in uyguladığı zalimane politikalar ve Arap Baharı etkisiyle kendini göstermiştir. şam’ın güneyinde yer alan Dera kentinde Suriye Kıyamı başlamıştır.

⁸ “Faslı Taraftarlardan Zorba Yönetimlere Tezahüratla Tepki”, 18 Mart, 2019, (Erişim) bit.ly/2OD6HJr, 9 Eylül 2019.

⁹ “Sudan’da Siyasi Anlaşma” Haber Fly, 30 Ağustos, 2019, (Erişim) bit.ly/2VBBelO, 9 Eylül 2019.

Suriye kıyamına etki eden olay, Mart 2011’de, Dera’da 14 yaşlarında iki gencin “Gençlik düzenin değişmesini istiyor.” Şeklinde duvar yazısı yazması ve bu gençlerin tutuklanmasıyla başladı. Bu iki gencin tutuklanıp işkencelere maruz kalması halkta büyük tepki uyandırdı. Söz konusu olay bundan sonraki süreçte meydana gelen gösterilerin de başlangıcı oldu.

15 Mart 2011’de başkent Şam’da sokağa dökülen halk, gösteriler yapmaya karar verdi. 15 Mart’taki gösterilere “Öfke Günü” adını veren halkın protestoları zorbalıkla bastırılınca 17 Mart’ta ülke genelinde gösteriler düzenlenmeye başlanmıştır. 20 Mart’ta gösteriler çatışmaya dönüşmüş, rejim halkı zorbalıkla susturmaya çalışmıştır. O günden bu yana rejim, halkı kimyasal silahlar, kitle imha silahları, uçak saldırıları vb. yöntemlerle katletmeye devam etmektedir.¹⁰

Bunların yanında Amerika, Rusya, Özgür Suriye Ordusu, muhalif gruplar vb. unsurların da çatışma noktası olan Suriye’de halk zor durumdadır. 2011’den bu yana devam eden ve sonuca kavuşturulamayan olaylar neticesinde Suriye halkı katledilmekte, ölümden kurtulanlar farklı ülkelere göç etmekte, kaçak yapılan göçler neticesinde birçok masum insan yaşamını yitirmekte, Suriye’de kalanlar ise rejime karşı hâlen direnmektedir.

Suriye halkı başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere göç etmiş ve göç ettikleri yerlerde iş imkânı bulmaya çalışmaktadır. Kimi Suriyeliler zorlu şartlar altında kaçak ve sigortasız olarak düşük ücretlere çalışma imkânı bulmuşken kimi Suriyeliler de işletmeler açarak ticaret faaliyetlerini yürütmektedir. Bunların yanında iş bulamayan ve barınacak yer temin edemeyen Suriyeliler de mevcuttur.

Suriye’de bir iç savaş olduğu dile getirilse de Amerika, Rusya, Çin, İran, Türkiye gibi güçlerin bölgeye müdahale etmesi bu durumun bir savaş olmadığını göstermektedir. Suriye’de suların durulması ise siyasi ve askerî olarak köklü çözüm süreçleriyle mümkün görünmektedir. Şu anki konjonktür çatışmaların bitmeyeceğinin sinyalini bizlere vermektedir.

¹⁰ Ahmet Emin Dağ, *Suriye Bilâd-ı Şam’ın Hazin Öyküsü*, İHH Yayınları, İstanbul, 2013, s.86.

Suriye Edebiyatı

Kadim Arap edebî kültürünün bir uzantısı olan Suriye edebiyatı, tarih boyunca savaşlar, siyasi gelişmeler, göçler vb. sosyal olaylar neticesinde birçok farklı kulvara girmiş ve bugünkü şeklini almıştır. Bilindiği üzere Arap edebiyatı, İslamiyet öncesinde şiir üzerine kurulmuştur. Cahiliye Devri Arap toplumunda şiir ve edebiyat önemli bir yer edinmiştir. Her yıl düzenlenen Ukaz Panayırı'nda seçilen 7 şiir “el-Mu‘allağātu’s-seb‘a” yani “Yedi Askı” adıyla İslami Dönem öncesi dahi kutsal kabul edilen Kâbe'nin duvarlarına asılmıştır.

Kaside ile başlayan Arap edebiyatının serüveni; gazel, mesnevi vs. nazım şekillerinin de gelişmesiyle üst mertebelere gelmiştir. Fesahat ve belagatte çok ileri seviyelere giden Arap toplumu, Hz. Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'le getirmiş olduğu yeni edebî üslup karşısında hayretler içerisinde kalmışlardı. Kur'an-ı Kerim üslup olarak ne şiire ne de düzyazıya benzemekteydi. Bu üslup, Arapları çaresiz bırakmıştır. Kur'an'ın üslubundan etkilenen kimi Araplar Müslüman olmuş kimi de bu üslubun ancak bir sihir olduğu kanaatine varmıştır.

İslam'ın Arap Yarımadası'na ve tüm Orta Doğu'ya yayılmasından sonra Arap edebiyatı İslami bir kimliğe bürünmüş; tevhit inancı etrafında bir edebî saha oluşmuştur. Günümüzde Türk toplumunda divan edebiyatı olarak tanımlanan edebî saha; Arap, Fars ve Türk unsurlarının mükemmel bir sentezi hâlinde Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına kadar ortak bir kültürü temsil etmiştir.¹¹

Hız. Muhammed'in vefatından sonra İslam dünyasının liderliğini hilafet sayesinde Dört Halife, Emeviler ve Abbasiler aracılığıyla yürüten Araplar, Osmanlı Devleti'nin Yavuz Sultan Selim'le halifeliği ele geçirmesiyle tüm Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi, Osmanlı himayesi altında yaşamışlar, Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla kendi devletlerini kurmuşlardır.

Her bir Arap ülkesi kendi sınırları içerisinde millî devletlerini kurduktan sonra edebî süreç de bu tarihî ve toplumsal olaydan etkilenmiştir. Suriye edebiyatı da kadim geleneğin çizgisinden çıkarak bu dönemde Batı etkisinde kalmış; Batı edebiyatı ürünleri olan roman, hikâye vb. edebî metinler Suriye kültür sahasına egemen olmuştur. Tüm bunlardan hareketle tarihî süreç dikkate alındığında Suriye edebiyatının şekillenmesindeki gelişmeleri şu şekilde sıralamak mümkündür: İslamiyet'in Arap Yarımadası dışına çıkıp Biladüşşam -Suriye, Ürdün,

¹¹ Ömer Faruk Akün, “*Divan Edebiyatı*”, T.D.V.İ.A., IX. Cilt, 1994, s. 416.

Filistin, Lübnan'ı içerisine alan bölge- topraklarına yayılması, Suriye'nin Fransız İhtilali'nin etkisiyle Osmanlı topraklarından ayrılması, Esed ailesinin başa gelmesi ve Suriye Devrimi.

Suriye edebiyatının günümüzdeki şeklini almasında hiç kuşkusuz tüm dünyayı kasıp kavuran ve etkisi altına alan Fransız İhtilali'nin etkisi büyüktür. Osmanlı coğrafyasındaki tüm beldeler gibi Suriye de bu ihtilalin getirmiş olduğu milliyetçilik akımından etkilenmiş, sonuç olarak Suriye, Osmanlı Devleti'nden kopmuştur. Osmanlı Devleti'nden kopan Suriye de milliyetçilik akımı ve Batı'nın etkisiyle gelişen bir edebiyat ortaya çıkmıştır. Bu edebiyat geleneksel köklerinden kopup çağdaş fikirlerle temelini atmıştır. Corci Zeydan gibi, Arap tarihini konu alan yazarların ortaya çıkması da Arap milliyetçiliğini bir seviye daha üstlere çıkarmıştır.¹²

Suriye edebiyatı da dâhil olmak üzere Arap edebiyatı 1950'lerde farklı bir boyuta taşınmıştır. Bunda Filistin topraklarında İsrail'in ortaya çıkması ve büyük yankısı, sosyalist rejimlere doğru evrilen Arap yönetimleri etkili olmuştur. Bu da aydınlarda ve yazarlarda bir zihin bulanıklığı olmasına yol açmıştır.

“Çağdaş Arap düşüncesinde özellikle 1950'li yıllardan beri Arap mirasının tabiatı ve değeri hakkında aydınlar arasında sıcak bir tartışma yaşanmaktadır. Bu tartışma bilhassa genel olarak Arapların yaşam biçiminin yenileştirilmesi ve modernleştirilmesine yönelik çeşitli bakış açıları sadedinde açılmıştı. Değişimin Arap kimliğini ortadan kaldıracağı ve Arapları, tarihî özgünlüklerinin kaynağı olan miraslarından koparacağına dair korkular vardı. Buna karşılık anti değişimin Arapları uluslararası ilerlemeden geri bırakacağı, onları geçmişe kilitleyeceği, nihayet dünya gündeminden koparacağı ve Arap kültürünü ölü bir noktaya sürükleyerek fosilleştireceğine dair endişeler de mevcuttu.”¹³

Günümüzde ise Suriye edebiyatı başta olmak üzere, Arap coğrafyasında Arap Bahar'ının esintileri görünmektedir. Bu siyasi ve sosyal sonuçlar doğuran olayın, önümüzdeki

¹² Nevin Karabela, Feyzettin Ekşi, “Arap Edebiyatında Tarihî Romanın Ortaya Çıkışında Milliyetçi Düşüncenin Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2015/2, Sayı: 22, s. 191.

¹³ Issa J. Boullata, “Contemporary Arab Writers and the Literary Heritage”, çev. Eyüp Tanrıverdi, *International Journal of Middle East Studies*, cilt 15, no. 1 (Şubat 1983), s. 111.

yıllarda Suriye edebiyatını şekillendiren en önemli etkenlerin başında gelmeye devam edeceği tahmin edilmektedir.

3.1. Şiir

Cahiliye Araplarından itibaren şiire ve belagat sanatına önem veren Araplar, İslam'ı kabul etmelerinden sonra da şiirle aralarını iyi tutmuşlardır. İslam öncesindeki edebî faaliyetler birçok şairin toplumda önemli yerler edinmesini sağlamıştır. İmruulkays, Tarafa, Ömer bin Ebî Rabî'a, Ebû Nuvâs, Ebu Temâm ve el-Mutenebbî gibi şairler eski Arap şiiri geleneğinde yeni tarzlar ortaya koyarak edebî sahnede yerlerini almışlardır.¹⁴

İslam'ın Arap Yarımadası'nda yayılması ve Orta Doğu coğrafyasına sıçramasıyla Arap şiiri yeni bir yayılma alanı bulmuştur. Yeni milletler ve devletler tanıyan İslam Devleti, edebî ve kültürel faaliyetlere de önem vermiş, söz sanatları gelişme göstermiştir. Cahiliye Arap şiirinde kadın, kadının güzellikleri, aşk vb. konular işlenirken İslamiyet'in etkisiyle bu argümanlar farklı bir kimliğe bürünerek İslami motifleri anlatmada birer araç olmuştur.¹⁵

Cahiliye Araplarının başlatmış olduğu aruzla şiir yazma geleneği, İslami Dönem'de de devam etmiş, aruzun bayraktarlığını Araplardan sonra Farslar devralmış, Farslardan sonra da bu bayrağı Türkler ellerine geçirmişlerdir.¹⁶

İmam Halil bin Ahmed'in sistematik hâle getirdiği bilinen aruz geleneğine Türkler ve Farslar katkıda bulunmuşlardır. Farslar rubai nazım şeklini bu geleneğe kazandırmışlarken Türkler ise tuyuğ nazım şeklini bu edebî geleneğe dâhil etmişlerdir.¹⁷

İslamiyet'in geniş coğrafyalara yayılmasıyla Arap şiiri, tüm Müslümanların ortak edebî zevkini yansıtır hâle gelmiştir. 1789 Fransız İhtilali'nden sonra siyasi düşüncelerin İslam coğrafyasında etkisini göstermesi elbette ki Arap şiirini de etkilemiştir.

Yeni düşünce akımlarıyla beraber Arap şiiri milliyetçilik akımından etkilenmiş ve yeni bir mecraya girmiştir. Bunun yanında geleneği sürdüren şairler de varlıklarını devam ettirmişlerdir.

¹⁴ a.e., s. 118.

¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 23. Baskı, İstanbul, 2014. s. 213.

¹⁶ Ahmet Arı, "Fars Şiiri mi? Farsça Şiir mi? Klasik Türk Şiir Geleneğinin Oluşumu ve Sınırları Hakkında Düşünceler", *Bilgi Bahar*, 2003, Sayı 25, s. 185.

¹⁷ Ömer Faruk Akün, a.g.m., s. 415.

Osmanlı Devleti'nin gerilemesi ve yıkılmasından sonra Orta Doğu'da ulus devletler kurulmuş, Suriye edebiyatı da kendi şairlerini çağdaş sürümüyle devam ettirmeye başlamıştır. Yeni şiirde çağdaş dünyanın ana temaları olan konulara yer verilmiştir.

1950'li yıllardan itibaren Arap edebiyatı ve şiirinde meydana gelen tartışmalar şiiri yeni bir mecraya sokmuştur. Değişimi savunan birkaç şair, Arap edebiyatında çığır açmıştır. Bu şairler dil ve şekle yeni teknikler sokarak eski modellerden oldukça farklı temalar işleyerek Arap şiirini canlandırmayı hedefleyen bir hareket başlatmışlardır. Bu hareketten Suriye şiiri de nasibini almıştır.¹⁸

Değişim hareketinin öncüsü es-Seyyab adlı Iraklı şair kabul edilir. Bu şairi Suriyeli şair Adonis -diğer adıyla Ali Ahmed Said- de takip etmiştir. 1930 doğumlu olan Adonis, es-Seyyab'ı geride bırakmış hatta Arap geleneğini bir kenara atmakla eleştirilmiştir.

“Yazdığı şiirlerde Adonis sözgelimi sufilerin sonsuzluk, keşif vemükemmellik, gerçeklik ve özgürlük arayışlarında ortaya çıkan eski Arap değerlerini kullanarak bu teorisini tamamlamaya çalışmıştır. Şiirlerinde aynı zamanda düşüncelerini somutlaştırmak için edebi Arap geleneğinden ve Arap tarihinden pek çok kişilik uyarlaması yapmıştır. Adonis serbest şiirler ve mensur şiirler yazmıştır. Bunlarda kullanılan dil, daha önce hiç söylenmemiş bir şeyler söylemek, herhangi bir anda şairin hayat, kâinat, tarihle bütünleştiği vizyonu yakalamak, sürekli kendisini dönüştürmek, aralıksız olarak şairin iç dönüşümleri ve onun kendi içinde kırıldığı şekliyle dünyanın baş döndürücü değişimiyle irtibat hâlinde olmaya çalışmak için sürekli kendisini dönüştürmeye eğilimlidir. Sonuçta ortaya çıkan şiirler ise mutlaka kolaylıkla anlaşılabilen metinler değildir. Gittikçe azalan Adonis hayranı pek çok Arap okuyucu için Adonis, edebî Arap geleneğinin geleceğini kuşatan keşfedilmemiş bölgede öncü bir isimdir. Bu nedenle Adonis'in Arap geleneğinin temel mecrasını iyi anlayıp anlamadığını sadece gelecek gösterebilecektir. Ancak onun Arap geleneğiyle ciddi ve sorumlu bir şekilde boğuştuğu ve pek çok unsurunu başarıyla kullanarak geleneği kendi modernist görüşlerinin hizmetinde kullanmak için çok sıkı çalıştığı konusunda kuşku yoktur.”¹⁹

Bu noktada Suriyeli bir diplomat, denemeci ve şair olan Nizar Kabbani'yi de anmak gerekir. 1923'te Suriye'nin başkenti Şam'da dünyaya gelen Kabbani'nin annesi Türk asıllıdır.

¹⁸ Boullata, a.g.m., s.112.

¹⁹ a.e., 112.

1975'te Londra'da yaşamını yitiren Kabbani, ardında birçok eser bırakmıştır. Kabbani edebî dünyaya ilk adımını Hukuk Fakültesi öğrencisiyken kendi çabaları ile bastırıldığı *Esmer Bana Dedi ki* şiir kitabıyla atmıştır.

*“Diliyle ve anlatımıyla olduğu kadar, muhtevasıyla da -özellikle kadına ve cinselliğe yaklaşımındaki cüretiyle- geleneksel şiir ve ahlak anlayışının sınırlarını zorlayan bu eser, II. Dünya Savaşı kuşağının yaşadığı kaygı, kayboluş ve duygusal bastırılma gibi konuların cüretli bir yorumu niteliğindedir.”*²⁰

Kabbani, bu eserle belagat putunu yıkmaya çalıştığını söyler. Şiir yazmaya başladığı andan itibaren Kabbani, kendi dilini bulduğunu ifade eder.

*“Nizar Kabbani'nin şiirleri, genel olarak kadın ve siyaset olmak üzere iki ana temadan meydana gelir. Kadın konusu, sanat yaşamının bütün safhalarında yer alır ve gelişim bakımından süreklilik gösteren en geniş tema olur. Siyasi şiirlerinde ise çağdaş Orta Doğu Arap ülkelerinin (Filistin, Mısır; Arap-İsrail savaşı vb.) siyasi meseleleri üzerinde durmuştur. Ezcümle İsrail'in Filistin topraklarını haksız yere işgalinden sonra kaleme aldığı Kudüs, Nizar Kabbani'nin en ünlü şiirlerinden biridir. Nizar Kabbani, çağdaş Arap edebiyatına damgasını vuran önemli şahsiyetlerdendir. Duygusal ve romantik bir şair olan Nizar Kabbani, şiirlerini oldukça sade bir dille yazmıştır.”*²¹

Kabbani'nin şiir ve siyaset hakkındaki görüşleri kendisine ait şu sözlerde bulmak mümkündür:

*“Sen kim olduğuna karar veremediğin zaman senin kim olduğuna başkası karar verecektir. Sen kendini yönetemediğin zaman başkası seni yönetecektir. Sen gemini yürütemediğin zaman korsanlar ve çapulcular onu yürütecektir.”*²²

Bunların yanında Suriyeli şairler arasında şunlar sayılabilir:

“Klasik şairlerden Muhammed el-Bizm, Hayreddin ez-Zirikli, Halil Merdembek, Şefik Cebrî ve Bedevî Cebel; romantik ekolden Nesib 'Arîda, Vasfî Kurunfulî, Zekî Konsul,

²⁰ Süleyman Tülüçü, “Nizar Kabbani ve Eserleri Üzerine Notlar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 35, 2011, s. 27.

²¹ a.e., s. 28.

²² Nizar Kabbani, *Ben Beyrut*, çev. İbrahim Demirci, Hece Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2016. s. 108.

Abdüsselâm 'Uyûn's-Sûd ve Abdalbâsit es-Sûfi; parnasyenlerden Hayreddîn el-Esedî, Nedîm Muhammed ve Ömer Ebû Rîşe; realistlerden Abdüsselâm el-'Uceylî, Süleymân el-'Îsâ, Şevkî Bağdâdî, Muhammed el-Mâğût ve Fâyiz Haddûr; sürrealistlerden Orhân Müyesser, Nihâd Rıdâ ve Muhammed 'Imrân; semboliklerden 'Alî el-Cündî, Abdülkerîm en-Nâ'im, Memdûh 'Advân ve Nezîh Ebû 'Afeş."²³

3.2. Öykü

Arap dünyasında edebî faaliyetlerin yoğun olduğu birkaç ülkeden biri Suriye'dir. Tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan Suriye toprakları, Dört Halife Dönemi'nde İslam'la tanışmış, bu dönüm noktası Suriye'de hayatın tüm alanlarına sirayet etmiştir. Bunların başında da edebiyat gelmektedir.

İslamiyet'le beraber değişen ve gelişen yaşam tarzı, Suriye topraklarındaki edebî faaliyetleri de yönlendirmiştir. 18. yüzyılda meydana gelen Fransız İhtilali Suriye topraklarını da etkilemiş, Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Suriye'de milliyetçi faaliyetler baş göstermiştir. Milliyetçilik faaliyetlerinin etkileri kültürel hayata da yansımış, klasik kıssa ve hikâyeye veren yazarlar, çeviri roman ve hikâyeye hareketlerinin etkisinde kalarak eserler vermeye başlamışlardır. Köklü bir hikâyeye geleneğine sahip olan Suriye toprakları, çağdaş dünyanın fikir bombardımanından etkilenecek geleneksel edebî ürünleri yavaş yavaş terk eder hâle gelmişlerdir. Bu dönemde önemli kültür merkezlerinden biri olarak Beyrut dikkatleri çeker. Selanik'te nasıl Türk milliyetçiliğinin tohumları ekildiyse Beyrut'ta Arap milliyetçiliğinin tohumları ekilmiştir.²⁴

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da etkisini gösteren milliyetçilik, Orta Doğu'da Osmanlı Devleti'nin ardından birçok devletin kurulmasının önünü açmıştır. Bunlardan biri olan Suriye de Fransızlara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesinden sonra devletini kurmuş ve Orta Doğu'da kurulan ulus devletler kervanına katılmıştır.

Suriye edebiyatının öyküyle tanışması Circî Cebrâîl Buleyt el-Halebî'nin 1871'de *Racul zû-İmreeteyn (İki Eşli Adam)* adlı eseri çevirmesiyle olmuştur. Arap dünyasında edebiyat, araştırma ve çeviri alanında tanınmış bir yazar olan Muhammed Kürd Alî, Yûsuf Elyân Serkîs ve Halîl Mîhâîl Bedevî'nin çevirileri de Suriye öykücülüğünün geleneksel çizgiden çıkıp Batı

²³ İbrahim Usta, *Modern Suriye Şiiri Edebî Akımlar ve Temsilcileri*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2018. s. 25.

²⁴ Nevin Karabela, Fezzettin Ekşi, a.g.m., s.189.

tarzı öykücülüğe kaymasında etkilidir. Türkiye’de de olduğu öykücülük ilk olarak Suriye’de çeviri hareketleriyle başlamıştır. Daha sonra da toplumsal olaylara göre şekil almıştır.²⁵

Suriye’de modern anlamda öykücülük Lübnan, Mısır ve Irak’tan biraz daha geç başlamıştır. Bunda Fransızlara karşı verilen bağımsızlık mücadelesinin payı büyüktür. Suriye öykücülüğünün dört aşamada geliştiği kabul edilmektedir: 1937-1949, 1950-1958, 1959-1967 ve 1967’den günümüze kadar zaman dilimi.

“Suriye öykü tarihinin ilk aşamasında Nesib el-İhtiyâr, Sâmî eş-Şum’a, Selîm Hiyâta, Halîl Hindâvî, Fuâd eş-Şâyib, Ali Halkî, Şekîb el-Câbirî, Abdusselâm el-Uceylî, Ma’rûf el-Arnaût, Muzaffer Sultân, Muhammed en-Neccâr, es-Sehmu’l-Ahdar adlı koleksiyonunun yanı sıra özellikle çocuklar için çeviri öyküleri de bulunan Lian (Elyân) Dîrânî ve Subhî Ebû Ganîme (1902-1970) gibi şahsiyetlerin gayretleri daha sonraki nesle yol göstermiştir.”²⁶

Suriye’de modern anlamda öykücülüğün 1930’lu yıllarda vatan temasının, 1940’lı yıllarda ise Arapçılık ve milliyetçilik temalarının ağır bastığı görülmektedir.

“Alî Halkî, 1930’lu yıllarda gelecek nesillere önemli bir altyapı oluşturarak onların ufuklarını açan Şekîb el-Câbirî, ayrıca Muhammed en-Neccâr, Edîb en-Nahvî ve Lübnan doğumlu Halîl el-Hindâvî’nin eserlerinde işgalci güçlere karşı milliyetçilik duyguların canlandırılması, yükseltilmesi ve harekete geçirilmesi veya Arap Birliği için daha çok gerçekleşmesi mümkün görülmeyen çağrılar ön sırayı almaktadır.”²⁷

Sözü edilen yazarlardan Alî Halkî, öykü alanında değişime öncülük eden önemli bir edebî kişiliktir. Alî Halkî, *Rabi’* ve *Harîf* öykü koleksiyonunu yayımlayarak modern anlamda ilk öykü koleksiyonunu Suriye’de okuyucuların beğenisine sunmuştur. Halkî, öykülerinde sanatı bir zevk olarak kaleme almış, halkı eğitme amacı gütmemiştir.

“1930’lu yıllarda geleneksel öykü ile modern öykünün Suriye’de çatıştığı görülür. Bu dönem yazarlarından öykülerini hayatın içinden seçen Sâmî el-Keyyâlî’nin, içinde üç Türkçe öykünün çevirisinin de bulunduğu Envâ’ ve Advâ’ adlı koleksiyonu, fazlaca edebî bir değer taşıyorsa da Suriye öykücülüğünün tarihsel uzantısı içinde yer

²⁵ Hüseyin Yazıcı, “Suriye’de Kısa Öykü”, *İÜ Şarkiyat Mecmuası*, Sayı 19, İstanbul, 2011-2, s. 132.

²⁶ a.e., s. 122.

²⁷ a.e., s. 122.

almıştır. Çeşitli tarihlerde yazdığı öyküleri bir araya getiren yazar zaman zaman romantizmin, zaman zaman da realizmin kapısını çalmıştır.”²⁸

Suriye öykücülüğü uzun süre Maupassant tarzı öykünün etkisinde kalmıştır. 19. yüzyılda başlayan fikrî ve toplumsal gelişmelerle öykü tarih sahasına yönelmiş, daha sonra ise eski ile yeninin kıyaslanması sonucunda sosyal bir alana doğru gelişim göstermiştir.

“Bu iki ekolün temsilcileri arasında Alî et-Tantâvî, İblîs Yuğannî adlı eseriyle Salâhuddîn el-Muneccid, Fuâd eş-Şâyib, romantik öyküler kaleme alan Damîru’z-Zi’b, Fi’ntizâri’l-Masîr ve Rec’u’s-Sadâ adlı koleksiyonlara imza atan Muzaffer Sultân, Fî Kusûri Dimâşk adlı eserin sahibi ve öykü konularını daha çok Doğu toplumlarındaki aşk ve aşk ilişkileri üzerinde yoğunlaştıran Muhammed en-Neccâr gibi şahsiyetler bulunmaktadır.”²⁹

Sözü edilen yazarlardan Fuad Şâyib’in, *Târîhu Curh* adlı koleksiyonu yayımlanmıştır. Muhammed el-Hâc Hüseyin de öykünün öncüleri arasında yer almaktadır. Onun ilk koleksiyonu *Cenâzetu Kalb* adıyla okuyucuyla buluşmuştur.

1930’lu yıllarda Suriye öyküsünün ilk kıvılcımları ortaya çıkarken 1940’lı yıllar Suriye’de öykücülüğün temel taşını oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın bitiminden 1968 - ki Arap-İsrail Savaşlarının meydana geldiği yıllar- yılına kadar Suriye’de öykücülük büyük aşamalar kaydetmiştir. Bu dönemde öykülerde realizm akımı etkili olmuştur. Hasîb Keyyâlî, Saîd Havrânîyye, Samîm eş-Şerîf bu döneme damgasını vuran yazarlardır. Abdusselâm el-Uceylî ile birlikte Suriye öykücülüğü ileri bir boyuta taşınmıştır. Uceylî, tasvirleriyle öykücülükteki hünerini göstermiştir. Filistin Sorununun ortaya çıkmasıyla Suriye’de bir Siyonizm karşıtı akım başlamıştır. Bu konu etrafında öykü kaleme alan yazarlar arasında Şekîb el-Câbirî önemli bir konumdadır. Yazarın *Hâkezâ se Nukâtilukum fî Filistîn (Filistin’de Onlarla Böyle Savaşacağız)* adlı öyküsü Siyonizm’e karşı dikkatli olunması gerektiğini konu edinen bir eserdir. Filistin Sorunuyla beraber Suriye öykücülüğünde tema olarak milliyetçilik, etkisini kaybetmeye başlamıştır.

1977 yılında geçen yıllara nazaran öykü sayısında büyük artış görülmüştür. 1977’de 13 öykü koleksiyonu yayımlanmıştır. 1990’lı yıllar Suriye öykücülüğünün dönüm noktalarındandır. 1990-1999 yılları arasında 500’ün üzerinde koleksiyon yayımlanmıştır. Bu

²⁸ a.e., s. 125.

²⁹ a.e., s. 125.

koleksiyonların kimilerinde Filistin işgali üzerine özellikle durulmuştur. Bu yıllarda Sovyet Rusya'nın yıkılmasının ardından yenedünya düzeni söylemlerinin ortaya çıktığını hatırlatmak gerekir. Bu sosyal ve siyasi değişiklikler Suriye edebiyatına da yansımış; Abdurrahman Sîdû, Mâcid Raşîd el-Uveyyid gibi yazarlar ön plana çıkmışlardır.

Bunların yanında modern Suriye öykücülüğünün temsilcileri arasında şunları da saymak mümkündür:

*“Velîd Mimârî, Selim İbrahim Abbûd, Âdil Mahmûd, Leyla Sâyâ Sâlim, Hudâ el-Fil, Muhammed Kâmil el-Hatîb, Muhsin Yusuf Abdullah Ebû Heyf, Hasan Sakr, Ahmed Dâvud, Haydar Haydar, Gâliye Kabbânî, Subhî ed-Dusûkî, Muhammed Teyfîk as-Savvâf, el-Arif Gadban, Talat Sikîrîk, Abdurrezzâk Subh, Muhammed Nedîm, Ali Cedîd, Hânî er-Râhib, Velîd Necm, İbrahim Âsımî, Nidâl es-Sâlih, adlı eserleriyle Nedâ ed-Dânâ, Abdulcebbâr el-Fâris, Muhammed Muhyiddîn Mîno, Lubnâ Mahmûd Yâsîn; Mirfet Ahmed, Cemâl Allûş, Halil Câsim el-Humeydî, Semîr Âmûdî ve Abdullah Abd.”*³⁰

3.3. Roman

Arap edebiyatında roman türünün ortaya çıkması Türk edebiyatında romanın ortaya çıkmasıyla benzer toplumsal süreçlerle olmuştur. Arap edebiyatında ve Türk edebiyatında roman türünün prototipi olarak Türk ile Fars edebiyatlarındaki adıyla mesneviler ve Arap edebiyatındaki adıyla ustureler, hikâyeler, masallar gösterilebilir. Mesneviler aruz vezniyle kaleme alınan, birçok konunun işlenebildiği, olay örgüsü dâhilinde okuyucuya aktarılan, her beyti kendi içerisinde kafiyeli edebî eserlere verilen addır. Ünlü mesnevi yazarları arasında Nizami-i Gencevi, Fuzuli, Firdevsî, Feridüddin Attar, Şeyh Galip vb. isim sayılabilir.³¹

Mesnevilerin yanı sıra Arap edebiyatında önemli yere sahip olan *Elf Leyle ve Leyle*³², (*Binbir Gece Masalları*), *Kelile ve Dimne*³³ gibi eserler kadim Arap romanları arasında sayılabilir.

Modern anlamda romanın Arap edebiyatında ortaya çıkması ise çeviri yoluyla olmuştur. Arapçaya tercüme edilen ilk roman, François Fenelon'un *Telemak'ın Maceraları* adlı eseridir.

³⁰ a.e., s. 141-142.

³¹ İsmail Ünver, “Mesnevi-Türk Edebiyatı”, *T.D.V.İ.A.*, XXIX. Cilt, 2004, s. 324.

³² Veli Ulutürk, “Binbir Gece”, *T.D.V.İ.A.*, 1992, VI. Cilt, s. 180.

³³ Adnan Karaismailoğlu, “Kelile ve Dimne”, *T.D.V.İ.A.*, 2002, XXV. Cilt, s. 210.

Bu romanın çevirisi Rifa‘a et-Tahtavi tarafından yapılmıştır. Bu çeviriden sonra Victor Hugo, Balzac, A. Dumas gibi yazarların eserleri Arapçaya çevrilmiştir.

“Okur üzerinde büyük ilgi uyandıran tercüme romanların sayısı günden güne artan bir seyir izlemiş, bu durum klasik hikâye ve kıssa geleneğinde eser veren yazarları etkilemiştir. Arap edebiyatında Batılı tarzda roman türünü deneyen ilk kimselerin Avrupalılarla münasebetleri sebebiyle Suriye ve Lübnan asıllı Hristiyanlar olduğu görülür. Bunlardan Francis Marrash Durrü’s-Sadef fi Garâ’ibi’s-Sudef adıyla, roman türünde toplumsal konulara yer verdiği bir eser kaleme almıştır. Marrâş’tan başka Suriyeli Nûmân el-Kasâtîlî’nin yazdığı el-Fetâtu’l-Emîne ve Ümmühâ ve Rivâyâtu Enîse romanları Zeydan öncesi çalışmalardır.”³⁴

Arap edebiyatında roman rivaye adıyla anılmaktadır. Bunda çevirilerin etkisinin büyük olduğu söylenebilir.

“Arap edebiyatında roman rivaye, roman yazarı ravi, kâtibürrivaye ifadeleriyle karşılanmıştır. Bu anlamda rivaye kelimesinin ilk defa kimin tarafından kullanıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, bir kahraman etrafında gelişen olayların anlatım ve aktarımına dayandığı için XIX. yüzyılın ilk yarısından biraz sonra Batı romanlarından yapılmış tercümelerin rivaye kelimesiyle karşılanmış olması muhtemeldir.”³⁵

Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’ı işgali sonrasında Osmanlı egemenliğinin Arap coğrafyasından kalkmaya başlamasıyla bu topraklarda Batı etkisi artmıştır. Batı ülkelerinden insanların Arap coğrafyasına yerleşmesiyle Arap milliyetçiliği üzerine fikirler yükselmiş, bu da Arap edebiyatında tarihî romanın başlamasında en büyük etkenlerden biri olmuştur. Tarihî romanın başlangıcı olarak Selim el-Bustanî’nin eserleri kabul edilse de Arap edebiyatında tarihî roman denilince akla Corci Zeydan gelir.

Suriye’de de roman öncesi dönemde hikâye geleneği gelişmiştir. Hikâye anlatıcıları Antara, el-Zeer Salem ve el-Zahir Baybars gibi ilginç hikâyeler anlatmışlardır. Bununla birlikte hikâye anlatıcılarının, kelimenin tam anlamıyla edebî romanın yazılmasının yolunu açan bir edebî bilinç oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Hikâye anlatıcısı, tarihî bir olayı

³⁴ Nevin Karabela, Feyzettin Ekşi, a.g.m., s. 200.

³⁵ Rahmi Er, “Roman-Arap Edebiyatı”, *T.D.V.İ.A.*, XXXV. Cilt, 2008, s. 164.

heyecan verici hikâye çerçevesinde, biraz tiyatrocü üslubu katarak anlatmaktadır.³⁶ Bu, Türkleredeki meddah oyununun farklı bir versiyonu olarak kabul edilebilir.

Suriye edebiyatının ilk romanı Halep şehrinde yayımlanmıştır. Suriyeli yazar Shakib el Cabri'nin yazdığı ve bu türün teknik koşullarını sağlayan ilk Suriye romanı olarak kabul edilen *Nehim* (نهم), 1937 yılında yayımlanmıştır.³⁷ Bu da söz konusu romanın Irak'ta 1928 yılında yayımlanan, Iraklı yazar Mahmut Yasin tarafından kaleme alınan, Celal Halit (جلال خالد) romanından 9 yıl ve Mısırlı yazar Muhammed Hüseyin Hikel'in 1912 yayımlanan *Zeynep* (زينب) romanından 25 yıl sonra yazıldığı anlamına gelmektedir. Miguel de Cervantes'in 1615 yılında yayımlanan *Don Kişot* romanını modern Avrupa'da ilk roman olarak kabul edecek olursak *Nehim* (نهم) romanı için üç yüzyıl gecikmiş bir roman denilebilir. Ancak bazı çevreler, ilk Suriye romanının 1865'te yayımlanan Francis Marash tarafından yazılan *Gabet el-Hak* (غابة الحق) olduğu görüşündedir. Ancak bir diğer grup ise söz konusu eseri, tam anlamıyla roman tekniklerine uygun olarak yazılmış kabul etmemektedir. Söz konusu eserin yazarı Francis Marash'ın, Fransız Devrimi ve Paris'ten etkilendiği bilinmektedir. Marash, eserinde Avrupa kültürüne olan hayranlığını ve Suriye'deki cehalet gerçeğini reddettiğini ortaya koymak istemektedir.³⁸

Suriye romanının mütevazı başlangıcından bugüne Suriye'de yedi yüzden fazla roman yayımlanmıştır. Son dönemde yayımlanan romanların sayısı artmış ve bunların türü, içeriği ve şekli çeşitlenmiştir. Öyle ki Suriye edebiyatında artık tarihî, sosyal, felsefi romanlar ile polisiye romanları karşımıza çıkmaktadır.

Bazıları, Suriye romanının gelişim aşamalarını Nekbe, Altı Gün Savaşları ve 1973 Arap-İsrail Savaşı gibi büyük siyasi olayların tarihlerine göre kısımlandırmış olsa da genel olarak Suriye romanının üç temel aşamadan geçtiği düşünülmektedir:

Esed Rejimi Öncesi Dönemi (1937-1970)

Esed Rejimi Dönemi (1970-2011)

Suriye Devrimi Sonrası (2011 - ...)³⁹

³⁶ “el-Hekevâtî Yervî Kışaşen Tentehî Bi'l- İntişar”, el-İttihâd, Ağustos 4, 2011, (Erişim) bit.ly/33uVn66, 14 Ekim 2019.

³⁷ Husam Hatib, *Rivâye Tahtê'l-Micher*, Menşûrâtu İttihâdi'l-Kuttâbi'l-'Arab, Şam, 1983. S. 12.

³⁸ Riyad Masas, “er-Rivaye es-Suriye Fî 'Âmehâ eş-Şemânîn”, eş-Şarğu'l-Avsat, bit.ly/2MEGDep, Ekim 10, 2017, (Erişim) 5 Eylül, 2019.

³⁹ Husam Hatib, a.g.e., s. 80.

Esed Rejimi öncesi dönemde Suriye romanı eskiye özlem, Batı'ya hayranlık, köy hayatı gibi konuları ele almaktadır. Köy romanlarında Suriye'nin sosyal ve ekonomik durumu, gelenekleri, yoksulluk, ızdırap ve cehalet gibi konular ele alınarak sömürgecilikten yeni çıkmış olan toplumun durumu yansıtılmıştır.

1950'lerin başından beri Suriye'deki siyasi yaşam, Filistin Meselesinden, özellikle Arap ordularının Nekbe yılında (Askerî Darbeler Dönemi ve Mısır ile Birleşme Dönemi olarak da bilinir.) hezimetle uğramasının ardından, etkilenmeye başlamıştır. Söz konusu dönemin en önemli yazarlarından biri 50 yılda yazdığı 30 eserle tanınan Hanna Mina'dır. Suriye ve Arap dünyasında büyük bir şöhrete kavuşan yazar, eserlerinde yaşadığı yoksul çevreyi ve deniz hayatını ele almıştır. Hanna Mina, eserlerinde denizle ilgili bir çığır açmış, öyle ki deniz edebiyatçısı unvanına layık görülmüştür. Kadın yazarlar arasında ise Ghada es-Samman öne çıkmıştır.⁴⁰

Çeviri hareketinin başlaması ve Batı edebiyatına açılmasıyla birlikte Muhammed Raşit ve George Salim gibi yazarlar ortaya çıkmıştır. Bu yazarlar dünya edebiyat akımlarından ve milliyetçilik gibi fikirlerden etkilenmişlerdir.

Esed ailesinin rejimi döneminde Suriye edebiyatı dar sol bir ideolojinin etkisinde kalmış ve toplumun gerçeğini ele alan her türlü yaratıcılık girişimi engellenmiştir. Bu dönemde Suriye romanı da dâhil olmak üzere sanat, rejim ve yönetici aileye hizmet sunma çabasına girmiştir. Fakat bütün entelektüel zorbalık, sansür ve engellere rağmen bazı yazarlar metaforik ya da sembolik anlatılar yoluyla zorbalık altında kültürel faaliyetlerin kaçınılmaz çöküşünü ve devrimi öngören eserler yayımlama yolunu bulmuşlardır. Bu tarzda eser kaleme alan yazarlardan olan Halid Halife, *Medîh el- Kerâhiye* (مدح الكراهية) ve *la Sekakin fi Metabih Hazihi el-Medine* (لا سكاكين في مطابخ هذه المدينة) eserleri ile Memduh Azam ise *Kasr el-Matar* (قصر المطر) adlı eseri ile tanınmaktadır.

Esed Rejimi Dönemi'nden sonra ise devrim sonrası edebiyatı ortaya çıkmış ve var olan edebî akımı altüst etmiştir. 2011'den bu yana devam eden Suriye Devrimi sırasında çıkarılan roman sayısı tam olarak bilinmiyor. Bazı istatistikler 50 romanın yayımlandığını göstermektedir ancak sadece 2014 yılında Suriye Devrimi edebiyatının çıkışı olarak bilinen 14 romanın yayımlandığı sabittir.⁴¹ Genel görüşe göre bundan sonraki Suriye edebiyatı göç edebiyatı olarak devam edecektir. Nitekim milyonlarca Suriyeli, Türkiye ve Avrupa ülkelerine

⁴⁰ Semer Ruhi el-Faysal, *er-Rivâye el-‘Arabiyye: el-Binâ’ ve ‘r-Ru’ya*, Menşûrâtu İttihâdi'l-Kuttâbi'l-‘Arab, Şam, 2003. s. 60.

⁴¹ Riyad Kamil, “Neş’etu ‘r-Rivâye es-Suriye el-Ĥadîse”, Divânu'l-‘Arab, Eylül 10, 2018, (Erişim) bit.ly/2B9oNeb, 14 Ekim 2019.

göç etmek zorunda kalmıştır. Bunların arasında Batı edebiyatı ile doğrudan temaslarından dolayı yenilikçi, yaratıcı yeni yazarların ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

NIHÂD SİRİS HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Nihâd Sîris, 1950’de Suriye’nin Halep şehrinde doğdu. Üniversitede inşaat mühendisliği bölümünü tamamladı. Yayımlanan yedi romanının yanı sıra tiyatro oyunları ve çocuk kitapları da yazdı.⁴² 1950’li yıllardaki Halep’in kültürel ve siyasi durumunun televizyonlarda ilk kez konu edildiği, gerçekçi yaklaşımı ve cüretkâr diliyle öne çıkan televizyon dizileri hazırladı. Suriye’de daha basılmadan yasaklanan ve bu nedenle Beyrut’ta yayımlanan romanı *eş-Şamtu ve ’ş-Şaḥabu (Sessizlik ve Gürültü)* çevrildiği ülkelerde büyük ilgi gördü. Rejimin baskısı nedeniyle uzun yıllar önce ülkesini terk etmek zorunda kalan Nihâd Sîris, 2012’den bu yana Berlin’de yaşamaktadır.

1.2. Sanatı

1940’larda halka hitap eden Suriye edebiyatının yazarları sansür, baskı ve sürgün tehditlerine maruz bırakılırlarken 1966 yılında yaşanan darbe ile edebiyat pusulasının tarihî romanlara kayması üzerine çoğu yazar bu yola doğru ilerlemiştir.⁴³ Nihâd Sîris de bu yolu takip eden fakat gerçeği asla göz ardı etmeyip hikâyenin başköşesine koyan, sokağın ve insanların nabzını ön planda tutan eserler kaleme almıştır.

Zulme maruz kalmak ve diktatörlüğün gölgesindeki yaşam konusu, Suriyeli yazar Nihâd Sîris’in eserlerinde büyük bir yer tutar. Sîris, “Beyaz İp” ile “İpek Hanı” gibi televizyon dizilerinde olduğu gibi yolsuzluğu ve baskı altındaki günlük hayatı okuyucuya tasvir etmeye çalışır. Nihâd Sîris, bu çalışmanın da konusu olan *eş-Şamtu ve ’ş-Şaḥabu* adlı son romanında aynı yolu izlemiş ve entelektüel insanlar ile yazarların suskunluğuyla diktatörlüklerin gürültüsünü kaleme almıştır.⁴⁴

eş-Şamtu ve ’ş-Şaḥabu (Sessizlik ve Gürültü), aynı zamanda Nihâd Sîris’in kendi yaşamındaki tecrübelerin iz düşümünü de taşıyan bir romandır. Suriyeli yazarın bu romanı

⁴² el- Kâtib Nihâd Sîris, *Eşdikâ’u’l-Kıssati’s-Sûriyye*, Ekim 21, 2009, (Erişim) bit.ly/32bkTNI, 21 Haziran 2019.

⁴³ Erdal İnce, “Suriye’de Baas Rejiminin Kuruluşu ve Türkiye”, *Tarih ve Günce Dergisi*, Sayı 1, 2017, s. 269.

⁴⁴ Hüseyin Heysem, “er-Ruvvâi’s-Sûriyy Nihâd Sîris: el-Edebu vesiletun li’t-Tağyîr”, el-Cezîra, 18 Mayıs, 2013, (Erişim) bit.ly/2B8Hn5S, 11 Ekim, 2019.

kendi ülkesinde yasaklanmış, ardından Beyrut'ta basılmıştır. Bu nedenle Suriye'nin politik arenada sergilediği tutumun çarpıcı tasvirleri, romanın başkahramanı ve anlatıcısı yazar Fethi Şin'in başından geçen olayların kurgusuna serpiştirilmiştir. Bununla birlikte Sîrîs, anlatıcının Fethi Şin'in, tanrısal vasıflar atfedilen lider için düzenlenen yürüyüş mitingini, alıştığımız dünyanın görselliğini aşırılaştırıp yadırgatarak gözler önüne sermiştir. Okura kapısını açtığı bu dünyanın, görsel ve işitsel uyarıcılarıyla, bilişim ve enformasyon güçleriyle ortak hafızada yarattığı körleşmeyi belirginleştirmiştir. Sîrîs ayrıca bayraklarıyla, afişleriyle, hamasete evrilen sanat geleneğiyle, resmî ve milis güçleriyle yabancılaşmış bir dış dünyayı sergilemiştir.

eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu (Sessizlik ve Gürültü) romanı, diktatör rejimlerin baskısı altında yaşayan toplumlara dikkatleri çekmektedir. Romanda söz konusu bu toplumların, iradelerinin ellerinden alındığına, tamamen bir beyin yıkaması ile karşı karşıya kalarak ve tek görevlerinin diktatörlüğün devamı için çalışmak olduğuna inandırıldığı konu edilmektedir.

Yazar, romanıyla diktatörlüğü ve halkların bu rejimin gölgesinde neler yaşadığını tasvir etmeye çalışmaktadır. Bir romanda bir araya getirilmesi mümkün her şeyi ölçülü bir şekilde ve ustalıkla birleştiren yazar; diktatör rejimlerin ve uyguladıkları baskıların, roman kahramanı Fethi Şin adlı siyasi rejim tarafından yasaklı yazarın, ülkenin mutlak hâkimi Zaim'in iktidara gelişinin yirminci yılı kutlamaları esnasında yaşadıkları üzerinden anlatmayı tercih etmiştir. Roman, Aziz Nesin öykülerinde olduğu gibi siyaset ve toplum eleştirisiyle başlamaktadır. Bu yönüyle roman Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal, Sabahattin Ali gibi Türk yazarların sosyal olaylara ilişkin tutumlarını da yansıtmaktadır. Bilindiği üzere bu yazarlar toplumdaki sosyal olaylara kendi ideolojileri açısından bakarak toplumsal gerçekçi ve fütürist tavırlarla eserler kaleme almışlardır.

Nihâd Sîrîs, *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu (Sessizlik ve Gürültü)* romanında âdeta diktatörlük rejimleri altında yaşayan toplumların otopsisini yapmaktadır. Bu detaylı ve titiz bakış açısıyla yazar, diktatörlük rejimlerinde yaşayan birçok toplumsal olguyu gözler önüne sermektedir. Bu olgular arasında en önemlisi, diktatörlük rejimiyle yönetilen toplumlarda lideri tanrılaştırma ve baskıdan ziyade kendi iradesiyle lider lehine propaganda yapan ve yandaş sözde aydınların türemesidir. Bu gibi aydınlar sayesinde diktatörlük rejimlerinin ayakta kaldığı; rejimden nemalanan aydınlar sayesinde halkın birçok kesiminin ekonomik, sosyal, psikolojik durumlarının göz ardı edildiği; baskı ve şiddet yoluyla halkın ve gerçek aydınların sindirildiği; aydınlanma hareketlerinin ve fikrî anlamda oluşumların halka kötü gösterildiği; rejimin

alternatifinin olmadığı propagandalarıyla toplumda bir korku, güvensizlik, sorgusuz itaat kültürünün oluşturulduğu romanda sezdirilmektedir.

Sîrîs halkın çalınmış ve kısıtlanmış yaşamından, sekteye uğramış ve biçimlendirilmiş hayallerinden, aynı zamanda bu yaşamın kimden ve nasıl çalındığını ironik bir dille eserlerinde ve programlarında anlatmıştır. Ayrıca yazar “Doğu’nun diktatörlüğü nedir? Neden ve nasıl bu kavram ortaya çıktı? Bu tür diktatörler neden aynı şekilde tutumlar sergiliyor?” gibi sorulara cevap aramaya çalışmaktadır.

Suriye başta olmak üzere, Orta Doğu’da 20. yüzyılda ortaya çıkan iktidarlar, ayakta kalma ve iktidarlarını sürdürme konusunda büyük sorun yaşamışlardır. Nitekim söz konusu bölgede birçok iktidar etnik çoğunluğa veya mezhepçiliğe mensup değildir. Bunun ötesinde de plan ve projeleri yoktur. Bu nedenle mezhep, bölge ve aşiret bağlarını kullanarak iktidarlar kendini güçlü kılmıştır.⁴⁵ Ayrıca söz konusu bu iktidarların yapabildikleri tek şey, insanların beyinlerini ele geçirip kontrol etmektir. İnsanların beyinlerini ele geçirmenin en iyi yolu medyaydı, medyayı kontrol eden insanları da kontrol edebilirdi. Nihâd Sîrîs’in, *eş-Şamtu ve ‘ş-Şahabu* romanında da zaman belirtilmeden o dönemin iktidarlarının medyayı nasıl kontrol ettiği ve insanların beyninin nasıl yıkandığı anlatılmaktadır.

1.3. Eserleri

Nihâd Sîrîs’in kayda değer eserleri arasında tarihî roman olan *Kuzey Rüzgârları* ve popüler TV dizisi İngilizce, Farsça ve Almanca olarak gösterime çevrilmiş olan *İpek Hanı* yer alıyor. Ayrıca Sîrîs, Lübnanlı yazar Halil Cubrân hakkında bir dizi yayımlamıştır.⁴⁶

1.3.1. Roman

Es-Serefîn (السرطان): İlk olarak 1987’de yayımlanan roman, gurbetten dönen ve amansız bir hastalığa yakalanan Abdullah adlı kahramanın hikâyesi etrafında şekillenmektedir. Roman asalet, çocukluğa duyulan özlem ve dünyaya karşı insanın sergilediği duruşunu konu etmektedir.

Riyâhu ‘ş-Şimâl (رياح الشمال): 1989 yılında yayımlanan, I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Dönemi’nden sonra öz farkındalık üzerine kaleme alınan destansı bir romandır. Roman ayrıca Halepli karakterlerin bakış açısından savaşı ve o dönemde başlayan milliyetçilik akımını ele

⁴⁵ Dilek Canyurt, “Esad Rejimi Neden Yıkılmadı: Temel Dinamikleri ve Stratejileri”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 1, 2018, s. 23.

⁴⁶ Nihâd Sîrîs, 3 Temmuz 2012, (Erişim) <https://nihadsirees.com>, 18 Haziran 2019.

almaktadır. Bunların yanında romanda farklı savaş cephelerine sürülen üç gencin hayat hikâyesi üzerinden insanların yaşamları, açlıkları ve yoksullukları gözler önüne serilmektedir.

El-Kûmedyâ'l-Fellâhiyye: (الكوميديا الإلهية) 1990 yılında yayımlanan roman kabile çatışması nedeniyle çölü bırakıp Halep'in Bedava Mahallesi'nde yerleşen aşiretlerin öyküsünü anlatmaktadır. Söz konusu aşiretler şehre yerleşir, bu olayla birlikte bedevilik kültürü şehre yayılır ve sivil toplumun doğasına egemen olur.

Riyâhu's-Şimâl 2: (رياح الشمال) üçlemesinin ikinci kitabı olan ve 1993 yılında Halep'te yayımlanan romandır. İlk kitapta anlatılan karakterlerin gelişimi bu romanda daha ayrıntılı işlenmektedir.

Hâlet-u Şeğaf (حالة شغف): 1998 yılında Beyrut'ta yayımlanan roman 1930'lu yıllarda şehirdeki eğlence, gece hayatı, özellikle seks işçilerinin hayatını ele almaktadır. Romanda hem erkekleri hem de kadınları etkileyen bir kadının tutkusunun ilginç hikâyesi gözler önüne serilmektedir.

Hânu'l-Harîr (خان الحرير): 1987 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra aynı adla televizyon dizisi olarak halkın beğenisine sunulmuştur.

1.3.2. Televizyon Dizisi

Hânu'l-Harîr Bölüm 1 (خان الحرير - الجزء 1): 1996 yılının başında çekilmiş ve yayınlanmıştır. Söz konusu dizi, Suriye-Mısır gerginliğine yol açan ciddi siyasi çatışmaların yaşandığı dönemde Suriye tarihinin 1950'li yıllarını konu almaktadır. Dizide o dönemin sosyal, ekonomik ve politik hayatı gözler önüne serilmektedir. Bütün bunların yanı sıra sosyal çatışmalar ve duygusal hikâyeler dizide büyük bir yer kaplar. Dizi İngilizce, Farsça ve Almancaya çevrilmiştir.

es-Sureyyâ (الثريا): Bu dizi 1997 yılının başında gösterime girmiş ve büyük ilgi görmüştür. Aynı yıl Kahire Festivali'nde TV Dizileri ve TV Şovları Drama Yarışması'nda Gümüş Ödülü kazanmıştır. Dizi, Osmanlı Devleti'nin Suriye'den çekilmesi ve Fransızların Suriye'yi işgal etmesinin arifesinde Türk kökenli bir paşa ve ailesini konu almaktadır. Paşa'nın kızı Süreyya ve Türk karşıtı bir haydut arasındaki aşk hikâyesini konu alan dizi bireysel kahramanlık ve aşkın destanı olarak nitelendirilebilir.

Hânu'l-Harîr 2 (خان الحرير – الجزء ٢): 1998 yılında gösterime girmiştir. Dizi Suriye-Mısır Birliği Dönemi'nde Suriye'deki durumu ve ilk bölümdeki karakterlerin üzerindeki etkisini ele almaktadır. Dizideki olaylar Mısır'dan ayrılmaya ve birliğin bozulmasına kadar devam etmektedir. Dizi Suriye-Mısır birliğinin bozulmasının nedenlerini ve kimin sorumlu olduğunu cesurca belirlemeye çalışmaktadır.

el-Haytu'l-Ebyad (الخيطة الأبيض): 2004 yılında televizyonda yayımlanan 28 bölümlük bir dizidir. Dizi, TV programları ve ifade özgürlüğünü ele almaktadır.

el-Melâku's-Şâir - Cubrân Halîl Cubrân (الملاك الشاعر- جبران خليل جبران): Lübnanlı şair, filozof ve ressam Cubran Halil Cubran'ın yaşamıyla ilgili ilk drama dizisidir. Söz konusu dizi, Cubran'ın doğup büyüdüğü aileyi, çevreyi ve daha sonra ABD'ye göç etmesini anlatmaktadır. Dizi televizyonda 2007 yılında yayımlanmıştır.

1.3.3. Çocuk Dizisi

el-Luğz (اللغز): 1994 yılında yayımlanmıştır.

Kağıyyetu Temmâm (قضية تمام): 1999 yılında yayımlanmıştır.

1.3.4. Tiyatro

Beytu'l-El'âb (Şâni'u'l-Kavânîn) (بيت الألعاب (صانع القوانين)

Leylu'd-Đurra (ليل الضرة)

el-Beyânû (البيانو)⁴⁷

⁴⁷ Nihâd Sîrîs, 3 Temmuz 2012, (Erişim) <https://nihadsirees.com>, 18 Haziran 2019.

İKİNCİ BÖLÜM

EŞ-ŞAMTU VE'Ş-ŞAHABU ROMANININ YAPI VE TEMA İNCELEMESİ

2.1. Romanda Yapı

eş-Şamtu ve'ş-Şahabu, Suriyeli yazar Nihâd Sîrîs tarafından kaleme alınan ve Dâru'l-Âdâbi'l-Lubnânîadlı yayınevi tarafından 2004 yılında yayımlanan edebî bir eserdir.⁴⁸

eş-Şamtu ve'ş-Şahabu romanında; televizyonda kültür programı yapan, kitapları beğenilerek okunan, ülke genelinde tanınan bir edebiyatçı olan Fethi Şin'in çalıştığı televizyon kanalına devletin önemli bir kurumundan gelen talimatla yaptığı programların hiçbirinde Zaim'in adının geçmemesi nedeniyle işine son verilmek istenir. Çalıştığı kanalın kültür programları müdürünün Zaim ve başarılarını konu alan bir öykü ve şiir yarışması düzenlemesi önerisini de reddeden Fethi Şin işinden kovulur ve bunun yanı sıra gazetecilik ve edebiyat dünyasından çekilmek zorunda bırakılır. Ayrıca konuşması, yazdıklarının yayımlanmasının yasaklanması ve sessizliğe mahkûm edilmesi dile getirilmiştir.

Ülkenin mutlak hâkimi Zaim'in iktidara gelişinin yirminci yılı kutlamaları esnasında bir gün boyunca yaşadıklarını konu edinen Suriyeli edebiyatçı Nihâd Sîrîs; eserinde olay, zaman, mekân ve kişileri diktatör rejim altında ezilen Suriye halkı bağlamında kurgulayarak tüm Orta Doğu rejimlerinin genel profilini çizmiştir.⁴⁹ Olay örgüsünde sessizliği tercih eden hatta sessizliğe zorlanan halkların sesi olma, sessiz çığlıklara ses olma mesajı verilmek istenir.

Nihâd Sîrîs, el-Cezîra'da yayımlanan "Hâricu'n-Naş" programına verdiği bir röportajda *eş-Şamtu ve'ş-Şahabu* romanını kaleme almasıyla ilgili şunları dile getirmiştir: "Halep'te halka açık parkın duvarında tam olarak kadın doğum hastanesinin önünde Zaim'i yücelten şarkılarla gürültü yapan kocaman bir hoparlör gördüm. Hoparlörün tam karşısında hastanenin odalarından biri ve o odada yeni doğan bir bebek vardı. O anda hastanede yeni doğan bebeğin sessizliği karşısında hoparlörden çıkan sesler, müzikler ve şarkıların sözlerinin ne kadar saçma olduğunu fark ettim. Söz konusu o an çok korkutucuydu ve tam olarak o korkutucu anda *eş-Şamtu ve'ş-Şahabu* romanını yazmaya karar verdim. Sessizlik bizim ve gürültü onların."⁵⁰

⁴⁸ "Tearraf âlâ 5 Min Ebrez el-Rivâyâti's-Suriye", Şaut, 28 Eylül, 2017, (Erişim) bit.ly/319UQ8f, 22 Haziran, 2019.

⁴⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s.1-20.

⁵⁰ Hâricu'n-Naş", el-Cezîra, 19 Mart, 2017, (Erişim) bit.ly/2VCWyhh, 18 Haziran 2019.

Aynı röportajda Beşar Esad'ın, babası Hafız Esad'ın ardından iktidara geldikten sonra Suriye atmosferini yeniden canlandırdığını ve insanların yeni cumhurbaşkanının yenilik ve açılım vaatleriyle umutlandıklarını belirten Nihâd Sîris, “*Öyle ki entelektüeller, Şam Baharı adı verilen siyasi forumlar oluşturmak için coşkuyla yola çıktılar. İlk altı ay iyi geçti ve demokrasiyle ilgili bitmek bilmeyen tartışmalar başladı. Ancak rejim kısa sürede tüm bunlardan bıktı usandı, bazı entelektüelleri tutukladı ve forumları kapattı. Tutuklamalar dizisi, yazarların ve gazetecilerin geçim kaynaklarının kesilmesi derin bir sessizliğe neden oldu. Buna karşılık televizyondan, radyodan ve basından rejimin gürültüsü ile yürüyüşler ve Zaim'in hitapları tekrar başladı.*” ifadelerini kullanmıştır.⁵¹

2.2. Romanın Özeti

eş-Şamtu ve 'ş-Şaḥabu romanı, televizyon programında Zaim'i konu alan bir şiir ve öykü yarışması düzenlemeyi reddettiği için işinden kovulmuş ve sessizliğe mahkûm olmuş Fethi Şin'in sıcak bir sabahın erken saatinde dışardaki birbiriyle uyumsuz seslerin ve öğrencilerin “Yaşa!.. Yaşa!..” şeklindeki haykırışlarına uyanmasıyla başlamaktadır. Nitekim Şin, uyandığı gün Zaim'in iktidara gelmesinin 20. yıldönümüdür. Yani Arapça patırtı sözcüğünden türemiş çirkin gürültü filinin günüdür.

Bu arada yazarın gencecik yaşta dul kalmış hayat dolu annesi evlenmek ister. Ancak annesinin evlenmek istediği adam, Zaim'in özel güvenlik amirinden başkası değildir. Yani Fethi Şin'in babasının ölümüne sebep olan rejimin aktörlerinden birinden söz etmektedir. Söz konusu 20. yıl kutlamalarındaki bir arbede esnasında yazarın kimliğine el konacaktır ve Şin, kimliğini geri almak için yola çıkarken kendini annesiyle evlenmek isteyen Hail Bey tarafından düzenlenen bir komplonun içinde bulacaktır. Böylece romanın kahramanı Fethi Şin, her yönden Zaim'in ve rejiminin tutsağı hâline gelir.

Fethi Şin, sessizliğin ülkesinin koşullarında bilgelik olacağını düşünmektedir. Ancak romanın sonunda sessizliğin başka bir anlamı olduğu ortaya çıkacaktır. Rejim onun sessiz kalmasını istememektedir. Üst düzey yönetici Hail Bey, hapishanenin değil kabir sessizliği ile rejim ile birlikte çalışma arasında Şin'e seçenek sunacaktır. Bu da romanın isminde özetlenen tezidir: iktidarın gürültüsünün karşısında bireylerin isteyerek ve zorla sessizliğe bürünmesi.⁵²

⁵¹ Hâricu'n-Naş”, el-Cezîra, 19 Mart, 2017, (Erişim) bit.ly/2VCWyhh, 18 Haziran 2019.

⁵² Nebil Süleyman, “eş-Şamtu ve 'ş-Şaḥabu Li's-Sûriyy Nihâd Sîris Rivâyetu'l-Ḥubb ve'd-Diktâtûriyye”, el-Ḥayât, 2 Nisan 2005, (Erişim) bit.ly/2VBLWz6, 23 Haziran 2019.

2.3. Romanda Olay Örgüsü

Romanda kişiler arası ilişkiler olayları, olaylar arası ilişkiler de olay örgüsünü meydana getirir. Olay örgüsü neden-sonuç ilişkilerine dayanır. *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında olay örgüsü genel anlamda tek kişi etrafında düğümlenmiştir. Romanın başkahramanı olan Fethi Şin'in "*Hava çok sıcaktı. Altımdaki nevresimin ıslaklığıyla uyandım. Gözümü açmadan bu ıslaklığı hissettim. Sıcak havadan dolayı nefes almakta bile zorlanıyordum. Ter, boynumda, akmak üzere damlalar hâlinde birikiyordu.*"⁵³ İfadeleriyle başlayan roman, yazarın başından geçen olaylar ve yaşantılarla olay örgüsünü tamamlamaktadır. Diğer roman kişileri ve romanda sözü edilen olaylar başkahraman olan Fethi Şin'in etrafında seyretmektedir. Başkahraman aracılığıyla romandaki ana ve ara düğümler çözülüp sosyal mesaj olarak diktatör rejimler ve bu rejimler altında ezilen insanların sessiz çığlıklarının duyulması verilmiştir. Romanda olay örgüsü kronolojik bir sıra takip etmemiştir. Geriye dönüşler romandaki olay örgüsü okuyucuyu zinde tutmak, romanın akıcılığını sağlamak, romanda meydana gelecek olası sıkıcı havayı dağıtmak için kullanılmıştır.

2.4. Romanda Bakış Açısı

Romanda hem olayın içinde yer alan hem de olayı sunan kişinin anlatım tarzı olan kahraman bakış açısı anlatım tekniği tercih edilmiştir. Romanın kahramanı yazar Fethi Şin, Zaim'in iktidara gelmesinin 20. yıl dönümü gününde tanık olduğu olayları kendi bakış açısıyla okuyucuya aktarmaktadır. Ancak romanın kahramanı Fethi Şin, ara sıra anlatımını kesip kendisi veya romanda geçen karakterlerle ilgili bir hikâye anlatmaktadır. Bu anlatım tarzı ilk olarak romanın ikinci bölümünde Fethi Şin'in ailesi ile ilgili olan bölümde karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca yazar kimi zaman romanda akışı keserek, meddah üslubunu kullanıp okuyucuyla konuşmuştur: "*Bu erotik bölüm için okuyucudan özür dilerim ancak yazdıklarımın doğruluğu konusunda hassas olmaya çalışıyordum. Aksi takdirde sessizliğe ve gürültüye nasıl dayanabilirdim? Yıllardır bana dayatılan sessizlik neredeyse beni boğuyor, hayatta kalmamın tek nedeni Luma ve aramızdaki bu aşk.*"⁵⁴

⁵³ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s.1

⁵⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 34.

2.5. Romanda Kahramanlar

2.5.1. Ana Kahramanlar

2.5.1.1. Avukat Abdülhakim

Romanın olay örgüsü içerisinde yer alan, Fethi Şin'in babası olan Avukat Abdülhakim önemli zeki bir avukat olmasının yanında kavgacı bir siyasetçidir. Aynı zamanda dönemin iktidarı için “*maymunlar hükûmeti, ürettiklerinden fazlasını yiyen hükûmet erkânı, gönüllerde sürgüne mahkûm edilen hükûmet, dört ayak üzerinde yürüyen hükûmet erkânı*”; muhalefet için “*iktidara doğru sürünen kahraman sürüngenler, satışa çıkarılan muhalefet, suratıma tükür ama iktidar koltuğuna da oturt beni, işi Allah'a kalmış muhalefet veya manken muhalefet*”⁵⁵ gibi nitelemelerle hitap eden ve yazılar yazan bir yazardır. Ancak Abdülhakim'in bu makaleleri çok uzun sürmeyecektir çünkü o sıralarda sıradan bir subay olan Zaim gerek hükûmetteki gerekse muhalefetteki bütün düşmanlarını tasfiye ettiği askerî bir darbeyle ülkenin mutlak hâkimi olur. Zaim'in ilk icraatı, bütün gazetelerin yayını durdurarak sadece hükûmet adına yayın yapacak ve hükûmetin görüşünü yansıtacak iki gazeteyi açık tutmak olmuştur. Ancak Fethi Şin'in kavgacı babası makalelerini yayımladığı gazetenin yayınının durdurulmuş olmasına rağmen ülkede olup biteni gereği gibi anlamış değildi ve aynı kavgacı anlayışla ama bu kez Zaim hakkında bir makale yazıp araya annesinin karikatürlerini de ilave ettikten sonra hiçbir şeyi umursamadan hükûmetin gazetelerinden birine gönderivermişti. Editör, eline geçen makaleyi okumaya başlayınca damarlarındaki kan donmuş ve sersemlemiş, makaleyi “*görüş ricasıyla*” ifadesiyle genel yayın yönetmenine aceleyle göndermişti. Genel yayın yönetmeni, gönderileni okur okumaz onun da damarlarındaki kan donmuş ve makaleyi anında bakana ulaştırmıştı. Bu kez de bakanın tepesi atmış ve o da yazıyı hemen istihbarat birimlerinden birine havale etmişti. Böylece Fethi Şin'in babası, ifadesi alınmak üzere sorguya çağırılmış ve sorgusu tam tamına altı ay sürmüştür. Daha sonra, onu bu geliş gidiş zahmetinden kurtarmak için bir o kadar süre daha bodrum katlarında tutmaya karar veren hükûmet en sonunda Fethi Şin'in babasını serbest bırakır ancak hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

Romanda Avukat Abdülhakim ve oğlu arasında birtakım benzerlikler söz konusudur. Fethi Şin de babasının yolunda ilerleyerek ülkenin gidişatı ve siyasi durumu hakkında yazılar kaleme almış, hükûmeti ve sistemi eleştirmiştir. Abdülhakim ve Fethi Şin'in kişiliklerinde Orta Doğu'daki rejimlerin basına yönelik sansür uygulamaları, muhalif sesleri susturmaları ya da

⁵⁵ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 8.

baskı altına almaları roman örgüsüne dâhil edilmiştir. Romanda Abdülhakim Bey'in sunumu yani tanıtımı oğlu Fethi Şin tarafından yapılmaktadır. Olay örgüsü dâhilinde geriye dönüşlerle ailesini tanıtan Fethi Şin, babasını, onun ideallerini, kişiliğini, yaşam mücadelesini akıcı bir üslup ve sade bir anlatımla okuyucuya sunmaktadır.

2.5.1.2. Retibe Hanım

Roman kahramanlarından biri de dünya işlerini boş vermiş, neşeli, televizyonda yayınlanan yürüyüşleri takip etmeyi seven, Fethi Şin'in gencecik yaşta dul kalmış annesi Retibe Hanım'dır. Retibe Hanım, kocasının ölümünün ardından yeteri kadar yas tuttuktan sonra artık yeniden evlenmek isteyen hayat dolu bir kadın profili çizmektedir. Ancak evlenmek istediği kişi Zaim'in özel güvenlik amiri Hail Bey'dir. Hail Bey ise kocasının ölümüne sebep olan aktörlerden biridir.

Romanda Retibe Hanım ile oğlu Fethi Şin'in sevgilisi benzerlikler göstermektedir. Babasının karakterini yansıtan Fethi Şin, annesinin kimi karakteristik özelliklerini taşıyan Luma ile birliktelik yaşar. Luma da Retibe Hanım gibi hayat dolu, neşeli, kendisine özen gösteren, bakımlı bir kadın olarak romanda karşımıza çıkar.

Retibe Hanım'ın yeniden evlenmek istemesi, Luma'nın ise evliliğinden bir türlü kopamaması iki kahramanın da karakteristik olarak benzerlik taşıdığını, özgür ruhlara sahip olduğunu göstermesi açısından önem taşır.

Retibe Hanım, oğlu ile sıkı ilişkiler geliştirmiş, çocuklarına bağlı bir anne profili çizmiştir. Oğluna vantilatör alması için defalarca vantilatör parası vermesi onun annelik içgüdülerinden ve merhametinden kaynaklandığını gösterir. Ancak Retibe Hanım, oğlunun hiç ummadığı bir şekilde babasının ölümüne sebep olan aktörlerden biriyle tanışıp onunla evlenmek istemiştir. Bu da onun aldırılmaz kişiliği ve özgür ruhunu yansıtan radikal bir seçim olmasıyla romana yansımıştır.

Retibe Hanım, romanda oğlu Fethi Şin'in sunumuyla karşımıza çıkar. Retibe Hanım'ın, eşi ile tanışma macerası ve evliliği romandaki siyasal atmosferin içerisinde aşkın ve evliliğin her ne koşulda olursa olsun, insanların vazgeçmeyeceği değerler olmasını göstermesi açısından topluma ayna tutmaktadır.

Ayrıca Retibe Hanım, kocasının ölümünden sonra bir depresyon süreci yaşar ve kendi kişisel bakımına önem vererek bu durumu atlattığına çalışır. Bu durumu romanda geçen

“Annem dul kalmasından altı ay sonra kendine bu şekilde bakmaya başladı ve şu an olduğundan daha genç görünmek için uğraşıyordu. Çoğu zaman bütün gününü, kendine bakmakla geçiriyor ve evden hiç çıkmıyordu. Makyajını yapmayı bitirip kendinden memnun kaldığında gece olmuş oluyor, o da makyajını silip uyumaya gidiyordu.”⁵⁶

İfadelerinden anlamak mümkündür. Bunların yanında Retibe Hanım, oğlunu yazmaya teşvik eden bir anne rolü üstlenmiştir:

“– İnatçı olma... Ben yazdığın metinleri alacağım. Bana yeni bir roman getirirsen ben de sana iki bin dolar ödeyeceğim.

– Bu yeni bir şaka mı?

– Asla.”⁵⁷

2.5.1.3. Fethi Şin

Fethi Şin; romanın başkahramanı, olayların kendinde düğümlendiği kişidir. Nihâd Sîrîs, Fethi Şin’in kişiliğinde kendi kişiliğini romana yansıtmıştır. Yazarın hayatı ve yaşadıkları göz önünde bulundurulursa Fethi Şin ile Nihâd Sîrîs arasındaki benzerlikler daha açığa çıkacaktır.

İdealist bir anne ve babanın ilk çocuğu olarak dünyaya gelen Fethi Şin, romanda babasının yolundan giden bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Fethi Şin, babası gibi rejim ve yöneticiler aleyhinde siyasi yazılar yazmakta, ülkede süregelen baskıcı uygulamalara sessiz kalmamaktadır. Ancak sonunda baskılara ve tehditlere dayanamayarak sessizliğe bürünmeyi tercih etmiş, daha doğrusu sessizliği tercih etmeye zorlanmıştır.

Ailesi ile tehdit edilen yazar, rejimin sesi olmak yerine sessizliğe bürünmeyi yeğlemiştir. Annesinin evlenmek istediği Hail Bey aracılığıyla tehditlerin son noktasına gelen Fethi Şin, susmak zorunda kalmıştır.

İdealist bir yazar, sosyal duyarlılıklara sahip bir kişilik olan Fethi Şin aynı zamanda tutkulu da bir âşıktır. Diktatör Zaim’e yakın çevrelerle çalışan bir kadın adamın karısı Luma ile olan ilişkisi onun ne denli tutkulu bir âşık olduğunu göstermektedir.

Yazar kişiliğini romandaki anlatımla iç içe sürdüren Fethi Şin, kendi yaşam serüveni dâhilinde bir halkın hatta Orta Doğu’daki halkların sesi olmaya çalışmıştır. Suriye özelinde Irak, Mısır, Tunus, Sudan, Libya vb. ülkelerdeki sosyal olaylara da atıfta bulunan Fethi Şin; Arap Baharı etkisiyle bölgedeki siyasi durumu, kargaşayı, toplumun temel haklarından mahrum kalışını, tanrısal özellikler atfedilen diktatör ve baskıcı rejimleri, birbirinin benzeri olan ve

⁵⁶ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 13.

⁵⁷ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 14.

komplolarla düzenlenip hayata geçirilen darbeleri ve darbe girişimlerini de anlatımıyla romana aksettirmiştir.

Fethi Şin “*Kendi kendime bu şansı kaçırmamam gerektiğini söyleyerek ‘Kamyonun gittiği tarafta ne olduğunu keşfedelim!’ dedim.*”⁵⁸ vb. ifadelerle iç monolog yöntemiyle duygularını ifade etmiştir. Bunun yanında “*Herhangi biriniz geceleyin baykuş sesi duydu mu?*”⁵⁹ gibi ifadelerle yazar, okuyucuyla diyaloga geçmeyi amaçlamış ve Fethi Şin’in iç sesini konuşurarak onu okuyucuyla buluşturmuştur.

2.5.1.4. Luma

Luma, romanın başkahramanı ve anlatıcısı konumunda bulunan Fethi Şin’in sevgilisi aynı zamanda Zaim’e yakın çevrelerle çalışan bir iş adamının bir türlü boşanmadığı karısıdır. Luma ile Fethi Şin’in annesi Retibe Hanım’ın karakterleri birbirine benzemektedir. Retibe Hanım’ın özgürlükçü, aldırılmaz, kahkaha dolu yapısı “Luma’da daha üst seviyededir.” denilebilir.

Luma baskıcı ve zorba yönetimle iş birliği yapan bir adamın karısı olmasına rağmen hayattan, zevklerinden ve yasak ilişkilerinden vazgeçmemiştir. Kocası olduğu hâlde Fethi Şin ile birlikte olan Luma, cinsel ve doyumsuz kişiliği ile romanda ön plana çıkmaktadır.

Tüm bunların yanında Luma rejimin ve şehrin gürültüsü içerisinde Fethi Şin’e bir sığınak ve kaçamak noktası olması açısından romanda dikkatleri üzerine çekmektedir. Dışarıda yaşanan kaosa rağmen Luma’nın evinde sükûnet bulan Fethi Şin için Luma eşsiz bir hazine, sığınılacak bir liman, yaşama tutunmak için bir dal, neşe kaynağı, cinsel ve psikolojik hazlara ulaşılabilecek doruk nokta olarak romanda tasvir edilmektedir.

Luma’nın bu duruşu Orta Doğu kadınlarının dinî ve sosyal anlamda tüm değer ve tabularını yıkmaktadır. Rejime karşı duruş, Luma’nın aldırılmaz kişiliği ve özgürlükçü ruhu ile romanda inceden inceye verilmektedir.

Orta Doğu kadınının savaştı ruhunu Luma’nın kişiliğinde modernize edilmiş bir biçimde bulmak mümkündür. Ancak Luma aracılığıyla modern Arap kadınlarının geleneklere ve bazı İslami kurallara da karşı çıkarak -evlilik dışı ilişki yaşaması bunu gösterir- bir kadının asi ruhunun yansımalarını, bir kadının toplumda yer edinme çabalarını, bir kadının hayata ve rejime kahkahalarıyla karşı çıkışını okuyucuya lanse etmiştir. Yazar, Luma özelinde Suriye

⁵⁸ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 44.

⁵⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 49.

hatta Orta Doğu kadınlarının içinde bulunduğu çıkmaz ve özgürlük arayışını romanında anlatmıştır.

Tüm bu özellikleriyle Luma Suriye özelinde Arap ve Orta Doğu edebiyatlarında Arap Baharı'nın kadın prototipi olmaya adaydır. Yenileşme Dönemi Türk edebiyatındaki romanlarda konu edinilen Dilaşup, Suat, Bihter gibi kadın karakterlerin geleneğe ve örflere karşı çıkararak yaşadığı ilişkiler Luma'nın *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanındaki rolü ile benzerlik taşımaktadır.

2.5.1.5. Zaim

Birinci Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların, büyük devletlerin yıkılması sonrasında ulus devletler ortaya çıkmıştır. Üç kıtada toprakları olan ve büyük bir coğrafyaya hükmeden Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra da Orta Doğu'da ulus devletler ortaya çıkmış ve diktatör rejimler baş göstermiştir.

Bu rejimler İran, Irak, Suriye, Sudan, Tunus vs. Orta Doğu ve Afrika'da halkın temel haklarını dahi elinden almaya çalışan bir yapıya bürünmüşlerdir. Bu rejimlerin başına kurtarıcı edasıyla bir darbe ile gelip yine bir darbe sonucu alaşağı edilen kişiler yerleştirilmiştir. Romanda sözü edilen Zaim de böyle bir karakteri temsil etmektedir.

Orta Doğu'daki Saddam Hüseyin, Hüsnü Mübarek, Hafız Esad, Beşar Esad, Zeynel Abidin bin Ali, Kaddafi, Abdülfettah el-Sisi vb. aktörlere dikkat edildiğinde bunların tümünün bir darbe ile rejimin başına geldiğini, halkı kurtarma vaatleriyle siyasi otoriteyi ele geçiren aktörler olduğunu görürüz. Bu aktörler genel itibarıyla başa geçtikleri ülkelerde basını ele geçirir, sansür uygular, muhalif kişileri susturmaya yönelik eylemlerde bulunur, ülkenin birçok yerine heykellerini diktirip fotoğraflarını astırır, kitleleri hamasetle idare eder, yandaşlarını devlet kademelerine yerleştirir, halkın duygularını sömürerek bir kurtarıcı edasıyla hareket eder, halkı düşünmeye sevk edecek eylemlerden sakındırır, toplumu her dediğine inandırabilen ulvi bir karakter olarak ortaya çıkarlar.

Romanda Zaim özelinde Orta Doğu'daki siyasi aktörlerin yaklaşık son 80 yıldaki profilini görmek mümkündür. Zaim'in icraatları George Orwell'in 1984 romanını da hatırlatmaktadır. Diktatör kişiliklerin ve baskıcı yapıların bir örneğini George Orwell'in 1984 romanında da görmek mümkündür. Bu romanda da düzen içerisindeki muhalif sesler susturulmuş, insanlar birtakım yöntemlerle sisteme bağlı hâle getirilip tekdüzeleştirilmiştir. 1984 romanında geçen "*Her türlü ahmaklığa inanabilirdi, yeter ki Parti tarafından söylensin.*"

cümlesi bu iki romanı birbirine yaklaştıran ve konu açısından bütünleyen bir nitelik taşımaktadır. Âdeta bu cümle *Eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında yazılmış gibidir. Her iki roman yazarının da toplumsal anlamda mankurtlaşmaya değinmesi romanların edebî yönüyle beraber sosyolojik yönlerinin de olduğunu vurgulaması açısından önemlidir.

Bir başka açıdan bakılacak olursa Zaim, kendisine deyim yerindeyse biat etmeyenleri ötekileştirme, onları vatan haini olarak nitelemektedir. Bunu romanda geçen “*Son olarak ümmetin ilham kaynağı ve insanlığın pusulasına kötülük ettiğim için bana vatan haini unvanını layık gördüler.*”⁶⁰ ifadelerinde görmek mümkündür.

Yürüyüşlere de önem veren Zaim halkın, kendisi olmadan ve kendisinin de halk olmadan var olamayacağını bu yürüyüşler aracılığıyla empoze etmeye çalışmıştır. Yazar bu durumu şu ifadelerle özetlemiştir:

*“Zaim, neden bu yürüyüşleri seviyordu? Hannah Arendt, Zaim’in kitleler ile ilişkisinden söz etmişti ve kitlelerin Zaim olmadan yaşayamadığı sonucuna varmıştı. Başka bir deyişle kitleler olmadan Zaim yoktu ve aynı şekilde Zaim olmadan kitleler yoktu. Zaim ve halk, iki zıt kutup gibiydi ve biri olmadan diğeri olmazdı.”*⁶¹

2.5.1.6. Hail Bey

Romanda sözü geçen bir diğerkarakter Fethi Şin’in annesinin evlenmek istediğı, rejimin ve dolayısıyla Zaim’in adamı olan Hail Bey’dir. Hail Bey; Zaim’in köy köy, kasaba kasaba dolaşıp miting yaptığı, halkı selamladığı anlardan birinde şans eseri onu düşmekten kurtarmış ve olağanüstü yetkilerle donatılıp Zaim’in en yakınında bulunma şansına erişmiş bir kişidir.

Hail Bey, diktatör rejimlerin ve sistemden nemalananların tiplemesini yansıtması açısından önem taşır. Hail Bey’in kişiliğinde romanda bir tipoloji oluşturulur. Bu tipoloji sayesinde sistemin nimetlerinden alabildiğine yararlanan çıkar çevreleri açığa çıkarılır. Bu tiplmelerin yeri geldiğinde baskı ve tehdit unsurlarını sistem adına ne denli ileri boyutlarda kullandığı romanda gözler önüne serilmiştir. Hail Bey’in, Fethi Şin’i annesiyle tehdit etmesi buna bir örnek teşkil eder. Hail Bey, Fethi Şin’i muhalif yazılarından vazgeçmemesi durumunda annesiyle alttan altta tehdit etmiştir. Bu durum da bize çıkar çevrelerinin, gücü ele

⁶⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

⁶¹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 29.

geçirdiklerinde ne denli tehlikeli ve sinsi işler yapabilecek seviyeye geldiklerini göstermektedir. Yazarın şu ifadelerinden Hail Bey'in yaptığı sinsi oyunlarını daha iyi anlamak mümkündür:

“– Çünkü Hail, Zaim'in iktidara gelmesinin 20. yıl dönümünde evlenmek istiyor.

– O tarihte annemin yatağını da işgal edeceklerini düşünmemiştim.”⁶²

2.5.1.7. Semira

Samira roman başkahramanı Fethi Şin'in kız kardeşidir. Samira, aşırı saf olan bir tüccarla evlidir ve bu durumdan memnun bir kişiliği yansıtmaktadır. Samira babasıyla çalışmayı bırakıp sanayide torna tezgâhı açan dayısının ortağının oğluya evlilik yapmıştır. Bu evlilik babasının ölümünden bir yıl önce gerçekleşmiştir. Evliliklerinin ilk yıllarında Samira, eşine dış görüntüsüyle nasıl ilgilenmesi gerektiğini öğretmiş ancak daha sonra bu öğretme işinde ileri gidince eşi ona haddini bildirmiş ve ondan kendisine benzemesini istemiştir. Birlikte uyum içinde hayatlarını devam ettirmeleri için Samira, eşine ne yapması gerektiğini ima etmeyi bırakmış ve onu taklit etmeye başladığını göstermeye çalışmıştır.

İleri düzeyde zekâya sahip olan Samira, evliliğini yürütmek için zekâsını kullanmaktan vazgeçmiş ancak evliliğinin başarılı olmasının en önemli faktörlerden biri olan mizaha ilgisinden ve dünya işlerini boş verme huyundansa vazgeçmemiştir. O da annesi gibi boş vermişlik ve aldırmaçlıkla hayatın tadına varmaya çalışır bir tiplere oluşturmuştur.

2.5.2. Yardımcı Kahramanlar

2.5.2.1. Fethi Şin'in Şair Arkadaşı

Fethi Şin'in şair arkadaşı, onun karakteristik özelliklerini çok iyi bilmektedir ve bir gün Fethi Şin gibi karakteristik özellikleri taşıyan Luma'yı, Fethi Şin'le tanıştırır. Böylece romanda başkahraman olan Fethi Şin'in hayatının aşkını bulmasını sağlayan şair arkadaş; romanda olay örgüsüne etki edecek, romanındaki olayları ve başkahramanının yaşamını sonuna kadar değiştirecek olan bir olayın başlatıcısı olmuştur. Romanda Fethi Şin ile Luma'nın buluşması şu şekilde geçmektedir:

“Luma'yı ilk defa arkadaşlarımın birinin evinde gördüm. Arkadaşım şairdi ve Zaim'i öven şiirler yazmadığı için benimki gibi, adı kara listeye yazılıydı. Luma da ben de şair

⁶² Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 19.

arkadaşımın evine sırf tanıştırmak için çağırıldığımızı anlamıştık. Köşede bir yerde yalnız oturduk, hâlimi hatırlamam ve neler yaptığımızı sordu. Luma, televizyon programımı izliyordu ve benim kitaplarımdan birini okuduğunu söyledi. Ona yazılarımdan durdurulduğunu söylediğimde ise konuya ilgi gösterdi ve tam olarak neden durdurulduğunu öğrenene dek konuyla ilgili birçok soru sordu. Daha sonra ayrılırken kendisini de evine bırakmamı istedi. Böylece iki saat boyunca birlikte yürüdük ve onun sorunları hariç her konuda konuştuk. Benimle dayanışma içinde olduğunu hissettim. Ertesi gün Luma'yı sormak için şair olan arkadaşımı ziyaret ettim. O da Luma'nın tüccar olan kocasının ve iktidar partisinde üst düzey yoldaşın yeğeniyle olan evliliğinin hikâyesini anlattı.”⁶³

2.5.2.2. Luma'nın Eşi

Luma'nın eşi toplumdaki zorba, eşini aldatan, kadın onurunu hiçe sayan bir koca profilini yansıtmaktadır. Ayrıca Luma'nın eşi, Zaim'in de büyük destekçileri olması açısından sistem yanlısı bir nitelik de taşımaktadır.

Romanda geçen şu paragraflar Luma'nın eşinin tipik zorba, eşinin kıymetini bilmeyip farklı ilişkilerde heyecan arayan ancak eşine mutluluk sunmadığı hâlde onu boşamaktan sakınan, tehditkâr, zayıf karakterli bir erkek tipini yansıtmaktadır.

“Ben ve Luma birbirimizi seviyoruz ancak istememize rağmen hâlâ evlenmedik. Bunun nedeni ise Luma'nın eski evliliğinin sonuçlarına sıkışmış olması. Nitekim kocası, uzun yıllardır ayrı yaşamalarına rağmen boşanma işlemlerini tamamlamayı reddediyor.”⁶⁴

“Luma, rüyasında eşinin sekreteri ile Birlikte İspanyol plajlarından birinde güzel bir balayı geçirdiklerini gördü. Çıplak hâlde yataktan kalktı ve eşinin ceplerinde onun pasaportunu aradı ve buldu. Pasaportunun bir sayfasında giriş çıkış mührü vurulmuş İspanya vizesini gördü. İspanya'dan çıkış tarihi ise eve geldiği ve seviştikleri tarihti. O gece Luma, salondaki kanepede uyudu ve sabah öğrendiği bilgiler üzerinden onunla yüzleşti. Başta inkâr etti ancak daha sonra mecbur olduğu için sekreteri ile evlendiğini itiraf etti. Nitekim kadın partideki üst düzey bir yoldaşın kardeşinin kızı olduğu için onunla evlenerek rutin bürokratik işlemler ve engelleri aşacak, ticari işlemleri hızlıca hallolacaktı.”⁶⁵

⁶³ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

⁶⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 22.

⁶⁵ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 22.

“Luma'nın eşi onu boşamayı reddediyordu çünkü onu hâlâ sevdiğini iddia ediyordu. Öyle ki Luma'ya kendisine dönmeyi kabul etmesi hâlinde evlendiği sekreterini bile boşamayı teklif etti. Ancak Luma bu teklifi reddetti, beni sevdiğini ve boşanır boşanmaz evlenmeyi düşündüğümüzü söyledi. Luma'nın bu hareketi eşinin içindeki kıskançlık ateşini körükledi ve eşi işi daha da inada bindirdi. Eşi bir gün beni aradı ve buluşmak istediğini söyledi. Bir otelin kafeteryasında beraber kahve içtik. Boşanma meselesini barışçıl ve herkesin yararına olacak şekilde bitirmeye ikna etmeye çalıştım. Ancak o, eşinden uzak durmamam hâlinde komplo kuracağını söyleyerek beni tehdit etti. İkinci karısının amcasının gücüne işaret ediyordu ancak ben onunla alay ettim ve “Sana tuz, partiye de tuz!” dedim. O da bunun bana çok pahalıya patlayacağına dair tehditler savurarak gitti.”⁶⁶

2.5.2.3. Zaim'in Babası

Zaim'in babası romanda diktatörlerin, halkı bastırıp kendi refah içinde yaşayan ailelerinin yaşam kalitesini ve umursamazlığını yansıtmaları bakımından önem taşır. Buna Beşşar Esed ve babası Hafız Esed örnek verilebilir. Romandaki şu ifadelerde diktatör rejimlerin refah seviyesi ve halkın çaresizliğini, rejim ile yönetilenler arasındaki gelir uçurumunu, halkın zorla bu kişilere boyun eğdirildiğini sezmem mümkündür:

“Zaim'in babası, Monte Carlo'daki tatilini bitirdikten sonra memlekete dönerken özel uçağının düşmesi sonucunda 82 yaşında hayatını kaybetmişti. Bütün ülkeyi sarsan, vatandaşları üzölmeyi mecbur kılan, medyada müzik ve komedi programlarını yasaklayan korkunç bir olaydı. Böylece her toplantı ihtiyarın ruhuna saygı duruşuyla başlamaktaydı. Anma töreninin başlangıcında sunucu sahneye çıktı ve herkesi bir dakika saygı duruşuna davet etti (Orada bulunan herkes değerli yazarın ruhuna bir dakikalık saygı duruşu davet ettiğini zannetti, bu nedenle sunucu cümlesini bitirmeden ayağa kalktık.) ancak sunucu ‘Zaim'in babasının ruhuna!’ dedi. Arkadaşımızın ruhuna değil, Zaim'in babasının ruhuna saygı duruşuna kalktığımızı idrak ettiğimizde ayağa kalkmış bulunmuştuk.”⁶⁷

⁶⁶ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 24.

⁶⁷ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 25.

2.5.2.4. Yayın Müdürü

Fethi Şin'in televizyonda yaptığı programın ve kanalın müdürlüğünü yapan yayın müdürü diktatör rejimlerde baskı altına alınmış, rejimin propagandasını yapan, rejim aleyhinde kamuoyu oluşmasına izin vermeyen yandaş basına işaret etmektedir. Bu karakterle Orta Doğu'daki basının ne denli sindirildiğini, basının gerçekleri yansıtmakta zorlandığını, kendi menfaatleri için halkına diktatörlüğü empoze eden basın yayın organlarını görmek mümkündür:

“Müdüre konuyla ilgili ne düşündüğünü sordum. Zaim'in ve başarılarını konu alan öykü ve şiir yarışması yapmayı önerdi. Yapamayacağımı belirttim. O an konusu ne olursa olsun tüm televizyon programlarının Zaim'e ve prensiplerine sadık olması gerektiğini bahane ederek neden yapamayacağım ile ilgili gerekçelerimi sormadan istifamı istedi. İstifamı yazdım, imzaladım ve yönetime takdim ettim. Daha sonra stüdyoya indim. Ben orada yönetmen ve teknisyenlerle vedalaşırken talebim üzerine istifamın kabul edildiğine dair yönetimden bir telefon aldım.”⁶⁸

2.5.2.5. Yönetmen Yardımcısı

Fethi Şin'in televizyon programını düzenleyen ekipte yer alan karakterlerden biri de yönetmen yardımcısıdır. Yönetmen yardımcısı da tıpkı yayın müdürü gibi baskı altında olan, her denileni harfiyen yerine getiren, rejimden nemalanan yandaş medya profiline aktörlerinden birini karakterize etmektedir. Rejim aleyhinde propaganda yapılmasını engelleyen, bir söz dahi söyletmeyen bu aktörün profili şu satırlarda çizilmiştir:

“O yıl birinci kanalda haftalık olarak sunduğum edebiyatla ilgili programıma hazırlanırken yönetmen yardımcısı yanıma geldi, rejiden programın kaydını durdurup kültür programlarının direktörünün yanına gitmemi isteyen bir kâğıdı bana uzattı. Yanına çıkınca direktör, ilgili kurumlardan birinden gelen ve geçtiğimiz dönemde bir kez bile Zaim'in adını anmamamı eleştiren bir faksı bana uzattı. O anda yol ayrımında olduğumu hissettim ve notu dikkatlice okudum. Zaman kazanmak için kahvemi yudumladım ve bir sigara yaktım. Nitekim hem ekmek paramı hem de bağımsız bir yazar olarak şöhretimi önemsiyordum. Programım yeni çıkan kitapları konu alıyordu ve her bölümde yeni çıkan kitabını anlatmak için bir yazarı ağırlıyordum. Ayrıca program

⁶⁸ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

içerisinde şiir ve öykü yarışmaları yapıyordum. Bağımsız olma konusunda gösterdiğim kararlılık ile standartları katı ve tarafsız bir şekilde uyguladığım için yaptığım program hem yazarların hem de izleyicilerin takdirini kazanmıştı.”⁶⁹

2.5.2.6. Yoldaş Yazarlar

Diktatör rejimlerde basın önemli silahlarından biri de yoldaş yazarlardır. Bu kitle; rejimin devamlılığını sağlamak, antipropagandaları engellemek üzere görevlendirilmiş ya da gönüllü insanlardır. Rejim aleyhindeki basın ve yayınları tenkit etme adına bu kitle, kamuoyu oluşturmada önemli bir yere sahiptir. Nihâd Sîrîs’in, *eş-Şamtu ve ‘ş-Şahabu* romanında da bu kitleyi Fethi Şin’e karşı olarak görmekteyiz:

“Ardından yoldaş bazı yazarları, kitaplarına ve bana saldırmak için görevlendirdiler. Son olarak ümmetin ilham kaynağı ve insanlığın pusulasına kötülük ettiğim için bana vatan haini unvanını layık gördüler. Bana gelen bilgilere göre, ulusal bir etkinlik dolayısıyla bir konferansta toplanan yazarlardan bir yoldaş, ayağa kalkmış ve benim atılmam için slogan atmış. Onun gibi olan birkaç kişi de onu takip etmiş ve hararetle bir şekilde ‘Atulsın, atulsın!’ diye haykırmışlar.”⁷⁰

2.5.2.7. Baş Editör

Baş editör karakteriyle yine basın yayın organlarındaki kemikleşmiş yapının aktörlerinden birine romanda dikkat çekilmiştir. Baş Editör’ün kişiliğinde aslında diktatör rejimlerin basın yayın organlarının tamamının karakteristik özelliğini görmek mümkündür. Romanda Baş Editör aracılığıyla Fethi Şin gibi babası da basın sansürüne uğramıştır. Baş Editör, sistemin maşası olması nedeniyle Fethi Şin’in babasını bir üst makama şikâyet etmiş, Fethi Şin’in babasının muhalif yazıları nedeniyle büyük bir şok geçirmiştir:

“Babamın makaleleri, onlarda tedirgin bir gülümseme dışında bir etki bırakmadı. Nitekim bu tür alaycı ve lideri karikatürize eden makalelerin ne denli tehlikeli olduklarını fark etmişlerdi. Nitekim de haklı çıktılar çünkü bu sefer ele alınan kişi beyaz takım elbiseli politikacılar değil, liderin kendisiydi. Babamın makalesi editöre ulaştığında ve okuduğunda eli ayağı buz kesildi, başı döndü ve altına ‘bilginize’ yazarak

⁶⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

⁷⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

baş editöre gönderdi. Baş editör makaleyi okudu, onun da eli ayağı buz kesildi ve bakana yönlendirdi.”⁷¹

2.5.2.8. Enformasyon Bakanı

Romanda Enformasyon Bakanı, Zaim’in sağ kollarından biri olarak betimlenmektedir. Bu konumda olması onun halka karşı güç gösterisi yapan ancak efendisi Zaim söz konusu olunca dili tutulan bir portre çizmesi, diktatör rejimlerde yönetim kadrosunun âcizliğini belirtmesi açısından önemlidir. Zaim’in bir gösterisinde yapılan hata yüzünden Enformasyon Bakanı’nın düştüğü içler acısı durum romanda şu satırlarla olay örgüsüne dâhil edilmiştir:

“Bir defasında kitlelerin başkasına değil, Zaim’e slogan attığı (Hâlbuki yabancı ordular ülkeden çıktığında Zaim küçük bir çocuktuk.) bağımsızlık münasebetiyle düzenlenen büyük mitinglerden biri bittiğinde büyük bir hata meydana geldi ve bu nedenle bu mitingin bütün kayıtları kaybolmuştu. Bu hata nasıl oldu? Tanrı bilir!

Söz konusu bu hatanın kasıtlı olduğunu söyleyenler olduğu gibi, öte yandan teknik elemanın bir hata yaptığını, kasetinin içeriğinin silindiğini söyleyenler de var. Sonuç olarak Enformasyon Bakanı, öfkesinden kontrolünü kaybeden Zaim’e konuyu açıklamak üzere televizyon kanalı direktörünü saraya götürmek zorunda kaldı. Öfkeli Zaim de televizyon kanalının direktörüne kül tablası fırlattı ve neredeyse onu öldürüyordu. Zaim’in niye kızdığını anlamadım nitekim bütün yürüyüşler birbirlerine benzer ve video odasında oturup bir önceki yürüyüşü izleyip kendini teselli edebilirdi. Öte yandan bakan ve direktör aptal ve eşek olduklarını ispatladılar, eski yürüyüş görüntülerini Zaim’e takdim ederek kendilerini kurtarabilirlerdi. Zira bizdeki tüm mitingler ve yürüyüşler birbirine benziyor ve Zaim’in hile yapıldığını fark etmeyeceğine eminim.”⁷²

Yazarın da Enformasyon Bakanı’nı aptal ve eşek olarak nitelendirmesi, bu tarz kişilerin haysiyet ve onurlarını koruyamadıklarını dile getirmektedir.

2.5.2.9. Televizyon Kanalının Direktörü

Televizyon Kanalının Direktörü, Zaim’in ekibinden biri olarak romanda yansıtılmıştır. Basın yayın ekibinin üst düzey yetkililerinden olan bu karakter, Zaim’in politikaları

⁷¹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 9.

⁷² Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 29.

doğrultusunda hareket eden, halkı manipölasyondan sorumlu biridir. Zaim'in gösterisi sırasında yaptığı bir hatadan dolayı neredeyse canından olacak bu karakter, Zaim'in diğey yandaşları gibi ona kulluk etme çabası içerisinde. Romanda bu karakterin âcizlik ve onursuzluğunu şu satırlardan analiz etmek mümkündür:

“Söz konusu bu hatanın kasıtlı olduğunu söyleyenler olduğu gibi, öte yandan teknik elemanın bir hata yaptığını, kasetinin içeriğinin silindiğini söyleyenler de var. Sonuç olarak Enformasyon Bakanı, öfkesinden kontrolünü kaybeden Zaim'e konuyu açıklamak üzere televizyon kanalı direktörünü saraya götürmek zorunda kaldı. Öfkeli Zaim de televizyon kanalının direktörüne kül tablası fırlattı ve neredeyse onu öldürüyordu. Zaim'in niye kızdığını anlamadım nitekim bütün yürüyüşler birbirlerine benzer ve video odasında oturup bir önceki yürüyüşü izleyip kendini teselli edebirdi. Öte yandan bakan ve direktör “aptal ve eşek” olduklarını ispatladılar, eski yürüyüş görüntülerini Zaim'e takdim ederek kendilerini kurtarabilirlerdi. Zira bizdeki tüm mitingler ve yürüyüşler birbirine benziyor ve Zaim'in hile yapıldığını fark etmeyeceğine eminim. Bütün mitingler bağırarak kitleler, gürültü, askerî marşlar, sokaklarda ve meydanlarda sıkışan insan sayısından fazla Zaim'in fotoğraflarından ibaret. Allah korumuştur ve Zaim'in fırlattığı kül tablası televizyon kanalı direktörünün kafasına değil, omuzuna denk gelmişti. Zaim'in bakan ve direktörü görevden alması endişesiyle sayın bakan, bağımsızlık kutlamaları üzerinden bir hafta geçmesine rağmen yürüyüşü yeniden düzenlemeyi önerdi. Bu düşünce Zaim'in hoşuna gitti ve bu yönde talimat verdi. Böylece yürüyüş yeniden düzenlendi ve videoya alındı. Zaim'in ofisinde yürüyüşün kaydı artık var.”⁷³

2.5.2.10. Nuh

Nuh adlı karakter, Fethi Şin'in basın yayın yoluyla halkı kanalize etme görevini üstlenenlerden biri olarak romanda yerini almıştır. Bu karakter, Fethi Şin'in tutuklanıp parti binasına götürülmesiyle kendini gösterir. Fethi Şin ile olan diyalogları Nuh'un üstlendiği görevi açık bir şekilde görme açısından önem taşımaktadır:

“Eklemlerimi tekrar esnetmeye başladım, boynumu ve sırtımdan aşağı çitlatarak uzaklaştım. Yürüdüm ancak diğey yöne lobiye indiğimiz merdivenin bulunduğu yöne

⁷³ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 29.

doğru. Pipomu çıkarıp yaktım ve dumanını tütürerek eğlenmeye koyuldum. Otuz adım attım ve geri döndüğümde söz konusu yoldaşı karşımda gördüm. Bana bir bakış attı, sonra diğer yoldaşlarla bir arada toplanıp, sigara içerek bir konu hakkında konuşmaya başladığında benimle ilgilenmediğini fark ettim.

Elli ya da altmış adımdan sonra sağımda bir kapı açıldı, içinden genç bir erkek çıktı ve sigara içmeye başladı. İçeri odada sigara içmek yasak gibi görünüyordu. O anda kapı bir yay sistemiyle kendiliğinden kapanmadan odanın içinde ne olduğunu görebildim. Aslında bir oda değil, içinde çok sayıda genç kız ve erkeğin çalıştığı bilgisayarlarla dolu büyük bir salondu. Kapı kapandı ve çok yavaş bir tempoda yürümeye devam ettim. Genç adamın bana baktığını fark ettim, ona yaklaştım ve çakmağını istedim. Nazik bir şekilde çakmağını verdi ve pipomu tekrar yaktım. Onunla konuşma girişiminde bulunmak istedim ancak o benden önce davrandı ve diğer yoldaşların bana olan tutumlarına benzemeyen büyük bir incelikle “Affedersiniz, siz üstat Fathi değil misiniz?” diye sordu. Konuşmaya devam etmesini teşvik etmek amacıyla hemen “Evet, ya siz kimsiniz?” diye sordum.

– Burada çalışıyorum ve adım Nuh. Siz beni tanıyorsunuz ama ben sizi tanıyorum. Sizin bazı metinlerinizi okudum.

– Burada çalıştığımı mı söylüyorsun? Yoldaş olmadığımı mı söylemek istedin?

– Ben devrimci gençlerdenim ama burada çalışıyorum yani gönüllü değilim, maaş karşılığında çalışıyorum.

– Bilgisayar programlama alanında?

– Hayır, bilgisayarda tasarım yapma konusunda.

– Ne tasarlıyorsun?

– Her şeyi tasarlarız. Zaim’in konuşmalarını ve açıklamalarını içeren posterler, broşürler... Ayrıca daha güzel görünmesi için Zaim’in fotoğraflarına photoshop yapıyoruz ve benzeri başka işler.

Bana eşlik eden yoldaşı görebilecek ve onun da beni görebileceği şekilde durdum. Onun diğer yoldaşlarıyla sohbeta dalmış gördüm. Elektrikli kamyonların geldiği tarafa işaret ederek Nuh’a:

– Sonra posterler ve fotoğraflar burada basılıyor, değil mi?

– Evet! Burada ülkenin en büyük en gelişmiş matbaası var. Bilgisayarlar dâhilî bir ağa ve yazıcıya entegre, şaşırtıcı sonuçlar elde ediyoruz.

Kafamı salladım ve Nuh:

– Ayrıca biz bu salondan Zaim'in konuşmalarını, fotoğraflarını ona tahsis edilmiş yaklaşık 50 siteye gönderiyor ve siteleri 'up to date' yapıyoruz. (İngilizce olarak söyledi.)

– Harika, harika bir iş çıkarıyorsun ama bunlara kim karar veriyor?

– Hangi fotoğrafların basılacağına kimin karar verdiğini mi kastediyorsun? Bu işi yürüten bir komite var. Komite binlerce fotoğraf yolluyor, biz de onlara photoshop yapıyor ve tekrar onlara gönderiyoruz. Söz konusu komite bunların arasından en iyilerini seçiyor. Bazen de Zaim'in fotoğrafının arka planı için fabrika, çiftlik, cami veya bunların hepsinden bir afiş çalışmasını isteyebiliyorlar.

– Posterlere koyduğunuz sözler ve sloganlara kim karar veriyor?

Başka bir odaya işaret etti ve şöyle dedi:

– Orada psikoloji, eğitim alanında uzmanlaşmış, ayrıca aydın ve şair yoldaşlardan oluşan bir grup var. Günde on iki saat düşünüp kitlelerin mitinglerde söylemesi gereken veya posterlere basılması veya medyada, internette yayımlanması için şiirler ve sloganlar üretiyorlar.

– Bu iş çok özel görünüyor.

– Aslında, bu tecrübe ve eğitim gerektiren bir iş, aynı zamanda da duygu isteyen bir iş. Yani kitlelerin Zaim'e olan sevgisiyle ilgili ve bu da hiç kolay bir iş değil. Öyle ki burada bulunan odalardan bir tanesi kitlelerin eğilimlerini incelemekle sorumlu. Örnek verecek olursak bu odadaki uzmanların görevleri arasında toplumun farklı kesimlerinden insanları davet ederek hangisinin kitlelerin kalbine daha yakın olduğunu öğrenmek var. Bu uzmanlar söz konusu şiirleri ve sloganları onlara okuyor, ezberlemelerini istiyor, insanların ezberlemede zorlandığı sloganlar eliyor ve listeden siliyor. En iyi slogan ve şiirler yalnızca ilk okumada ezberlenebilenler.

– Slogan seçmeniniz için önemli bir kıstas.

– Bazı sloganların hazırlanması uzun zaman alıyor. Söz konusu sloganların amacı, Zaim’i ilgilendiren belli bir konuda kitleleri ikna etmek. Genellikle basit bir slogan veya şiirle ifade edilmesi zor konular bunlar. O odadaki uzmanlar, yüzlerce alternatif şiir ve sloganlar hazırlayarak Zaim’in sarayında çalışan daha yüksek bir komiteye sunmak için gecelerce uykusuz kalıyor. Üst komite çoğu zaman da tüm olasılıkların tekrar gözden geçirilmesi için önerileri geri gönderiyor.

– Ne gibi?

– Yakın zamanda gerçekleştirilecek değişikliklerle ilgili kitleleri ikna etmek veya kitlelerin değişiklik ve düzenleme istemesini sağlamak için. Böylece söz konusu değişiklik halkın isteğiyle olmuş gibi görünecek.

*Nuh, sigarasını söndürdü ve gülümseyerek ellerini bana uzatarak ‘Sizinle tanışmaktan onur duydum. Bir süredir artan iş yüküyle yeni zorluklarla karşı karşıya kaldık ve sizi de o odada çalışmaya ikna etmeyi düşündüklerini duydum. Burada sizinle tanıştığımıza memnun oldum, sanırım bu sizin bu teklifi kabul ettiğiniz anlamına geliyor. Sizi burada bırakıp içeri girmek zorundayım, görüşmek üzere.’ dedi.*⁷⁴

Bu diyaloglar sistemin devamlılığının sağlanması için görseller ve basın yayınınu ne denli etkili olduğunu yansıtmaktadır. Diktatör rejimlerin baskı organlarını nasıl kullandığını gözler önüne seren bu diyaloglar Orta Doğu halklarının içinde bulunduğu durumun özeti niteliğindedir.

2.5.2.11. Yoldaşlar ve Güvenlikçiler

Baskı rejiminin kolluk kuvvetleriyle nasıl yürütüldüğünü ve devamlılığının sağlandığını görmesi açısından romanda yoldaşlar ve güvenlikçiler yol gösterici niteliktedir. Fethi Şin’i tutuklayanlar da bu ekiptendir:

“Yoldaşlar ve güvenlikçiler gece gelip, kopyaları alarak duvarlara yapıştırdılar. Sabah iş yerleri açıldığında memur ve işçilerin duvarları fotoğraflarla kaplı görmesi gerekti.

⁷⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 45-47.

Parti binasına girebilmek için kimlik kartını göstermem gerekiyordu. Kapının girişindekilere, yürüyüş sırasında yoldaşların benden aldıkları kimliğimi geri almak için geldiğimi belirttim. Ancak buna rağmen kimse durumu anlamadı.

Kapıyı geçtikten sonra çay içip duvara monte edilmiş televizyon ekranından Zaim'in konuşmasının izleyen silahlı yoldaşlarla dolu büyük bir lobiye geçtim.

İki yoldaş, beni, işimi takip etmekle sorumlu bir yoldaşa götürdü. Lobinin sonuna kadar yürüdük ve daha sonra dönen geniş bir merdivenden aşağı indik. Bu yoldaşlar gibi çok sayıda yoldaşla karşılaştık, nitekim parti binası her köşeyi işgal eden ya da odaların girişini koruyan silahlı adamlarla doluydu. Her yerde takılı hoparlörlerden Zaim'in konuşmasını yayımlanıyordu. Öte yandan bina sigara dumanı dolmuştu. Dikkat çekici bir başka şey, yoldaşların çoğunun sigara tiryakisi olduğuydu. Onların çoğu, bir elinde silah diğerinde sigara taşıyordu. Az önce söylediğim gibi küçük kristal bardaklarla çay içmeyi de seviyorlardı. Aslında, onların şu ana kadar sigara ve çay içmeyi bu kadar sevdiklerini bilmiyordum.”⁷⁵

Ayrıca Fethi Şin'le çaycı yoldaş arasında geçen diyalog, bu tarz kişilerin tekdüzeliğini yansıtmaması ve aydın düşünmeden yoksun olmalarını göstermesi açısından kılavuzluk etmektedir:

“Kısa bir süre oturduktan sonra abartısız Zaim için propaganda yapmakta uzmanlaşmış, bir atölye olarak sayılabilecek bu kattaki diğer yerleri keşfetmeye karar verdim. Ayağa kalktım ve kendisine ikinci bir bardak çay dolduran yoldaşa yaklaştım. Uzun süredir oturduğum için sırt ağrılarımı çektiğimi rolü yaparak ‘Affedersiniz, ne kadar bekleyeceğimi ve kimi beklediğimi öğrenebilir miyim?’ diye sordum. Bana bir bardak çay ikram etti ve ben elimle hoş bir jestle reddettiğim sırada

- Yetkili yoldaş yok. Her an gelebilir!*
- Ama zamanım yok, meşgulüm.*
- Şimdi gidebilir ve yarın sabah dönebilirsin.*
- Kimliğim olmadan sokakta yürüyemem.*

⁷⁵ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 43.

Tartışmayı sonlandıracak şekilde “O zaman yarım saat daha bekleme gerek!” dedi.

O anda bütün bu diyalogda söylemek istediğimi söyledim ve ona

– Asıl sorun sırtımdaki ağrıdan muzdarip olmam ve uzun oturmak bu ağrıları artırıyor.

‘Bu senin problemin!’ dedi ve çayını içmeye devam etti.”⁷⁶

2.5.2.12. Doktor Raymond

Doktor Raymond, Orta Doğu genelindeki doktorların savaş ve baskı politikaları neticesinde psikolojisi bozulmuş doktorların özelliklerini yansıtmaları açısından romanın olay örgüsüne dâhil edilmiştir. Kaos’tan sonra Fethi Şin’in bir kadını hastaneye getirmesiyle Doktor Raymond arasında geçen diyaloglar, Doktor’un kendi içinde yaşadığı çatışmayı nitelemektedir. Bu diyaloglar zulüm gören Orta Doğu halkının yoktan yere yaralanıp ölmelerinin hikâyesini de anlatmaktadır:

“Kafamı kaldırdım ve sanki bir şeyden şikâyet ediyormuş gibi bana baktığını gördüm. Gözümüzü kırpmadan uzun süre birbirimize baktık. Sessizce kapıya baktı ve ses çıkarmadan kapıya doğru yöneldi. Doğrudan değil, yan tarafından kapıya yaklaştı ve hızla açtı ama kapının arkasında kimse yoktu. Koridorun iki tarafına baktı ve kapıyı kapatıp yaptığına gülümseyerek geri geldi.

‘Birileri sizi dinliyor olabilir mi?’ diye sordum.

– Sen bilinen tanınan bir insansın ve seni takip etme fırsatını kaçırmayacaklardır.

Fısıldayarak ‘Dinle, patlamak üzereyim.’ dedi.

Başta ima etmeye çalıştığı şeyi göz ardı etmeye çalıştım.

– Neden patlamak üzeresiniz?

⁷⁶ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 45.

– Ne olduğunu görmüyor musun? İnsanların hiç değeri yok. Bugün ayaklar altında ezilerek, boğularak ya da kutlamalarda açılan ateşle ölen 45'ten fazla ceset getirdiler. Bütün bunlara ne diyorsun?

– Musibet!

– Benimle konuşmaya çekiniyor musun? Seninle yalnız kalabilmek için hastanede kalmanı istedim. Lanetlenmişlerden olduğunu çok iyi biliyorum. Bu yüzden patlamak üzere olduğumu bilmeni istedim.

– Dikkatli olman lazım, bana olanlar sana olmamalı. Sessizce ve şikâyet etmeden çalışabilirsin, yoksa seni de rahat bırakmazlar.

– Biliyorum ama lütfen olan bitenler için bana uygun bir sözcük bul.

– Sözcük? Benden tüm istediğin bu mu?..

– Rahat bir şekilde konuşamayacağımızı biliyorum. Bütün gün senle oturup konuşmak istiyorum ancak zamanım yok. Aşağıda, yürüyüş sırasında yaralanan veya fenalaşan 300'den fazla kişi bekliyor. Beş dakika sonra beni aramaya geleceklerdir. Ayrıca raporlarında odada yalnız kaldığımızı yazacaklardır.

– Risk alman uygun olmadı doktor bey.

– Bunun için lütfen... Olup bitenine ne ad verebilir söyle, bir sözcük tüm ihtiyacı karşılayabilir ve saatlerce süren bir diyalogu özetleyebilir. Lütfen söyle.

Kapı ve gözlerim arasında gidip gelen gözlerine bakıyordum. Görüntünün tamamlanması için nefes nefes kalması yeterdi. Düşündüm belki de bu tamam olarak 'sürrealizm' dediğimiz şeydir. Annem yaşında bir doktor olup bitene, yaşananlara bir isim koymam için bana yalvarıyordu. Kendi kendime:

– Sürrealizm... Sürrealizm... Söylerken buldum kendimi.

Dudaklarımdan bu kelimeyi aldı ve sonra zevkle sandalyesine yaslandı ve odanın tavanına bakarak:

– Sürrealizm... Evet! Sürrealizm! Tanım bu...

– İçin rahatladı mı?

Koltuktaki oturuşunu düzelitti ve mutluluğunu ifade etmeye koyuldu:

– Evet rahatladım. Değerli yardımlarınız için teşekkürler. Olanlara sadece bu tanım yapılabilir.”⁷⁷

Diyaloglara dikkat edildiğinde doktorun bir arayış, iç çatışma içerisinde olduğu görülmektedir. Kaos ortamlarının doktorda yaratmış olduğu psikolojik bunalım, doktor için hastaneyi içinden çıkılmaz bir mekân yapmıştır.

2.5.2.13. Doktor Raymond’un Mesai Arkadaşı Hemşire

Doktor Raymond gibi mesai arkadaşı hemşire de içinde bulunduğu durumdan rahatsız bir tavır sergilemektedir. Hastaların çokluğu ve mesai yoğunluğu onun davranışlarına da aksetmiştir. Hastanenin, hemşire için labirent bir mekân olduğu sezilmektedir:

“Bir hemşire geldi ve onu takip etmemi istedi. Cemil el-Hayat benimle kalktığında hemşire ona baktı ve o bakıştan ayrılması gerektiğini anladı. İyi kalpli adamın elini sıktım ve yakında beni arayacağını söyledikten sonra onunla vedalaştım. Daha sonra insanları kabaca uzaklaştıran hemşireyi takip ettim. Hemşire bu benzeri görülmemiş kalabalıktan rahatsızdı ve kalabalığa bağırıyordu. Birlikte merdivenlerden en üst kata çıktık ve koridorun ortasına kadar yürüdük. Orada kapılardan birini çaldı ve cevabı beklemeden pervasız bir hareketle kapıyı açıp beni içeriye davet etti. İçeri girdim. Hemşire arkamdan kapıyı kapatıp gitti.”⁷⁸

2.5.2.14. Ölen Kadın

Ülkede yaşanan kaoslardan birinde Fethi Şin’in hastaneye getirdiği ölen kadın Orta Doğu halklarının ezilen, suçsuz yere yaşamını yitiren, yaşama haklarını elinden alınmış hâlini resmetmesi açısından önem taşır. Yazar, ölen kadının üzerinden Orta Doğu’daki anlamsız kaos ve ölümleri eserine taşımıştır. Bu kadının ölmesi Fethi Şin üzerinde de büyük etki bırakmıştır. Yazar, Fethi Şin’in bu duyarlılığıyla kaosu görüp ondan etkilenen insanların psikolojik

⁷⁷ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 41.

⁷⁸ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 40.

durumunu da okuyucuya aktarmıştır. Kaos ortamının tasviri de kadının ölümü üzerinden verilmiştir. Bu olayla Irak, Suriye, Libya, Mısır gibi ülkelerde yaşanan krizleri hatırlamak da mümkündür:

“Uzaklaşmak için iyi zamanlama olduğunu düşündüm zira herkes kavgayı izlemek için duruyordu. Ben de yoluma devam ettim. Ancak birkaç dakika sonra kalabalık yüzünden ilk başta fark etmediğim bir nedenle tökezledim. (Başkaları da tökezlemişti.) Geri dönüp yere baktım ve örtülü bir kadının yerde olduğunu gördüm. Hâlâ yüksek olan sıcak ve kalabalıktan dolayı bayılmıştı. Kadını çektim, sırtını duvara yasladım ve insanların ona basmaması ve tökezlememesi için bağırmağa başladım. Ayrıca su getirmeleri için de bağıırıyordum ama kimsede su yoktu. Başka bir kadın yanımıza geldi ve bayılan kadını ayıltmak için yavaşça yüzünü tokatlamaya başladı. Ama boşunaydı. Kadını insan selinden korumak için üç adam onun etrafında vücutlarından bir duvar ördü. Kadının yüzünü yıkamak için bize su verebilecek birini bulmak üzere yanında bulunduğum apartmanın üst katlarına doğru bakarken makineli tüfek sesi gelmeye başladı. Silah sesleri bize çok yakındı ve güvenlik güçlerinin neden ateş açtığını anlamamıştık. Ancak bu, insanlarda korkunç bir paniğe neden oldu ve herkes kendini korumak için koştu ve itişti. Bizi de kendileriyle birlikte ittiler, ben de yere düştüm. Kadının etrafında bulunan herkesi ittiler, bazıları kadının üstüne düştü. Dehşete kapılmış insanlar tarafından tekmeleniyordum veya eziliyordum. Durumun daha da kötüleşmemesi için kalkmaya çalıştım ama boşunaydı. Çünkü ne zaman yerden biraz yükselsem beni düşürüyorlardı. Korkunun azalmasından kaynaklı itiş kalkış azalmasaydı ayağa kalkamazdım. O anda yerdeki kadına döndüm ve çok kötü durumda olduğunu gördüm. Kan; yüzünden, ellerinden, bacaklarından ve birkaç yerden akıyordu. Onu koltuk altından tuttum, kaldırıp sağ omzuma yasladım ve yola doğru indirdim. Önümü açmak için bağırarak insanların ve arabaların arasında yürüdüm. Oradakilerin çığlıklarını duyup gereğini yaptıkları ve yolu açtıkları için Allah’a şükrediyorum. Bu vesileyle daha hızlı yürümeye başladım. Öyle ki bazı insanlar bana yolu açmak için önümde yürümeye gönüllü oldu. Bırakmam durumunda kadının öleceğini biliyordum. Öte yandan kadının hayatını kurtarmak için devlet hastanesine bu hızda gitmenin de zaman kaybı olduğunu biliyordum. Bana yolu açmak için önümde yürüyen bir adam vardı. Adama ulaşmak için gerekli mesafe uzak olmasına rağmen devlet hastanesine giden kavşağa geldiğimizi fark ettim. Yolu açmak için verdiği çabayla o adam beni teşvik etti. Ne kadının ağırlığını ne de bunaltıcı sıcaklığı hissediyordum. Söz konusu iyi kalpli adam yürümeye devam

etmem için bana seslenerek mesafenin kısa olduğunu ve yaklaştığımızı söyledi. Ancak kalan mesafe gerçekten çok uzaktı. Kendimi ve gücümü yitirdiğimi fark ettim ve bacaklarımın güçsüzleştiğini hissettim. Ancak buna rağmen yoluma devam etmeye karar verdim. Zira dinlenmek için omuzumdan indirmeye kalkarsam kadın ölebilirdi. Birden bire bastığım yer ayağımın altından kaydı. Bir şeye çarptım ya da ayaklarım birbirine dolandı. Bu nedenle yere yuvarlandım, kadın da benimle birlikte düştü. Düşüş berbattı çünkü havada bir saniye yatay olarak yüzdüm ve kadının ağırlığı yüzünden kafam yere çarptı. Kadının vücuduna sarıldım. Önce kalçasının üzerine düştü kadın, sonra gövdesi havaya fırladı ve başı yere çarpacaktı. Kadının bu şiddetle başının yere çarpması durumunda öleceğini düşündüm. Sol elimi mümkün olduğu kadar uzattım, böylece kadının başı acı veren bir düşüşle doğrudan kolumun üzerine geldi. Büyük bir çekiç elimin üstüne düşmüştü ve kırılmış olabileceğini düşündüm. Önümüzdeki adam arkasına döndüğünde bizi yere düşerken gördü ve yaklaşık yarım metre uzakta olmasına rağmen bizi yakalamak için bilinçsizce ellerini uzattı. Kadının kafası kollarımın üzerine düşmemiş olsaydı kırılacağını da gördü. Adam insanları bizim üzerimize basmamaları için uyarırken ben acıdan kıvranıyordum. O adam daha sonra devlet hastanesinde geldiğimizde insanların kaldırımında ve ayakların arasında yatan bir kadını, bir erkeği gördüklerinde nasıl şaşırıldıklarını ve insanları uzak tutmakta zorlandığını anlattı. Ayrıca kolumun kırılmış olabildiğini düşünerek diğer insanlardan bize yardım etmeleri için ricacı oldu. Bunun üzerine üç genç bize yardım etme konusunda gönüllü oldu ve kadını taşıdılar. O adam ise bana destek oldu ve hastaneye ulaşana kadar yürüdük.

Hastanede ise kadının bir saatten daha az bir süre önce öldüğünü, otopsi yapılanaya kadar ölüm nedenini bilemeyeceklerini, bu işlemi şu an için yapamayacaklarını ifade ettiler. Nitekim Zaim uğruna yürüyüşlerde düşüp canını feda eden çok sayıda insan vardı ve kimse bir cinayetten şüphelenmeyecekti. Zira parti kutlamaları ve ulusal kutlamalarda boğularak veya ayaklar altında ezilerek ölmek normaldi. Bütün yapmaları gereken; ölenlerin adlarını bir listede yazmak, yetkili makamlara iletmek ve şehitler listesine adlarını yazmaktı.

Hastanede ayrıca orta parmağımın kırık olduğunu, kadının kafasının şiddetli bir şekilde üstüne düşmesiyle sol elimin de ciddi şekilde zedelendiğini ve beş santimetrelik bir morluk oluştuğunu söylediler.

Parmağımı alçıya aldılar, ezilmiş elimin acısını hafifletmek için buzla dolu bir torba verdiler ve elimi yatay konumda tutmamı istediler. Ayrıca onu kullanmamı engellemek için boynuma da astılar. Daha sonra ölen kadın hakkında bilgi vermek için koridorda beklememi istediler. O arada benim buraya ulaşmama yardım eden iyi kalpli adamın beklediğini de gördüm.

Koridordaki bir bankta bekleyen adamın yanına oturdum. Kadının cesedi ise beyaz bir çarşafla örtülmüş şekilde, yerdeki bir sedye üzerinde, önümüzde duruyordu. Sorduğumuzda ise hastane morgunun cesetlerle dolu olduğu için son gelen ölülerin cesetlerini koridorlarda bıraktıklarını söylediler. Bu sebeple hastane koridorları, aşırı sıcak nedeniyle kötü kokmaya başlayan cesetlerle doluydu. Kurtarmak için imkânsız yaptığımız kadının vefat haberinin şokuyla ben ve o adam konuşmadan sessizce oturduk.”⁷⁹

2.5.2.15. Cemil el-Hayat (Ebu Ahmet)

Yazar Fethi Şin’in kadını hastaneye getirmesi sırasında tanıştığı Cemil el-Hayat, sistem içerisinde zulüm ve sessizliğe mahkûm bırakılmış bir karakterin yansımasıdır. Sisteme karşı olmasa bile yapılan küçük hatadan dolayı yargılanıp ceza gören mazlum insanların hayatlarından bir kesit Ebu Ahmet künyesiyle bilinen Cemil el-Hayat’ın kişiliğinde romana yansıtılmıştır. Ebu Ahmet’in dramı ve Fethi Şin ile olan samimi diyalogu zulüm görenlerin birbiriyle kaynaşmasını aktarması açısından romanda yer işgal etmiştir:

“Hastanede ayrıca orta parmağımın kırık olduğunu, kadının kafasının şiddetli bir şekilde üstüne düşmesiyle sol elimin de ciddi şekilde zedelendiğini ve beş santimetrelilik bir morluk oluştuğunu söylediler.

Parmağımı alçıya aldılar, ezilmiş elimin acısını hafifletmek için buzla dolu bir torba verdiler ve elimi yatay konumda tutmamı istediler. Ayrıca onu kullanmamı engellemek için boynuma da astılar. Daha sonra ölen kadın hakkında bilgi vermek için koridorda beklememi istediler. O arada benim buraya ulaşmama yardım eden iyi kalpli adamın beklediğini de gördüm.

⁷⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 37-39.

Koridordaki bir bankta bekleyen adamın yanına oturdum. Kadının cesedi ise beyaz bir çarşafla örtülmüş şekilde, yerdeki bir sedye üzerinde, önümüzde duruyordu. Sorduğumuzda ise hastane morgunun cesetlerle dolu olduğu için son gelen ölülerin cesetlerini koridorlarda bıraktıklarını söylediler. Bu sebeple hastane koridorları, aşırı sıcak nedeniyle kötü kokmaya başlayan cesetlerle doluydu. Kurtarmak için imkânsız yaptığımız kadının vefat haberinin şokuyla ben ve o adam konuşmadan sessizce oturduk. Oturduğumuz koridor yürüyüşte çeşitli kazalar nedeniyle yaralanan insanlarla dolup taşıyordu ve yaralılardan ilk yardım aldıktan sonra tekrar muayene edilmek veya benim örneğimde olduğu gibi kırılmış uzuvlarının röntgen sonuçlarını beklemeleri isteniyordu. Bazıları o anda geliyor, bazıları bekliyordu. Bazıları ise yaralı birine eşlik ediyordu. Öte yandan koltuklar dolmuştu ve oturacak yer kalmamıştı. Bu nedenle çoğu kişi yerde oturmak ya da duvara yaslanmak zorunda kalmıştı. Aşırı kalabalıktan dolayı kanaması olan bir yaralı hastaneye geldiğinde, cesetlerin üzerine veya oturanların ayaklarına istemeden basıyordu. Çoğu zaman da bir grup erkek bayılmış birini taşıyarak hastaneye getiriyordu ve bu durum daha büyük bir kaosa neden oluyordu. Kaos, ölüm, kan, kırıklar; dezenfektanlar, narkoz ve bozulmaya başlayan cesetlerin kokusu herkesin başını döndürüyordu. Dediğim gibi, ben ve iyi kalpli adam dolu koltuklar yüzünden yan yana oturuyorduk; gördüklerimiz, duyduklarımız ve kokladıklarımızdan dolayı sessiz kalmıştık.

Adama ismini sordum. “Bendeniz Cemil el-Hayat, Ebu Ahmet künyesiyle bilinirim.” dedi. Adımı söylediğimde ise uzun uzadıya yüzüme baktı. Gülümsedim ve ne olduğunu sordum. Beni ilk bakışta tanımadığını, 55 yaşını geçtiğini, bu nedenle gözünün onu yanılttığını söyledi. Ayrıca uzun zamandır hikâyesini anlatmak ve onun hikâyesini kitabıma koydurmak için benim adresimi aradığını belirtti. Bugünlerde sessiz kaldığımı ve yazmayı bıraktığımı söyleyerek onu hayal kırıklığına uğratmak istemedim. Bir hafta sonra yani kutlama sezonu bittikten sonra beni araması için telefon numaramı verdim. Ancak dayanılmaz atmosferde yine de hikâyesini anlatmaya başladı.

Ebu Ahmet bir kamu kurumunda fotokopi makinesinden sorumluydu. Bir zamanlar makine bozulmuş ve fotokopi çektiği belgeler üzerinde büyük siyah lekeler bırakmaya başlamıştı. Tamire götürmüş, iki hafta sonra siyah lekeler bırakmasına rağmen biraz düzelmiş olarak geri gelmişti. Ancak daha az ve makul seviyede özellikle de fotokopisini çektiği belgeler ikincil öneme sahip ve günlük kullanım içindi. Orijinal kopyalar ise sağlam bir şekilde dosyalarda muhafaza ediliyordu zaten. İki yıl önce bu günlerde

çalıştığı kurumdaki parti komitesi, duvarlara yapıştırılmak üzere orijinal renkli olan Zaim'in fotoğraflarından on bin kopya basılmasını istemişti. Bilindiği üzere birbirine benzer olsa da, ki çoğu zaman fotoğraflar zaten birbirine benziyordu, kurumun duvarları Zaim'in fotoğraflarıyla örtülmeliydi. Ebu Ahmet de fotokopi makinesinin sorununu onlara anlattı. Ancak ne müdür ne başka bir kimse onu dinledi. Emri uygulaması gerekiyordu, aksi takdirde sorumluluk onun üzerine kalacaktı. Zaman dar, kutlamaların eli kulağında ve duvarlar Zaim'in fotoğrafları kaplanmalıydı. Adam orijinal fotoğraftan on bin kopya çoğalttı. Yoldaşlar ve güvenlikçiler gece gelip, kopyaları alarak duvarlara yapıştırdılar. Sabah iş yerleri açıldığında memur ve işçilerin duvarları fotoğraflarla kaplı görmesi gerekti. Adam iş yerine geldiğinde, küçük odasında onu bekleyen güvenlikçileri buldu. Onu tutukladılar ve karakollardan birine sorguya götürdüler. Oradan da ancak altı ay sonra çıkabildi. O sırada hiç kimsenin dayanamayacağı işkencelere maruz kaldı. Makinede kopyaladığı Zaim'in fotoğraflarını kasıtlı olarak bozmakla suçlandı. Zira tüm kopyalar siyah mürekkeple boyanmıştı ve talihsizliğinden mürekkep hep Zaim'in gözlerinden birine denk gelmişti. Zaim tek gözlü bir korsan gibi görünüyordu. Kendisini döven ve işkence eden onlarca emniyetçi tarafından sorguya çekildi. Öyle ki ayaklarının altı morardı, sırtı yara bere içinde kaldı ve verilen elektriğin etkisiyle testisleri bile küçüldü. Ayrıca onu Alman sandalyesine oturtmakla korkutuyorlardı. Söz konusu sandalye oturanın üzerine kapatılan, ikiye katlanan ve bazen omurgasını kırabilen bir sandalyeydi. Suç ortaklarını itiraf etmesini, hangi muhalif örgütten olduğunu ve Zaim'in on bin fotoğrafını tahrip ederek onu korsan olarak gösterme fikrini kimin verdiğini öğrenmek istiyorlardı. Dosyayı kapatmak ve karar vermek için ne pahasına olursa olsun bir itiraf istiyorlardı. Çünkü onlara göre suç ortadaydı. İnsanların sabaha karşı gelip duvarlarda Zaim'i korsan gibi gösteren fotoğrafları görmesi hafife alınmayacak büyük bir suçtu.

Sonuç olarak olayın planlı olmadığına ikna oldular. Ancak hiç kimsenin sorumluluk üstlenmediği bir kurumda sorumluluğu ona yüklediler. Üstüne üstlük yoldaşlar, müdürler ve güvenlikçiler, raporlarında veya tanık olarak verdikleri beyanlarında Ebu Ahmet'in yeterince vatansever olmadığını, parti hakkında fıkra anlattığını veya domatesin pahalılığından şikâyet ettiğini duyduklarını söyleyip durumu daha da kötüleştirdiler.

Sıkıyönetimle Ebu Ahmet'i altı ay hapis cezasına çarptırdılar. Bu da dayak, falaka elektrik şoklarından muzdarip geçirdiği süreye tekabül ediyordu. Sonrasında serbest

birakıldı ve sürekli gözetim ve inceleme altında tutulmak koşuluyla bir temizlik görevlisi olarak kurumuna geri döndü.

Bir hemşire geldi ve onu takip etmemi istedi. Cemil el-Hayat benimle kalktığında hemşire ona baktı ve o bakıştan ayrılması gerektiğini anladı. İyi kalpli adamın elini sıktım ve yakında beni arayacağını söyledikten sonra onunla vedalaştım. Daha sonra insanları kabaca uzaklaştıran hemşireyi takip ettim. Hemşire bu benzeri görülmemiş kalabalıktan rahatsızdı ve kalabalığa bağıyordu. Birlikte merdivenlerden en üst kata çıktık ve koridorun ortasına kadar yürüdük. Orada kapılardan birini çaldı ve cevabı beklemeden pervasız bir hareketle kapıyı açıp beni içeriye davet etti. İçeri girdim. Hemşire arkamdan kapıyı kapatıp gitti.”⁸⁰

2.6. Romanda Zaman

Her romanda olduğu gibi *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanının da nesnel bir zamanı vardır. Romanda nesnel zaman, olayın anlatıldığı zamanı ifade eder. Bu, kişilerden bağımsız bir zaman dilimidir.

eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu romanında da Fethi Şin'in, Zaim'in iktidara gelişinin 20. yıl dönümü gününde bir olayı aktarması nesnel zamanın yansımasıdır. Romanda sadece söz konusu bir günlük zaman dilimiyle değil, geçmişle de bağ kurulmuştur. Roman kahramanlarının tanıtılması için geriye dönüşler yapılarak nesnel zaman genişletilmiştir. Örneğin Fethi Şin'in, annesi ve babasının evliliklerini anlatması romanda nesnel zamanın tek boyutlu değil, çok boyutlu olduğunu yani romanda eş zamanlılığın bulunduğunu gösterir. Eşzamanlılıkta olaylar iç içe geçer ve olaylar arasında kronolojik sıra takip edilmez. Böylelikle zaman, geçmiş ve bugün arasında bir köprü olarak kullanılmış, okuyucunun olayın içine daha ileri boyutta dâhil olması sağlanmıştır.

2.7. Romanda Mekân

Romanın yapısı içerisinde temel unsurlardan biri mekândır. Romanda kişi ve olayın bulunduğu an, mekân da bulunur. Olayların gerçekleştiği yani kişilerin ayak bastığı yer mekân

⁸⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 39-40.

olarak tanımlanır. Romanda soyut ya da somut bir mekân olabilir. Romanlarda mekânlar fiziksel büyüklüklerine göre değil, kahramanlar üzerinde bıraktıkları etki bakımından nitelenir.

eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu romanında mekân olarak meydanlar, rejimin kaleleri ve Luma'nın evi özellikle göze çarpar. Meydanlar *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında rejimin kendisini ve otoritesini sergilediği, halkın gürültüyle sisteme kanalize edildiği, rejimin başında bulunan Zaim'in ilahi bir kişilik gibi sunulduğu mekânlar olarak karşımıza çıkar. Bu mekânlar Zaim için bir ferah, psikolojik anlamda rahatlık sağlayan, alabildiğine geniş bir etki bırakırken roman kahramanı Fethi Şin için durum tam tersinedir. Fethi Şin meydanlarda kendini daralmış, bunalmış, köşeye sıkışmış hissetmektedir.

Romanda rejimin kaleleri denilebilecek mekânlar söz konusudur. Bu mekânlara TV kanalları, rejimin insanları sorgulama için götürdüğü binalar vb. örnek verilebilir. Bu tür mekânlar yine Zaim için psikolojik rahatlama alanı iken Fethi Şin ve onun gibi düşünenler için bu mekânlar bunalımın ve ruh daralmalarının geçtiği köşelerdir.

Luma'nın evi romanda düğüm noktalarından en önemlilerinden birini oluşturan mekânlardan biridir. Luma'nın evinde Fethi Şin'in geçirdiği saatler vasıtasıyla okuyucu Fethi Şin'in kişiliğini daha iyi şekilde fark edebilmektedir. Fethi Şin için Luma'nın evi bir kaçış, hayattan soyutlanma, hazların doruk noktasına ulaşma, tüm olumsuzlukları bir kenara bırakma, aşkı tatma, vuslata erişme, benliğinden geçip sevgiliyle bir olma, belki de yeryüzündeki cennet olarak düşünülebilir.

2.8. Romanda İşlenen Temalar

2.8.1. Sistemle İlişkiler ve Siyasi Rejimlere Atıflar

Yazar muhalif kahramanı yoluyla sisteme eleştiri getirirken kahraman Fethi Şin'in gözlemleri, duruşu ve cesur tutumları üzerinden ironi yapmış, baskıcı lideri ve onu yaratan toplum ile gelenekleri eleştirmiştir.

Fethi Şin; Suriye'de değerli ve önemli bir yazardır, ta ki yaptığı programda Zaim'i övmeyi reddedinceye kadar. Bu reddediş, Fethi Şin'in işinden olmasına ve saygınlığını yitirip vatan haini sıfatını almasına neden olmuştur. Bununla birlikte yazara sansür uygulanması da rejimin baskıcı yönünün bir başka boyutu olarak göze çarpmaktadır:

*“Müdüre, konuyla ilgili ne düşündüğünü sordum. Zaim’in ve başarılarını konu alan öykü ve şiir yarışması yapmayı önerdi. Yapamayacağımı belirttim. O an konusu ne olursa olsun tüm televizyon programlarının Zaim’e ve prensiplerine sadık olması gerektiğini bahane ederek, neden yapamayacağım ile ilgili gerekçelerimi sormadan istifamı istedi.”*⁸¹

Romanın başkahramanı Fethi Şin’in ilk başta diktatörlük rejiminin gölgesinde tarafsız yaşayabileceğini düşündüğünü görülmektedir. En başta Fethi Şin ne rejimin borazanı olmak ne de ona karşı çıkmak istiyor. Ancak olayların gelişiminde rejimin tarafsızlığa bile izin vermediğine şahit oluyoruz:

*“Dinle Fethi Bey. Sana açık olacağım ve sen de bu meseleyi gece evinde iyice düşün. Zaim seni istiyor. Koronun dışında şarkı söylemeni de sessiz kalmanı da istemiyor. Zaim’in sana ihtiyacı var!”*⁸²

Romanda ustaca bir dil ve siyasi ironi fazlasıyla kullanılmıştır. Nihâd Sîrîs, roman boyunca ülkesinin ve liderin ismini hiç anmayarak evrensel bir anlatıya imza atmıştır. Adsız bir ülkede, adsız bir despot liderin baskıcı yönetimi altında yaşayan adsız bir halk romanda anlatılmıştır. Bu nedenle herkes kendisiyle ve ülkesiyle ilgili olarak romandan pay çıkarabilmektedir. Toplumları sindiren baskıcı liderlerin ve onların kraldan çok kralcı çevrelerinin değişmeyen ve değişmeyecek epik anlatısı romanı bir kat daha değerli kılmaktadır.

Romanda insanları kontrol etme konusunda büyük bir deneyimi olan rejimin insanları korkutmak için yapacağı şeylerin sınırının olmayışı dikkat çekicidir. Zira roman kahramanı, insanın hayatında en değerli varlık olan annesiyle tehdit edilmektedir:

*“Neden beni kendi uzletim ve sessizliğimde yaşamaya terk etmiyorlar ki? Sessizliğimin onlara ne zararı var? Bana ya yönetimin şamatası ya da mezarın sessizliği dedi. Mezar, sakın ve sessiz bir yer. Hail Bey bir başka şeyi kastetmemiş olsaydı orayı tercih ederdim. Annemi planına dâhil ederek alçak bir tertip yapmış.”*⁸³

Romanda tarihî süreçte yaşanan olaylara da ince mesajlarla atıf yapılmaktadır. Yazar Kadife Devrim’e şu satırlarda yer vermiştir:

⁸¹Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 23.

⁸²Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 56.

⁸³Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 57.

*“Devrimcilerin konuşma ve yürüyüşlerinden sonra sessizlik meraklılardan biri oldum. Mutlak sessizlikten söz etmiyorum, her hâlükârda bu durum söz konusu değil ve ben bunu talep etmiyorum. Ancak bizi çevreleyen **kadife seslerin** kulaklarımıza ulaşmasına izin veren sessizliği kast ediyorum.”⁸⁴*

Yazar her ne kadar eserini Arap Baharı'nın başlangıcından önce kaleme alsada da âdeta Arap Baharı olayları sezen yazarın şu satırları onun ileri görüşlü kişiliğini de ortaya koymaktadır:

*“İnsanın kendi kendisiyle konuşması, onu çevresinden uzaklaştırıp kusurlarıyla dünyayı kabul etmesini sağlıyor. İşte şimdi ben partinin genel merkezinin alt lobisinde kendi kendimle konuşuyorum. Şu anda hiç kimse kendime **baharı ülkemde** mi yoksa genel olarak mı sevdiğimi sorduğumu düşünmez.”⁸⁵*

2.8.2. Toplumla İlişkiler

Baskıcı liderin beğeni ve yaşam biçimlerini şekillendirdiği topluma romanın kahramanı üzerinden eleştiri getiren yazar; diktatörleri toplumların yarattığını, yaratılan diktatörün de kendisi gibi liderleri yaratacak toplumları yarattığını ifade etmiştir. Her ne kadar yazar ülke belirtmese de Orta Doğu'da -büyük olasılıkla kendi ülkesi Suriye'de- geçtiği anlaşılan romanda başkaldırının olmaması, hak ve adaleti aramama, körü körüne bağlanma, iktidarı elinde bulunduran kişilerden anlamsız bir şekilde çekinme vb. tutumlar nedeniyle Doğulu toplumların eleştirisi yapılmış; lideri tanrılaştıran ve yaptıklarını, kararlarını sorgusuz kabul eden toplumlarda bireyselliğin değil, körü körüne bağlılık kültürünün egemen olduğu ifade edilmiştir.

Yazar, romanda Doğu toplumlarını açık ve net bir şekilde eleştirmesine ve bu toplumların kendi iradeleriyle köle olmaya razı olduklarını birçok kez vurgulamasına rağmen romanı ele alan hiçbir uzman bu konuya değinmemiştir. Muhalif yazar; sevdiği kadın ve annesi ile ilişkisini de biçimlendiren, Zaim adlı despot Doğulu yöneticiyi eleştirdiği kitabında, Doğu kültüründe demokratik geleneklerin olmadığı/oluşamadığı tezine dayanarak, Zaim'in despotluğu diktatörlüğünün gerisinde liderin kişisel özelliklerinin yanı sıra Doğu'ya özgü olarak yöneticiyi tanrılaştıran kendilerini de kullaştıran halklara da eleştiri yönelmektedir.

Mehmet Ali Kılıçbay'ın *Doğu'nun Devleti Batı'nın Cumhuriyeti* adlı kitabında da Nihad Sîrîs'in konuyu ele alma biçimine paralel olarak Doğulu halkların kendilerini halk ya da

⁸⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 49.

⁸⁵ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 43.

yurttaş olarak görmeyip kitle ve kul mantığıyla davranma biçimleri eleştirilmekte, diktatörlüğü ve diktatörleri halkların kendilerinin yarattığı ifade edilmektedir.⁸⁶

“Yunanlar, Büyük İskender’in dördüncü yüzyılda İran’ı fethettikten sonra Doğu’daki yönetim yapısının hakkında bilgi sahibi oldular. Büyük Fatih Atina’ya döndüğünde, yönetici ile yöneten arasındaki ilişki başta olmak üzere Pers krallarını kendilerini tanrılaştırma ile ilgili geleneklerini empoze ederek onları taklit etmek istedi. Nitekim söz konusu ilişki Atina’da tam olarak yönetici ve vatandaş arasındayken Doğu’da kral-tanrı ile kul arasındaydı. Pers halkı krallarına ibadet ediyordu ve Büyük İskender tam olarak bu durumu kendi ülkesinde uygulamak istedi. Ancak Makedonyalı muhaliflerin engeline takıldı. Burada önemli olan nokta, Makedonyalıların, krallarını tanrılaştırmayı ve onlara secde etmeyi reddederken Doğuluların bunları tartışmasız kabullenmesiydi.”⁸⁷

Romanda korku ile bastırılıp uyuşturulan halk, koyu bir fanatiklikle kör olmuştur ve insan hayatının hiçbir değeri yoktur. Önemli olan liderin ve rejiminin bekasıdır. Ülke; hoparlörler, televizyonlar, ele geçirilmiş basın ve mitinglerle gürültüyle doldurulmuştur ki sessizlik olmasın, insanlar sessizce düşünmesin. Düşünen insan despot rejim için çok tehlikelidir. Düşünen insan, zalimlerin karşısında yer alır. Bu nedenle yazar, yapılan bütün bu gürültünün asıl amacının insanlara düşünme fırsatı vermemek olduğunun altını çizmektedir.

“Yürüyüşlerimizdeki tezahürat ve hoparlörlerin ortaya çıkardığı gürültü, düşünceyi yok etmek için gereklidir. Düşünmek lanettir, suçtur hatta lidere ihanettir. Sakinlik ve sessizlik insanı düşünmeye ittiğine göre kitleleri arada bir bu tür gürültülü yürüyüşlere sürüklemek insanların beyinlerini yıkamak ve onları düşünme suçuna düşmelerini engellemek için gerekli. Yoksa bütün bu gürültünün ne anlamı var ki?”⁸⁸

Gürültü sadece liderin lehine düzenlenen yürüyüşlerde karşımıza çıkmıyor. Romanda sözü geçen rejim bunun de ötesine giderek halkın sanatsal zevkini yeniden düzenliyor, ilgi ve beğenilerini kendine göre yönlendiriyor. Yazara göre diktatör rejimlerde sanat sanat için değil, Zaim için yapılıyor.

Yazar bu bağlamda okuyucunun dikkatine özellikle müzikte yapılan deformasyona da çekmek istiyor ve bunu bir trajedi olarak tasvir ediyor. Nitekim romanda diktatör rejimlerde

⁸⁶ M. Ali Kılıçbay, *Doğu’nun Devleti Batı’nın Cumhuriyeti*, İmge Kitabevi, Ankara, s.15.

⁸⁷ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 28.

⁸⁸ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 5.

müzik tek düze, tek renk, hayattan ve güzellikten, duygulardan uzak bir gürültüye dönüşüyor. Romanda, müziğin tek amacı, Zaim lehine atılan sloganları tamamlamak olarak görülüyor.

“Zaim iktidara geldiğinden beri müzik ulusal bir sanat hâline geldi. Artık sanat için sanat diye bir şey yok. Televizyonda görmeye ve radyoda dinlemeye alıştığımız entelektüeller bile ‘Sanat, sanat içindir.’ teorisine saldırmaya başladı. Nitekim müzik; keyif almak ruhu ve nefsi arındırmak için değil, derin düşünme ince hisler için de değil, müzik sadece hamaset içindir.”⁸⁹

Roman, belli bir ülkeden söz etmemektedir. Romandaki olayların cereyan ettiği coğrafyanın tasviri açısından Suriye’nin Halep kentine benzediğini görüyoruz. Ancak yaşanan olaylar aynı Trablus’ta, Bağdat’ta ve diğer Orta Doğu ve diktatör rejimlerce yönetilen dünyanın farklı ülkelerinde de yaşanmaktadır.

Roman, bilinmeyen bir ülkedeki baskı atmosferin yarattığı gerilimi gözler önüne sergilemektedir. Aslında herhangi bir Orta Doğu ülkesi -büyük olasılıkla Suriye- olabileceğini tahmin ettiğimiz mekân/coğrafya, baskıcı rejimlerin kitleler üzerinde yarattığı yıkımın/tahribatın fotoğrafını çekmektedir. Hâl böyle olunca hikâyenin nerede geçtiği/yaşandığı meselesi tamamen önemini yitirmese de bu, metnin içinde evrensel olana dikkat çektiği için önemli bir ayrıntıdır.

Romanın son paragrafında başkahraman Fethi Şin’in annesiyle ilgili gördüğü rüya, otoriter rejimlerde kitlelerin psikolojisi ve liderin otoritesini nasıl koruduğunu özetler niteliktedir. Bedensel ve zihinsel olarak tecavüze uğrayan Orta Doğu halkları, bundan acı duymak yerine tecavüzü hazza dönüştürmekte, buna karşı çıkanlara ise olan biten gürültüye karşı kulaklarına pamuk tıkamaktan başka çare kalmamaktadır.

“Hail Bey pencereye baktı ve ne yapacağını görmem için bana işaret ettikten sonra annemin elbisesini yırtmaya koyuldu. Ardından da şiddetli bir şekilde onu yatağa attı ve tecavüze koyuldu. Bu vahşinin iğrençliklerinden annemi kurtarmak için sandalyeyi alıp camı kırmak istedim ama Luma beni tuttu ve bana engel oldu, sonra da annemi işaret etti. Kendisine yapılanlardan zevk alıyor hatta zevkten bağıırıyordu.”⁹⁰

Öte yandan sessizlik toplumlarda genel olarak sükûnet, dinginlik ve ölümle eş değer olarak kabul edilmektedir. Buna karşın gürültü; sevinci, mutluluğu ve hayatta kalmanın

⁸⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 20.

⁹⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 60.

simgesidir. Ancak *eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu* romanında yazarın, bunların tam tersi bir yaklaşım benimsediğini görüyoruz. Romandaki sessizlik, doğrunun yanında durmaktır. Bunu da romanın başkahramanı sessizliğe bürünerek toplumu kontrol altına alan ve gerçeğin dışında konuşması isteyen herhangi bir rejimin lehine alkışlamayarak, konuşmayarak ve yazmayarak yapıyor. Romandaki gürültü ise bilinenin aksine toplumdaki yozlaşma ve toplum üzerinde vesayet kurmak isteyen rejimin alkışlanması olarak karşımıza çıkıyor:

*“Acele etme. Önünde üç değil, iki seçenek var. Kendi ifadenle yönetimin gürültüsü ya da sessizlik. Sessizlikle neyi kastettiğimi sen bilirsin.”*⁹¹

Bütün bunların yanı sıra satır aralarında memurların ve yoldaşların haki tek tip askerî kıyafet giymeye mecbur bırakıldığını da görüyoruz. Bu kıyafetle ve Zaim'in konuşmalarıyla rejim halka sürekli hayalî bir düşmana karşı bir savaş hâli içinde olduklarını hatırlatmak istiyor. Ancak gerçek şu ki diktatörün tek düşündüğü şey, halkı korkutarak kendi koltuğunu korumaktır.

2.8.3. Aile ile İlişkiler

Yazar Fethi Şin'in, ölen babası, annesi ve kız kardeşi arasındaki ilişki, romanda “boş vermişlik” olarak nitelendirilen tutumu yine sistemi ve dayattıklarını sindirmenin bir yolu olarak da görülmüştür.

Yazar bu romanında başta İhsan Abdulkuddûs olmak üzere diğer Arap yazarlar gibi toplumun kadına bakış tarzını ağır bir dille eleştirmiş, toplumun kadına erkeğin yanında, onun gölgesinde yaşayan bir varlık olarak bakışını, kadını akli boş, elleri dolu bir varlık olarak görmesini, yani para harcayabilen ancak düşünemeyen bir varlık olarak görmesini ağır bir dille eleştirmiştir.⁹²

İhsan Abdulkuddûs, eserlerinde toplumun kadını küçümseyici bakış tarzını ağır bir dille eleştirirken bir taraftan kadının çalışma hayatına atılmasını teşvik ederek yaşamın birçok alanında kadınların aktif bir şekilde rol almalarını desteklemiş, diğer taraftan bu şekilde davranan kadın karakterlerin yaşamlarının pişmanlık ve mutsuzlukla sonuçlandığı mesajını vermiştir.⁹³

⁹¹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 56.

⁹² Recep Çinkılıç, “İhsân Abdu'l-Kuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği”, *Türk İslâm Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Mart 2015, Yıl: 2, Sayı: 2, s. 197, 198.

⁹³ Recep Çinkılıç, “Mısırlı Yazar İhsân Abdu'l-Kuddûs'un Romanlarında Kadın-Erkek İlişkileri”, *I. Uluslararası Bilimsel Ve Mesleki Çalışmalar Kongresi*, Ürgüp/NEVŞEHİR, 27.11.2017, s. 761.

Roman kahramanının kız kardeşi karakterine baktığımızda zekâ seviyesi düşük olan eşine ayak uydurabilmek için kendi zekâsından ve imkânlarından vazgeçtiğini görüyoruz. Yazar, kahramanın kız kardeşinin hayatını idame ettirebilmek ve uyum sağlamak için zekâsından vazgeçmesiyle aslında diktatörlük rejimlerin gölgesinde yaşayan toplumları simgelemek istemektedir. Zira söz konusu toplumlarda insanlar hayatta kalabilmek ve yaşayabilmek için kendi imkânlarından ve zekâlarından vazgeçip liderin zekâsı ve isteklerine göre yaşayabilmektedir:

“Samira, zeki kız. Kocasını ise onun aksine zekâ yoksunu. Evliliğinin yürümesi için Samira, zekâsından vazgeçti ancak evliliğinin başarılı olmasının en önemli faktörlerden biri olduğu için mizaha olan ilgisinden ve dünya işlerini boş verme huyundansa vazgeçmedi.”⁹⁴

Romanın en can alıcı noktalarından biri ise romanın kahramanı Fethi Şin’in annesinin evlenmek istediğini açıklamasıdır. Bu durum, romanın akışında okuyucuya sürpriz ve ilginç gelebilir. Ancak Fethi Şin’in, Zaim’in yüzünden gencecik yaşta dul kalmış annesinin evleneceği adamın şans eseri, Zaim’i düşmekten kurtardığı için onun özel güvenlik müdürü olan adamdan başkası olmaması romanın başkahramanın psikolojisini altüst etmiştir.

Tüm bunların yanında satır aralarında romanın gizli bir şifresi bulunmaktadır. Yazar oğlundan evlenmek için izin isteyen Fethi Şin’in annesi Retibe Hanım, oğlundan bir de “sadece kendisi için” bir roman kaleme almasını istemektedir. İşte bütün kitaptaki olay örgüsünü görünmez bir biçimde birbirine bağlayan düğüm budur.

2.8.4. Aşk ve Cinsellik

Aşk en basit şekilde tanımlayan Necîb el-Keylânî, Karşı cinse duyulan alâkanın insanî bir olay olduğunu; kendisinin de üniversite yıllarındayken, üniversitenin karma olmasından dolayı bu tür hisler yaşadığını ve bu konunun yaşamın içinden bir konu olması dolayısıyla göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.⁹⁵

eş-Şamtu ve’ş- Şaḥabu romanında da aşk direniş aracı olarak hazır bulundu. Romandaki anlatıcı yani Fethi Şin ile kocasından boşanmamış Luma arasındaki ilişki romanda bir karşı duruş, geleneklere başkaldırı olarak kendini göstermektedir. Fethi Şin ile Luma arasındaki

⁹⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 11.

⁹⁵ Recep Çinkılıç, Necîb el-Keylânî'nin "Kulûbu'n-Nisâ" ve Hakan Şenocak'ın "Naj" Adlı Hikâyelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi*, Bildiriler, Kırıkkale, 2013, s. 692.

cinsel ilişkinin en ince detaylarıyla tasvir edilmesi geleneği yıkma girişiminin çabaları olarak göze çarpar:

“Vantilatör tam kapasite çalışıyordu ama sıcak hava üflüyordu. Çıplaktık ama vücudumuz terliyordu ve serinlemek için Luma, her 15 dakikada bir banyoya gidiyor ve duşun altında bir dakika durup üstüme uzanıyordu. Daha sonra vantilatörden gelen hava akımıyla serinlediğimizi hissediyordum. Luma ayrıca havluyu ıslatıp vücudumu onunla siliyordu. Luma, evinin konumu gereği sıcak havayla savaşmak için art arda metotlar icat ediyordu. Bu metotlar arasında naylon poşetleri suyla doldurup bağladıktan sonra buzdolabına koymak da vardı. Poşetteki sular donduktan sonra onları başıma ve ayağıma koyardı. Serinliğin tadını başımda ve ayaklarımda daha çok hissediyordum. Çıplak tenimde ateş yanığına benzeyen soğğun verdiği yanmayı hissediyordum. Bu nedenle söz konusu yöntemlerden Luma'nın üzerime geçirdiği ıslak havluyu ve vantilatör yöntemini tercih ediyordum. Luma, cinsel organımın inmemesi için ıslak havluyu onun üzerine de geçirmemeye çalışıyordu. Sıcak hava, terlemelerimiz ve Luma'nın oynadığı serinleme oyunundan sonra sevişme isteğimiz yeniden ortaya çıktı. Bu terletici atmosferde cinsel ilişkiye girmekten nefret ettiğimi biliyordu Luma çünkü vücudumuzu yöntemleriyle serinletmeyi bıraktığı anda bedenlerimiz terle hemen ıslanıyor ve yapış yapış oluyordu. Ben yapışkan, vıcık vıcık olan cinsel ilişkiden kaçıyorum, Luma ise bu tür ilişkiye bayılıyordu ve her zaman bu atmosferde cinsel ilişkiye girmek istiyordu. Bu nedenle çoğu zaman onu memnun etmek için ilişkiye giriyordum.”⁹⁶

Yine anlatıcı kahraman Fethi Şin ile Luma arasında romanda ayrıntılarıyla aktarılan cinsellik, baskıcı sistemden bir kaçış ve sığınılacak bir unsur olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla erotizm ve her şeye rağmen aşk bir direniş unsuru olarak metinde kendini göstermiştir:⁹⁷

“Gülmek ve seks yapmak hayata tutunabilmemiz için kullandığımız iki silahtı. Eskiden yazmak, benim için yaşamı sürdürmenin ana nedeniydi. Ben sessizliğe mahkûm edildikten sonra bu kez seksin, sessizliğin karşısında bir tür konuşma hatta bir çılgılık olduğunu fark ettim.”⁹⁸

⁹⁶ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 30.

⁹⁷ Sait Vekil, *el-Cesed Fî'r-Rîvayeti'l- 'Arabîye el -Mu'âşıra*, Kültür Bakanlığı Kültür Sarayları Genel Müdürlüğü Yayınları, Kahire, s. 30.

⁹⁸ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 34.

Doğu toplumlarında erkek egemen yapının, kadınları örtünmeye zorlamasına da eleştiri getiren yazar, kadınların örtünme dayatmasını kabulünün gerisinde bedenlerindeki kusurları örtme duygusunun da olduğu tespitini dolaylı olarak yapmakta ve Luma'nın güzel ve kusursuz olması nedeniyle "ev içinde" ve sevgilisinin yanında çıplaklığını özgürce yaşamasını da tasvir etmektedir:

*"Kadınlar kusurları veya geçen yılların yarattığı hasar nedeniyle kocası dâhil olmak üzere, vücudunun birçok detayını en yakın insanlardan saklamaya alıştı. Bu, tam olarak kusurları gösterme utangaçlığı dediğimiz şeydir ve belki de kadınların utangaçlığı fiziksel kusurlarının görünüyör olmasından duyulan korkudan kaynaklı olabilir."*⁹⁹

2.8.5. İslami Motifler

Romanın kimi kısımlarında İslam'ın kadın-erkek ilişkilerini düzenleyen kurallarına atıfta bulunulduğu görülmektedir. Her ne kadar romanda geleneklere bir başkaldırı söz konusu ise de kimi İslami kurallara da dikkat edildiği görülmektedir. Romanda geçen

"– Annem nerede?"

– Yatak odasında.

– Orada ne yapıyor?"

– Televizyon izlerken süsleniyor.

– Televizyon mu? Yürüyüşü izlediğini söyleme sakın.

– Evet, televizyonda yürüyüşü izliyor. Yürüyüşleri takip etmeyi sevdiğini çok iyi biliyorsun çünkü her zaman orada komik bir şey bulur! Az önce ekranda görünen evini göstermek için beni çağırdı.

*– Onun yanına girebilir miyim?"*¹⁰⁰

diyalogu Nur suresinin 58 ve 59. ayetlerinde geçen İslami içtimai hayata dair bir düzenlemeyi hatırlatması açısından önemlidir. Ayetlerde günün belirli vakitlerinde kadınların yanına

⁹⁹ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 35-36.

¹⁰⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 10.

girerken izin istenilmediği gerektiğine vurgu yapılmış, romanda da bu kural canlı bir örnekle sergilenmiştir. Bahsi geçen ayetler şu şekildedir:

“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar şu üç vakitte sabah namazından önce, öğleyin istirahat için elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden izin istesinler. Bunlar mahrem hâlde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitler dışında ise birbirinizin yanına girip çıkmanızda ne sizin ne de onlar için bir vebal vardır.

Çocuklarınız ergenlik çağına girdiklerinde kendilerinden öncekilerin istediği gibi onlar da izin istesinler.”¹⁰¹

Bunların yanında kadının kocasının ölümünden sonra ya da boşanma sonrasında evlenmesi için bir süre beklemesi demek olan iddet ile ilgili bir diyalog da romanda şu şekilde geçmektedir:

*“Annemin başına gelen en büyük felaket, babamın ölümüydü. Bu olay onu çok üzdü ve şu an yatakta oturup şimdilerde ilgilendiği dış görünümü ihmal etmiş şekilde altı ay evde kapanmasına (meşru **iddeti** yerine getirmek amacıyla değil) neden oldu.”¹⁰²*

İddet ile ilgili olarak Kur’an-ı Kerim’de geçen hükümler Bakara suresi 234 ve 235. ayetlerde belirtilmiştir:

“İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler. Bekleme sürelerinin sonuna geldiklerinde kendileri hakkında, normal ölçülerde yapıp ettiklerinden size bir sorumluluk yoktur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.

Bu kadınlarla evlenme isteğinizi üstü kapalı bildirmenizde veya içinizde saklamanızda bir sakınca yoktur. Allah bu kadarını onlara söyleyeceğinizi bilmektedir. Fakat meşru söz söylemeniz dışında onlarla gizli sözleşme yapmayın. Bekleme emri süresine ulaşmadıkça evlenme akdi yapmaya kalkışmayın. Bilin ki Allah içinizde olanları bilmektedir. Ondan sakının ve bilin ki Allah çok bağışlayıcıdır, halîmdir.”¹⁰³

¹⁰¹ Âyetlerin çevirisi: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Kur’an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Seda Yayınları, İstanbul, 2011. s. 359.

¹⁰² Nihâd Sîris, a.g.e., s. 11.

¹⁰³ Âyetlerin çevirisi: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, a.g.e., s. 39.

2.8.6. Müzik ve Kitlesele Manipölasyon

eş-Şamtu ve 'ş-Şahabu romanında müziğin kitlesele bir manipölasyon aracı olduğunu görürüz. Müzik; kitleleri coşturmak adı altında toplumu rejimin istediği şekilde kanalize etme, toplumu oyalama, sistemin bekasını sağlama, insanları hamaset ve lirizmle kontrol altında tutma gibi işlevlerle sistem için bulunmaz bir nimet olmuştur.

Müzik olarak rejimin belirlediği askerî marşlar, hoparlörler ve televizyonlar aracılığıyla dayatılırken geleneksel anlamdaki müzik de terk edilir hâle gelmiştir. Bunu yazar eleştirel bir nitelikte şu satırlarında dile getirmiştir:

“Zaim iktidara geldiğinden beri müzik ulusal bir sanat hâline geldi. Artık sanat için sanat diye bir şey yok. Televizyonda görmeye ve radyoda dinlemeye alıştığımız entelektüeller bile ‘Sanat, sanat içindir!’ teorisine saldırmaya başladı. Nitekim müzik; keyif almak ruhu ve nefsi arındırmak için değil, derin düşünme ince hisler için de değil, müzik sadece hamaset içindi. Zaim, “Müzik, kitleleri motive etmedeki rolünü oynamalıdır.” diyor. Bu nedenle, Tarab ve el-Mushahat müziği arka plana geriledi ve onun yerini askerî marşlar aldı. Yerel müzikler, marşların kalabalığında, davulların kükremesinde ve borazanların çığlıklarında yok oldu gitti. Çünkü gürültüde sadece askerî bando sesi duyulur. “Tahkt” adı verilen geleneksel Arap müzik aletlerin sesi ise bu kalabalıkta kaybolur gider. Bu nedenle söz konusu aletlerin günümüzde yeri yok. Kemeçe, davul ile birlikte çalınınca aptal ve yetersiz bir müzik aleti, kanun ve flüt de aynı şekilde. Flüt mü yoksa borazan mı? Flüt yurtsever değildir çünkü dinleyiciyi derin düşünmeye ve üzölmeye itiyor, ayrıca mezarlık sessizliğine uygun. Borazan ise insanları daha uyanık, daha coşkulu ve Zaim adına ruhunu ve kanını feda etmeye hazır hâle getirdiği için daha vatansever.”¹⁰⁴

Rejimin askerî marşları seçmesi, politik bir nitelik kazanırken bunların sanatsal boyutunun olduğunu yine rejim kendi baskı organlarıyla ve yandaşlarıyla Batı menşeli kaynaklar göstererek, kendine meşru bir zemin hazırlayarak halka aksettirmiştir:

“Askerî marşların sanat olmadığını kim söyledi? 19. yüzyılın en büyük müzisyenlerinden biri olarak kabul edilen Tchaikovsky, Slav Marşı (Marche Slave) diye bir parça besteledi. Müziği zafer anında birden yükselip coşacak şekilde ayarladı. Ayrıca Tchaikovsky, 1812 Uvertürü senfonisini de besteledi. 1812, Napolyon’un

¹⁰⁴ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 20.

Rusya 'da yenildiği yıl. Öte yandan Alman müzik devi Beethoven, Kahramanlık (üçüncü) Senfonisi'ni besteleyip Napolyon Bonapart'a ithaf etti. Bütün bu senfoniler, Zaim'in sevdiği kahraman askerî marşların ritmi üzerine kurulu. Rus büyükelçisi, Zaim'in müziğe olan sevgisini öğrendiğinde onu Moskova'ya davet etti, ona Bolşoy ve diğer müzikal tiyatrolarıyla dolu bir program hazırladı. Öyle ki Zaim için yedinci senfoni Leningrad Senfonisi ve sekizinci senfoni Stalingrad çalındı. Söz konusu her iki senfoni de Shostakovichi tarafından bestelenmiştir.”¹⁰⁵

Romanın olay örgüsü içerisinde Zaim'in darbeye başa gelir gelmez halkın aklına kendi otoritesini kazınması için ilk icraatının askerî marşları işgal ettiği radyolarda çaldırmak olduğu ve bununla halkı nasıl kendi despotluğuna adapte ettiğini halkın yürürken dahi trompet çalar gibi yapmasında anlamak mümkündür:

“Zaim'in, 20 yıl önce darbe yaptığında, ilk icraatı; radyoyu işgal ederek, yayımlanan programları susturup askerî marşları yayımlamak olmuştur. Marşlar Zaim'e o görkemli günü hatırlatıyordu. Bu nedenle yetkililer, yolda yürürken veya işlerini yaparken sürekli o marşları mırıldanıyorlar. Öyle ki o yetkililerden birinin yürürken zihninde tekrarladığı marşların etkisiyle yanaklarının şişip indiğini ve daha sonra dudaklarını trompet gibi büzüştürdüğünü bile görürsünüz.”¹⁰⁶

Bunların yanında halkın duygularının dahi müzik aracılığıyla kontrol edildiği, aslında halkın duygusal ve romantik eğilimlerinin olmaması gerektiği, aşkın ve sevginin anlatıldığı şarkıların gereksiz olduğu romanda satır aralarında verilmiştir. Bununla birlikte halkın duygularını anlatan şarkılar rejimce hoş görülmemiştir. Bir şarkı bir aşkı anlatacaksa o elbette ki Zaim'in yani ulu liderin (!) aşkı ve duyguları olmalıydı. Bu durum neredeyse ilahlaştırılan rejime ortak koşmak gibi bir algı yaratması açısından romanda konu edinilmiştir:

“Aslında onlar, marşları mırıldamayı alışkanlık hâline getiren Zaim'i taklit ediyorlardı. Duygusal şarkıları mırıldayanların Zaim'in yakın ekibinde yeri yoktu. Radyoda, sözleri sevgi ve aşkı anlatan bir şarkının yayımlanması da ne demek? Bu saçmalıktı ve halkın moralini bozan bir şeydi. Bir aşk şarkısı yayımlanması gerekiyorsa Zaim'in aşkı ile ilgili olmalıydı. Tüm duygular Zaim'e yönelik olmalıydı. Tüm aşklar, sevgiler, tutkular,

¹⁰⁵ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 20.

¹⁰⁶ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 20.

*ihdiraslar Zaim'e dönük olmalıydı. Bütün bu söz konusu duyguların değersiz 'sidikli! bir kıza yazılması tam bir yozlaşmaydı.'*¹⁰⁷

Burada İspanya Kralı Franco'nun rejimini ve halkı nasıl idare ettiğini anlatan şu sözlerini hatırlamak yerinde olacaktır:

*"Ben ülkemi 3 F ile idare ettim!"*¹⁰⁸

Bu sözde kast edilen 3 F; fado, fiesta ve futboldur. Yani ucuz müzik, eğlence ve futbol.

Portekiz Kralı Salazar'ın da *"Futbol olmasa ülkeyi bu kadar rahat yönetemezdim!"* sözünü de hatırlamak yerinde olacaktır.

Romanda söz konusu edilen rejim, olumsuz ve olumsuz sonuç doğuracak duyguları tasvir eden şarkıları yasaklamıştır. Örneğin bir şarkı ayrılık, ağlamak, haykırmak, isyan etmek vb. duygular rejimin bekası için aykırılık teşkil eden unsurlar olarak romanda tasvir edilmiştir. Bunların nedeni; ayrılık vb. duyguların, halkın Zaim'i terk etmesine, ona isyan etmesine yol açabilmesidir:

*"Terk edilmek, ayrılmak, ağlamak ve benzeri durumlar ile bunların duyguları kesinlikle yasaktı zira ulusal duygulara aykırı olarak değerlendirilebilirdi. Örnek verecek olursak ayrılık halk ve Zaim arasında olabilirdi. Allah korusun, halk Zaim'i terk etmiş olabilirdi. Dolayısıyla bu ve buna benzer kelimeler şarkılardan silindi."*¹⁰⁹

Rejim askerî marşlar yüzünden halkın bunalmamasının ve isyan etmemesinin de çaresini yine kendi menfaatleri çevresinde düşünmüş, kimi şarkıların yayımlanmasına izin vermiştir. Burada ünlü şarkıcı Ummu Kulsum da romanın bir parçası olmuştur. Halkın rejimle yatıp rejimle kalkmasını dikte eden yönetimin müzik aracılığıyla dahi tanrılaştırıldığını romanda sezme mümkündür:

"Televizyon yayını bitirmeden önce, saat birden sonra uyanık kalanların dinlemesi için sadece bir şarkıya izin verildi. O da Um Kulsum'un Tek Başıma Sabahladım şarkısı, tabii ki şarkı çalarken Zaim'in fotoğrafının yayımlanması şartıyla. Zira sabahlamak Zaim için ve onun varlığına yakarmak için olmalı. Aksi takdirde vatandaşlar sabahlamamalı ve ilham verici

¹⁰⁷ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 20.

¹⁰⁸ Sema Tuğçe Dikici, *3F: Fado, Fiesta, Futbol: Futbol, Siyaset ve Tribün Üzerine*, Sinemis Yayınları, Ankara, 2015, s. 3.

¹⁰⁹ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 21.

Zaim'in himayesinde minnetle ve dinç bir şekilde vatani korumaya devam etmek için erkenden uyunmalı."¹¹⁰

Bu satırlarda aslında Âli İmran suresi 191. ayette geçen “*Onlar ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler ve ‘Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateşin azabından koru.’ derler.*” atıfta bulunur gibidir. Zaim'in tanrılaştırıldığını söz konusu ayette daha açık görmek mümkündür.

2.9. Romanda Kullanılan Üslup

Sıklıkla kullanılan, “Üslubu beyan, aynıyle insan” lafzı bir insanın üslubunun karakteri, çevresi, yaşam tarzı ile paralel olduğuna dair bir anahtar sunar. Yazarın da üslubu; yaşadığı coğrafya, hayat tarzı ve siyasi iktidarın baskıcı tutumuyla eleştiri ve ironiyle birleşerek romanda kendini göstermiştir.

Diğer meslektaşlarının aksine yazar *eş-Samtu ve's-Şahabu* romanında ironiyi ve eleştiriye yalın bir espri anlayışı ile karşıtlıkların üzerine kurmuş, olayları anlattıktan sonra kısa cümlelerle tespitlere yer vermiş, çıkarımlar yapmış, çıkarımlarını ispatlamak için yaşadığı olaylardan tasvirlerini aktarmıştır.¹¹¹

Roman, büyük bir gürültüyle ve yaz mevsiminin sıcağının bütün boğuculuğuyla anlatıcı kahramanın üstüne çökmesiyle başlar. Romanın kahramanı gözünü zorlukla ve dört bir taraftaki megafonlardan gelen gürültüyle açar. Nitekim halk büyük bir coşkuyla Zaim'in başa gelişinin 20. yıl dönümünü kutlamaktadır. Televizyonlar ise ülkenin dört bir tarafındaki coşkulu manzaraları canlı yayınlara aktarmaktadır. Nihâd Sîrîs, Fethi Şin'in ağzından tüm bunlarla keskin bir biçimde alay ederek söze girmiştir. Böylelikle sadece iktidarı ve iktidar zihniyetini eleştirmemiş aynı zamanda edebî bir üslup kullanarak edebiyatın ve söz sanatlarının güzelliklerini ortaya koymuştur.

Nihâd Sîrîs, romanda gerçeği daha dolaysız yollarla işaret edebilmek için ironik bir dil kullanmıştır. Anlatıcı yazar Fethi Şin, Luma ve Retibe Hanım bu dilin ana figürleridir. Baskı ve dayatmanın her türlüüne bir karşı koyuş biçimi olarak neşe, bu ironi dilinin malzemesi olmuştur. Yazarın, annesi ile babasının evliliği ile ilgili anlattığı anılar, Zaim ve onun kişiliği

¹¹⁰ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 21.

¹¹¹ Mehmet Önal, “Edebî Dil ve Üslup”, *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 36, 2008, s. 27.

üzerinden politik bir hicve dönüşmüştür. Fethi Şin'in bir gün boyunca başından geçen hadiselere sebebiyet veren büyük yürüyüş aracılığıyla yazar, alaycı ve serinkanlı dilini metinde kullanmış ve metnin etkisini güçlendirmiştir.

Yazarın, satır aralarında kullandığı ironik ve eleştirici dil, okuyucunun derin anlatım katmanları arasında düşünmesini sağlamaya yöneliktir. Yazar, gerçekleri birebir söylemenin yanında kimi zaman da üstü kapalı bir şekilde rejimin yanında toplumu da eleştirmiştir.

Yazarın iç monologları ve roman kişileriyle diyalogları üslubunun bir diğer yansımasıdır. İç monologlarda yazar, içinde bulunduğu çıkmazı roman kahramanı Fethi Şin üzerinden anlatmıştır. Bununla birlikte çevresinde gelişen olayları tasvir ederken yine iç monolog yöntemine başvurmuştur. Yazar, insanın kendi kendisiyle konuşmasının faydalarını da şu satırlar aracılığıyla aktarmıştır:

“İnsanın kendi kendisiyle konuşması hastalıklı bir durum ancak insanın aklını kaybetmemesi için yararlı. Çocukken kendi kendimle konuşarak şehrin sokaklarında yürümeyi çok severdim. Aynı şekilde yatakta uzanıp, uyku meleğinin beni uyutmasını beklerken de bunu yapıyordum. Bir keresinde, sokakta yürürken yüksek sesle kendi kendisiyle konuşan birini gördüm. Kendi kendine kızıp sitem ediyor veya kendi kendine gülüp başkasıyla konuşur gibi kollarını hareket ettiriyordu. Gerçeği söylemek gerekirse onun gibi olmaktan korktum ve kendimi kontrol etmeye başladım. Kendimle konuşmak yerine hikâyeler üretip kendime anlatmaya başladım. Hikâye bitmeden, gitmek istediğim yere ulaştığımda yürümeye devam ediyordum. Hikâyem bitene kadar okulun veya evin etrafında dönüp duruyordum. İnsanın kendi kendisiyle konuşması, onu çevresinden uzaklaştırıp kusurlarıyla dünyayı kabul etmesini sağlıyor. İşte şimdi ben partinin genel merkezinin alt lobisinde kendi kendimle konuşuyorum. Şu anda hiç kimse kendime baharı ülkemde mi yoksa genel olarak mı sevdiğimi sorduğumu düşünmez. O anda gördüğüm şeyleri kendime tasvir ediyordum. Burada da en güzel şey yoldaşların silahlarını taşıma şeklini tasvir etmektir. Kendi kendime ‘Bu yoldaşın tüfeğini nasıl küçük bir çocuk gibi kucakladığını ya da bir diğerinin duvara veya başka bir yere çarpmasından korkmadan tüfeğini nasıl salladığına bak!’ diyordum. Yoldaşlardan biri ise çömelmişti ve sigara ve çay içmekle meşgulken tüfeğini kucağına koymuştu. Ancak başka bir yoldaş beni güldürdü (içimden tabii) ve tüfeğine nasıl davrandığı konusunda iyice dikkatimi çekti. Tüfeğini yerle duvar arasındaki köşeye yerleştirdi ve kalçasını tüfeğin tahta dipçığının üzerine koydu. Böylece tüfeğin tahta dipçığı uylukları arasına

yerleşti, tam olarak anüsüne. Kıcını tüfeğın dipçığıyle kaşıyormuşçasına bir bu tarafa bir o tarafa sallanıyordu. Kendi kendime ‘Bak bak, zevk alıyor!’ dedim.’”¹¹²

Bu satırlarda yazarın ironik dilinden de esintileri görmek mümkündür. Diğer yandan yazar, diyaloglar aracılığı ile okuyucuya olayların tasvirini, rahatsız olduğu durumları, yaşadığı olayları aktarmıştır. Örneğın diyaloğında yazar, Fethi Şin ile Luma arasındaki konuşmalarda anın tasvirini yapmış, romanda olayların geçtiğı ülkeyi bir sirk olarak niteleyerek ironik dilini de yansıtmıştır.

Ekranda olup bitenle ilgilendiğim için onu ihmal ettiğimi hissettiğinden Luma, kollarıyla beni sararken ‘Sevgilim!..’ diye fısıldadı.

– *Evet Luma.*

– *Bu sirkte önemli olan şey nedir? Bu tür şeylerle bu kadar ilgili olmana alışkın değilim.*

Birkaç dakika daha neler olup bittiğini izlememe engel olmaması için saçlarını okşamayı başladım.

Uyuyor gibi fısıldadı:

– *Lütfen televizyonu kapat.*

– *Bir dakika canım... Bir dakika sonra seninle ilgileneceğim.*

– *Sıkıldım.*

– *Bir dakika.*

– *Kıyafetlerin tamamen terden ıslanmış durumda.*

– *Birazdan çıkaracağım.*

– *Üstünü çıkarmamı ister misin?”¹¹³*

Yazar kimi zaman da romanın akışını bölerek okuyucuyla diyaloga girer. Bu gibi kesintilerde kimi zaman okuyucuya bilgi verir, kimi zaman da okuyucuyu yönlendirir:

¹¹² Nihâd Sîris, a.g.e., s. 44.

¹¹³ Nihâd Sîris, a.g.e., s. 26-27.

“Değerli okuyucu, bu paradoksu iyice düşünün. İskender, Pers topraklarına girer girmez halk onu tanrılaştırdı. Öte yandan kendi halkı bu duruma karşı çıktı ve isyan ettiler. Tarih, İskender’e bağlı komutanların birinin İskender’in kendilerine empoze etmeye çalıştığı tanrılaştırma durumunu duyunca alaycı bir şekilde güldüğünü yazdı. Düşünün: İskender’le alay ettiler, o da geri adım attı ve kendini tanrı ilan etme fikrinden vazgeçti. Ancak söz konusu fikri aklından çıkarmadı. İskender, ‘Asyaluların söz konusu fikre bir itirazları yok, o zaman onların iradeleri ve istekleriyle ben onların tanrısıyım, onlar da benim kullarım!’ dedi.”¹¹⁴

Kimi zaman ise yazar, okuyucudan özür dileyerek romanın akışını keser ve okuyucuyla diyaloga geçer:

“Bu erotik bölüm için okuyucudan özür dilerim ancak yazdıklarımın doğruluğu konusunda hassas olmaya çalışıyordum. Aksi takdirde sessizliğe ve gürültüye nasıl dayanabilirdim? Yıllardır bana dayatılan sessizlik neredeyse beni boğuyor, hayatta kalmamın tek nedeni Luma ve aramızdaki bu aşk. İkimiz de onlara karşı sadece aşkla karşı durabileceğimizi keşfettik.”¹¹⁵

Yazar kimi zaman da başkaldırı niteliğindeki sözlerini sarf etmek ve başkaldırının neticesinde gördüğü baskıdan dolayı içindeki bulunduğu sessizliği aktarmak için ben diliyle okuyucuya seslenir:

“Kahkaha ve seks, hayata devam etmek için silahlarımızdı. Eskiden yazı yazmak hayatta kalmamın temel nedeniydi. Ancak susmaya zorlandığımda seksin bir konuşma şekli hatta ve hatta sessizliğe karşı bir çılgılık olduğunu gördüm. Eskiden sorgulandığım emniyet şubesinden çıktığımda bitkinliğe veya yorgunluğa buna ilave olarak da bıkkınlığa, kızgınlığa ve boşluğa yakın karışık duygular hissediyordum. Bu nedenle gördüğüm ilk taksiye atlar ve şoförden kırmızı ışıkları beklemeksizin hızla gitmesini isterdim. Luma’nın evinin istihbarat karargâhından daha yakın olmasını dilerdim.”¹¹⁶

Nitelikli bir yazar olan Nihad Sîrîs, romanında farklı teknikleri uygulayarak, kimi zaman kahraman anlatıcı kimi zaman gözlemci anlatıcı ağzından romanın olay örgüsünü ironik bir dil etrafında şekillendirmiştir. Kimi diyalog ve iç monologlarla, hayatın içinden kesitlileri aktaran yazar, âdeta bir kıssa anlatıcısı gibi okuyucuya canlı bir anlatım gerçekleştirmiştir.

¹¹⁴ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 28.

¹¹⁵ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 34.

¹¹⁶ Nihâd Sîrîs, a.g.e., s. 34.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EŞ-ŞAMTU VE'Ş-ŞAHABU ROMANININ TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ

Hava çok sıcaktı. Altımdaki nevresimin ıslaklığıyla uyandım. Gözümü açmadan bu ıslaklığı hissettim. Sıcak havadan dolayı nefes almakta bile zorlanıyordum. Ter, boynumda, akmak üzere damlalar hâlinde birikiyordu. Elimle dudağımın üstündeki küçük noktalar şeklinde toplanan terli bölgeyi sildim. Sol tarafıma döndüm ve pencerenin üstündeki duvarda asılı duran saate baktım. Pencereden süzülen ışık gözlerimi almaktaydı. Buna rağmen saatin akrep ve yelkovanını ayırt edebildim. Saat tam 8.30'du ancak dışarıdaki gürültü ve yaygara günün ortasındaymışız havası veriyordu.

Terden dolayı ıslanmış olan iç çamaşırımı oflayarak, iç çekerek çıkardım. Hayıflanan bir iç çekmeydi bu. Zira vantilatör almam gerekiyordu. Annemden defalarca bunun için para isteyip verdiği parayı vantilatör almak yerine başka şeylere harcamıştım. Yatağımdan çıkmak istemiyordum. Su şişesini kafama ve çıplak göğsüme döktüm, bir ferahlık ve canlanma hissettim. Bunu Luma'dan öğrenmiştim. O da havlu ıslatırdı ve daha sonra havluyu çıplak vücudumun üstüne sererdi. Daha sonra iki parmağıyla her iki taraftan havluyu göğsümden ayağıma doğru çekerdi. Serinlik hissi havlu ılıyana kadar sürerdi ve bu, beni canlandırırды. Aptal rolünü oynayıp Luma'nın ıslak havlu oyunuyla ne istediğini bilmiyor gibi yapar, nazlanarak onun teslim olmasını beklerdim.

Saat 8.30'du ve dışarıdaki birbiriyle uyumsuz sesler kulağımdaydı. Anlaşılmayan ve hamasi bir şiire benzeyen, arada bir durup talimat veren bir ses hoparlörlerden yükselirken, birbirine karışan sesler gürültü olarak odaya doluyordu. Kelimelerin anlamları kayboluyordu. Başka bir hoparlörden hamasi şarkılar yükseliyor, diğer yandan öğrencilerin “Yaşa! Yaşa!..” şeklindeki haykırıışları bu seslere karışıyordu.

Neden gözlerimi kamaştırın gün ışığını uzak tutan bir perde yok ve neden cama beyaz kâğıt yapıştırmakla yetindim ki? Annem çok kez bana bir perde dikebileceğini söyledi, ayrıca benden pencerenin boyutlarını ölçmemi istedi. Anneme mezura bulacağıma söz verdim ancak mezurayı ödünç alacak kimseyi bulamadım. Annem benden pencerenin boyutunu uzun bir iple

ölçmemi istedi, onu da yapmadım. Işıktan ve gürültüden kurtulmak için bir gün kütüphaneyi pencerenin önüne çekeceğim.

Luma'nın evi benimkinden daha sıcak çünkü onun evinde güneye bakan bir pencere var. Yatağı da daha geniş ve benim yatağım gibi ses çıkarmıyor. Banyo ise mutfağın yanında, iki odalı evin diğer ucunda yer alıyordu. Luma'nın evi tek pencereli, bir tarafı yatak odasına diğer tarafı mutfak ve banyoya açılan oturma odasından oluşuyor. Benim evim ise üç bağımsız odadan oluşmakta. Birinde uyuyorum, diğerinde çalışıyorum, üçüncü odada ise arkadaşlarımı ve misafirlerimi kabul ediyorum. Evimdeki bütün odalarda pencere var, mutfakta küçük bir balkona açılan kapı bile var. Evimin içinde gün ışığı ile birlikte hava akımları dolaşmakta. Buna rağmen içeride sıcaklığı hissediyor ve aşırı terliyorum. Her sabah sırlıklam terlemiş uyanıyorum. Evim; gün ışığı, sokak gürültüsü ve hoparlörlerden yükselen seslerle dolup taşmakta. Apartmanımız birkaç mescit, kamu kurumu ve bir okulun olduğu iki caddeye bakıyor. Işıktan ve gürültüden şikâyet ettiğimde annem, evimin “konuşan bir mahalle”de olduğunu söylerdi. Annemin mahalleye neden konuşan dediğini ise bilmiyorum. Annemin, evin rağbet gören, hareketli ve birçok yolun bulunduğu bir noktada olduğunu anlatmak istediğini düşünüyorum. Mahalle konuşan bir bölge değil, kulağımı delip geçen ve huzurumu bozan gürültü nedeniyle âdeta bağırان bir bölge oysa.

Luma'nın evi daha sessiz hatta sakin. Onun evinde apartman sakinlerinin ayak seslerini zor duyarsın. Apartmanın olduğu sokaktan araba geçmez, minareler uzak ve apartman sakinlerinin çocukları da yok. Luma'nın yatağı bile ses çıkarmıyor, ne büyük bir zevk. Burada ise gürültüye karşı koymak için pencereyi kapatmam lazım ve bu nedenle yazın yakıcı çöl sıcaklarıyla kavruluyorum.

Şimdi Luma'nın burada olmasını, havluyu ıslatıp başparmak ve işaret parmaklarıyla tutup çıplak bedenimin üstünden geçirmesini isterdim. Ama o burada değil, kendi özel fırınında sıcakta kavruluyor. Onun yanında kaldığımda vücudumu serinletmek için elinden geleni yapıyor Luma. Öyle ki bazen banyoya gidip duşun altında biraz kaldıktan sonra, beni canlandırmak için kurulanmadan dönüp bana sarılıyordu. Aynı zamanda sıcaktan bunaldığım, böyle bir cehennemî durumda hiçbir şeye özellikle oynaşmaya tahammül edemediğim ve şafaktan önce elbiselerimi giyip gideceğim için ağlıyordu da.

Saat dokuz beş kala uyandım. Kalktığımda ise hiçbir mantıklı bir sebep yokken gürültü sesleri azalmıştı. Öyle zannediyorum ki insan yatış pozisyonunda gürültüyü katbekat hissediyor. Bu nedenle uyanır uyanmaz yataktan kalkmayı alışkanlık hâline getirdim.

Kalktığımda evdeki eşyalara ilgim artıyor. Kaos her yerde... Yatakta, koltukta dağınık şekilde atılan kıyafetlerimi görüyorum. Gardırobun aynasında kendime baktım. Daha sonra banyoya gidip ardından kapıyı kapattım, böylece gürültü daha da azaldı. Banyo, kapalı bir sandığa benzediğinden evimdeki en sakin yer. Gürültü katlanılmaz olduğunda banyoya kaçıyorum. Luma'nın evinde, nefes alan birinin sesini duymaya can atıyorum. Kendi evimde ise kendi nefesimi bile duyamıyorum.

Banyoda bir gün önce yaptıklarımı düşünüyorum. Bir süredir bir şey yapmadığım için kederli ve hoşnutsuz hissediyorum. Önceki gün bir önceki güne, ondan bir önceki güne ve aylar önceki güne benziyor. Artık hiçbir şey yapmıyorum, ne yazıyorum ne okuyorum ne de düşünüyorum. Bir süredir çalışmanın verdiği hazzı kaybettim. Bu nedenle dün hiçbir şey yapmadığım için bugün de banyodayken moralim bozuldu. Eskiden bir sonraki günün sabahında bir şey yapmanın verdiği hazzı yaşayabilmek için herhangi bir şey yapmaya özen gösterirdim. Bir zevk, başka bir zevk doğurur ve bu şekilde devam ederdi. İş yapmanın, çalışmanın harekete geçirdiği bir zincirlemedir bu. Bu zincirlemeyi harekete geçiren yakıtın tam olarak ne olduğu konusunda ise hiçbir fikrim yok zira onu bir yerde veya bir zamanda kaybettim ve nasıl geri getireceğimi de bilmiyorum. Ayrıca onu geri getirme imkânım da yok. Bir şeyler yapma isteği eskide kaldığı gibi hâlihazırda ise banyoya girer girmez yakalandığım bir depresyon ve hoşnutsuzluk hâline dönüştü. Elimde olsaydı uyumaya devam edip kendimi bu günlük hesaplaşmadan kurtarmış olurum. Ancak dışardan gelen gürültü beni uyandırdı. Gürültü, çirkin olan “gürültü etti” ve “gürültü yapmak” fiilinden türemiş. (Arapça patırtı sözcüğünden türemiş bir sözcük bu galiba!) Arapçada bu kadar çirkin bir fiil daha yok, şahsen ben bulamadım. Onun yerine gürültü kelimesini kullanmayı tercih ederim. Bunu yazarken sanki bu fiili daha samimi yapan bir şey arıyor gibiyim. Hikâyemde her iki kelimeyi kullanacağım ve gördüğüm bir rüyayı anlatarak anlamlarını belirleyeceğim.

Bir tiyatro sahnesinde siyah takım elbise ve şarap renginde bir kravat giyiyordum, müzisyenler de sahnedeki yerlerini alıp telli çalgılarını akort ediyorlardı. Orkestra şefi henüz gelmemişti. Bu nedenle akort sesleri yükseliyordu. Tüm enstrümanlar herhangi bir eş güdüm veya melodi olmaksızın aynı anda farklı sesler çıkarıyordu. Müzik aletlerinden çıkan sesler orkestra şefinin güzel melodileri yönetmeye yönelik emirlerine itaat etmeyen, yüksek ve çirkin bir gürültüydü. Ancak orkestra şefi salona girmemişti ve gürültü ara vermeden devam ediyordu. Melodi sestir, akort ise gürültü. Bu arada başımı neredeyse her iki taraftan sıkıştırarak kadar ellerimle kulağımı kapatmaya çalışıyorum. Bütün gece, bu gürültüyü rüyamda duymaya ve görmeye devam ettim. Uyandığında kulaklarım ağrıyordu ve başımın bana ağır geldiğini

hissediyordum, öte yandan odam yine sokağın gürültüsüyle dolup taşmıştı. Tıraş olmadan banyodan çıkıp mutfığa girdim. Kavanozdaki reçelden yedim ve üzerine bir bardak soğuk süt içtim. Benim apartmanın tam karşısında yer alan apartmana baktım. Tesettürlü bayanlar, evlerinin balkonları veya pencerelerinde durup sessizce sokağa bakıyorlardı. Aşağıda olup bitenlere tembelce bakmayan kadın ve çocuk yoktu. Balkonun kapısına dikkatle yaklaştım ve kapıyı açtım gürültünün yoğunluğundan şaşkına döndüm. Giysilerimi henüz giymemiştim, bu yüzden hâlâ iç çamaşırlarımla duruyordum.

Elimde boş süt bardağı ile balkonun perdesini kendime siper alarak çıktım. Aşağı, apartmanımızın önünde kesişen iki sokağın köşesine baktım ve garip bir sahne gördüm. Köşe itişen kalabalıkla doluydu, kalabalığın kafaların üzerinde dalgalar gibi hareket eden bir liderin yüzlerce fotoğrafı vardı.

Giyinip evden dışarı çıktım. Evdeki sıcaktan ve gürültüden kaçmak istedim ancak dışarıyı cehennem ta kendisiydi. Merdivenin sonuna geldiğimde ise gördüklerim bütün çıplağıyla gözümün önüne serildi. Zira kalabalık binanın girişini kapatıyor ve çığlıklar, bağırışlar zirvedeydi. Öyle ki çığlıklar binanın koridorunu dolduruyor, duvarlar ile tavan arasındaki boşluktan dolayı yankı yapıyor ve daha da büyüyordu. Merdivenin ilk basamağında durup sokağa çıkabilmek için bu birbirine yapışmış, gürültü yapan ve itişen bu kitleyi “Nasıl itebilirim?” diye düşündüm. Gerçek şu ki o an beni, vahşi büyük bir balıkla karşı karşıya kalan bir yüzücünün hissettiği korku kaplamıştı.

Koridorda liderlerinin fotoğrafını taşıyan, soğuk duvara yaslanmış şekilde sigara yakıp hayâsızca dumanını üfleyen gençler vardı. Bu gençler, gölgelik bir yerde dinlenip serinlemek arzusuyla kalabalıktan kaçmış gibi görünüyorlardı. Alaycı bir şekilde bana baktılar, nitekim merdivenin ilk basamağındaki duruşum komikti. İlerlemek zorunda kaldım, onlara yaklaştığımda ise dışardaki kalabalığın oluşturduğu baskı nedeniyle dengesini kaybetmiş insan seli içeri doğru girdi, bazıları yere düştü. Bu olay gençlerin dikkatini çekti. Bu nedenle beni rahat bırakıp düşen insanlarla alay etmeye başladılar. Birkaç saniye geçtikten sonra yürüyüşün düzenlemesinden sorumlu, haki renkli takım giyen ve kollarında kırmızı şerit bağlayan iki adam içeri girdi ve insanları dışarıya çıkardı. Söz konusu gençler ise dik bir şekilde durdular, bu da yürüyüşü düzenleyenlerin işini kolaylaştırdı. Öyle ki onları kollarından tutup dışarıya çıkardılar.

Her şey benden sadece bir adım uzakta cereyan etti. Yürüyüşü organize edenlerin biri kıpkırmızı gözlerle bana baktı ve neredeyse beni tutup daha sonra yere fırlatacağı. Onu

durdurmak için kolumu uzattım. Benim, yürüyüşten kaçanlardan biri olduğumu düşündü. Ne kollarını uzaklaştırdı ne de çekti, aksine donmuş gibi durdu. Hatta sormak istediği konuyla ilgili bir kelime bile söylemedi ancak yüz ifadesinden bana bir şeyler sorduğunu fark ettim. Ona dedim ki

– Burası benim evim.

– Burada mı oturuyorsun?

– Evet!

– Neden yürüyüşte değilsin?

– Ben memur değilim, ayrıca hiçbir sendikaya üye de değilim. Ben, yazar Fethi Şin'im.

Bu bilgi onu daha da saldırgan kıldı. Öfkeyle “Kimlik?” dedi. Ona kimliğimi uzattım, incelemeye başladı. O sırada meslektaşı koridorda olanların hepsini dışarıya çıkarmayı başardı ve bize doğru yöneldi. Kimliği meslektaşından alıp bilgilerimi sessizce okumaya başladı. İlk görevli aynı öfkeyle “Aşağılık, hain!” dedi. Ben de “Teşekkür ederim!” dedim.

İkinci görevli pislığe bakar gibi bana bakarak kimliğimi iade etti, daha sonra arkasını döndü ve gitti. İkisi de dışarı çıkmak için insanları kabaca itmeye başladılar. Aşağılanmayı göz ardı ettim ve sessiz bir şekilde bekledim. Gittikçe büyüyen gürültüye daha fazla tahammül edemeyeceğimi fark ettim, gürleyen ve birbirine karışan kalabalığa yaklaştım. Dışarıya adım atar atmaz kalabalık beni arasına aldı ve apartmanımın girişinin uzağına doğru itmeye başladı.

200 metre sonra kaldırımdaki kalabalık azaldı. Bir eczaneye ait merdivenin ilk basamağında durup kalabalığı izlemeye başladım. Eczanenin şemsiyesi beni güneşten koruyordu. Ayrıca nereden geldiğini bilmediğim bir meltem esintisi terimi kurutuyordu. Bu nedenle olduğum yerde durmak hoşuma gitmişti. Bulduğum yerden aşırı coşkulu birini izlemeye koyuldum. Nitekim aşırı kilolarına rağmen omuzlarda taşınıyor ve yaklaşık 150 kişiye slogan atıyordu. Kalabalık onu alkışlayıp attığı sloganları tekrarlıyordu. Kavurucu güneşe maruz kalan yüzünü fark ettim. Ter, kızarmış yüzünü kaplamıştı. Boynunun damarları gerilmiş ve ortaya çıkmıştı. Tıpkı sonuna kadar açılan ağzı gibi. Adam, sloganları bağırarak söylüyordu. Slogan atmıyor âdeta bu amaç için yaratılmış çelikten yapılmış bir gırtlaktan çıkan güçlü bir ses çıkarıyordu.

Bazı insanlar, sanki bu tür miting ve yürüyüşleri düzenlemeyi seven iktidar partisinin mensubu olmak için dünyaya gelmişler. Sanki bu insanların fiziksel özellikleri kitleleri yönlendirmek için yaratılmış. Söz konusu adam da onlardan biriydi. Bu şekilde bağırın ben olsaydım 15 dakika sonra sesim kısılırdı. Ancak mitingin başladığı andan itibaren bağırdığımı düşündüğüm bu yoldaşın, sürekli bağırmasına rağmen gırtlak kuvvetini ve metanetini hâlâ muhafaza ediyordu. Ayrıca bütün bu süre boyunca onu omuzlarında taşıyan adamın da öyle uzun süre 85 kilogram taşıyabilecek kadar sağlam bir vücudu olmalıydı. Bu arada omuzlarda taşınan adam da bağırıp slogan atarken, dengede kalmak için de arada ellerini hareket ettirip altındakinden yardım alıyordu. Çünkü sloganları mümkün olduğunca en güçlü sesiyle çıkarmaya çalışıyordu. Söz konusu denge hareketleri, taşıyıcının üzerindeki yükü artırıyor. Buna havanın sıcaklığını, boğucu atmosferi ve taşıyıcının kafasının taşınan adamın şişman iki bacakları arasında kalmasını, gürültüyü, alkış seslerini ve 150 gırtlaktan çıkan slogan ve tezahüratları da eklersek lideri için dünyadaki bütün boğalardan daha fazla zorluk çeken bu adama hiç gıpta etmiyordum doğrusu.

Adamı taşıyan yoldaşın yüzünü belli bir açıdan görebildim. Nitekim konvoy durdu ve slogan atan adam tam önüme geldi. Taşınan kişinin iki bacağı arasında kalan adamın yüzünü izlerken bir hafiflik hissettim. Bir hafiflik hissettim diyorum çünkü omzumda küçük bir kuş bile taşıyordum. Aksine kollarımı göğsüme bağlamış, eczanın merdivenlerinde durup gölgenin tadını çıkarıyordum. Şaşırdığımı, tuhafıma gittiğini hatta şoke olduğumu söyleyebiliriz ama taşıyan adam da slogan atıyordu. Arkadaşımı bu sıcak ve boğucu havada taşımakla yetinmeyip, kendisinin de slogan atmasının gerektiğini düşünerek bunu kendine görev edinmişti. Belli ki bu konvoyda 150 gırtlakın slogan atması lider için yeterli değildi. Slogan atan başka bir gırtlakla bu sayısının artması da gerekti. Slogan kafiyeliydi. Bu nedenle 150 kişi, omuzlarda taşınan adamın attığı sloganları tekrarlarlarken, zıplayarak alkış tutuyordu. Liderlerinin fotoğraflarını taşıyanlar ise o fotoğrafları sallıyorlardı, bir kısmı ise sloganın ritmine göre zıplayıp fotoğrafı kolunun uzanabildiği en son yere kadar uzatıyordu.

Ortada tuhaf bir durum var. Ülkemizde sloganlar kafiyeli şiir biçiminde düzenleniyor. Partinin, dönemin ihtiyaç ve gerekliliklerine göre slogan üreten özel bir merkezi olduğunu düşünüyorum. Bizim ülkemizde halk kafiyeli sloganlarla büyütülüyor. Her dönemin belli sloganları var. Bugün de ve birkaç saniye önce, insanların, liderin döneminde yaratıldıkları için Allah'a şükür ettiren yeni bir slogan duydum. Omuzlarda taşınan adam, sloganını bu şekilde başlatıyor: "Mim mim, ya Zaim!" onu takip eden kitle "Mim mim, ya Zaim!" diye tekrar ediyor. Bu mim'le ne anlatılmak isteniyor? İnsanlar, kafiyeli olduğu sürece cümleyi büyük bir zevkle

tekrar ediyor. Ülkemde insanlar kafiyeli sözler ve kafiyeli hamasi şiirleri sever. Görüldüğü üzere kafiyeli olması dışında hiçbir özelliği olmayan anlamsız cümleleri yurttaşların nasıl tekrarlıyorlardı. Halk tarafından sevmek isteyen bir liderin derhâl kendisine özel yeni slogan üretme merkezi kurması gerek ancak sloganların da şiire benzemesi şartıyla. Çünkü biz şiir seven bir milletiz. Hatta şiire benzeyen şeyleri bile severiz, kafiyeli sözlerle yetiniyoruz içeriğine bakmadan. Kitlelerin çağının, şiirin çağı olduğunu söylemediler mi? Tam tersi de doğrudur. Nitekim şiir kitlelere yönelikken benim şimdi yazdığım nesir ise bireye yönelikti.

Fransız Devrimi'nin sloganları, Mirabo olmasına rağmen neden şiir formunda hazırlanmıyordu? Aksine Jean Jacques Rousseau'nun yazılarıyla yazı olarak hazırlanmıştı. Yazı, akla ve bireylere dönük olmasına karşın, şiir kitlelere dönük olarak hazırlanır ve onları yönlendirir. Bu nedenle şiirin Batı'da gerilemeye başlaması hiç şaşkırtıcı değil. Şiir; hamaseti yaratır ve kişiliği eritir. Öte yandan yazı; akıllı, bireyselliği ve kişiliği yaratır. Ülkem hâlâ kitlelerin çağını yaşamaya devam ediyor. Bu nedenle vezinli sözler ve kafiyeli sloganlar hayatımızın olmazsa olmazı. Benim kitaplarım ve düz yazıları ise az önce haki giyen adamların söylediği gibi hazin ve alçak bir adamın boş hayalleri işte.

Taşıyan ve omuzlarda taşınan tarafından yönlendirilen 150 kişiye geri dönecek olursak konvoy hareket etti ve bu gürültülü insan kitlesi benim bulunduğum eczanenin merdiveninden uzaklaşmaya başladı. "Haki" adı verilen, askerî üniformaya benzeyen tek tip kıyafet giyen liseli büyük bir grup yaklaştı. Bunlar birinci gruptan daha gürültücülerdi ve gönüllü ya da bu iş için yetiştirilmiş -ki ben bu ihtimale daha çok yakınlım- omuzlarda taşınan diğer bir kişi tarafından yönlendiriliyorlardı. Söz konusu kitlenin lideri, pille çalışan el hoparlörü aracılığıyla sloganlar atıyordu. Öğrenciler ise aynı sloganları daha net bir şekilde tekrarlıyordu. Muhtemelen bunun nedeni bu grubun eğitilmiş öğrencilerden oluşmasıydı. Sloganı doğru şekilde telaffuz ediyorlar ve kelimeleri de peltik değildi. "Büyüksün, büyüksün ey lider!.." Bu noktada gürültüyü tasvir etmek istiyorum, eğer gerçekten bu mümkünse. Nitekim öğrencilere liderlik edenin slogan attığı hoparlörü, o an kulağımı sağır eden üç hoparlörlerden biri sadece. Zira söz konusu hoparlörden hariç evdeyken işittiğim iki hoparlör daha vardı. Şu an ise bu iki hoparlörlerden biri hamasi şarkılar yayımlıyor, diğerinde ise kitlelerin kalbinde lidere yönelik coşku ve sevgi eken görkemli sese sahip bir sunucu konuşuyordu.

Söz konusu ses, kitlelere şöyle sesleniyordu: "Ey vatandaşlar!.. Ey vatandaşlar!.." Daha sonra vatandaşların lidere olan sevgisi ve liderin vatandaşlara olan sevgisini anlatıyordu. Ona göre vatandaşlar, lidere âşık bu dünyanın sadece küçük bir parçasıydı. Nitekim ağaçlar, kuşlar,

bulutlar, Allah da lidere âşık hatta taş ve toprak bile liderin ayakları değdiğinde boyun eğip huşu buluyordu. Sunucu ayrıca liderin halkı açık ve net bir zafere götüreceğini söylüyordu.

Yüksek yerlerde asılan hoparlörler aracılığıyla yürüyüş boyunca sunucunun yaptığı konuşma ile televizyon ekranlarında yayımlanan futbol maçlarında yapılan spor yorumları arasında bir kıyaslama yapmak istiyorum. Nitekim her iki yorumcu da sadece konuşmak için konuşuyor. Geniş kitlelere bir şeyler söylemek ve son noktaya kadar coşturmak... Burada benzerlik, kitleleri galeyana getirmekte tezahür ediyor ancak iki sunucu arasındaki fark büyük. Zira spor yorumcusu, futbol sahasında olup biteni anlatırken yürüyüşü anlatan sunucu olmayan bir şeyi anlatıp kitleleri onun varlığına inandırmaya çalışıyordu. Spor yorumcusu iki rakip takım olduğunu göz önünde bulundurur, oysa bizim yürüyüşte tek ve yegâne takım var. Mutlak bir takım ve bunun için kitleleri oluşturan bireylerin bireyselliklerinin yok sayılıp onların bu kitlelerin oluşturduğu selde bir damlaya dönüştürülmesi gerek. Bireysellik, liderin otoritesini tehdit eden bir tehlikedir. Kitlelerin oluşturulmasının nedeni ise bireyselliği ortadan kaldırmaktır. Öte yandan yürüyüşteki insan seli oluşturmanın hedefi sadece insanları birleştirip onların belli bir yöne gitmelerini sağlamak değil, yürüyüşteki spikerin görevi aynı zamanda hoparlörle kitlelerin psikolojik ve entelektüel bakışlarını da oluşturmaktır. Nitekim spiker; insanlar, taşlar ve ağaçların hepsinin lideri sevdiğini söylediği zaman, aslında söz konusu seldeki her damlaya (her insana) hitap ediyor ve o anda mantıktan uzak bir şekilde duyduğu her şeye inanmasını sağlıyordu. Böylece insan selindeki bireylerin arasında düşünce, karakter ve eğilimlerde olabilecek her türlü ayrımı ortadan kaldırıp coşkulu, duygusal selin lidere doğru akmasını sağlıyordu.

Yürüyüşlerimizdeki tezahürat ve hoparlörlerin ortaya çıkardığı gürültü, düşünceyi yok etmek için gereklidir. Düşünmek lanettir, suçtur hatta lidere ihanettir. Sakinlik ve sessizlik, insanı düşünmeye ittiğine göre kitleleri arada bir bu tür gürültülü yürüyüşlere sürüklemek, insanların beyinlerini yıkamak ve onları düşünme suçuna düşmelerini engellemek için gerekliydi. Yoksa bütün bu gürültünün ne anlamı var ki? Liderin sevilmesi düşünülmesi gereken bir konu değil, aksine sezgiseldir. Ayrıca lider, onu sevmenin nedenlerini saymanızı istemez ki senden. Onu kendisi için sevmelisin, sadece var olduğu için. Neden sevdiğin konusunda herhangi bir düşünme girişimi -Allah korusun- günlerden bir gün senin ona olan sevginden vazgeçme nedeni olabilir. Çünkü düşünürken, sen küçüklüğünden beri bu alışkanlığı sevmediğin hâlde liderin konuştuğunda sürekli göz kırptığını tesadüfen fark edebilirsin. Bu nedenle lidere olan sevgin azalabilir, bu da gerçekten büyük bir günah.

Bu yürüyüşlerin nedenini söylemeyi unuttum. Gerçi kitleleri sokağa dökmek için herhangi bir nedene gerek yok ancak her zaman bir bahane bulunur. Lider, yürüyüşleri sever ve ona bu yürüyüşleri televizyonda seyretme imkânı doğsun diye her şehir için insanların sokağa çıkıp yürüyüş yaptığı bir gün tayin edilir. Bütün şehirlerin aynı günde sokağa dökülmemesi gerekir. Eğer yürüyüşün nedeni bugün olduğu gibi liderin iktidara gelmesinin yirminci yıl dönümü ise o zaman yürüyüşler anma gününden bir hafta önce başlamalı ve bir hafta sonra bitmeli. Ayrıca televizyon kanalının yürüyüşü kaydedebilmesi, canlı yayımlayabilmesi ve daha sonra arşivleyebilmesi için her şehrin belli bir günde sokağa dökülmesi gerekli. Bu arada liderin boş zamanlarında izlemesi için bu yürüyüşlerin bir kopyasının başkanlık sarayına yollandığı da söylenmekte. Biz liderin iktidara gelmesinin yirminci yıl dönümündeyiz. Öyleyse bundan daha büyük bir olay olabilir mi?

Şemsiyesi beni güneşin kavurucu sıcağından koruyan bir eczanenin merdiveninde beklerken yürüyüş devam ediyordu. Liderin fotoğrafları kitlelerin başlarının üstünde yükselirken gürültü en üst seviyedeydi.

Sol tarafımda olağandışı bir hareket fark ettim. Nitekim “haki” giyen üç yoldaş, yoluna çıkan insanları iterek bir binanın girişine doğru koşuyorlardı. Onlar binaya girer girmez, birkaç liseli öğrenci binadan kaçır gibi çıktılar. Korkmuşlardı ve kitlelerin arasında kolayca kayboldular. Bazı insanlar, binanın içinde olup bitenleri izlemeye koyuldu, ben de göz atmak için yaklaştım. Dışarıda güneşin parlaması nedeniyle binanın koridorundaki görüntü ilk bakışta net değildi. Bu nedenle sadece şiddetli dayağa maruz kalan birinin yüksek sesle çığlık attığını fark ettim. Görüntünün daha da netleşmesi için girişe yaklaştım. Söz konusu üç yoldaş, bir öğrenciyi yumruk yağmuruna tutuyorlardı, o sırada öğrenci kendini korumak için yumruklara karşı koymaya çalışıyordu. Kendini savunmak için onların yumruklarına karşı yumruk atmanın ona neye mal olacağını gayet iyi biliyordu. Genç yere yıkıldı, onlar da ağır botlarıyla onu tekmelemeye başladılar. Bir anda gözlerimdeki bulanıklık tamamen yok olduğunda gencin acı çeken, aynı zamanda yalvaran gözlerle bana baktığını gördüm. Bu bakışı nasıl tasvir edebilirim? Onu kurtarmak için müdahale etmemi istedi ancak aynı zamanda yoldaş ya da asker olmayan herhangi birinin bir şey yapabileceğine de inanmıyordu. Dışlerinden birini kaybetmişti ve ağzından akan kan; yüzünü, boynunu, daha sonra giysilerini ve yerleri kirletiyordu. Bütün vücudu tekmelenirken bana sabit bir şekilde bakmaya devam etti.

20 yıldır yoldaşların işine karışmamaya çalışıyordum ve onlardan kaçınıyordum. Ancak söz konusu gencin yalvaran gözlerini görmek, karar vermeme ve alışkanlığımı değiştirmeme

neden oldu. Onlara yaklaştım ve yoldaşların birinin kolunu yakaladım. O da genci tekmelemeyi bıraktı, diğer iki adam da durdu. Genç ise acıdan kıvranıp kan tükürmeye devam etti. Kolunu tuttuğum adama dedim ki

– Çocuk ne yaptı?

– Sen kimsin?

– Ne yaptığını bilmek istiyorum.

Yoldaşın kolunu bıraktım, bu da benim hatam oldu o anda. Nitekim üç yoldaş, bana nasıl davranmaları gerektiğini belirlemek için hemen benim tarafımı öğrenmeye çalıştı. Yoldaşın kolunu bırakmak yerine onu sımsıkı tutmaya devam etmem gerekiyordu. Genci yerde kıvranmaya bıraktılar ve benim etrafımı sardılar. Az önce yaptığım hatayı düzeltmek için kararlı bir şekilde yerimde kaldım ve geri çekilmedim. Yoldaşların biri kimliğimi göstermemi istedi ancak duymazlıktan geldim. Benim ülkemde bu tür durumlardan kurtulmak için mümkün olduğunca gizemli görünmen gerek. Cesursan kendini korumak için belli bir makam sahibi olduğunu iddia edebilirsin. Etrafımda gizemli bir hava yaratmaya karar verdim, olmadığım kişiyi olduğum iddia etmek âdetim değildi oysa.

“Olup bitenle ilgili mantıklı bir açıklama bekliyorum!” dedim.

– Bir açıklama mı istiyorsun?

“Evet!” dedim.

– İkna edici bir açıklama istiyorum.

Diğerlerinin lideri olan yoldaş şöyle dedi:

– O bir hain, yürüyüşten kaçmaya çalıştı. Bu yeterince ikna edici bir sebep değil mi?

“Dövmek yerine onu sorgulayabilirdin!” dedim.

Üçüncü yoldaş müdahale etti:

– Peki, siz kim oluyorsunuz?

O ana kadar gizemimi çözememişlerdi ve bana ihtiyatlı bir şekilde davranıyorlardı.

“Vatandaşım!” dedim.

O anda tedirginlikleri geçti ve yoldaşlardan biri alaycı bir şekilde gülümsedi. Normal hâllerine geri döndüler. Bana saldırmaya hazırlandığı sırada ikinci yoldaş “Vatandaş mı?” diye sordu. Yoldaşların lideri bana elini uzatarak “Kimlik?” dedi.

Cebimden kimliği çıkardım ve ona uzattım. Kimliğimi çabucak aldı ve sonra onu takip etmeleri için diğerlerine işaret etti ve uzaklaştı.

“Ne oldu? Kimliği ne yapacaksınız?” diye sordum. Bana bakmadan “Kimliğini almak için merkeze gel!” dedi.

Dışarı çıktılar. Yoldaşlarla başımı derde soktuğum için kendime kızgındım. Bu arada dövdükleri genç, yaralı hâlde yerde kıvranıyordu. Ona yaklaştım, yanına çömeldim ve yüzünü incelemeye koyuldum. Bana baktı ama bu kez minnettarlıkla. Onu yerden kaldırmaya çalıştım, yardıma ihtiyacı vardı. Binanın kapısında toplananların arasından iki genç bana yaklaştı, teşekkür edip genci alıp binanın dışına çıktı. Kalabalığa karışmadan önce gençten bir minnettar bakış daha aldım. Gençlerden biri, gömleğimin yakasında bir kan lekesi olduğu konusunda uyardı, umursamadım ve dışarı çıktım.

Kalabalıklardan ve gürültüden kaçmak için yan sokaklara doğru uzaklaştım. Yan sokaklardaki dükkânlar kapalıydı ve yürüyüşten kaçmayı başaran birkaç kişi dışında pek kimse yoktu. Onlar da ellerinde liderin fotoğrafıyla yürüyorlardı. Nitekim o fotoğrafları, yarınki yürüyüşü düzenleyenlere teslim etmeleri gerekti. Belli bir amacım olmadan uzunca yürüdüm. Kimliğimi alan yoldaşın akşama kadar merkeze dönmeyeceğini bildiğim için onu geri almak için merkeze hemen gittiğimde bir fayda alamayacağımı göz önünde bulundurarak annemin mi yoksa Luma'nın evine mi gideceğime karar veremedim. Ayrıca hangi merkezi kastettiğini de sormadım, parti mi yoksa istihbarat merkezi mi? İstihbarat ise onun hangi kolu? Yürüyüş ile ilgili her şeyden ve onun içinde olanlardan kaçmak istediğimden bu soruya cevap verme konusunda zihnimi meşgul etmemeye çalıştım.

Annemin evine gitmeye karar verdim, nitekim onun evi şehrin bulunduğu yerine yakındı. Luma'nın evine gitmek içinse geldiğim yere dönmem kalabalıklarla dolu sokaklardan diğer tarafa geçmem gerekti.

Beş yıl önce babam vefat etti ve ardında, 50 yaşında sevimli bir dul ve biri erkek, biri kız iki çocuk bıraktı. Erkek çocuk ben oluyorum, adım Fethi ve bundan üç ay önce 31 yaşına girdim. Bu bölümde kendimden bahsetmeyeceğim, annem Retibe Hanım ve benden beş yaş küçük kız kardeşim Semire'den bahsedeceğim. Çünkü şu anda annemin evine gidiyorum ve okuyucu onlarla birden bire karşılaşmasın diye onlardan söz etmeliyim.

Babam, ailesinin nazlı kızı olan Retibe'ye talip olan genç bir avukatmış. Babam o sıralar üniversiteden beş yıl önce mezun olmasına rağmen uygun bir gelin bulamamıştı. O iyi bir avukattı ancak aynı zamanda muhalif bir politikacıydı nitekim hem iktidara hem de muhalefete aynı anda sataşıyordu. Başarılı bir avukat olarak azılı düşmanlarını nitelemek için tuhaf kavramlar bulma konusunda başarılıydı. Örnek verecek olursak “Maymunlar hükûmeti, üretmekten ziyade yiyen iktidar adamları, dört ayaküstünde yürüyen hükûmet adamları, kalplerden sürgüne mahkûm olan hükûmet...” Bunlar ve bunlara benzer, bakanları aynı anda hem güldüren hem de kızdıran nitelendirmeler... Muhalefetin adamlarını ise daha yumuşak sıfatlarla nitelendirirdi babam çünkü liberal bir adamdı, “iktidara doğru emekleyenler, satılığa çıkmış muhalefet, bana tükür ancak beni iktidar yap, Allah'a mütevekkil olan muhalefet, manken muhalefet” gibi.

Bu genç avukat, okuyucularının çoğu abone olan iş adamlarından oluşan yerel bir gazete yayımladığı ve söz konusu nitelendirmelerle dolu makaleleri yüzünden çok sayıda düşman edinmişti. Babam gibi muhalif bir avukata uygun bir gelin bulmak için babaannemin bütün ciddi çabalarına rağmen babam, düşmanın çok olması ve sevenlerinin azlığı nedeniyle bir türlü evlenememişti. Babaannem, bir tane gelin bulduğunda gelinin ailesi sadece bir günlüğüne damadı iyi karşılıyordu. Daha sonra babamın her iki taraftaki düşmanlarından gelinin ailesine iletilen tavsiyeler ve öğütlerden sonra vazgeçiyorlardı. Babam umutsuzluğa kapılmadan önce babaannem son bir aday daha gösterdi, o da şehrin tüccarlarının birinin nazlı ve öksüz kız kardeşi olan Retibe adlı kız. Retibe, babasından büyük bir miras kalmış olmasının yanı sıra aşırı derece de eğlenceli bir insandı. Kahkaha atmak, eğlenmek, başkalarını bombardımana tutmak, altüst olan dünya işlerini önemsememek onun öne çıkaran özelliklerindendi. Muhalif bekâr avukat ise tam olarak bu özelliklere sahip birini arıyordu. Avukat Abdulhakim, derhâl gelin adayının ağabeyinin yanına gidip tanıştı, ayrıca iktidar ve muhalefetteki düşmanlarından önce davranıp kendisiyle ilgili her şeyi anlattı. Daha sonra Müfit dayım olacak tüccar, babam olacak muhalif avukattan sert makalelerini içeren gazete kesitlerini getirmesini istedi. Müfit dayım, bütün geceyi endişelenmesi gereken bu makaleleri okuyarak geçirdi, ertesi gün cevabının “Evet!” olduğunu söyledi. Müfit dayım, politikacılarla uğraşmayı seven bir kişi değildi. Ayrıca,

müstakbel babam her şeye gülmeye hazır olan kız kardeşinin aksine ciddi ve akıllı bir adamdı. Bu nedenle Müfit dayımın bu evliğı hızlıca onaylaması insanlar tarafından garipsendi. İnsanları şaşırtan bir başka şey ise kentimizde “yontma” adına verdiğimiz karalama kampanyası karşısında dayımın direnmesiydi. Müfit dayım, babamı uykuda bile gülmeye devam eden kız kardeşi için iyi bir koca olarak gördü.

Çift evlendi ve balaylarını yeşili bol olan tatil beldelerinden birinde lüks bir otelde geçirdi. Orada babam, gelinin müthiş yeteneklerini keşfetti. Nitekim babam anneme yazdığı bazı makaleleri okudu, o da ilk başta ona biraz güldü, daha sonra onları sıradan bulup hiç gülmemeye başladı ve babamın düşmanları için yeni nitelemeler bulmaya başladı. Babam ise bu nitelemeleri değerli buldu ve makalelerinde kullanmaya başladı. Bu tür sıfatlar süslenirken veya babamı gülmekten bayılan eski komik bir fıkrayı hatırlarken bulan annemi pek eğlendirmiyordu. Annem, sade bir şekilde yazıldığı için babamın makalelerini çocuk oyuncağı gibi buldu ve yaramaz cümlelerle nitelemesi yerine söz konusu siyasetçileri karikatürize etmeyi tavsiye etti. Böyle de oldu. Barolar Birliğı'nin birkaç kez bu tarz makaleler yazdığı için işten men etmesinin ardından babam meşhur oldu.

Nükteci evliğinin ilk meyvesi bendim ancak ben ciddi duruşumla dayıma ve yaramazlık konusunda babama çekmişim. Kardeşim Semire ise ne olursa olsun etrafında olup biten her şeye ilgisiz oluşu, gülmeye meyilli olmasından dolayı annesi Retibe'nin tıpkısının aynısıydı. Size “ne olursa olsun etrafında olup biten her şeye ilgisiz kalmak” ne demek olduğunu açıklayacağım. Bir gün binaları ciddi şekilde sallayan şiddetli bir deprem kenti vurdu ve annem ile o zamanlarda 10 yaşında olan kız kardeşimin oturduğu oturma odasındaki avize şiddetli bir şekilde sallandı. Ayrıca kütüphanenin raflarındaki bazı değerli parçalar da yere düştü ve kırıldı. Öte yandan mutfaktaki tabakların yere düşme sesi gelirken, televizyon da düşmek üzeriydi. O sırada kendimi, annemi ve kız kardeşimi sakinleştirmek için odamdan hızlıca çıktım. Ancak evdeki tek korkanın ben olduğumu fark ettim. Annem tebessüm ederek, avizenin sert bir şekilde sallanmasını izlerken işine devam ediyordu. (O sırada bir kazağı üçüncü kez tekrar örmekteydi.) Radyo çalışıyordu ve spiker, sözünü kesip endişeyle kentte deprem yaşandığını duyurdu. Annem ise spikerin titremesini hissetti ve kahkahalar attı. Yüzü sararmış bir şekilde odamdan koşarak oturma odasına gittiğimde annemi bu vaziyette buldum, öte yandan kız kardeşim ise ev ödevini yapmaya devam ediyordu.

Ancak babamın makaleler yazması pek uzun sürmedi. O zamanlarda normal bir ordu subayı olan lider, iktidarda olsun muhalefette olsun babamın bütün düşmanlarını deviren askerî

darbesini yaptı ve böylece ülkedeki mutlak lider oldu. Darbeden sonra liderin yaptığı ilk icraat ise hükûmetin yayımladığı ve onun bakış açısını ortaya koyan bir iki gazete dışında bütün gazeteleri yasaklamak oldu. Ancak haylaz babam, makalelerini yayımladığı gazetenin kapanmasına rağmen ülkede olup biteni gerektiği gibi anlamamıştı. Babam, annemin karikatürlerini de dâhil ederek makalelerini aynı haylaz ruhla yazdı ancak bu sefer, lideri konu aldı. Daha sonra hükûmetin gazetelerinin birine yayımlamak üzere huzur içinde yolladı çünkü annem ona önemsememe hastalığını bulaştırmıştı. Ayrıca babam, makalelerinin yayımlanmasını beklemeden aynı kafeye giden avukat meslektaşları ve arkadaşlarına okumaya başladı. Lakin babamın makaleleri, onlarda tedirgin bir gülümseme dışında bir etki bırakmadı. Nitekim bu tür alaycı ve lideri karikatürize eden makalelerin ne denli tehlikeli olduklarını fark etmişlerdi. Nitekim de haklı çıktılar çünkü bu sefer ele alınan kişi beyaz takım elbiseli politikacılar değil, liderin kendisiydi.

Babamın makalesi editöre ulaştığında ve okuduğunda eli ayağı buz kesildi, başı döndü ve altına “bilginize” yazarak baş editöre gönderdi. Baş editör makaleyi okudu, onun da eli ayağı buz kesildi ve bakana yönlendirdi. Bakan da sinirden çılgına döndü ve istihbarat servisine yazıyı sevk etti. Böylece babam sorgulanmak üzere çağrıldı. Soruşturması tam tamına alt ay sürdü. Daha sonra onu gelgit yapmaması ve onu yormamak için benzer bir süre yanlarında tuttular. Soruşturma bittiğinde babam, huysuz bir adamdan zavallı bir adama dönüşmüştü. Bir avukat olarak duruşmalara katılmaktan iki yıllığına men edilerek içeriden çıktı. Böylece babam güleç yüzlü bir adamdan surat asan ve sürekli kaşlarını çatan bir adama dönüştü ve avukatlık mesleğini en ciddi insandan daha ciddi bir şekilde icra etmeye başladı. Annemi nüktelerinden birini anlatıp kakhahalar atarken gördüğünde ise iç çekip eski günlere hasret çekiyordu. İş yerinde ise babam çatık kaşlıydı ve diğerlerinden de ciddi olmalarını istiyordu.

Ancak politik davranmayı pek bilmeyen hayat, babamın öldüğü güne kadar çok ciddi bir şekilde davranıp sonra ona akla gelebilecek en gülünç şekilde veda etti. Babamı, belli olmayan yeni bir mezarlığa defnettik. Aynı gün onun yanında birden fazla cenaze defnedildi. Bunlardan biri çok sayıda arkadaşı ve hayranı olan ünlü bir dansöze aitti. Hayatın şakası olsa gerek mezarıcı, hangi mezarın babama hangisinin dansöze ait olduğuna unuttu. Ayrıca babamın mezar taşını yazan oymacı, en sadık hayranlarının birinin talebi üzerine dansözün mezar taşını da oydu ve aynı günde ikisinin mezarını yapıp mezar taşının başucuna yerleştirdi. Ancak ufak zarif bir düzeltmeyle, nitekim dansözün mezar taşını babamın mezarına, babamın mezar taşını dansözün mezarına yerleştirdi. Böylece mezarlığı her ziyaret ettiğimizde Fatihâ'yı dansözün mezarının başına okumaya başladık. Öte yandan dansözün onlarca hayranı, eski sevgilileri ve

çok sayıda meslektaşı babamın mezarına çiçek ve reyhan getirip başucunda ölmüş dansözleri için gözyaşı döküyordu. Kardeşim annemle mezarlığa gittiği Ramazan Bayramı'nın ilk gününün sabahına kadar bu karışıklık devam etti. Güçlü gözlem gücüne sahip olan kız kardeşim Semire, o gün yanlışlığı fark etti ve böylece vahim yanlışlık düzeltildi.

Annem evde olduğu için Tanrı'ya şükrettim. Annemin sabahları nadiren dışarı çıktığını biliyordum ama onu evde bulamama ve sokaklarda dolaşmak zorunda kalma fikri beni gerçekten korkuttu. Nitekim yürüyüşten dolayı ulaşım yoktu ve annemin evine ulaşmak için uzunca bir mesafe yürüyerek yol kat ettim. Kapıyı bana Um Muhammed açtı ve beni çok samimi karşıladı. Um Muhammed, babamın ölümünün ardından annem için ayarladığım hizmetçi. Beni her zaman çok sıcak karşılıyordu. Son zamanlarda yanağımdan öpüyor ve ziyaretimden duyduğu mutluluğu ifade etmek için beni göğsüne bastırıyordu.

Annem evde olduğunda Um Muhammed'in yüksek sesle konuşmasına izin vermiyordu. Bu nedenle Um Muhammed fısıldayarak konuşurdu. Ancak gelip onu evde tek başına bulduğumda yüksek sesle konuşmadan kendisini alamıyordu. Bu yüzden hemen kaçıp kurtulmak için annem döndüğünde ona selam söylemesini istedim. Um Muhammed, beni mutfağa götürdükten sonra benimle kısık bir sesle konuştu. Varlığımı fırsat bilerek bir sigara yaktı. Um Muhammed, kara bahtından sürekli şikâyet etmeyi sevdiği gibi sigara içmeyi de severdi. Annem ise onun bu iki huyunu sevmezdi. Bu yüzden varlığım, Um Muhammed'i mutlu ediyordu.

– Annem nerede?

– Yatak odasında.

– Orada ne yapıyor?

– Televizyon izlerken süsleniyor.

– Televizyon mu? Yürüyüşü izlediğini söyleme sakın.

– Evet, televizyonda yürüyüşü izliyor. Yürüyüşleri takip etmeyi sevdiğini çok iyi biliyorsun çünkü her zaman orada komik bir şey bulur! Az önce ekranda görünen evini göstermek için beni çağırdı.

– Onun yanına girebilir miyim?

– Ey Fethi biraz kal benimle, oğlum Muhammed ile ilgili senden bir şey isteyeceğim. Sen büyük bir insansın ve maşallah birçok tanıdığın var.

– Oğlum Muhammed’in nesi var?

– Ona belediyede bir iş bulmanı istiyorum.

– Ancak ben belediyede kimseyi tanımıyorum.

– Bu mümkün olabilir mi Fethi? Sen bilinen birisin ve fotoğrafların gazetelerde çıkıyor. Belediye başkanının seni gazetede birden çok kez gördüğü kesin.

– Bunu sana kim söyledi? Ayrıca bu günlerde ben lanetli sayılırım ve kimse beni dinlemez. Fotoğrafımı son kez yayınlamalarının üzerinden çok zaman geçti. Ardından onu rahatlamak için “Merak etme! Oğlum Muhammed için arkadaşlardan biriyle konuşacağım ancak belediyede istihdam edeceklerini düşünmüyorum.” diye ekledim.

Gözlerini gökyüzüne kaldırdı, “Allah sana helal süt etmiş birini nasip etsin!” diye bana dua etti.

– Hadi Retibe Hanım’ın yanına git, güzel bir haberi var ve sana onu söyleyecek.

Um Muhammed’in sigara dumanı altında kalan mutfaktan çıktım. Küçük salondan geçtim, her iki tarafında yatak odaları ve banyoların dizildiği uzun koridoru da aştım. Annemim yatak odası koridorun sonunda. Televizyonda canlı yayınlanan yürüyüşün sesini duydum ve kapıyı çaldım.

Annem yatağın üzerinde, ayak tırnağındaki kırmızı tırnak boyasının kurumasını bekliyordu. Kafasını renkli plastik bigudilerle doldurmuş, pembe pamuklu pijama giyiyordu. Annem bu oturuşuyla yorulmadan televizyon izleyebiliyordu. Yerinden kıpırdamadan, beni karşılamak için kollarını açtı. Ben de onu kucakladım, öptüm, sonra işaret ettiği çiçekli saten kumaşla kaplı iki koltuktan birine oturdum. Annem de boyalı tırnaklarını üflemeğe koyuldu.

Annem 55 yaşlarında dul bir kadın ancak yirmi yaşlarındaki genç bir kız gibi hayatı seviyor. Ayrıca güzel, genç ve eğlenceli görünmeyi de seviyor ve dünya işlerinin önemli olmadığına inanıyor. Annemin başına gelen en büyük felaket, babamın ölümüydü. Bu olay onu çok üzdü ve şu an yatakta oturup şimdilerde ilgilendiği dış görünümü ihmal etmiş şekilde altı ay evde kapanmasına (meşru iddeti yerine getirmek amacıyla değil) neden oldu. Ben de annemin hayat meseleleriyle uğraşmasını ve onu mutsuz depresyonda görmeyi sevmediğim için evden ayrılıp tek başıma kalmaya karar verdim. Bu niyetimi annemle paylaştığımda, annem bu

fikrimi çok sevdi ve hatta bana ev aldı. Ben de yalnızlığında onu oyalamak ve hem de ona hizmet etmek için Um Muhammed'i tuttum.

Annemle olan ilişkim çok özel ve bize münhasır. Her gün onu ziyaret edip o, bakım yaparken oturarak bir kadının içgüdüsel ihtiyaçlarını anlayamayan herhangi bir erkek gibi onu izliyordum ve bu konuyla ilgili olarak anneme herhangi bir eleştiri yöneltmiyordum. Belki Samire'yi ara sıra eleştiriyordum ama anneme bunu yapmıyordum. Annem de işime burnunu sokmuyordu. Bir kere Luma ile evlenme niyetimi olup olmadığını sordu. Ben de öyle bir niyetim olduğunda kendisine haber vereceğimi söyledim. O günden beri ne zaman evleneceğimi veya evlenmeyi neden düşünmediğimi sormadı. Samira ise bu işe çok karışıyordu. Bu nedenle onu ziyaret etmekten nefret ediyordum çünkü neden bekâr kalmayı sevdiğimi soracağını biliyorum. Hatta Luma'dan daha güzel bir eşim olmasını umut ediyordu. Bunu neden istediğini şimdiye kadar anlamış değilim. Kız kardeşler ağabeylerinin neden sevdiği kadından daha güzel bir kadınla evlenmesini ister ki?

Samira bir tüccarla evlendi ve onun aşırı saf olmasından da gayet memnun. Samira, babasıyla çalışmayı bırakıp sanayide torna tezgâhı açan dayısının ortağının oğluyla evlendi. Bu evlilik babamın ölümünden bir yıl önce gerçekleşti. Evliliklerinin ilk yıllarında Samira, eşine dış görüntüsüyle nasıl ilgilenmesi gerektiğini öğretti ancak daha sonra bu öğretme işinde ileri gidince eşi ona haddini bildirdi ve ondan kendisine benzemesini istedi. Birlikte uyum içinde hayatlarını devam ettirmeleri için Samira, eşine ne yapması gerektiğini ima etmeyi bıraktı ve onu taklit etmeye başladığını göstermeye çalıştı. Samira, zeki kız. Kocasını ise onun aksine zekâ yoksunu. Evliliğinin yürümesi için Samira, zekâsından vazgeçti ancak evliliğinin başarılı olmasının en önemli faktörlerden biri olduğu için mizaha olan ilgisinden ve dünya işlerini boş verme huyundansa vazgeçmedi. Nitekim eşi, Samira'nın anlattığı fıkralara beli ağrıyana veya sırt üstü düşene kadar gülüyordu. Samira'nın sahip olduğu ve annemim önemsememeyi tarif etmek için kullandığı "boş verme" yeteneği ise eşinin saflığına katlanmasına yardım etti. Birkaç yıl sonra geri zekâlı bir çocuk dünyaya getireceklerini tahmin ediyorum.

Anneme tekrar dönecek olursak -nitekim ondan söz etmekten çok haz alıyorum- annemi her gün ziyaret etmeye çalıştığımı söylemişim. Çünkü sadece onu ziyaret ettiğimde kederim yok oluyor ve derdimi unutuyorum. Onun bulunduğu yerde, yatak odasında ya da salonda oturuyor ve onu bakım yaparken izliyordum. Bir yandan da durmadan konuşuyorduk. Annem konuşurken arkadaşlarının haberlerini, nerede kahve içtiklerini ve gezmeye nereye gitmeyi düşündüklerini anlatıyordu. Daha sonra arkadaşlarının özel yaşamları hakkında garip ayrıntılar

anlatıyordu. Akabinde arkadaşlarıyla birlikte akşam dışarı çıktığında ne giymesi gerektiğini soruyordu ve kadınları ilgilendiren birçok konuyu benimle paylaşıyordu. Onu dikkatle dinlemediğimi fark edince esprili bir yorumda bulunur ve beni güldürürdü. Bugün ise annem ayak tırnaklarını üfleyebilmek için dizlerini yukarı çekip yatakta otururken televizyon açtı ve annem ara sıra yürüyüşe göz atıyordu. Susmuyorduk, konuşuyorduk. Annem yürüyüşü işaret ederek:

– Az önce apartmanını ve özellikle senin evini ekranda gösterdiler.

– Evet, az önce Um Muhammed anlattı.

Alaycı bir sesle:

– Um Muhammed milliyetçi değil çünkü yürüyüşlere katılmıyor.

– Evet, yürüyüşlere katılmayanlara öyle diyorlar.

– Ancak evin ekranlara çıktığında sen balkonda değildin, yazık oldu. Nitekim uzun zamandan beri televizyona çıkmıyorsun. Um Muhammed’e balkonda durup halkı selamlaman gerektiğini söyledim.

– Şimdi dönüp bunu yapacağım.

İkimiz de birbirimizin esprisine gülümsedik. Yürüyüşte Zaim’in fotoğraflarının yoğun bir şekilde kullanıldığını fark ettim. Yürüyüşe katılanların her birinin elinde Zaim’in fotoğrafı vardı. Ayrıca Zaim’in büyük boy fotoğrafları binaların üzerine asılıydı. Öyle ki meydanadaki tek otelin ön cephesinde Zaim’in renklerle bezenmiş fotoğrafı ile kaplıydı. Kargaşanın içindeyken bu Zaim’in fotoğraflarının bu kadar yoğun bir şekilde kullanıldığını nasıl fark etmemiştim? Öyle görünüyor ki ekran, insanın sahada görmediği şeyleri daha iyi gösteriyor. Çünkü olaylara içinden değil, dışından bakıyorsun.

“Neden ‘Yücesin, yücesin ey Zaim!’ diye slogan atıyorlar?” diye sordu.

– Çünkü o yüce.

Şaşkın bir şekilde bana baktı ve sordu:

– Ne?”

– Talimatlara göre büyük ve yüce.

Fikrimi değiştirmediğimi görünce rahatladı ve komik düşüncelerinden birini ortaya attı.

– Bunun yerine “Şişman, Şişman ey Zaim!” diye slogan atsalar... nk o, gerçekten Şişman.

– İnsanlar Zaim’in kusurlarını görmemeli.

– Őiřmanlık ayıp değil ancak böylece slogan atsalar daha gerçekçi olurdu. Hem ben Şişman erkekleri seviyorum, maalesef baban cılızdı onu gıdıklayamıyordum.

– Babamın zayıf olmasından ve benim de ona çekmiş olmamdan çok memnunum... Gerçekten Şişman olmasını ister miydin?

– Keşke baban Zaim gibi olsaydı. Zaim’in gıdıklanmaktan hoşlandığını düşünüyorum.

– Bunu nereden çıkardın?

– Gldğnde kollarını yan tarafına açıyor, biri tarafından gıdıklanan kişi böyle yapar.

– Dikkatli olmalısın! Zaim hakkında yapılan bir espri, yapanın altı ayına mal olabilir.

– Bu espri değil, bir keşif! Zaim’in sürekli gıdıklandığını keşfettiğim için beni hapse mi atacaklar?

– Zaim’in itibarına ve saygınlığına zarar veren herhangi bir bilgi veya espri, yapanı soruşturmaya veya belki de sıkıyönetim hükümlerine maruz bırakır.

– Ancak ben onu seviyorum. Yüzüne baksana! Kadınların sevdiği, bebeksi bir yüzü var.

O an televizyonda, Zaim’in fotoğraflarının olduğu bir görüntü vardı. Yürüyüşe katılanların kafasının bir metre üstünde yatay bir görüntüydü. Görüntüde aħřap tutacağı olan, mukavvadan yapılan panellere sabitlenen binlerce Zaim fotoğrafı vardı. Annem bana:

– Sence neden bütün bu fotoğrafları taşıyorlar?

– nk vatandaş, Zaim’in yüzü dışında bir Şey görmemeli. Yüzünü nereye dönse Zaim’in resmiyle karşı karşıya gelmeli.

– Bir kaç yoldaşın taşıdığı Zaim’in büyük bir resmi yeterli değil mi?

– Zaim göre bu, yeterli değil. Onun adıyla tezahürat yapmayan ve fotoğrafını taşımayan birini görmemek Zaim’i endişelendiriyor. Onu rahatlatan tek Şey, herkesin kendisinin

fotoğrafını taşıdığını görmek. Bir milyon insan, bir milyon fotoğraf taşımalı. Bu çok tatminkâr olur. Zaim bu şekilde kitlelerin sevgisini garantilediğini düşünüyor.

Kamera, slogan atıp daire şeklinde zıplayan bir grup genci gösterdi. O anda grup içerisinde itişme, bağırışma meydana geldi. Dairenin merkezi gergin bir hâl aldı ve gençler merkezdeki belli bir noktadan birbirlerini uzaklaştırıyorlardı. Öyle görünüyor ki gençlerin biri yere düştü ve diğer gençler birbirlerini uyarıyordu. Ancak itişme çok güçlüydü ve oluşan dairenin merkezi değişti. Bu da yere düşen genç ayaklar altında eziliyor demek oluyordu. Bazıları yere düşenlere takılarak düşüyordu. Bunun sonucunda bir kargaşa ortamı ve daha güçlü bir itişme meydana geldi. Kargaşa nedeniyle yönetmen, kamerayı başka bir yöne çevirdi. Aniden kafama bir şey takıldı. İlk düşen genç ölmüş olabilirdi ve itişme, tökezleme ile çığnemenin devam etmesi durumunda bu dayanılmaz sıcakta birden çok kişi de ölebilirdi. Annem endişemin sebebini anladı ve alaycı bir şekilde:

- Buna Zaim için ölmek denir, endişelenme bu büyük bir onur.
- Buraya gelmeden önce yandaşların, gençlerden birini yürüyüşten kaçmaya çalıştığı için ölesiye dövdüklerini gördüm.

Annem ojesinin kurduğundan emin olduğunda koltuğa oturmak için yerinden kalktı. Annemin bu derecede kendine önem vermesinin nedeninin, mutsuzluğundan kaynaklı olduğunu düşündüm. Ben de kendimce bunu kaybettiği bir şeylerin tazminatı olarak görüyorum. Annem dul kalmasından altı ay sonra kendine bu şekilde bakmaya başladı ve şu an olduğundan daha genç görünmek için uğraşıyordu. Çoğu zaman bütün gününü, kendine bakmakla geçiriyor ve evden hiç çıkmıyordu. Makyajını yapmayı bitirip kendinden memnun kaldığında gece olmuş oluyor, o da makyajını silip uyumaya gidiyordu. Samire ise evliliğinde yaşadığı şoktan sonra kendini ihmal etti ve evden çıkması gerekirken makul sınırlar dışında makyaj yapmamaya başladı. Onu ziyaret ettiğimde çoğu zaman onun yüzünde hiçbir makyaj olmuyordu.

- Kadın olduğum için beni yürüyüşlere çıkmaya zorlamadıkları için Allah'a şükrediyorum.
- Ama kadınları de yürüyüşlere çıkarıyorlar.
- Evet ama çalışmayan, ev hanımı olan kadınları evlerinden çıkaramıyorlar.
- Dünyevi işleri kafayı takmayı sevmediğin için Allah'a şükret.

“Boş vermişlik mi demek istiyorsun?” diye sordu.

– Evet, boş vermişlik demek istedim.

Annem, televizyondan kafasını kaldırdığında düşünceli olduğumu fark etti. “Sen ne yapıyorsun?” diye sordu.

– Ben mi? Hiçbir şey!..

– Uzun zamandır bu hâldesin, bu hüzünlü sessizliğin yerine neden bir fıkra anlatmıyorsun?

– Fıkra anlatmayı beceremediğimi biliyorsun.

– Paraya ihtiyacın var mı?

– Biraz verirsen reddetmem.

– Sana biraz para verebilirim ancak sen bir şeyler yazıyor musun?

– Gazetelere yazı yazmaya yasaklı olduğumu biliyorsun ve kitaplarımın yayımlanması da onaylanmıyor.

– Herhangi bir şey yaz... Eğlen.

– Bir roman yazacağım veya belki de bir oyun. Henüz karar vermedim.

– Çabuk karar ver, sen güzel metinler yazıyorsun.

– Benim yazdıklarımı okumadın.

– Babanız yazdıklarınızdan çok etkileniyordu. İnsanlar seni seviyor ve bana “Yazar’ın annesi” diyorlar.

– Eskidendi o.

– İnatçı olma... Ben yazdığın metinleri alacağım. Bana yeni bir roman getirirsen ben de sana iki bin dolar ödeyeceğim.

– Bu yeni bir şaka mı?

– Asla.

– O zaman bir sonraki romanım seninle ilgili olacak.

Güldü, gülerken dişlerinin dolgusu belli oldu. Hem de diş etlerinin çekildiğini, bu nedenle dişlerinin biraz uzadığını fark ettim. Onun umutsuzluğunu ikinci kez hissettim. Um Muhammed bize seslendi, kahve içmek için oturma odasına geçtik. Orada otururken onun biraz gergin olduğu hissine kapıldım. Uzun zamandır ilk kez bu kadar gergin olduğunu gördüm. Nitekim oturduğu yerden kalktı ve pencereden dışarıya bakmaya başladı. İlk başta benim için endişelendiğini düşündüm ancak iyi olduğunu bana hissettirmek için geri döndü ve yerine oturdu. Benim yanımdan geçerken saçlarımı iyi bildiği bir hareketle okşadı. Daha sonra sakin ve ciddi bir sesle

“Önem verdiğim bir kişiyle tanışmanı istiyorum.” dedi.

– Olur!..

– Ama ilk önce sana konuyu anlatmak istiyorum.

– Hangi konu?

– Tanışmanızın nedenini.

Onu iyi dinlediğimi hissettirmek için kahve fincanımı koydum, o ise fincanını tutmayı ve ağzına yaklaştırdı ve uzaklaştırmaya devam etti. Gözlerime bakarak:

– Senden beni istemeye geliyor.

Hiçbir hata yok, ne dediğini tam olarak anlamıştım ancak “Seni benden mi isteyecek?” diye sordum.

– Aynen, evleneceğiz demek istiyorum. Sen benim büyük oğlum olduğuna göre seninle tanışıp beni senden istemek istiyor. Maksadım açık mı? Annen hâlâ genç ve babanın ölümünün üzerinden beş yıl geçti ve annenle evlenmek isteyen bir adam var. Olay yeterince açık değil mi?

Ona bu konunun tam neresinde olduğumu anlamak için biraz zamana ihtiyacım olduğunu söyledim.

– Vereceğin tepkilerden çekinseydim konuya girmek için hazırlık yapardım... Baştan beri sana ima etmeye çalıştım ancak ben doğrudan konuya girdim. İstersen konuyu etraflıca incele. Ancak hâlâ genç olduğumu ve bu evliliği onayladığımı hatta evlenmeye ihtiyaç

duyduğumu göz önünde bulundur. Onunla randevu ayarlamamı ister misin, yoksa düşünmek için zaman mı istiyorsun?

Gülümsedim ve gözümü ondan uzaklaştırarak kahve fincanımdan bir yudum aldım, kahve fincanları saklamak istediğimiz şeyleri saklamak konusunda yardımcı oluyordu. Annemin evlenmek istediği için tedirgin olması ve onayımı beklemesi nedeniyle gülümsedim. Onun bu denli tedirgin olduğunu görmemiştim. Düşünmek için zaman isteyip istemediğimi sorduğunda tedirginliği daha da belli oldu. Bu durumda evlenecek olan kim? Ben mi, o mu? Ona baktım ve gözlerinin benim ile kahve fincanının arasında gelip gittiğini gördüm. O an ona karşı büyük bir şefkat hissettim, nitekim ben onu çok seviyorum. Özellikle şu anda onu her zamankinden daha çok seviyorum. Onu rahatlatmak için herhangi bir şeyi söylemeye niyetlendim ancak yatak odasında açık bıraktığımız televizyon, şairlerden birinin şehrin meydanında toplanan kalabalığa canlı bir şekilde kendi yazdığı şiiri okuduğu anlar yayımlamaya başladı. Onun sesi kafamı dağıttı. Şairin gürleyen sesiyle “Ümmetin yücesi erkeklerin Zaim’i ve...” sözlerini ve aynı anda annemin de bana sorusunu işittim.

– Ne diyorsun Fethi?

– Kim bu adam?

– Bu durum daha çok kafamı karıştırıyor. Tanınmış bir kişi ve onu tanıdığını sanıyorum.

– Ben onu tanıyor muyum?

– Onu tanıdığını sanıyorum. O adam Hail Ali Hasan.

– Bu isimli sadece bir kişi biliyorum.

– Ta kendisi.

Şair, şiirini okumaya devam ediyordu: “Üzerlerine lavlar at... Gazabından... ey efendim.”

Hail Bey’in kim olduğunu açıklamak zorundayım, o anki durumumu okurun anlaması açısından. Şaşırma kelimesinin burada bir anlamı yoktu çünkü şaşkın değildim, kızgın kelimesi de bir anlam ifade etmiyordu çünkü kızgın değildim. Mutlu veya hüzünlü de değildim veya herhangi bir duyguda... Çünkü hakikaten bir şey hissetmiyordum. Annemle evlenmek isteyen Hail Bey, insanda hiçbir duygu bırakmıyor, önemsiz olduğu için de değil, tam aksine çok önemli birisi ama ben kendime yakın bulmuyorum, bu yüzden hiçbir şey hissetmiyorum. Şöyle

bir şey: bir insanın tanınmamış Amerikalı bir milyarderin iflas haberini alması veya tanınmayan bir kişinin talih kuşunun konmasıyla büyük bir servet elde etmesi gibi. Her zaman Hail Ali Hassan tarzı insanlarla ilgilenmekten çok uzağımdır. Çünkü bu tür insanlar kader veya sahibini ele geçirmiş alışkanlık gibidir. Bu konuyu başka bir örnekle açıklayacağım. Zaim herhangi bir yetkiliyi görevinden alır ve sen de bu haberi tesadüfen gazetede okursun ve bu haber sende hiç etki bırakmaz, hemen diğer habere geçersin. Bunun benzeri. Zaim kendi yardımcılarında birisini ödüllendirerek büyük yetkiler vererek veya daha üst makama atamıştır. Yirmi yıldır hüküm sürmekte olan bir Zaim'in bunun gibi haberleri insanı tepkisiz kılar. Herhangi bir bilgi, eğer isterse annemle evlenecek olan şahıs hakkında bile olsa, bu arada kendisi de Zaim'in yardımcılarında biri, yerel gazetede yayımlanan bir haber kadar önemli benim için.

Bir keresinde Zaim uzak bir beldeyi ziyaret ederken, çevresinde birçok büyük ve küçük görevli varken, belde Zaim'in korumalarıyla kuşatılmışken ve de Zaim'e gereğinden fazla yaklaşımlarını engelleyen kalabalık vatandaşlar varken, Zaim'e yakın televizyon kanalının kamerası Zaim'in her hareketini ve özellikle de unutulmuş olan yerlere gerçekleştirilen "bu mübarek ziyareti" nedeniyle çok mutlu görünen vatandaşları sağ elini kaldırarak selamlamasını kayda alırken, tüm bunlar olması gereken şekilde gerçekleşirken kimsenin tahmin edemediği hesapta olmayan bir olay meydana geldi. Zaim, ayağı takılarak dengesini kaybetti ve neredeyse yere düşecekti ki o esnada Zaim'in arkasında tesadüfen duran ve ünlü veya üst düzey bir yetkili olmayan ve sanırım o mesut beldenin meclis üyesi olan bir şahıs Zaim'i tutarak düşmesini engelledi.

Bu talihli kişi Hail Ali Hasan'dı. Talihli diyorum çünkü hayatında Zaim'den bir bakış veya bir gülümseme dahi beklemezken nasıl olur da bu büyük şerefe nail olup Zaim'i, bu mübarek ziyareti evlerinde oturarak televizyon ekranlarından izleyen milyonlarca insanın gözü önünde yer düşmesini ve toprağa yuvarlanmasından kurtarmıştı. Yönetmenin akıllıca davranışı ile yayın birkaç dakikalığına kesildi ve insanlar bu olan biteni göremedi. (Takılma anı banttan da kesildi, o görüntü yok edildi. İnsanlardan bu olay hiç yaşanmamış gibi olayın unutulması istendi ve hiç de bu olay anılmayacaktı. Ben de bunu şimdi dile getirerek risk almış oldum, Allah korusun...) Ancak orada Zaim'e yakın duran ve hararetli sloganlarla meşgul olmayan biri vardı. İşte gel gör ki tanınmayan belediye meclisi üyesi, herkesin özellikle de Zaim'in özel korumalarını aşarak hızlı bir hareketle uygun bir zamanlamayla Zaim'i koltuklarının altından yakalayiverdi. Böylece Zaim'in kalçaları toprağa değmedi, daha sonra kuvvetle ve hızla onu kaldırdı ve gövdesine arkadan sarıldı. Zaim'in ayakta olduğundan emin olduktan sonra ondan

biraz uzaklaştı. Ancak koltuk altlarını tutmayı bırakmadı çünkü benzersiz hızlı sezgisiyle yapmış olduğu eyleme karşılık mükâfatlandırılmak istiyordu.

Zaim, kafasını çevirdi ve onu düşmekten kurtaranın; onun haysiyetini, saygınlığını ve kıyafetlerinin zarafetini kurtaranın kendi muhafızlarından biri veya onu izleyen, arkasında duran, eğildiğinde eğilen, hareket ettiğinde hareket eden gölgesinin olmadığını keşfetti. Aksine hiç bilmediği ve daha önce hiç yüzünü görmediği bir kişiydi bu. Söz konusu kişi gayet normal... Sıradan bir yüze, keskin gözlere ve Zaim'e yakın olmak ve ona hizmet etmek için sınırsız bir hırsa sahipti. Şansını arayan biriydi ve fırsat ayağına gelmişti. Tökezlemekten dolayı yüzü kızaran Zaim'e onu kurtaranın kendisi olduğunu göstermek ve "Şu an ödülümü bekliyorum!" der gibi başını eğdi. Zaim, kendini belediye meclisi üyesinin elinden kurtardı, aynı zamanda Zaim'in gölgesi olan adam Hail'in elini iterek Zaim'ine duruma müdahale ettiğini ima etmeye çalışıyordu. Ancak Zaim, onu durdurmak için elini kaldırdı. Daha sonra belediye meclisi üyesinin kolunu pışpışladı ve gülümseyerek minnetle "Teşekkür ederim!" dedi.

Yayın geri geldi ve seyirciler -asında ülkedeki herkes- kitlelerin Zaim'i selamladığını ve onun adına slogan attığını gördü. Öte yandan güçsüz olanlar; sıcak, toz, kalabalıklar ve bağırışlar nedeniyle bayılmıştı. Seyirciler çok sayıda üst düzey yetkili ve her yana dağılmış özel korumalarca korunan Zaim'in kalabalığı selamladığını izledi. Artık kimse belediye meclisinin üyesini önemsemiyordu, üst düzey yetkililer ve özel korumalar onu Zaim'in bulunduğu sıranın ardındaki sıradan daha uzağa ittiler. Fakat arka sıralarda yer kalan Hail Bey'in kalbi güçlü bir şekilde atmaya başlamıştı ve kanındaki adrenalin oranı artmıştı. Böylece Hail Bey'in hayal gücü bu kutlamadan çok uzağa bir yere gitti. Zaim'in fotoğrafı "Teşekkür ederim!" diyerek gülümsüyordu.

Festival sona erdi. Zaim; refakatçileri, özel korumaları ve televizyon kameraları, yüz yirmi arabasıyla ardından gürültü ve yoğun bir toz bırakarak ayrıldı. İnsanlar evlerine ve işlerine geri döndüler, daha sonra belediye meclisi Zaim'in ziyaretinin sonuçlarını ve bu ziyaretten elde edilen kazanımları değerlendirmek üzere hemen bir toplantı düzenledi. Ancak hayret edici bir şekilde başkan da dâhil olmak üzere konseyin bütün üyeleri, Hail Bey'e saygı ve endişeyle, alışıksız bir şekilde bakmaya başlamışlardı. Artık konuştuğunda onu susturmuyorlar ya da sözünü kesmiyorlardı. Belediye meclisi başkanı bile kendisini "kapa çeneni" diyerek susturmuyordu. Aksine Hail Bey, kasabanın ve belediye meclisinin bazı üyeleri ve başkanın kişisel olarak elde edebileceği muhtemel kazanımları sıralarken herkes onu ilgiyle dinledi. Hail

Bey fırsatı kaçırmadı ve konuşmasında defalarca Zaim'in kendisine gülümsediğini ve "şahsen" ona teşekkür ettiğini tekrarladı.

Birkaç gün sonra, başkentten arkasından ağır toz bırakan, hızlı bir araba beldeye ulaştı. Belediye meclisi binasının önünde durduğunda çıkardığı keskin fren sesi duyulur duyulmaz arabadan şık kıyafet giyen ve liderleri gibi görünen biri olmak üzere üç kişi indi. Söz konusu üç kişi, sigara içip öksüren ve daha sonra tükürüp yine sigara içmeye devam eden zavallı bekçi Mesut'un bakışlarına aldırmadan, aynı hızla binaya girdi. İstilacı gibi girdikleri Meclis Başkanı'nın odasında, Hail Ali Hasan'ı sordular. O sırada Hail Bey, geri kalan üyeler gibi, orada olmasını gerektiren özel görevi olmadığından orada yoktu. Bu nedenle Meclis Başkanı, aklına gelen herkesi Hail Bey'i aramak için görevlendirdi. Birkaç dakika geçtikten sonra onu kimse bulamadığı ve başkanın oturmaları için gösterdiği koltuklarda daha fazla oturmaya dayanamadıkları için başkentten gelen adamlar, gürültü çıkaran ve toz kopartan arabalarıyla Hail Bey'i aramaya koyuldular. Onu tarlada, sahip olduğu buzağılardan birini beslerken buldular ve tuttıkları gibi evine götürüp hemen yıkanmasını, koyu renk takım elbise ve sarı kravat giymesini istediler. Daha sonra bitkin ve korkudan altına yapacak şekilde olan Hail Bey'i evinin dışına çıkardılar. Ağlayan eşi Ayşe ve beş çocuğu ise onları takip etti. Evin dışındaki cadde, neler olup bittiğine dair bir açıklama bulmak umuduyla orada toplanan insanlarla dolup taşıyordu. Daha sonra zavallı belediye meclisi üyesi Hail Bey, arabanın arka koltuğunda iki adamın arasında sıkıştırıldı. Araba, arkasında toz ve tozlu havada uçuşan yüzlerce cevapsız soru bırakarak hızlıca gitti.

"Hail Bey'i nereye götürüyorlar? Tam olarak ne oldu? Bakın, eşi Ayşe ve küçük çocukları nasıl ağlıyorlar? Güvenlik merkezlerinden birine götürdükleri doğru mu? Mübarek ziyaret sırasında Zaim'i ittiği ve neredeyse düşüreceği söylentileri doğru mu? Tam olarak neyle suçlanıyor? Şeyh Sait'ten onun için bir istihare namazı kılmasını neden talep etmiyorsunuz? Onu idam etmek için götürdükleri doğru mu? Hail Bey'in, Zaim'i hedef alan son anda ifşa olan bir komplonun içinde yer aldığını söyleyenler var, bu söylenenler doğru mu? Yolsuzluk yapanları sorgulamaya başladıkları doğru mu? Hail Bey'in belediye meclisinden çaldığını herkes biliyordu, zavallı Ayşe nasıl bir belaya düştü?"

O gün o تنها kasabada birçok soru soruldu ve soranların hiçbiri sorularına yanıt alamadı. Ayrıca Hail Bey, meraklı insanların sorularına cevap vermek için kasabaya geri dönmedi. Aksine iki hafta sonra başkentten daha az gürültülü bir araba geldi ve Hail Bey'in evinin önünde durdu. Arabanın içinden çıkan iki adam Hail Bey'in eşi Ayşe ve çocuklarına,

hızlıca hazırlanıp onlarla birlikte yolculuğa çıkmaları gerektiğini söylediler. Son gelişme; insanları babanın, annenin ve çocukların kaderi hakkında daha çok meraklandırdı. Kasaba halkı, bazıları Hail Bey'i televizyonda çok iyi durumda olduğunu görene kadar, merak içinde kaldı. Hatta ve hatta görenler, Hail Bey'in vakur bir şekilde gülümsediğini belirtti. Peki, ona ne olmuştu?

Tam olarak olup biteni anlamak; niçin tökezlediğini, o anda onun gölgesi gibi takip eden adamın neden arkasında olmadığını ve her acil durumdan sonra yardımcılarını sormaya dikkat ettiği onlarca sorunun cevabını öğrenmek için Zaim, güvenlik biriminin tüm başkanları ve özel muhafızlarıyla birlikte o küçük kasabada tökezlerken çekilen görüntüleri inceledi. Başkanlar, altı metre uzunluğundaki toplantı masasının iki tarafında dimdik oturuyorlardı. Zaim ise masanın en başında yer alıyordu. Öte yandan mühendisler, kaseti salonun diğer ucunda kurulmuş geniş bir ekranda defalarca gösterdi. Masada bulunan herkes, gölge adamın yerini bırakarak hata yaptığını, sezgisel, hızlı ve doğru tepki veren bir kişinin hasbelkader arkasında bulunmasıyla Zaim'in takdir-i ilahiyle kurtulduğunu sonucuna vardı. Her şeyden önce, söz konusu o kişi Zaim'i seviyordu ve ona hizmet etmek için kendini adamış biriydi. Zira Zaim'i tuttuğunda doğru zamanda gösterdiği istemsiz reaksiyon onun temizliğini, liyakat sahibi ve güvenilir bir adam olduğunu gösteriyordu.

Zaim, gölge adamı görevden aldı ve yerine başka birini atadı. Ayrıca Zaim, her yerde ve her yönüyle sürekli olarak incelenmesi için tökezleme anının sarayın iç ağında ağır çekimle hiç durmadan gösterilmesini emretti. Nitekim televizyon ekranları başta yatak odası, Zaim'in kendisiyle yalnız kaldığı ve notlarını aldığı odası ve banyo başta olmak üzere sarayın her yerine yerleştirilmişti. Geceleyin yatağında uzanırken tökezleme anını yeniden izlerken bu bilinmeyen kişiyi sevdiğini hissetti Zaim. Zaim'in en çok ilgisini çeken ve onun tökezleme ve kurtarma görüntülerini seyretmeye bağımlı kılan, arkasında rahat duran kişinin ani hareketiydi. Zaim, birden aşağıya doğru düşmeye başladı, o anda söz konusu kişi, kollarını Zaim'in koltukaltına uzattı ve onunla birlikte düşmeye başladı. Zaim'in düşüşü ile eş zamanlı olarak söz konusu adamın iniş hareketi, özellikle ağır çekimde, muhteşemdi. İki beden belli bir seviyeye ulaştığında söz konusu kişinin düşüşü durdu, sonra iki beden birleşti ve aynı kişinin gücü ile iki beden yükselmeye başladı. Zaim uygun pozisyonuna geri döndüğünde kişinin bedeni üç saniye boyunca sırtına yapışık hâlde kaldı. Daha sonra ondan ayrıldı ama elleri Zaim'in koltuk altındaydı. O anda Zaim, elleri onun koltuk altındaki kişinin yüzünü görmek için arkaya nasıl döndüğünü izlemeye devam etti. Zaim, yüzüne bakarken söz konusu kişinin koltuk altını tutmayı bıraktığını ve saygıyla başını eğişini de izledi. Zaim, o kişinin yüzünü ve vücut

hareketlerini yavaşlatılmış görüntüyle binlerce kez izlediği için onu sevmeye başladı ve Zaim birini sevdiyse sanki o dünyaya Kadir Gecesi inmiş gibi şanslı sayılırdı. Söz konusu kişi onu arkadan sıkıca tuttuğu için Zaim'in koltuk altları hâlâ ağrıyordu ve ayrıca sırtında hâlâ ona yapışan kişinin sıcaklığını hissediyordu. Bu nedenle Zaim, bu kişinin kim olduğunu bilmek ve onunla tanışıp kendisini ödüllendirmek istiyordu. Zaim, talimatlarını sabaha karşı saat üçte verdi ve öğleden sonra saat ikide söz konusu kişiyi ona getirdiler. Zaim, buluşmanın resmî olmayan bir biçimde, özellikle de öğle yemeği masasında olmasına dikkat etti.

Özel muhafızlar veya güvenlikçilerin, belli bir görev için birinin evinden almaları durumunda hiç kimseye herhangi bir bilgi vermeme alışkanlıkları vardı. Hail Bey'e olan da tam buydu. Hail Bey kendini nereye götürdükleri, konunun ne olduğu ve ne olacağını öğrenmek için neredeyse onu kasabadan alan üç kişinin ellerini öpüyordu. Ancak onlar sessiz bir şekilde ona tatmin edici olmayan gözlerle baktılar, suskun kalmak onlar için bir alışkanlıktı. Ayrıca söylenen herhangi bir söz, sahibini sorguya kadar götürebilirdi. Bu nedenle Hail Bey; ona ne olduğunu bilmeden yola devam etti, yol boyunca titredi, yüzü sapsarı kesildi. Hail Bey, Zaim'le buluşacağını bilmeden Zaim'in yemek odasına gidene kadar öylece kaldı. Ayrıca Hail Bey, içeri girdiğinde masanın diğer ucunda normal kıyafetiyle oturan ve yemeğini çiğneyen Zaim'i hemen tanımadı. Onu sıradan normal bir yetkili zannetti. Nitekim yaşadığı korku ve kaygı nedeniyle Zaim'in yüzünü unutmuştu ve kendisinden yaklaşmasını isteyene kadar onu tanımadı. Daha sonra Zaim; ellerini ve ağzını bir peçeteyle sildikten sonra yerinden kalktı, Hail Bey'le tokalaşıp merhabalaştı ve ondan sağ tarafa oturup yemekte ona eşlik etmesini talep etti. Hail Bey bu sefer mutluluktan neredeyse bayılacaktı.

Yemek yerken ikisi uzunca konuştu ve böylece Zaim, Hail Bey'in hakkında her şeyi öğrendi. Daha sonra Zaim, onu en sevdiği köşesinde (çiçekler ve egzotik bitkilerle dolu bir cam sera) sigara içmeye davet etti. Zaim daha sonra yardımcılarına, Hail Bey'in dinlenebilmesi için konukevinin odalarından birine götürülmesini istedi. Akşam olunca ise Zaim, onun için slogan atan ve kendini hırpalayan halk kitlelerin kayıtlarını saatlerce izlemek için Hail Bey'i video salonuna davet etti.

Saraydaki misafirlik üç gün sürdü. Bu süre zarfında çok miktarda ve çeşitli yemek yediler, birlikte tavla oynadılar, özel havuzda yüzdüler, saunaya girdiler, bahçede koşular ve spor salonunda çalıştılar. Akşamları ise video izliyorlardı. Dördüncü günün sabahında ise yardımcıları Hail Bey'e ayrılmadan önce Zaim ile görüşeceğini söylediler. Bu sefer Zaim, onunla ofisinde buluştu ve kendisine hizmetini en iyi şekilde yapabilmesi için hangi pozisyona

atanmak istediğini sordu. O sırada Hail Bey'in aklına kendi kasabasında polis şefliği dışında bir pozisyon gelmemiştir. Zaim bu istek karşısında şaşırır ve arkadaşının alçakgönüllülüğüne sempati duyar. Hail Bey'i başkentten ve kendisinden uzaklaştıran herhangi bir göreve atamayı reddetti. Bu nedenle onu kendi güvenliğinden sorumlu alanlardan birinin başına getirdi.

Ağzımı açıp bir şeyler söylememi bekleyen anneme "Onunla nasıl tanıştın?" dedim.

– Uzun bir hikâye, arkadaşlarımdan biri onun birimindeki yöneticilerden birinin karısı. Bana Hail Bey'in evlenmek istediğini ve onunla tanışma konusunda herhangi bir itirazım olup olmadığını sordu. Bana onunla kahve içme teklifi yapmadan önce bunun hakkında konuşmuş gibiydiler.

– Onunla buluştun mu?

– Evet.

- Herkes onun Ayşe diye biriyle evli olduğunu biliyor.

– Onu boşadı, devlette büyük bir yönetici artık ve o kadın onun statüsüne uygun değil artık.

– Onları sevmediğimi ve onların da beni sevmediklerini biliyor mu?

– Seni iyi tanıyor ve senin yazdıklarını okuduğunu söylüyor.

– Rahmetli kocana kötülük yapan, oğlunu taciz eden ve yazmasını engelleyenlerden biriyle nasıl evleneceksin?

– Bu geçmişte kaldı, sana gelince gelecekte güçlü destek alacağımı ve onların gazetelerinde yazmaya devam edebileceğini düşünüyorum.

– Görüyorum ki evlenmeye kararsınsın.

– Hâlâ gencim ve hakkım olduğunu düşünüyorum.

– Samira ne düşünüyor?

– İlgilenmiyor.

Bu sülalede bu konuyla ilgilenen tek kişi bendim. Annem, onları babamın nasıl tasvir ettiğini ve onlar hakkında nasıl şakalar yaptığını unutmuştu. Annemin boş vermişliği bilmeden

onların saflarında yer almasına neden olmuştu. Kız kardeşimin tarzını takip etmem uygun olacağını düşündüm ve gitmeye hazırlandım. Annem beni dış kapıya kadar eşlik etti ve o arada annem elime biraz para sıkıştırdı.

– Özgürsün, herhangi biriyle evlenebilirsin.

– Düğüne katılacak mısın?

– Beni bu sirkten uzak tutabilir misin?

– Sirk mi?

– Ne zaman yapmayı planlıyorsunuz?

– Düğünü mü? Hail, düğünü çarşamba günü yapmak istedi.

– Yani üç gün sonra, acelesi var gibi görünüyor. Neden özellikle çarşamba günü? Neden perşembe günü değil?

– Çünkü Hail, Zaim'in iktidara gelmesinin 20. yıl dönümünde evlenmek istiyor.

– O tarihte annemin yatağını da işgal edeceklerini düşünmemiştim.

– Git ve sakinleşmek için kendini bir şeylerle meşgul et, törene katılacaksın çünkü sen benim tek erkek evladımsın. Katılmazsan utancımдан ölürüm. Her hâlükârda, düğün gününden önce sizi tanıştırmamın en iyi yolunu arayacağım ve seni telefonla arayacağım.

– Onu sevdin mi?

– Henüz değil. O sadece bir aday.

Sadece bir aday! Ona baktım, daha güçsüz ve yalnız olduğunu hissettim. Bu kadın bir harikaydı, boynundaki ve yüzündeki tüm kırışıklıklara rağmen evliliği düşünüyordu. Herkesten ve her şeyden önce kendisine hâlâ genç olduğunu kanıtlamak için evlenmek istiyor. Onun mutlu olmasını diledim. Yanağını bana yaklaştırmak için boynunu uzattı, ben de onu öptüm ve çıktım.

Sokağa indiğimde saat 11.45'i çoktan geçmişti. Asfalt yol boş olmasına rağmen kaldırımda yürüdüm ve içgüdüsel olarak insanların meydan ve ana caddeleri doldurduğu şehir merkezine yöneldim. Yürüyüşle ilgili sesler yakındaki evlerin televizyonlarından kulağıma

ulaşıyordu. Zira yürüyüşlere katılmayan ev kadınlarının, mitingleri televizyonlardan izlemesi gerektiğine dair Zaim'den açık ve net bir emri vardı. Bu nedenle insanlar, vatansever olmamakla suçlanmamak adına televizyonların seslerini yükseltmek ve pencerelerini açık bırakmak zorunda kalıyordu. Şair, şiirini bitirmişti, spiker kitlelerin yurtseverliğini ve Zaim'e sevgisini anlatmaya başlamıştı:

“Ey Zaim, kitlelerin adınızı kuvvet ve azimle nasıl bağırdığını gör. Böylece sesleri gökyüzünün derinliklerine ulaşacak ve adın yıldızları kucaklayacak. Eğer bu evrende bizim gibi başka insanlar olsaydı onlar da senin için tezahürat edeceklerdi. Onlar da yüzlerini bizim cömert vatanımıza döndürüp sana tezahüratta bulunacaklardı. Halkın her bir ferdinin onurla özgürlük ve Zaim'in iktidarı döneminde doğdukları için Tanrı'ya şükrettiklerini görüyorum. ‘Ey Zaim, bizi zafere götür...’ Halk kitleleri böyle tezahürat ediyor: Bizi zafere götür...”

Spikerin kısılan sesi, halkı coşturmak için orada çalınan müzik ve bando, tezahürat sesleri ile meydanlara yerleştirilen hoparlörlerin sesleriyle karışıyordu.

Zaim iktidara geldiğinden beri müzik ulusal bir sanat hâline geldi. Artık sanat için sanat diye bir şey yok. Televizyonda görmeye ve radyoda dinlemeye alıştığımız entelektüeller bile “Sanat, sanat içindir!” teorisine saldırmaya başladı. Nitekim müzik; keyif almak ruhu ve nefsi arındırmak için değil, derin düşünme ince hisler için de değil, müzik sadece hamaset içindi. Zaim, “Müzik, kitleleri motive etmedeki rolünü oynamalıdır.” diyor. Bu nedenle, Tarab ve El-Mushahat müziği arka plana geriledi ve onun yerini askerî marşlar aldı. Yerel müzikler, marşların kalabalığında, davulların kükremesinde ve borazanların çığlıklarında yok oldu gitti. Çünkü gürültüde sadece askerî bando sesi duyulur. Arap Tahkt müzik aletlerin sesi ise bu kalabalıkta kaybolur gider. Bu nedenle söz konusu aletlerin günümüzde yeri yok. Kemeçe, davul ile birlikte çalınca aptal ve yetersiz bir müzik aleti, kanun ve flüt de aynı şekilde. Flüt mü yoksa borazan mı? Flüt yurtsever değildir çünkü dinleyiciyi derin düşünmeye ve üzölmeye itiyor, ayrıca mezarlık sessizliğine uygun. Borazan ise insanları daha uyanık, daha coşkulu ve Zaim adına ruhunu ve kanını feda etmeye hazır hâle getirdiği için daha vatansever.

Askerî marşların sanat olmadığını kim söyledi? 19. yüzyılın en büyük müzisyenlerinden biri olarak kabul edilen Tchaikovsky, Slav Marşı (Marche Slave) diye bir parça besteledi. Müziği zafer anında birden yükselip coşacak şekilde ayarladı. Ayrıca Tchaikovsky, “1812 Uvertürü” senfonisini de besteledi. 1812, Napolyon'un Rusya'da yenildiği yıl. Öte yandan Alman müzik devi Beethoven, Kahramanlık (üçüncü) Senfonisi'ni besteleyip Napolyon Bonapart'a ithaf etti. Bütün bu senfoniler, Zaim'in sevdiği kahraman askerî marşların ritmi

üzerine kurulu. Rus büyükelçisi, Zaim'in müziğe olan sevgisini öğrendiğinde onu Moskova'ya davet etti, ona Bolşoy ve diğer müzikal tiyatrolarıyla dolu bir program hazırladı. Öyle ki Zaim için yedinci senfoni "Leningrad Senfonisi" ve sekizinci senfoni "Stalingrad" çalındı. Söz konusu her iki senfoni de Shostakovichi tarafından bestelenmiştir.

Zaim'in, 20 yıl önce darbe yaptığında, ilk icraatı; radyoyu işgal ederek, yayımlanan programları susturup askerî marşları yayımlamak olmuştu. Marşlar Zaim'e o görkemli günü hatırlatıyordu. Bu nedenle yetkililer, yolda yürürken veya işlerini yaparken sürekli o marşları mırıldanıyorlar. Öyle ki o yetkililerden birinin yürürken zihninde tekrarladığı marşların etkisiyle yanaklarının şişip indiğini ve daha sonra dudaklarını trompet gibi büzüştürdüğünü bile görürsünüz.

Aslında onlar, marşları mırıldamayış alışkanlık hâline getiren Zaim'i taklit ediyorlardı. Duygusal şarkıları mırıldayanların Zaim'in yakın ekibinde yeri yoktu. Radyoda, sözleri sevgi ve aşkı anlatan bir şarkının yayımlanması da ne demek? Bu saçmalıktı ve halkın moralini bozan bir şeydi. Bir aşk şarkısı yayımlanması gerekiyorsa Zaim'in aşkı ile ilgili olmalıydı. Tüm duygular Zaim'e yönelik olmalıydı. Tüm aşklar, sevgiler, tutkular, ihtiraslar Zaim'e dönük olmalıydı. Bütün bu söz konusu duyguların değersiz "sidikli" bir kıza yazılması tam bir yozlaşmaydı.

Terk edilmek, ayrılmak, ağlamak ve benzeri durumlar ile bunların duyguları kesinlikle yasaktı zira ulusal duygulara aykırı olarak değerlendirilebilirdi. Örnek verecek olursak ayrılık halk ve Zaim arasında olabilirdi. Allah korusun, halk Zaim'i terk etmiş olabilirdi. Dolayısıyla bu ve buna benzer kelimeler şarkılardan silindi. Televizyon yayını bitirmeden önce, saat birden sonra uyanık kalanların dinlemesi için sadece bir şarkıya izin verildi. O da Um Kulsum'un "Tek Başıma Sabahladım" şarkısı, tabii ki şarkı çalarken Zaim'in fotoğrafının yayımlanması şartıyla. Zira sabahlamak Zaim için ve onun varlığına yakarmak için olmalı. Aksi takdirde vatandaşlar sabahlamamalı ve ilham verici Zaim'in himayesinde minnetle ve dinç bir şekilde vatani korumaya devam etmek için erkenden uyunmalı.

Arkadan gelen bir otomobil sesi duydum ancak arkama dönmedim, motorun sesinden arabanın pervasız bir şekilde sürüldüğünü anladım. Arabanın bu şekilde kullanılması yoldaşların arasında yaygın bir özellikti. Tahminim beni yanıltmadı. Nitekim sürücü, frenlere sertçe bastı ve araba keskin bir ıslık sesi çıkararak yanımda durdu. Araba, yoldaşların plakasız olarak dolaşmaya alıştıkları sivil araçlardan biriydi. Arabanın arka koltuklarından makineli tüfek taşıyan ve sivil kıyafet giyen üç yoldaş indi. İhmal edilmiş, uzamış sakalları ve kırış kırış

olmuş, ter kokan giysilerinden tanıdım. Rahatsız bir uykudan yeni uyanmış gibi görünüyorlardı. Herhangi bir vatandaşın yaptığı gibi onları beklemek için durmadım, aksine yürümeye devam ederek onları arkamdan hızlanmalarını sağladım.

– Dur... Sen... Orada!

Durdum, üçü etrafıma çevirdi ve bazı kadın ve çocukların pencerelerden bizi izlediğini fark ettim. “Benden ne istiyorsunuz?” diye sordum.

Bir tanesi şöyle dedi:

– Muallim’in yanına gel.

Sürücünün yanında oturan esmer, kalın bıyıklı adamı kastediyor. Muallim’in bana dikkatlice baktığını gördüm ve ona yaklaştım. Öte yandan diğer üç kişi benim etrafımı sardı ve beni üçgenin merkezinde yerleştirdiler. Arabanın içinden Muallim’in sesi bana ulaştı, üç kişiden biri pencerenin önüne eğilmek için ellerinde boynuma baskı yaptı.

– Burada ne yapıyorsun?

– Bu mahallede oturan birini ziyaret ediyordum.

– Bu biri kim oluyor tam olarak?

– Annem.

– Neden yürüyüşte değilsin?

– Memur, öğrenci, parti üyesi veya herhangi bir birliğin üyesi değilim veya...

Hiddetle sözümü kesti ve “Kimlik?” dedi.

– Yoldaşlar, bir saat önce kimliği benden aldılar.

– Adın?

– Fathy Shin.

Gözlerini kaldırıp bana doğru iyice baktı ve sonra:

– Sen o yazar Fathy Shin’sin.

– Evet, benim.

Telsizi çalıştırıp kulağına yaklaştırırken ‘‘Kendinden utanmıyor musun?’’ diye sordu.

– Kendimden neden utanayım ki?

O üç kişiden biri bana bağırarak:

– Muallim’in sözlerine karşılık verme!

Muallim işaretiyle üç kişiden ikisi beni arabadan uzak bir yere götürdü. Muallim kısık sesle yaptığı konuşmasını duymamı istemiyordu. Ancak dudaklarının hareketlerinden, adımı çok kez söylediğini fark ettim. Daha sonra telsizi kapattı ve beni ona götürdüler. Bir süre sessiz kaldı ve sonra bana bakmadan şöyle dedi:

– Akşam saat 9’da Askeri Güvenlik Kararghına gelmen gerekiyor.

Muallim, adamlarına işaret etti, onlar da beni bırakıp arabaya bindiler. Arabayla hareket etmeden önce ‘‘Kimliğim ne olacak?’’ diye sordum.

– Daha sonra yoldaşlarla halledersin.

Araba yüksek ses çıkararak aniden hareket etti, öyle ki asfaltın üzerine tekerleklerin izi ıktı. Kafamı yukarı kaldırdım ve olup bitenleri izleyen gözleri gördüm, bana bakan kadın ve çocuklar evlerine döndüler. Kendi kendime ‘‘Bu ne biçim bir sabah?’’ diye sordum. Nitekim şu ana kadar hem yoldaşlarla hem de askeri güvenlikle başım belaya girmişti.

Televizyondan çıkan gürültüler daha da yükseldi. Zira kitleler, bir durumdan dolayı hamasetle bağırıyorlardı. Televizyondaki yorumcu, duyguları anlatırken ağlamak üzereydi. Televizyonda olup biteni izlemek için annemin veya Luma’nın evinde olmadığımı çok zldm. Yeri gelmişken söyleyeyim: Benim evimde televizyon yok, bir arkadaşıma evlilik hediyesi olarak verdim ve hiç pişman değilim. Sürekli yayımladığı şeylerden bıktığım için ondan kurtuldum, diğer bir deyişle yürüyüşler ve Zaim’in konuşmalarından kurtulmuştum.

şehri ikiye bölen kalabalıklarla dolup taşan sokaklara doğru yürüdüm, Luma’nın yaşadığı yere gitmek için şehrin öbür tarafına geçmem gerekiyordu. Attığım her adımda atmosferdeki gürültü yükseliyordu, bu gürültü de evlerdeki televizyonlardan işittiğim gürültüyle aynıydı. Kitlelerin aniden bağırmalarının nedeninin Zaim’in onlara sürpriz yapması olduğunu sanıyorum. Zaim hiç beklenmedik anlarda aniden televizyona çıkmayı alışkanlık hâline getirmişti. Böyle zamanlarda kitleler de garip bir heyecana kapılırdı.

“Kendinden utanmıyor musun?” Askerî güvenlik görevlisi bana neden böyle bir soru sordu? Bu soruya cevap vermek için Luma’nın evine ulaşmadan önce kendimden söz edeceğim.

Ben ve Luma birbirimizi seviyoruz ancak istememize rağmen hâlâ evlenmedik. Bunun nedeni ise Luma’nın eski evliliğinin sonuçlarına sıkışmış olması. Nitekim kocası, uzun yıllardır ayrı yaşamalarına rağmen boşanma işlemlerini tamamlamayı reddediyor. Luma’nın iş adamı olan eşi, bir iş için Asya’ya gitti. Döndüğünde ise Luma, onu korkutarak uyandıran bir rüya gördü. Luma, rüyasında eşinin bir iş seyahatine değil, aslında özel sekreteri olan ikinci eşiyle balayına gittiğini görmüştü. Uyandığında ise eşini sevişmelerinden dolayı yorgun düştüğü için yanında derin bir uykuya dalmış buldu. Luma, eşinin sevişmeye nasıl bir türlü hazır olmadığına şaşırırdı (Hayli zaman evden uzak olmasına, Luma’nın çok iyi bildiğim ve demiri bile yumuşatan inanılmaz oynaşmalarına rağmen). Seks sırasında yaşananlar onun tuhafına gitti, bilinçaltı bunun gerçek sebebinin bulmasını ve bu rüyayı görmesini sağladı. Luma, rüyasında eşinin sekreteri ile Birlikte İspanyol plajlarından birinde güzel bir balayı geçirdiklerini gördü. Çıplak hâlde yataktan kalktı ve eşinin ceplerinde onun pasaportunu aradı ve buldu. Pasaportunun bir sayfasında giriş çıkış mührü vurulmuş İspanya vizesini gördü. İspanya’dan çıkış tarihi ise eve geldiği ve seviştikleri tarihi. O gece Luma, salondaki kanepede uyudu ve sabah öğrendiği bilgiler üzerinden onunla yüzleşti. Başta inkâr etti ancak daha sonra mecbur olduğu için sekreteri ile evlendiğini itiraf etti. Nitekim kadın partideki üst düzey bir yoldaşın kardeşinin kızı olduğu için onunla evlenerek rutin bürokratik işlemler ve engelleri aşacak, ticari işlemleri hızlıca hallolacaktı.

Luma, eşini bir kuma ile paylaşmayı reddetti. Ayrıca eşinin ona ihanet ettiğini, kendisini sırtından hançerlediğini, ondan nefret ettiğini ve onunla aynı çatı altında yaşamasının imkânsız olduğunu hissetti. Dolayısıyla ilk olarak evi terk edip ailesinin yanına yerleşti, daha sonra özel bir banka hesabında biriktirdiği parayla şehrin diğer ucunda yer alan sakin bir caddeden ev aldı. Luma’nın özgürlüğüne kavuştuğu yıl; babamın öldüğü, annemin aldığı eve taşındığım ve iktidarın gazabına uğradığım yıld.

O yıl birinci kanalda haftalık olarak sunduğum edebiyatla ilgili programıma hazırlanırken yönetmen yardımcısı yanıma geldi, rejiden programın kaydını durdurup kültür programlarının direktörünün yanına gitmemi isteyen bir kâğıdı bana uzattı. Yanına çıkınca direktör, ilgili kurumlardan birinden gelen ve geçtiğimiz dönemde bir kez bile Zaim’in adını anmamamı eleştiren bir faksı bana uzattı. O anda yol ayrımında olduğumu hissettim ve notu dikkatlice okudum. Zaman kazanmak için kahvemi yudumladım ve bir sigara yaktım. Nitekim

hem ekmek paramı hem de bağımsız bir yazar olarak şöhretimi önemsiyordum. Programım yeni çıkan kitapları konu alıyordu ve her bölümde yeni çıkan kitabımı anlatmak için bir yazarı ağırlıyordum. Ayrıca program içerisinde şiir ve öykü yarışmaları yapıyordum. Bağımsız olma konusunda gösterdiğim kararlılık ile standartları katı ve tarafsız bir şekilde uyguladığım için yaptığım program hem yazarların hem de izleyicilerin takdirini kazanmıştı. Müdüre konuyla ilgili ne düşündüğünü sordum. Zaim'in ve başarılarını konu alan öykü ve şiir yarışması yapmayı önerdi. Yapamayacağımı belirttim. O an konusu ne olursa olsun tüm televizyon programlarının Zaim'e ve prensiplerine sadık olması gerektiğini bahane ederek, neden yapamayacağım ile ilgili gerekçelerimi sormadan istifamı istedi. İstifamı yazdım, imzaladım ve yönetime takdim ettim. Daha sonra stüdyoya indim. Ben orada yönetmen ve teknisyenlerle vedalaşırken talebim üzerine istifamın kabul edildiğine dair yönetimden bir telefon aldım. Bununla de yetinmediler, gazetecilik ve edebiyat dünyasından genel olarak uzaklaşmamı istediler. Nitekim zorluklar ve engeller üzerime yağmur gibi yağdı. İsmimi ve kitaplarımı tüm ulusal medyada yasaklamaya karar verdiler. Daha sonra da çocuk kitabı da olsa yeni bir kitabın yayınına izin verilmemesi için yayınlara izin veren kuruma bir yönerge gönderdiler. İki yıldır aıdat ödemediğim gerekçesiyle beni yazarlar ve gazeteciler birliğinden attılar. Ardından yoldaş bazı yazarları, kitaplarıma ve bana saldırmak için görevlendirdiler. Son olarak ümmetin ilham kaynağı ve insanlığın pusulasına kötülük ettiğim için bana “vatan haini” unvanını layık gördüler. Bana gelen bilgilere göre, ulusal bir etkinlik dolayısıyla bir konferansta toplanan yazarlardan bir yoldaş, ayağa kalkmış ve benim atılmam için slogan atmış. Onun gibi olan birkaç kişi de onu takip etmiş ve hararetle bir şekilde “Atılsın, atılsın!” diye haykırmışlar.

Böylece atıldım. Ancak o olaydan sonra kocası onu arkadan bıçaklayıp ticari işlerini yürütmek için yoldaşlardan birinin yakını ile gizlice evlendiği için iktidardan nefret eden ve onların kurbanlarına yakınlık duyan Luma'yı kazandım. Luma'yı ilk defa arkadaşlarımla birinin evinde gördüm. Arkadaşım şairdi ve Zaim'i öven şiirler yazmadığı için benimki gibi, adı kara listeye yazılıydı. Luma da ben de şair arkadaşımın evine sırf tanıştırmak için çağırıldığımızı anlamıştık. Köşede bir yerde yalnız oturduk, hâlimi hatırlamamı ve neler yaptığımı sordu. Luma, televizyon programımı izliyordu ve benim kitaplarımdan birini okuduğunu söyledi. Ona yazılarımla durdurulduğunu söylediğimde ise konuya ilgi gösterdi ve tam olarak neden durdurulduğunu öğrenene dek konuyla ilgili birçok soru sordu. Daha sonra ayrılırken kendisini de evine bırakmamı istedi. Böylece iki saat boyunca birlikte yürüdük ve onun sorunları hariç her konuda konuştuk. Benimle dayanışma içinde olduğunu hissettim. Ertesi gün

Luma'yı sormak için şair olan arkadaşımı ziyaret ettim. O da Luma'nın tüccar olan kocasının ve iktidar partisinde üst düzey yoldaşın yeğeniyle olan evliliğinin hikâyesini anlattı.

Luma'nın eşi onu boşamayı reddediyordu çünkü onu hâlâ sevdiğini iddia ediyordu. Öyle ki Luma'ya kendisine dönmeyi kabul etmesi hâlinde evlendiği sekreterini bile boşamayı teklif etti. Ancak Luma bu teklifi reddetti, beni sevdiğini ve boşanır boşanmaz evlenmeyi düşündüğümüzü söyledi. Luma'nın bu hareketi eşinin içindeki kıskançlık ateşini körükledi ve eşi işi daha da inada bindirdi. Eşi bir gün beni aradı ve buluşmak istediğini söyledi. Bir otelin kafeteryasında beraber kahve içtik. Boşanma meselesini barışçıl ve herkesin yararına olacak şekilde bitirmeye ikna etmeye çalıştım. Ancak o, eşinden uzak durmamam hâlinde komplo kuracağını söyleyerek beni tehdit etti. İkinci karısının amcasının gücüne işaret ediyordu ancak ben onunla alay ettim ve “Sana tuz, partiye de tuz!”¹¹⁷ dedim. O da bunun bana çok pahalıya patlayacağına dair tehditler savurarak gitti. Luma'ya aramızdan geçenleri anlattığımda uzun süre güldü, sonra ben de güldüm. İkimizin de olduğu bir yerde partinin ismi ne zaman geçse gülmeye devam ediyoruz.

Partiye yönelttiğim hakaretle ilgili olarak sorgulanmak üzere emniyete defalarca çağırıldım. Nefret ettiğim ve kullanmaktan hoşlanmadığım bu kelimeyi kullandığımı itiraf ettim ancak bunu tüccarın beni kışkırtmasıyla söylediğimi de belirttim. Söz konusu tüccarın yaptığı suç duyurusu muğlaktı, nitekim hakaret Zaim'in şahsına değil, partiye yönelikti. Bu konuyla çok ilgilendiler. Kullandığım kelimeyle sadece partiyi mi yoksa Zaim'i mi kastediyordum? Elbette arada bir fark vardı. Nitekim Zaim'e hakaret etmek hapiste 20 yıla kadar yatmama neden olabilirdi. Partiye hakaret etmek ise büyük bir suç olarak sayılmıyordu. Söz konusu sekreterin amcasının partide büyük bir yetkili olduğundan sadece partiyi kastettiğim konusunda ısrar ettim. Emniyete sabahları saat 9.00'da gidiyordum, orada da soruşturmayı yürütenlerden birinin boşa çıkması için saatlerce beklemek zorunda kalıyordum ve birinin işi bittiğinde beni sorgu için başka birine sevk ediyorlardı. Onlardan her biri dosyaya imza atacak olması nedeniyle konuyu baştan sonuna kadar bizzat araştırmaları gerekti. “Eğitimli bir yazar böyle bir kelimeyi nasıl sarf edebilir?” diyorlardı. İşin komik yanı söz konusu kelime merkezde çok sık tekrarlanıyordu, öyle ki bana “Ebu Tuz” diye bir isim verdiler ve konuyu araştıran her

¹¹⁷ Tuz kelimesinin ikincil anlamı Osmanlı Dönemi'ne aittir. Arap ülkeleri Osmanlı Devleti'nin kontrolündeyken Araplar, tuzla buğday alışverişi yapmak için Türklerin kontrolündeki teftiş noktalarından geçerlerdi. Araplar tuz torbalarıyla teftiş noktalarından geçerken Türk askeri eliyle işaret ederek “tuz tuz” diye sorardı. Arap tüccarlar da “tuz” diye cevap verirdi. Arapların sadece tuz olduğu yönündeki cevabı, önemli veya yasaklanan bir şey yok anlamına gelmekteydi. Böylece inceleme olmaksızın noktalardan geçerlerdi. Zamanla tuz kelimesi önemsemek, değer vermemek anlamına gelmeye başladı.

sorgucuya “tuzu sorgulayan amir” deniliyordu. Sorguya çekildiğim günlerden birinde sorgu amiri söz konusu kelimenin nasıl yazıldığını z mi, yoksa zad harfiyle mi yazıldığını bile sordu.

“Tuz” kelimesini tekrarladığım için okuyucudan özür dilerim. Ancak “Tuz davası” tuhafliğine rağmen beni çok yordu. İstihbarat binasından çıkar çıkmaz Luma’nın evine gidiyordum. Zavallı kadın da güneşin kavurucu sıcaklığına maruz kalarak beni tam olarak pencerenin önünde bekliyordu. Geldiğimi görür görmez bana kapıyı açmak için koşardı, daha sonra kapının arkasında 15 dakika titreyerek sarılırdı. Ondan ayrılmayı başarır başarmaz, onu yatağa götürüp çırılçıplak soyardım. İşimiz bittiğinde Luma’nın keyfi yerinde olurdu ve gülerək beni banyoya sürüklerdi, ben de vücudumu yıkamasına izin verirdim çünkü bunu yapmayı seviyordu. Son olarak ıslak hâlde yatağa dönerdik ve gülerək soruşturmada geçen her şeyi anlatırdım.

Gülerək, düştüğümüz durumdan intikamımızı alıyorduk ancak gülmek melun bir gevezedir, bizi açığa çıkarıyor ve utandırıyor. Bir gün hastalıkla uzun bir mücadele ettikten sonra ölüme yenik düşen bir arkadaşın anma törenindeydik. Luma da benimleydi. Çünkü Luma benimle birlikte onu evinde ziyaret etmiş ve hemşire gibi onunla her gün ilgilenmişti. İkimiz de bu arkadaşın kaybını gerçekten derinden hissediyorduk. Luma, onun vücudunu kolonyayla siliyordu. Kıyafetlerini ve çarşafalarını değiştirir ve onu elleriyle beslerdi. Hastalığı ağırlaşınca arkadaşı, devlet hastanesine yatırmak zorunda kaldık. Luma, orada yanında kalmak ve bekleme salonunun koltuğunda yatmakta ısrar etmişti. Luma, uykudan ağlayarak uyanıyordu ve arkadaşım öldüğünde onu sakinleştirmek için evinde kalmak zorunda kaldım çünkü ağlamasına engel olamıyordu. Genellikle sefil bir kediye bile ağlayan bu kadının huyu, yazarlar birliğince yazar dostumuzun ölümünün kırkınıcı günü vesilesiyle düzenlediği anma töreninde 180 derece değişti.

Zaim’in babası, Monte Carlo’daki tatilini bitirdikten sonra memlekete dönerken özel uçağının düşmesi sonucunda 82 yaşında hayatını kaybetmişti. Bütün ülkeyi sarsan, vatandaşları üzölmeyi mecbur kılan, medyada müzik ve komedi programlarını yasaklayan korkunç bir olaydı. Böylece her toplantı “ihtiyarın” ruhuna saygı duruşuyla başlamaktaydı. Anma töreninin başlangıcında sunucu sahneye çıktı ve herkesi bir dakika saygı duruşuna davet etti (Orada bulunan herkes değerli yazarın ruhuna bir dakikalık saygı duruşu davet ettiğini zannetti, bu nedenle sunucu cümlesini bitirmeden ayağa kalktık.) ancak sunucu “Zaim’in babasının ruhuna!” dedi.

Arkadaşımızın ruhuna değil, Zaim'in babasının ruhuna saygı duruşuna kalktığımızı idrak ettiğimizde ayağa kalkmış bulunmuştuk. Kızgındım, bu nedenle yüzümü ekşittim. Konu Zaim'le ilgili olduğu zaman dakikalar, saatlere dönüştüğü için uzun süre ayakta kaldık gibi geldi ve gözüm kapalıyken yanımda duran Luma'nın titrediğini fark ettim. Luma'nın ağladığını düşündüm, ona baktım ve gülmek için çaba harcadığını gördüm. Eliyle ağzını kapatıyordu, titriyordu ve kızarmıştı. Kahkaha enfeksiyonu bana da bulaştı ve gülmek için dilimi ısırmağa başladım. Neyse ki saygı duruşu sadece 180 saniyeydi ve sunucu bizden oturmamızı istedi. Luma, iki sıra koltuk arasına oturdu ve bizi vuran o gülme dalgası, kahkahaya dönüşmeden bitti. Böylece bir olay çıkmadan töreni bitirdik.

Konuşmacılar sırayla sahneye çıktı ve hepsi de merhumun insanlığı, ahlakı ve inceliğine övgü yağdırdı. Ancak kendilerinden de bir şey eklediler, nitekim merhumun sadık bir partizan olduğunu iddia ettiler. Bunu ifade etmek için partinin ismini onlarca kez zikrettiler. Luma ise partinin adını her duyduğunda, ağzını kapatıp, başını eğerek titredi. Ben de hemen onun gibi yaptım. Luma, beni güvenlik şubesine soruşturmaya götüren o kelimeyi hatırlamıştı. Anma töreni bitmeden ayrılmak zorunda kaldık. Çünkü Luma'nın gülen bir mizacı olduğundan kimse onu gülmekten alıkoyamıyordu. Kapıdan çıkar çıkmaz, insanların şaşkın bakışları arasında gülme krizine girdik.

Okuyucunun, güvenlikçilerin beş yıldan bugüne kadar maruz kaldığım “Kendinden utanmıyor musun?” sorusunu neden sorduğunu anladığımı umuyorum. Bazıları arasında, binanın girişinde dövdükleri genci savunduğum için bana hain sıfatı yakıştıranlar da var. Beni bir hain olarak görüyorlar. Kendi özel televizyon programında Zaim'i konu alan bir şiir ve öykü yarışması düzenlemeyi reddettiğim için ve Luma'nın terk edilmiş kocasına, “partiye tuz” dediğim için kendimden utanmıyorum.

Luma'nın apartmanına girer girmez serinletici bir hava hissettim. Sıcak güneşin altında annemin yaşadığı mahalleden buraya kadar yürüyerek gelmiştim. Toplu taşıma, yürüyüşün dışında kalan insan selinden uzak olan bölgelere bile çalışmıyordu. Bütün halkın ya yürüyüşte ya da televizyon ekranında yürüyüşü izlediklerini düşündükleri için her zaman yaptıkları gibi ulaşımı durdurmuşlardı. Otobüsler, kapıları kapalı hâlde duruyordu çünkü hâliyle şoförler de kutlamalara götürülmüştü. Yüzlerce otobüs, yürüyüşün bitmesiyle ve şafağın erken saatlerinde köy ve kasabalarından alınan köylüleri evlerine geri götürmek için sokakta birkaç konvoy hâlinde bekliyordu.

Serinliği ve dolayısıyla ferahlığı hissettim ancak sabahtan beri özlediğim sessizliği bulamadım. Zira apartman sakinleri, kadınların ve çocukların evde otururken halkın yürüyüşünü kaçırmadıklarını yandaşlara hissettirmek için alıştıklarının aksine televizyonlarının sesini açmışlardı. Öyle ki merdivenleri çıkarken her katta, kitlelerin çığlık ve bağırışlarını duyabiliyorum. Nitekim sebebini şimdiye kadar bilmediğim çığlılık hâlâ devam ediyordu. Kapıların önünden gezerken apartman sakinlerinin izledikleri görüntüleri coşkuyla yorumladıklarını duyuyordum.

Luma kapıyı açtı ve cehenneme girdim. Ev çok sıcaktı ve Luma ara sıra kendini suyla serinletmek için iç çamaşırı dışında hiçbir şey giymiyordu. Luma, terden dolayı ıslaktı ve cildi parlıyordu. Endişelerini gidermek için ona sarıldım, her an ağlamaya hazırdı. Luma, beni telefonla birkaç kez aradığını ancak bana ulaşamadığını ve endişelendiğini söyledi. Nitekim bu korkunç günde dışarı çıkmayacağımı düşünmüştü. Luma, kapının arkasında bir saat boyunca sarılarak durmaya hazırdı. Bu, onu rahatlatıyordu. Elinden tutup onu kanepenin üstüne oturttum ve televizyonun karşısında yanına oturdum. Kitlelerin niçin bu histerik hâlde olduğunu gerçekten merak ediyordum. Luma, kollarıyla beni sardı ve ben televizyonu izlerken o, yüzünü göğsüme gömdü.

Kitleler, her birinin manuel hoparlörle slogan atan bir kişinin liderliğiyle aynı sloganı tekrarladığı ardışık akımlar hâlinde, birkaç kilometre uzayan tek bir bloka dönüşmüştü. Kamera, insan blokunu sonuna kadar takip etme konusunda yetersiz kalıyordu. Meydan sonuna kadar insanlar ve Zaim'in fotoğraflarıyla doluydu. Öyle ki insan kitlesi dalgalanıyordu, insanlar denizde olduğu gibi hareket hâlinde ve sonu olmayan bir dalga gibi hareket ediyordu. Birçok kişi ağaçlara, sokak lambalarına ve trafik işaretlerine tırmanmıştı ve binaların balkonlarını, damlarını doldurmuştu. Öte yandan askerî marşlar, yorumcuların sesleri ve insanların çığlıkları yüzünden gürültü doruk noktasına ulaşmıştı. İnsanların bakışlarının, meydanı gören tek otelin balkonuna odaklandığını fark ettim. Özellikle bir şey olduğunda insanlar, delice bağırıp çağlık atıyorlardı. Daha dikkatli baktım ve Zaim'e benzeyen bir hayaletin meydana bakan pencerenin birinin arkasından geçtiğini fark ettim. O hayalet, kitlelerin onu fark etmesi için ara sıra yavaşlıyor, sonra kayboluyordu. Zaim'in hayaleti belirlediği anda insanlar zılgıt çekiyor ve bağırıyorlardı. Kamera da kasıtlı olarak o anda belli bir alandaki insanların yüzünü yansıtmaya çalışıyordu. Nitekim insanlar zılgıt çekip çığlık atmakla yetinmiyor, Zaim'in hayaleti belirlediğinde, ellerine ona doğru uzatıp olabildiğince yüksek sesle bağırıyorlardı. İnsanların boyunlardaki damarlar ortaya çıkarken, terle (Nasıl bir ter ise insanlar sanki denizden yeni çıkmış gibiydi.) ıslanan yüzler kırmızıya dönerken, ağızlar kocaman açılıyordu. Zaim'in

muhafızlarından biri, elinde Zaim'in heykeliyle balkona çıktı, daha sonra onu kafasının üstüne yukarı kaldırdı. Halk zılgıta benzeyen, uzaklara uçmaya başlayan uçağın sesi gibi uzun çığlıklar atarken heykel beş dakika sergilendi ve sonra kayboldu. Çığlık dalgası neredeyse durulana kadar yavaşça gerildi. Ancak Zaim, halkın sakinleşmesine izin vermeme konusunda kararlıydı. Dolayısıyla kısa bir süre sonra Zaim'in yansıması pencerenin arkasından belirdi ve çığlıklar yeniden yükseldi.

Ekranada olup bitenle ilgilendiğim için onu ihmal ettiğimi hissettiğinden Luma, kollarıyla beni sararken “Sevgilim!..” diye fısıldadı.

– Evet Luma.

– Bu sirkte önemli olan şey nedir? Bu tür şeylerle bu kadar ilgili olmana alışkın değilim.

Birkaç dakika daha neler olup bittiğini izlememe engel olmaması için saçlarımı okşamayı başladım.

Uyuyor gibi fısıldadı:

– Lütfen televizyonu kapat.

– Bir dakika canım... Bir dakika sonra seninle ilgileneceğim.

– Sıkıldım.

– Bir dakika.

– Kıyafetlerin tamamen terden ıslanmış durumda.

– Birazdan çıkaracağım.

– Üstünü çıkarmamı ister misin?

Cevabımı beklemeden düğmelerimi açmaya başladı. Bunu uyukulu uyukulu yapıyordu ve burnunu vücuduma yaklaştırıp kokluyordu. Luma uyuşturulmuş gibiydi, onun istediğini yapmasına izin verdim. Nitekim Zaim, halkla oyun oynuyordu ve Zaim ile halk arasındaki en tuhaf ilişkiye şahit olmak istiyordum.

Zaim halkla oyun oynamaya, halkı oyuna getirmeye alışmıştı. Öyle ki çoğu zaman miting veya onuruna düzenlenen bir törene katılmazdı. Hâlbuki herkes onun her an gelebileceğini düşünüyordu. Ancak o gelmezdi veya onun temsil eden birini yolluyordu ve tüm

hazırlıkları boşa çıkarıyordu. Aksi de olabiliyordu. Zaim, beklenmediği bir yerde de ortaya çıkabiliyordu. Zaim, insanları şaşırtma konusunda yaratıcıydı, insanların yüzünde şaşkınlık belirtileri görünce yüksek sesle gülüyordu. Bir seferinde kermes açılışı için küçük oğlunu göndermeye karar vermişti. Oğlunun gelişi de Zaim'in adına slogan atan insan seli, bando ve karşılayacak olan yetkililer için babasının gelişini benzeyen bir tören gerektiriyordu. Kermesin açılış gününde vali, çocuğa uygun bir hediye hazırlamıştı. Hediye, çocuğun binmesi ve mutlu olması için bir kısraktı. Konvoy alana ulaştığında insanlar slogan atmaya, bando askerî marşlar çalmaya başladı, havai fişekler atıldı. Ancak Zaim'in oğlunun binmeye alıştığı kırmızı Mercedes durduğunda arabadan Zaim'in kendisi indi. Ne büyük sürprizdi! Herkesin dili tutuldu. Ancak sürprizin etkisi sadece birkaç saniye sürdü. Hemen Zaim'in oğlunun geleceği konusu unutuldu ve Zaim olması gerektiği gibi karşılandı. Daha sonra vali, Zaim'e çocukları memnun edecek şekilde süslenen kısrak hediye etti. Zaim de gülerek hediyeyi kabul etti.

Başka bir olayda ise su arıtma tesisinin açılışına gidilecekti ancak Zaim'in inmesi beklenen trenden oğlu indi. Zaim, alışılmışın dışında bir yöntemle insan selini oyuna getiriyordu. Çocuklar gibi davranıyordu. Yoksa pencerenin arkasındaki geçişi, bir dakikalığına durup kaybolması ve daha sonra yardımcılarını gönderip kendi heykelini ve farklı kıyafet modelleriyle fotoğraflarını sergiletmesi nasıl açıklanırdı?

Kıyafetimin son parçasını çıkarması için vücudumu kanepeden biraz kaldırarak Luma'nın işini kolaylaştırdım. O anda yardımcılarında biri, üzerinde aldığı bütün madalyalarla süslenmiş Zaim'in askerî üniformasını giyen bir mankenle ortaya çıktı. Söz konusu mankeni her yöne döndürmeye başladı, heyecan daha önce görülmemiş bir seviyeye yükseldi. Eller askerî üniformaya ulaşmak istercesine kalktı. Yönetmen; zıplayan, bağırarak, ağlayan onlarca kızın görüntüsünü ekrana getirdi. Bu görüntü, kızların benzer histerik bir durum yaşadığı Batı'daki rock konserlerine benziyordu. Kızlar burada da aynı şeyi yapıyorlar, gözyaşları akarken ellerini ileri uzatıyor ve bağırıyorlardı. Bazıları ise bağırırken başlarını tutuyorlardı.

Göğsümün her yerini öpen Luma'nın saçlarını okşuyordum. Luma ise kanepeye oturmuş ve göğsümü öpücüklerle boğmuştu. Luma sevişirken zevk alan bir kadından ziyade şikâyet eden bir kadın gibi inliyordu. Acı çeken bir ruhtan çıkan kısık sesle bir inlemeyle bir şeyden şikâyet eden bir kadın gibiydi. O anda dokunuşlarından Luma'nın inlediğini hissediyordum ancak televizyonun yüksek sesi nedeniyle onu duymuyordum. Luma, kulağıma "Lütfen televizyonu kapat!" diye fısıldadı ve ağzıyla kulağımı öpmeye başladı.

– Bir saniye daha, bu deliliğin nerede biteceğini görmek istiyorum.

Luma göğsümü yiyip bitirirken “hepsine tuz” dedi. Sadece küçük bir gülümsemeyle yetindiğinde elleri ve ağzıyla aşağıya indi. Luma, her türlü yöntemle televizyonu kapatmam için beni ikna etmeye çalışıyordu. Ancak nasıl kapatırım ki tam o anda halkın dokunabilmesi için iplerle Zaim’in başka bir üniformasını balkondan indiriyorlardı. Eller üniformaya uzandı ve bazıları ona ulaşmak için zıplamaya başladı. Çılgınlık yükseldi, kitle korkutucu bir şekilde dalgalanmaya başladı. Bir anda üniformayı hızlıca kaldırıp yok ettiler ve Zaim belirdi, böylece çılgınlık ortama hâkim oldu.

Aristo’nun kralın doğudaki tanrılaştırma olayını anlattığı *Siyaset* kitabında bile hayal edemediği bir tiyatro sahnesiydi olanlar. Yunanlar, Büyük İskender’in dördüncü yüzyılda İran’ı fethettikten sonra doğudaki yönetim yapısı hakkında bilgi sahibi oldular. Büyük Fatih, Atina’ya döndüğünde, yönetici ile yöneten arasındaki ilişki başta olmak üzere Pers krallarını kendilerini tanrılaştırmasıyla ilgili geleneklerini empoze ederek onları taklit etmek istedi. Nitekim söz konusu ilişki Atina’da tam olarak yönetici ve yurttaş arasındayken Doğu’da kral-tanrı ile kul arasındaydı. Pers halkı, krallarına ibadet ediyordu ve Büyük İskender tam olarak bu durumu kendi ülkesinde uygulamak istedi ancak Makedonyalı muhaliflerin engeline takıldı. Burada önemli olan nokta, Makedonyalıların krallarını tanrılaştırmayı ve onlara secde etmeyi reddetmesi, Doğuluların bunları tartışmasız kabullenmesiydi. Nitekim İran’da, Mısır’da veya Çin’deki krallar tanrı, insanlar kuldur. Makedon halkının reddi, Doğu sakinleri tarafından mutlak bir kabuldü. Bunun Batılı zihninde zorbalık kavramı Doğu devletleriyle ilişkilendirildi. Bunun için de Aristo, Doğu zorbalığından uzun uzun bahsetti, onu tarif etmeye ve hakkında felsefe yapmaya koyuldu.

Doğu’daki insanlar, kendi istekleriyle köledir. Öyle ki Hegel, “Doğu’da tek bir özgür kişi vardır, o da hükümdardır!” dedi ve dolayısıyla hükümdar olmayanlar köledir. Aristo, öğrencisi İskender’e, Doğu’dan Batı’ya uzanan ülkenin idaresinde iki yöntemi takip etmesini tavsiye etmişti. O da Makedon halkı yurttaş, Asyalıları köle olarak kabul etmesiydi. Onun için Pers halkı, Büyük İskender’e secde ederken Asya dışındaki diğer halklar bundan muaf tutuldu. Daha sonra İran bölgesine özel kendisi için “İran’ın Yiğit Aslanı” yazan bir sikke bastırdı. Daha sonra işler kötüye gitti ve söylendiğine göre Helenistik Dönem’de monarşi daha da yerleşti. Kralın yetkileri sınırsız oldu. Öyle ki kral; kanun koyucu, ordunun başkomutanı, en yüksek yargı makamı, her şeyi bilen, istediği gibi davranan ve istediği emirleri veren kişi hâline geldi. Böylece Batı, bir dönemde Doğu kaynaklı zorbalıkla sınıandı.

Makedonyalılar, bahsettiğim gibi, ülkesi için büyük zaferler kazanan büyük bir fatih olmasına rağmen İskender'in kendisini tanrılaştırmasını reddettiler.

Değerli okuyucu bu paradoksu iyice düşünün. İskender, Pers topraklarına girer girmez halk onu tanrılaştırdı. Öte yandan kendi halkı bu duruma karşı çıktı ve isyan ettiler. Tarih, İskender'e bağlı komutanların birinin İskender'in kendilerine empoze etmeye çalıştığı tanrılaştırma durumunu duyunca alaycı bir şekilde güldüğünü yazdı. Düşünün: İskender'le alay ettiler, o da geri adım attı ve kendini tanrı ilan etme fikrinden vazgeçti. Ancak söz konusu fikri aklından çıkarmadı. İskender, "Asyalıların söz konusu fikre bir itirazları yok, o zaman onların iradeleri ve istekleriyle ben onların tanrısıyım, onlar da benim kullarım!" dedi.

Biz kendi irademizle köleyiz. Bunun en büyük kanıtı, az önce otelin önünde büyük meydana yaşanan olaylar. Öyle ki Zaim, insanlarla (kölelerle) dalga geçiyordu hatta insanların ona dokunup çıldırmaları için askerî üniformasını ve madalyalarını göndermişti. Zaim, halkın kendisi için ölüp bittiğini görmekten hoşlanıyordu. Nitekim Luma'nın evine yürürken birden çok ambulansın bayılanları -bu sıcakta ve kalabalıkta ne kadar çoklar- taşırken gördüm. İsmimin gizli kalmasını rica eden bir doktor, bunun gibi yürüyüşlerde ayaklar altına ezilerek veya boğularak yüzlerce kişinin öldüğünü ve bu rakamın iki katı insanın ise kendi evine veya köyelerine dönerken meydana gelen kazalarda hayatını kaybettiğini söylemişti.

Zaim, neden bu yürüyüşleri seviyordu? Hannah Arendt, Zaim'in kitleler ile ilişkisinden söz etmişti ve kitlelerin Zaim olmadan yaşayamadığı sonucuna varmıştı. Başka bir deyişle kitleler olmadan Zaim yoktu ve aynı şekilde Zaim olmadan kitleler yoktu. Zaim ve halk, iki zıt kutup gibiydi ve biri olmadan diğeri olmazdı. Burada halkı oluşturan insanlardan değil, kitlelerinden söz ediyorum. Belli bir yerde ve zamanda toplanıp Zaim için slogan atan insan kalabalıklarından söz ediyorum. Zaim'in, halkın sokakları doldurup onun adıyla slogan atmalarını uzun süre görmese kendine olan güvenini yitirip depresyona gireceğini düşünüyorum. Daha önce de söylediğim gibi Zaim, kalabalık yürüyüş ya da mitinglerde kendisine slogan atan kitlelerin videolarını izlemeye alışmıştı. Bunu da iki yürüyüş veya iki kalabalık miting arasında geçen zamanda yapıyordu. Kendine olan güvenini kaybetmemesi için bunu yaptığını düşünüyorum. Ayrıca Zaim, bunun gibi videoları saatlerce izlemeleri için misafirlerini video izleme salonunda ağırlamaya alışmıştı. Okuyucunun, bu tür bantları izlemek için annemle evlenmek isteyen Bay Hail'i davet ettiğini hatırladığımı düşünüyorum. Tam da bu noktada televizyonların son mitingin görüntülerini tekrar göstermek için sarayın her köşesinde olduğunu söylemeden edemiyorum.

Bir defasında kitlelerin başkasına değil, Zaim'e slogan attığı (Hâlbuki yabancı ordular ülkeden çıktığında Zaim küçük bir çocuktuktu.) bağımsızlık münasebetiyle düzenlenen büyük mitinglerden biri bittiğinde büyük bir hata meydana geldi ve bu nedenle bu mitingin bütün kayıtları kaybolmuştu. Bu hata nasıl oldu? Tanrı bilir!

Söz konusu bu hatanın kasıtlı olduğunu söyleyenler olduğu gibi, öte yandan teknik elemanın bir hata yaptığını, kasetinin içeriğinin silindiğini söyleyenler de var. Sonuç olarak Enformasyon Bakanı, öfkesinden kontrolünü kaybeden Zaim'e konuyu açıklamak üzere televizyon kanalı direktörünü saraya götürmek zorunda kaldı. Öfkeli Zaim de televizyon kanalının direktörüne kül tablası fırlattı ve neredeyse onu öldürüyordu. Zaim'in niye kızdığını anlamadım nitekim bütün yürüyüşler birbirlerine benzer ve video odasında oturup bir önceki yürüyüşü izleyip kendini teselli edebilirdi. Öte yandan bakan ve direktör "aptal ve eşek" olduklarını ispatladılar, eski yürüyüş görüntülerini Zaim'e takdim ederek kendilerini kurtarabilirlerdi. Zira bizdeki tüm mitingler ve yürüyüşler birbirine benziyor ve Zaim'in hile yapıldığını fark etmeyeceğine eminim. Bütün mitingler bağırarak kitleler, gürültü, askerî marşlar, sokaklarda ve meydanlarda sıkışan insan sayısından fazla Zaim'in fotoğraflarından ibaret. Allah korumuştur ve Zaim'in fırlattığı kül tablası televizyon kanalı direktörünün kafasına değil, omuzuna denk gelmişti. Zaim'in bakan ve direktörü görevden alması endişesiyle sayın bakan, bağımsızlık kutlamaları üzerinden bir hafta geçmesine rağmen yürüyüşü yeniden düzenlemeyi önerdi. Bu düşünce Zaim'in hoşuna gitti ve bu yönde talimat verdi. Böylece yürüyüş yeniden düzenlendi ve videoya alındı. Zaim'in ofisinde yürüyüşün kaydı artık var.

Uzun çabalardan sonra kitleleri susturmayı başardılar. Çünkü halk kitleleri, onlarla oyun oynandıktan sonra onların karşılarında çıkıp gerçekleştiği gösteriyle büyülediğinden uzun süre çılgınlık attı ve zılgıt çekti. Balkondaki herkes susmaları için halka işaret yapıyordu zira Zaim bu vesileyle bir konuşma yapmak istiyordu. Beni okşamakla meşgul olan Luma, beklenmeyen bir sessizliğe büründü. Her ne kadar televizyonda olup biten her şeyi takip ettiğimden Luma ile o anda aynı ilgi alanları paylaşmıyordum ve ereksiyon olmak dışında onun okşamalarına hiç karşılık vermesem de bu sessizlik yüzünden o anda olup bitenle bir tuhafılık hissettim. Kulaklarıma baskı yapan bütün bu gürültüden sonra gelen bu sessizlik bende bir tuhaflığa neden oldu. Luma'nın kafasına bir göz atmak ya da ne yaptığını incelemek için gözlerimi televizyondan uzaklaştırmadım, büyülenmiş gibiydim. Tüm olup bitenlerden kopmuş bir şekilde Zaim'in ekrandaki ağzını açmaya hazırlanan görüntüsüne takılmıştım. O anda zevklerin harman olduğu karışımı hissediyordum, biri vücudumun orta bölgesinden gelen, diğeri gürültünün kesilmesinden ve kulağımda hafif bir çınlamasından kaynaklanan ve son olarak bu

dünyadan kopmanın verdiği zevk. Birden Luma, sessizliği hissetti ve başını kaldırdı. Bu sessizliğe neyin sebep olduğunu anlamak istedi ve o anda kitlelerin onu dinlemeye hazır olduğundan emin olan Zaim'in görüntüsünü gördü. Zaim konuşmak için ağzını açtı ancak ne söylemek istediğini unutmuş gibi ağzı açık kaldı. Onu gören Luma, güçlü bir kahkaha nöbetine tutuldu ve beni bulunduğu atmosferden çıkardı. Böylece gerçek dünyaya geri döndüm ve Luma'ya onu bu şekilde kahkahalara boğan şeyin ne olduğunu sordum.

Televizyonu kapattık ve koltukta uzandık. Ancak Zaim'in sesi binanın merdiven boşluğu ve sokaktan bize ulaşmaya gelmeye devam etti. Binanın merdiven boşluğu, televizyonu kapatmamışız gibi rahatsız edici bir şekilde gürültüyü katlıyordu.

Vantilatör tam kapasite çalışıyordu ama sıcak hava üflüyordu. Çıplaktık ama vücudumuz terliyordu ve serinlemek için Luma, her 15 dakikada bir banyoya gidiyor ve duşun altında bir dakika durup üstüme uzanıyordu. Daha sonra vantilatörden gelen hava akımıyla serinlediğimizi hissediyordum. Luma ayrıca havluyu ıslatıp vücudumu onunla siliyordu. Luma, evinin konumu gereği sıcak havayla savaşmak için art arda metotlar icat ediyordu. Bu metotlar arasında naylon poşetleri suyla doldurup bağladıktan sonra buzdolabına koymak da vardı. Poşetteki sular donduktan sonra onları başıma ve ayağıma koyardı. Serinliğin tadını başımda ve ayaklarımda daha çok hissediyordum. Çıplak tenimde ateş yanığına benzeyen soğukun verdiği yanmayı hissediyordum. Bu nedenle söz konusu yöntemlerden Luma'nın üzerime geçirdiği ıslak havluyu ve vantilatör yöntemini tercih ediyordum. Luma, cinsel organımın inmemesi için ıslak havluyu onun üzerine de geçirmemeye çalışıyordu. Sıcak hava, terlemelerimiz ve Luma'nın oynadığı serinleme oyunundan sonra sevişme isteğimiz yeniden ortaya çıktı. Bu terletici atmosferde cinsel ilişkiye girmekten nefret ettiğimi biliyordu Luma çünkü vücudumuzu yöntemleriyle serinletmeyi bıraktığı anda bedenlerimiz terle hemen ıslanıyor ve yapış yapış oluyordu. Ben yapışkan, vıcık vıcık olan cinsel ilişkiden kaçıyorum, Luma ise bu tür ilişkiye bayılıyordu ve her zaman bu atmosferde cinsel ilişkiye girmek istiyordu. Bu nedenle çoğu zaman onu memnun etmek için ilişkiye giriyordum.

Kapıları ve duvarları delip geçen, bize net ve anlaşılır bir şekilde ulaşan Zaim'in sesi nedeniyle süreç gerekenden fazla uzadı. Zaim'in tanıdık kelime veya cümle söylediğini duyunca dalıyordum ve ne demek istediğini anlamak için kendimi ona cevap verirken veya söylediği kelimeyi tekrarlarken buluyordum. Dalmama en çok neden olan şey, Zaim'in gramer hatalarıydı. Kendisi hem öznenin hem de tümlecin sonunda zamme koyuyordu. Ancak hâli hatasız ve mükemmel bir şekilde esreliyordu. Zaim'in diğer gramer hataları arasında ise

taamlamaları üstünlemektir. Nitekim kendisi isim cümlesini fiil cümlesi zannediyor. Örnek verecek olursak “ülkeyi özgürleştirmek” derken kelimenin irabında esre değil, üstün koyardı. Luma ile sevişirken söz konusu hatalar dalğınlaşmama neden oluyordu. Luma ile sevişmemizden tamamen kopmuş bir şekilde kafamda Zaim’in gramer hatalarını düzeltirken Luma tatmin olmak için samimi bir gayret içerisindeydi. Luma’nın sesi ve inlemesi beni kendime getiriyordu. Ancak belirli bir kelime veya başka bir gramer hatasından dolayı tekrar uzaklaşıyordum. Zaim’in komşu ülkelerin birinin başkanına hakaret ettiği ve kitlelerin bu söylem üzerine alkış kıyamet koparttığı anda Luma titredi, birkaç kısa çığlık attı ve sonra gülümseyerek sakinleşti.

Apartmanın bitişiğindeki binanın çatısına bakan küçük penceresine rağmen Luma’nın banyosu sessizdir. Ancak sessiz derken, küveti suyla doldurup içine girdiğimizde Zaim’in sesinin bize ulaşmadığını kastetmiyorum. Zaim’in sesi daha az ve anlaşılmaz bir uzak gürültü şeklinde yine de geliyordu. Bu ses beni küvetin diğer ucunda oturan, beni mutlu edemediği ve bencilce davrandığı için kendini suçlayan Luma’ya odaklanmamı engellemedi. Ona Zaim’in konuşması ve gürültüsünün tatmin olmamı engellediğini söyledim. Sonra evden çıkıp onun evine gelene kadar başıma gelen her şeyi anlattım. Şaşkın bir şekilde “Hail Bey mi dedi?” diye sordu.

– Aynen, annem Zaim’in en önemli adamlarından Hail Bey ile evlenecek.

– Ne dediğinin farkında mısın?

– Ne dediğimi çok iyi biliyorum, az önce onun yanımdaydım ve gelecek çarşamba yani üç gün sonra tam olarak Kutlama Günü’nün 20. yıldönümünde evleneceklerini söyledi. Hail Bey, Kutlama Günü’nde evlenerek Zaim üzerinde iyi bir izlenim bırakmak istiyor.

– Onunla nasıl tanışmış?

– Kadınlar arasında yapılan buluşmalardan söz etti.

– Bu Hail Bey çok tuhaf bir insan, senin onun oğlu olduğunu çok iyi biliyor ve senden çok nefret ediyor. Bir seferinde birinin, sadece ünlü bir yazar olduğunu için hayatta olduğunu ve öyle olmasan seni yok edeceklerini söylediğini duydum. Sen de onlardan nefret ediyorsun, o zaman lütfen söyler misin bu ne biçim bir evlilik? Bana düğüne gideceğini söyleme!

– Annem hâlâ genç olduğunu ve evlenme hakkının olduğunu söyledi. Ayrıca bu evliliği, Hail Bey’in özel kalem müdürünün karısı ve annemi arkadaşı olan kadın ayarladı. Benden bu tür sorulara cevap vermeme bekleme, ben bile bu sorulara nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum.

– Düğüne gidip gitmeyeceğin konusunda bana nasıl cevap vereceğini bilmiyor musun?

– Elbette sana cevap vereceğim. Annem gelmemi istedi çünkü onun yanında olmamı istiyor. Gelmesem mahcup hissedeceğini söyledi. Benimle gitmek ister misin, çok eğleneceğiz!

Luma ciddi olup olmadığını öğrenmek için bana uzunca baktı, benden duyduklarına inanmadı. Haklıydı da nitekim ben de söylediklerime inanamadım. Ayrıca onun sert tepkisi benim sakinliğimi sorgulamama neden oldu. Beni bekleyen bir tehlikenin farkında değil miydim? Kızmam veya korkmam mı gerekiyordu?

– Seni sakin ve rahat görüyorum.

– Ben gerçekten sakin ve rahatım.

– Seni büyük bir tuzağa düşürmelerinden korkmuyor musun?

– Ne gibi? Beni aydınlatır mısın lütfen?

Bana gerçekten çok kızdı. Parlak vücudundan sular akarken ayağa kalktı ve küvetten çıktı. Havluyu almadı ve sinirli olduğu zamanlarda yaptığı gibi çıplaklığını örtmeye çalışmadı. Sular damlayan ve sert bir şekilde sallanan kalçasını sevdim. Luma, banyodan çıkmadan önce bana bakmak için başını çevirdiğinde onun kalçasına baktığımı gördü. Banyo kapısında durdu, sonra döndü ve ellerinden birini uzatarak duvara yaslandı, diğer eli beline koydu ve ağırlığını bacaklarından birine verdi. Diğer bacağını ise büktü ve ayak parmaklarında durdu. Harika bir duruştu, özellikle su damları genital bölgesindeki kıllarından akarken öfkesi alaycı bir gülümsemeye dönmüşken. Sözlerini vurgulayarak yavaşça:

– Banyo dışında konuyu konuşabilir miyiz lütfen?

– Nerede?

– Odada.

– Orada da bu şekilde duracak mısın? Bu duruşunla bir harikasın.

– Başını bir tarafa yatırırken hafifçe güldü ve yüzünü yukardaki koluna sakladı... Öfkesi geçti. Her hâlükârda Luma'nın her iki hali de güzel. Ona “Tamam, seni takip edeceğim.” dedim ve küvetten kalktım.

Kanepesini mahvetmek istemedim, bunun için havluyu çabucak vücuduma sarararak kısmen kurulandım. İriliğim ve vücudumu kaplayan kıllardan dolayı Luma'dan daha ıslığım. Banyodan çıkınca Luma'yı dizlerinin biri bükülü, başı kanepenin kenarına olan dirseğine yaslanmış hâlde otururken buldum. Luma'da güzel bulduklarımdan biri de varlığıma rağmen çıplaklığından utanmıyor olması ve benim yanımda tamamen açık ve net oluşu. Kanepenin bana kalan bölümüne oturdum ve onun yaptığı gibi başımı ve kolumu yasladım. Onun gözlerinde ince bir gözyaşı tabakası gördüm. Bu da onun rahatsızlığı ve endişesi konusunda ciddi olduğu anlamına gelmekteydi. Bu nedenle ben de onunla oynamamaya karar verdim.

– Seni elde etmek için kuşattıkları konusunda herhangi bir fikrin var mı? Şu an seninle akraba olup seni sonsuza dek ellerinde tutmak istiyorlar.

– Ancak ben yıllardır sessizim, bu nedenle artık onlar için hiçbir tehdit teşkil etmiyorum.

– Saçmalık! Sessiz olmanı istemiyorlar, konuşmanı istiyorlar ama onların lehine, onların korosunda ötmene istiyorlar.

– Onların korosunda benim gibi ve onların lehine slogan atan onlarca kişi var, fazladan bir kişiye ihtiyaçları yok.

– Aksine, onların korosunda ötmediğin için seninle şahsen ilgileniyorlar. Kimsenin tek başına bir vaka oluşturmasını istemezler. Onların görüşüne göre, onlara katılmak ve Zaim'e övgüler yazmak zorundasın.

– Beni elde etmek için Hail Bey'i annemle evlenmeye itecek kadar ileri giderler mi?

– Ve dahası...

Sustum ve düşünmeye koyuldum... Luma haklı olabilir mi? Peki ya annem? Hail Bey ile evliliğinin benim için iyi olacağını çünkü işe döneceğimi söyledi.

Luma'ya “Annem yeni bir roman yazmamla ilgileniyordu ve yeni bir roman yazarsam bana iki bin dolar ödemeye hazır olduğunu söyledi.” dedim.

– Bunu ne zaman söyledi?

– Bugün.

– Hail Bey’in bu teklifin arkasında olmasını uzak bir ihtimal olarak görme. Onlar yazmanı istiyorlar ve soru şu: Ne yazacaksın?

– Sözlerine inanayım mı?

– Lütfen inan çünkü ben senin için endişe duyuyorum... Seni yavaş yavaş ve ipek bir eldivenle ya da evlilik yoluyla bitirecekler.

– Peki, ne yapmalıyım?

– Retibe Hanım’a evliliğinde mutluluklar dile ve uzak dur.

– Nasıl? O benim annem ve en azından düğün gecesinde onunla birlikte olmak zorundayım.

Başını eğdi ve ensesini kaşımaya başladı, düşündüğü zaman bunu yaptı. Gözümü vücudunun alt tarafına çevirdim ve onun alt tarafını çok tahrik edici buldum. Ciddi bir konuyu tartışıyorduk, öyle olmasaydı kalkıp onu kucığıma alırdım. İtibarımla ilgili bir konuyu tartışırken, onun vajinasına bakıp yakalamak istemediğim için gözünü yukarıya çevirdim. Kafasını kaldırmadan bana baktığını gördüm, ama neye baktığımla ilgilenmiyordu ve “Peki, çarşamba beraber düğüne gideceğiz. Onların gerçek niyetlerini daha iyi görmek için seninle olmak istiyorum. Onların sana doğru yönelip yaklaşırken izlemek istiyorum.” dedi.

– Annem seni görünce mutluluktan uçacak.

– Ona uygun bir hediye alacağım.

– Ancak sence düğününden bir gün sonraki gün nasıl davranacağız? Bir yandan annemle ilişkiyi kesmek diğer yandan Hail Bey ile yakınlık kurmak istemiyorum.

– Gerçek niyetlerini ortaya çıkarırsan istediğin gibi davranabilirsin. Hail Bey ve onun gibileriyle nasıl başa çıkacağını benden daha iyi bilirsin. Olay beklediğim gibi çıkarsa nasıl davranacaksın?

– Onlardan nefret etmeye devam edeceğim ve sessizliğimi bozup tekrar yazmaya başlamak için daha iyi koşulların oluşmasını bekleyeceğim.

– Yazmaya geri dönmeni her zaman istiyorum.

– Bu gibi koşullarda sessiz kalmak bilgeliktir.

“Konuşmak, Zaim’e övgü yağdırmak ise sessizlik bilgeliktir.” dedi Luma da.

– Konuşmanın iki biçimi var: biri Zaim’i övmek, diğeri ise gerçeği övmek.

– Onların bakış açısına göre Zaim, gerçeğin ta kendisi.

“Benim başka bir bakış açım var.” dedim. “Peki, neymiş senin bakış açına göre gerçek?” diye sordu Luma.

Vücudumuzu serinleten su kurumuştı. Ter damlaları tekrar akmaya başladı ve ferahlık yeniden sıkıntıya dönüştü. Ter damlaları Luma’nın göz kapaklarının altında ve burnunun alt tarafında parlamaya başladı. Boynu ise sıvılaşmış oldu. Elimi uzattım, ter damlalarını göz kapaklarının ve burnunun altından sildim, o da elimi tuttu ve öptü. Ona gerçeğin kendisi olduğunu, onu sevdiğimi ve şu an vantilatörü de alıp yatak odasına gitmek istediğimi söyledim. Bana sokuldu, ben de ona sarıldım. Kafasını geriye çekti ve başımı tutarak gözlerinin içine bakmamı sağladı, ağladığını gördüm. “Sen benim hazinemsin ve parlaklığını korumak zorundayım.” diye fısıldadı.

– Neden ağlıyorsun, tehlikede olduğumu mu düşünüyorsun?

– Demek istediğim, seni çalmalarından ya da değiştirmelerinden korkuyorum. Altın, çirkin bir kadının boynunda ya da kollarında parlaklığını yitirir.

– Bana olan güvenini mi kaybettin?

– Hayır! Ama endişeleniyorum... Sezgilerimle kocamın ihanetini nasıl açığa çıkardığı mı hatırlamıyor musun?

– Hatırlıyorum! Ama eşinin de hain bir yapısı vardı.

– Aşağılık, kendi çıkarları için iktidara yakınların kızlarını kullanarak bana ihanet etti. Hail Bey ise ondan daha aşağılık, onun için endişeleniyorum.

– Göreceğiz.

– Evet, göreceğiz. Haydi, vantilatörü al ve yatağa git. Duşun altında biraz duracağım, sonra senin yanına geleceğim. Uzun süre altında durduğu suyun etkisiyle serinleyen vücuduna sarıldım ve sevişmemize odaklanmaya çalıştım. Zaim konuşmaya devam ediyordu ve

yandaşlarına ara sıra şakalar yapıyordu. Bunun üzerine ıgıllıkler yükseliyor ve bize ulaşıyordu. Sevişmemize odaklanıp onların yaygaralarının gürültüsünü unutmuş gibi yaptım.

Bu erotik bölüm için okuyucudan özür dilerim ancak yazdıklarımın doğruluğu konusunda hassas olmaya çalışıyordum. Aksi takdirde sessizliğe ve gürültüye nasıl dayanabilirdim? Yıllardır bana dayatılan sessizlik neredeyse beni boğuyor, hayatta kalmamın tek nedeni Luma ve aramızdaki bu aşk. İkimiz de onlara karşı sadece aşkla karşı durabileceğimizi keşfettik. Burada da okuyucuya “tuz davası” sorgularından çıktığım zaman Luma’yı ziyaret etmek için nasıl koştuğumu hatırlatmak isterim. Luma’nın evine ulaştığımda ise evin tek penceresinde beni beklediğini biliyorum. Luma bana her zaman kapıyı açardı ve bıkmadan usanmadan kapının arkasında uzun süre sarılırdık, sonra yatağa gidip daha önce hiç sevişmemiş gibi sevişirdik. Aşk bizim için güvenli bir sığınaktı yahut onlara aşkla cevap veriyorduk. Daha sonra oturur, ıslak havluyla serinler ve onlarla dalga geçerdik.

Kahkaha ve seks, hayata devam etmek için silahlarımızdı. Eskiden yazı yazmak hayatta kalmamın temel nedeniydi. Ancak susmaya zorlandığımda seksin bir konuşma şekli, hatta ve hatta sessizliğe karşı bir ıgıllık olduğunu gördüm. Eskiden sorgulandığım emniyet şubesinden çıktığımda bitkinliğe veya yorgunluğa buna ilave olarak da bıkkınlığa, kızgınlığa ve boşluğa yakın karışık duygular hissediyordum. Bu nedenle gördüğüm ilk taksiye atlar ve şoförden kırmızı ışıkları beklemeksizin hızla gitmesini istedim. Luma’nın evinin istihbarat karargâhından daha yakın olmasını dilerdim. Bana eşlik ettiği zamanlarda Luma, sorgulama sırasında beni dışarda beklerdi. Dediğine göre evde kalıp dönmemi beklemeye tahammül edemiyordu. Dışarı çıkıp, Luma’yı karşı kaldırımda gölgede beni bekler bulduğumda, elinden tutup onun evine gitmek için geçen ilk taksiyi durdururdum. Luma, ilk seferde acele etmeme şaşırıldı ve bir şeyden kaçtığımı zannetmişti. Ancak ikinci seferde sırrı çözdü. Onunla yalnız kalıp, sevişerek dengemi tekrar sağlamak için hızlı davrandığımı anladı.

O da bir gün soruşturmadan geri dönüşümü beklerken hissettiğini bana anlattı. Bana o anlarda ağladığını ve bana sarılmak için dönüşümü sabırsızlıkla beklediğini söyledi. Öyle ki ölümüne beni arzuladığı için kendi kendine konuştuğunu ve çabuk gelmem için beni bana seslendiğini anlattı. Eve girdiğimizde yine benimle gelmediği zamanlarda yaptığımızı yapıyorduk. Kapanın arkasında durup birimiz vazgeçene kadar güçlü bir şekilde sarılıyorduk. Daha sonra ya o beni ya da ben onu yatak odasına götürüp sanki hiç zamanımız yokmuş gibi hızlı ve zarafetten yoksun bir biçimde soyunarak kıyafetlerimizi sağa sola savuruyorduk.

Ardından da kendimizi yatağa atıp, uzun bir aradan sonra buluşmuşçasına güçlü ve şiddetli bir şekilde sevişiyorduk. Hâlbuki çoğu zaman bir gece öncesinde sevişmiş oluyorduk.

Sorgudan geri döndüğümde iffet ya da utangaçlık gibi herhangi bir maskeyi kabul etmiyorduk. Nitekim yaşama arzusu herhangi bir maskeyi reddeder. Vücutlarımız tek bir kişinin vücudu gibi birleşiyordu. Bu kişi ise ben ve o.

Soruşturma sonrası sevişmeleri normal zamanlarda olanlardan farklıydı. Normal zamanlarda bir şey yapmamayı ya da başka bir şeyler istememeyi düşünebilirdim. Bahsettiğim zamanlarda ise herhangi bir hesap yapmıyorduk. Burada karşımızdaki tarafından nasıl algılanacağımızı düşünmeden bizlere erkekler ve kadınlar tarafından dayatılan her yapay şey bozuluyordu. Örnek verecek olursak kadının kendine sorduğu “Bunu yaparsam veya yapmasını istersem benim hakkımda ne düşünür?” gibi sorular. Bizim durumumuz, bu soruların ötesine geçiyordu, “Ne düşünür?” sorusunu ve sorununu yatağın dışına atıyorduk.

Müstehcenlikten mi bahsediyorum? Evet ama önceden tasarlanmamış, planlanmamış, iki tarafın rızasıyla gerçekleştirilen ve daha sonra konuşulmayan masum müstehcenlikten söz ediyorum. Artık sorgulara daha cesur ve daha dayanıklı gidiyorum. Sorgu esnasında ise daha sakin ve daha öz güvenliyim. Öyle ki etrafımda olup bitenlerle ve her şeyle alay ediyordum, gülüyordum ve güvenlik birimleri, parti kolları hatta ve hatta bana saldırmak ve aleyhime yazmak için yoldaş yazarları toplamak için çaba göstermeye başlayan Yazarlar Birliği Başkanı'nın bizzat ilgilendiği “tuz davası” hakkında espriler yapıyordum. Bütün bunlar benim için alay ve goygoy aracı oldu. Emniyete yaptığım ziyaretin bitmesini ve daha sonra Luma'ya geri dönüşümü bekliyordum. Çünkü ikimizin birlikte bütün sıkıntıların üstesinden geleceğimizi biliyordum. Luma'da güzel olan şey, vücuduna saygı duyması hatta kutsuyor olmasıydı. Luma'nın alışkanlıkları arasında sabahın erken saatlerinde kalkıp vücudunu şekillendirmek için detaylı bir program uygulamak da var. Luma'nın evi parkın sadece beş dakika uzağında. Bu nedenle Luma her sabah terlemesini sağlayan özel spor kıyafeti giyip parka doğru yol alıyor, orada da komşularından biriyle bir saat hızlı yürüyüş yapıyordu. Evinde bütün gün terliyor olmasına rağmen bu yürüyüş sırasında vücudunu terletmesinin ne gibi bir faydası olduğunu bilmiyorum. Kendisine bu soruyu sordum ve iki terlemenin birbirinden tamamen farklı olduğunu vurguladı. Sabahları yürüyüş yaparken terlemenin evdeyken vücudunun serin tuttuğunu ve terlemesini engellemek gibi birçok faydasının olduğunu söyledi. Ayrıca Luma, eve dönmeden önce bazı egzersizleri yapmayı ve soğuk duş almayı alışkanlık hâline getirmişti. Bununla birlikte Luma, gün içerisinde birden çok kez zor aerobik hareketleri yapardı. Nitekim

birçok hareketi ve faydalarını ezbere biliyordu. Biri duruş için, biri mide için vb. Luma'nın kısır ve çocuk doğurmamış olması sebebiyle sıkı vücudunda en ufak bir sarkma veya kırışık izi yok.

Luma, ayrıca yaz kış haftada bir kere yüzmeye gitmeyi de alışkanlık hâline getirmişti ve yazın onunla birlikte havuza ben de gidiyordum. Kışın ise kadınlara özel kışlık bir havuza gidiyordu. Luma havuzdan döndüğünde hem fiziksel hem de psikolojik açıdan olağanüstü durumda olurdu. Öyle ki biz yataktayken teninin havuzun suyuna her değişinde kollarımda olmayı istediğini söylerdi. Luma'nın suyla çok yakın bir ilişkisi var ve onun yüzeceği veya banyo yapacağı suyun olmaması durumunda nasıl olacağını tahmin edemiyorum. Çoğu zaman onun evine gittiğimde onun evde olmadığını zannediyordum ancak banyoya girdiğimde onu suyla dolu küvette uyurken buluyordum. Bana dediğine göre küçük olmasına rağmen bu evi beğenmesinin ve almasının sebebi, banyoda küvet olmasıymış.

Luma'nın vücudunu kutsallaştırılması hakkında anlatmaya devam edeceğim. Luma hastalıklardan çok korkuyor. Öyle ki vücudunda bir leke veya geçici bir iltihap hatta ve hatta önemsiz küçük bir kırışıklık olursa korkudan titriyor ve gözyaşına boğuluyor. Güzel, zarif, düzgün ve sağlıklı bir vücuda sahip olmayı seviyor. Bir keresinde sağ göğsünün anormal olduğundan şüphelendi ve doktora gitmek zorunda kaldı. Hastalıktan ölesiye korkuyordu.

Memede bir tümör olduğu konusunda neden şüphelendiğini bilmiyorum. Doktor ise mamografi, test olsun gereken her şeyi yaptı ve sonucu incelemek için üç gün süre istedi. Luma, sonucun pozitif çıkacağı korkusuyla bu üç günü dayanılmaz bir kâbus olarak yaşadı. Onu yalnız bırakmamak zorunda kaldım çünkü endişeden ölebilirdi. Ölümden değil, deformasyondan korkuyordu. Zira Luma için vücudu hayatından daha kıymetli. Bir keresinde, vücudunu deformasyona uğratan bir hastalığa yakalanırsa ölmesine yardım edeceğim konusunda birlikte kutsal addettiğimiz her şeyin üstünde yemin ettirdi.

Luma; vücuduyla övünür, onun değerini bilir, şımartır ve sürekli bakardı. O onun şımarık çocuğu. Günlerden bir gün bana ailesinin kendisini binicilik kursuna yazdırdığını ve bu sayede ata binmeyi iyi öğrendiğini, at üstünden birkaç kere zarar görmeden düştüğünde ise kaburgasının veya kolunun kırılmasından korktuğunu söyledi. Luma binicilik tutkusundan dolayı kulübü sevmişti ancak kursiyerlerden birinin attan düştüğünü ve bacağını kırdığını gördüğünde biniciliği bıraktı. Luma'nın vücudunda herhangi bir kusurun bulunmaması çıplakken herhangi bir aşağılık kompleksine kapılmamasını sağlıyor. Kadınlar; kusurları veya geçen yılların yarattığı hasar nedeniyle, kocaları dâhil olmak üzere, vücudunun birçok detayını en yakın insanlardan saklamaya alıştı. Bu, tam olarak kusurları gösterme utangaçlığı dediğimiz

şey ve belki de kadınların utangaçlığı fiziksel kusurlarının görünüyor olmasından duyulan korkudan kaynaklı. (Öyle ki bazı psikologlar, teorilerini kadınların sırf dişi oldukları için sonsuza dek utandıkları üstüne kuruyor.) Ancak Luma'nın vücudunda sevgilisine göstermekten çekindiği herhangi bir kusur yok. Bu nedenle sevgilisinin önünde çıplak dolaşmakta bir sakınca görmüyor. Luma, eve döner dönmez bütün kıyafetlerini çıkarıp işlerini çıplak bir şekilde yapar. Luma, banyoya girip dakikalarca duşun altında durduktan sonra ıslak bir şekilde çıkıp hayatına devam ediyordu ve daha sonra tekrar banyoya giriyordu. Böyle bir havada ister tek başına ister ben onun yanındayken giysilere gerek yoktu. Luma, bazen bikiniyle yetinirdi onu da yalnızken giyerdi. Vücudunu kapatan bir bez parçası olmadan önümde hareket etmeye alışmıştı. Oturduğunda ise rahatça oturur ve neresi açıkta kalacağından rahatsız olmazdı. Luma, böyleydi... Özgür bir kadındı, hiçbir engel olmadan kendine sahip ve sevgilisinin istediği gibi kendine sahip olmasına izin veriyordu.

Dışarı çıkmadan önce Luma ile birlikte hafif bir öğle yemeği yedik. Nitekim Luma, felafel sandviçlerini çok iyi hazırlıyor. İki sandviç yedim, Luma ise yarım sandviç ile yetindi. Lokmaları yutabilmek için bira da içtik. Luma'ya annemin evliliği ilgili görüşünü ve bu evlilik ilgili bazı belirsizleri öğrenmek için kız kardeşim Samire'yi ziyaret edeceğimi söylemiştim. Annem, Samire'ye konuyla ilgili bilgi vermiş olabilir. Nitekim kadınlar kendi aralarında daha özgürce konuşurlar ve kendi aralarında sır saklamazlar.

Luma'ya, beni annemin evinin yanında durduran devriye komutanının istediği gibi saat 9.30'dan önce askerî güvenlik merkezine gitmeden önce parti merkezine gidip kimliğimi almam gerektiğini söyledim. İki merkeze gitmem gerektiğimi söyler söylemez Luma endişeye kapıldı. Nitekim annemin Hail Bey'le evliliği konusuyla meşgul olduğumuz için bu konuyu unutmuştu. Bana sarıldı ve sakın olmam, onlarla alay etmemem veya kışkırtmamam konusunda beni uyarmaya başladı. Onlar hızlı öfkelenen tipler ve espri anlayışları olmayabilirdi. Bu nedenle küçük bir mizah büyük bir soruna dönüşebilir ve bütün hafta boyunca merkeze başvurمامa zorlayabilirlerdi. Luma'yı bırakıp binanın merdivenlerinden inerken televizyonların sesi yine sonuna kadar açıktı ve yürüyüş sona ermiş gibi görünüyordu. Zira spikerlerin her biri bulunduğu yerden yayın yapıyordu. Yürüyüşün büyüklüğünden söz ediyorlardı ve halkla röportaj yapıp onlara Zaim'in 20. yıl dönümü ile ilgili duygularını soruyorlardı. Ancak binadan çıktığımda sokaklar hâlâ bomboştu. Şehrin merkezine gittim, birkaç yüz metre ileride arabaların tekrar sokağa çıktığını ve daha sonra yürüyüşten dönen farklı grupların geldiğini gördüm. Törenin sona erdiğinden emin olduktan sonra evlerinde kalmayı tercih eden bazı adamlar evlerinden çıkmaya başlamıştı. Ancak onlar diğer yönden gelenlere

kıyasla küçük bir azınlıktaydılar. O anda fotoğraf ve bayrak sallayarak Zaim'in lehine slogan atan genç erkeklerle dolu arabalar gelmeye başladı. Öte yandan araba kornaları durmadan çalıyordu. Arabalar çok hızlı gidiyordu. Yavaşlamak zorunda kalan arabalardaki gençler çabucak sinirleniyor ve seslerini yükselterek anlamsız bir şekilde bağıryorlardı.

Aynı şekilde Zaim'in fotoğrafını, onu ve partisini yücelten pankartlar taşıyan genç gruplar da gelmeye başladı. Giysileri terden ve kalabalıktan dolayı perişan olmuş, yüzleri ve gözleri pancar gibi kırmızıydı. Sesleri kısık olmasına rağmen Zaim'in lehine slogan atmaya devam ediyorlardı. Birkaç dakika sonra kendimi çoğu yorgun ve anormal sayıklama hâlinde olan gençlerden oluşan binlerce insanla karşı karşıya buldum. Sanki yürüyüş henüz bitmedi, aksine yoğunlaşmış gibiydi. Sokağın ortasında yürüyüp resimleri sallıyorlardı ve arabaları durduruyorlardı. Arabaların içindekiler ise bağırarak ve kornaya sürekli basarak itiraz ediyorlardı. Kavşaklardan birinde, öfkeli genç erkek sürüleriyle araba kullananlar arasında geçen bir kavga gördüm ve arabaların yumruklanması sesleri duyulmaya başlandı. Daha sonra tezahüratlar, bağırışlara ve hakarete döndü, sonra her iki taraf üçüncü bir tarafın taş yağmuruna maruz kaldı. Taşların başlarına düşmesinden korkan, aralarında benim de olduğum bir kısım insan, binaların girişine sığındı. Ancak güvenlikçiler ve silahlı partizan grupları hızlıca olay yerine geldi ve iki tarafa da vurmaya başladılar. Kaçabilen gençler kaçtı, öte yandan bazı şoförler dayak yese de arabalar hareket etmeye başladı.

Korunduğum binanın girişinden çıktım ve yürümeye koyuldum ancak tam tersi yönde. Öyle ki kargaşa çıkaranları yakalayan ve onları duvara karşı dizen yoldaşlardan biri ters yönde şehir merkezine doğru yürüdüğümü fark etti. Ancak bir süre bana dik dik bakmasına rağmen geçmeme izin verdi. Söz konusu yoldaş, gittiğim yönden yürüyüşte olmadığını anlamıştı. Hâlâ bana baktığından emin olmak için döndüğümde kalabalığa çarpıyordum. Hatta partinin emriyle mavi iş kıyafetini giyen bir memur tarafından tutulan bir fotoğraf sapıyla darbe aldım. Gerçekten akıntıya karşı yürüyordum çünkü gelen insanlarla çarpışıyordum. Ne kadar çok yürürsem sokaklar o kadar kalabalıklaşıyor ve yolu açmak için verdiğim çaba çoğalıyordu. Öyle ki yorgun hissettim kendimi ve bu vakitte Luma'nın evinden çıkmamam, güneş batıncaya kadar beklemem gerektiğini düşündüm. İnsanlara çarpa çarpa ileri doğru yürüyordum ve ara bir sokağa geldiğimde daha az kalabalık olacağı için orayı rahat geçebileceğimi düşündüm. Ancak onun da diğer sokaklar gibi olduğunu gördüm. Bu nedenle o düşüncemden vazgeçtim ve ileri doğru yoluma devam ettim. Beni rahatsız eden sadece kalabalık değil; aynı zamanda araba kornaları, gençlerin çığlıkları, ulusal şarkılar, askerî marşlar ve coşkulu spikerlerin sesleriyle çınlayan balkonlar ve ağaçların üzerinde asılı olan hoparlörlerin yarattığı şiddetli gürültüydü.

Binalardan birinin girişinde durmak zorunda kaldım, devam edemedim. O sırada gözümün önünde haki kıyafetler giyen ve yürüyüşten dönen bir grup kızın, heyecanlı genç erkekler tarafından taciz edildiğine şahit oldum. Gençlerle dolu bir araba kızlara yaklaştı ve onları ezmekle tehdit etmeye başladı. Sürücü gaz pedalına art arda basıyordu, bu nedenle motor korkunç bir ses çıkarıyordu. Öyle ki sanki arabalar kızları ezmeye hazırlanıyordu, daha sonra oradan buradan çığlıklar yükseliyordu. Bazı kızlar gülerken diğerleri ise korkudan bağıyorlardı. O anda onlarca adam kızlar grubunu korumak için gençlerin olduğu arabayı kuşattı. Böylece kızların etrafında bir çerçeve oluşturdular ve arabadakilere saldırmayı başladılar. Adamlardan biri şoföre yumruk attı. Arabadaki erkekler efelendi ve Zaim'in fotoğraflarının olduğu pankartların silah olduğu bir çatışma çıktı. Böylece Zaim'in fotoğrafları her tarafa dağıldı ve ayaklar altında kaldı.

Adamlar ve gençler kavga ederken ve birbirlerine pankartların saplarıyla vururlarken kızlar kaçma fırsatı buldu. Daha sonra bir el silah sesi duyduk ve tabancalı birkaç yoldaşın kalabalığa saldırdığını gördük. Yoldaşlar, adamları ve genç erkekleri dağıtmak için tabancanın dipçigiyle kavga edenlerin kafalarına vurmaya başladı. Görünüşe göre yoldaşlardan biri onurlu bir adama vurmuştu. Nitekim söz konusu adam kalktı ve karşılıklı birbirlerine hakaret ettiler. Diğer yoldaşlar ise geri kalan adamları bırakıp söz konusu adamı bayılıta kadar yumruk yağmuruna tuttular, daha sonra gözaltına almak için onu omuzlayıp arabaya attılar.

Uzaklaşmak için iyi zamanlama olduğunu düşündüm zira herkes kavgayı izlemek için duruyordu. Ben de yoluma devam ettim. Ancak birkaç dakika sonra kalabalık yüzünden ilk başta fark etmediğim bir nedenle tökezledim. (Başkaları da tökezlemişti.) Geri dönüp yere baktım ve örtülü bir kadının yerde olduğunu gördüm. Hâlâ yüksek olan sıcak ve kalabalıktan dolayı bayılmıştı. Kadını çektim, sırtını duvara yasladım ve insanların ona basmaması ve tökezlememesi için bağırıyordum ama kimsede su yoktu. Başka bir kadın yanımıza geldi ve bayılan kadını ayıltmak için yavaşça yüzünü tokatlamaya başladı. Ama boşunaydı. Kadını insan selinden korumak için üç adam onun etrafında vücutlarından bir duvar ördü. Kadının yüzünü yıkamak için bize su verebilecek birini bulmak üzere yanında bulunduğum apartmanın üst katlarına doğru bakarken makineli tüfek sesi gelmeye başladı. Silah sesleri bize çok yakındı ve güvenlik güçlerinin neden ateş açtığını anlamamıştık. Ancak bu, insanlarda korkunç bir paniğe neden oldu ve herkes kendini korumak için koştu ve itişti. Bizi de kendileriyle birlikte ittiler, ben de yere düştüm. Kadının etrafında bulunan herkesi ittiler, bazıları kadının üstüne düştü. Dehşete kapılmış insanlar tarafından tekmeleniyordum veya eziliyordum. Durumun daha da kötüleşmemesi için kalkmaya çalıştım

ama boşunaydı. Çünkü ne zaman yerden biraz yükselsem beni düşürüyorlardı. Korkunun azalmasından kaynaklı itiş kalkış azalmasaydı ayağa kalkamazdım. O anda yerdeki kadına döndüm ve çok kötü durumda olduğunu gördüm. Kan; yüzünden, ellerinden, bacaklarından ve birkaç yerden akıyordu. Onu koltuk altından tuttum, kaldırıp sağ omzuma yasladım ve yola doğru indirdim. Önümü açmak için bağırarak insanların ve arabaların arasında yürüdüm. Oradakilerin çığlıklarını duyup gereğini yaptıkları ve yolu açtıkları için Allah'a şükrediyorum. Bu vesileyle daha hızlı yürümeye başladım. Öyle ki bazı insanlar bana yolu açmak için önümde yürümeye gönüllü oldu. Bırakmam durumunda kadının öleceğini biliyordum. Öte yandan kadının hayatını kurtarmak için devlet hastanesine bu hızda gitmenin de zaman kaybı olduğunu biliyordum. Bana yolu açmak için önümde yürüyen bir adam vardı. Adama ulaşmak için gerekli mesafe uzak olmasına rağmen devlet hastanesine giden kavşağa geldiğimizi fark ettim. Yolu açmak için verdiği çabayla o adam beni teşvik etti. Ne kadının ağırlığını ne de bunaltıcı sıcaklığı hissediyordum. Söz konusu iyi kalpli adam yürümeye devam etmem için bana seslenerek mesafenin kısa olduğunu ve yaklaştığımızı söyledi. Ancak kalan mesafe gerçekten çok uzaktı. Kendimi ve gücümü yitirdiğimi fark ettim ve bacaklarımın güçsüzleştiğini hissettim. Ancak buna rağmen yoluma devam etmeye karar verdim. Zira dinlenmek için omuzumdan indirmeye kalkarsam kadın ölebilirdi. Birden bire bastığım yer ayağımın altından kaydı. Bir şeye çarptım ya da ayaklarım birbirine dolandı. Bu nedenle yere yuvarlandım, kadın da benimle birlikte düştü. Düşüş berbatı çünkü havada bir saniye yatay olarak yüzdüm ve kadının ağırlığı yüzünden kafam yere çarptı. Kadının vücuduna sarıldım. Önce kalçasının üzerine düştü kadın, sonra gövdesi havaya fırladı ve başı yere çarpacaktı. Kadının bu şiddetle başının yere çarpması durumunda öleceğini düşündüm. Sol elimi mümkün olduğu kadar uzattım, böylece kadının başı acı veren bir düşüşle doğrudan kolumun üzerine geldi. Büyük bir çekiç elimin üstüne düşmüştü ve kırılmış olabileceğini düşündüm. Önümüzdeki adam arkasına döndüğünde bizi yere düşerken gördü ve yaklaşık yarım metre uzakta olmasına rağmen bizi yakalamak için bilinçsizce ellerini uzattı. Kadının kafası kollarımın üzerine düşmemiş olsaydı kırılacağını da gördü. Adam insanları bizim üzerimize basmamaları için uyarırken ben acıdan kıvranıyordum. O adam daha sonra devlet hastanesinde geldiğimizde insanların kaldırımında ve ayakların arasında yatan bir kadını, bir erkeği gördüklerinde nasıl şaşırıldıklarını ve insanları uzak tutmakta zorlandığını anlattı. Ayrıca kolumun kırılmış olabileceğini düşünerek diğer insanlardan bize yardım etmeleri için ricacı oldu. Bunun üzerine üç genç bize yardım etme konusunda gönüllü oldu ve kadını taşıdılar. O adam ise bana destek oldu ve hastaneye ulaşana kadar yürüdük.

Hastanede ise kadının bir saatten daha az bir süre önce öldüğünü, otopsi yapılana kadar ölüm nedenini bilemeyeceklerini, bu işlemi şu an için yapamayacaklarını ifade ettiler. Nitekim Zaim uğruna yürüyüşlerde düşüp canını feda eden çok sayıda insan vardı ve kimse bir cinayetten şüphelenmeyecekti. Zira parti kutlamaları ve ulusal kutlamalarda boğularak veya ayaklar altında ezilerek ölmek normaldi. Bütün yapmaları gereken; ölenlerin adlarını bir listede yazmak, yetkili makamlara iletmek ve şehitler listesine adlarını yazmaktı.

Hastanede ayrıca orta parmağımın kırık olduğunu, kadının kafasının şiddetli bir şekilde üstüne düşmesiyle sol elimin de ciddi şekilde zedelendiğini ve beş santimetrelik bir morluk oluştuğunu söylediler.

Parmağımı alçıya aldılar, ezilmiş elimin acısını hafifletmek için buzla dolu bir torba verdiler ve elimi yatay konumda tutmamı istediler. Ayrıca onu kullanmamı engellemek için boynuma da astılar. Daha sonra ölen kadın hakkında bilgi vermek için koridorda beklememi istediler. O arada benim buraya ulaşmama yardım eden iyi kalpli adamın beklediğini de gördüm.

Koridordaki bir bankta bekleyen adamın yanına oturdum. Kadının cesedi ise beyaz bir çarşaf ile örtülmüş şekilde, yerdeki bir sedye üzerinde, önümüzde duruyordu. Sorduğumuzda ise hastane morgunun cesetlerle dolu olduğu için son gelen ölümlerin cesetlerini koridorlarda bıraktıklarını söylediler. Bu sebeple hastane koridorları, aşırı sıcak nedeniyle kötü kokmaya başlayan cesetlerle doluydu. Kurtarmak için imkânsız yaptığımız kadının vefat haberinin şokuyla ben ve o adam konuşmadan sessizce oturduk. Oturduğumuz koridor yürüyüşte çeşitli kazalar nedeniyle yaralanan insanlarla dolup taşıyordu ve yaralılardan ilk yardım aldıktan sonra tekrar muayene edilmek veya benim örneğimde olduğu gibi kırılmış uzuvlarının röntgen sonuçlarını beklemeleri isteniyordu. Bazıları o anda geliyor, bazıları bekliyordu. Bazıları ise yaralı birine eşlik ediyordu. Öte yandan koltuklar dolmuştu ve oturacak yer kalmamıştı. Bu nedenle çoğu kişi yerde oturmak ya da duvara yaslanmak zorunda kalmıştı. Aşırı kalabalıktan dolayı kanaması olan bir yaralı hastaneye geldiğinde, cesetlerin üzerine veya oturanların ayaklarına istemeden basıyordu. Çoğu zaman da bir grup erkek bayılmış birini taşıyarak hastaneye getiriyordu ve bu durum daha büyük bir kaosa neden oluyordu. Kaos, ölüm, kan, kırıklar; dezenfektanlar, narkoz ve bozulmaya başlayan cesetlerin kokusu herkesin başını döndürüyordu. Dediğim gibi, ben ve iyi kalpli adam dolu koltuklar yüzünden yan yana oturuyorduk; gördüklerimiz, duyduklarımız ve kokladıklarımızdan dolayı sessiz kalmıştık.

Adama ismini sordum. “Bendeniz Cemil el-Hayat, Ebu Ahmet künyesiyle bilinirim.” dedi. Adımı söylediğimde ise uzun uzadıya yüzüme baktı. Gülümsedim ve ne olduğunu sordum. Beni ilk bakışta tanımadığını, 55 yaşını geçtiğini, bu nedenle gözünün onu yanılttığını söyledi. Ayrıca uzun zamandır hikâyesini anlatmak ve onun hikâyesini kitabıma koydurmak için benim adresimi aradığını belirtti. Bugünlerde sessiz kaldığını ve yazmayı bıraktığını söyleyerek onu hayal kırıklığına uğratmak istemedim. Bir hafta sonra yani kutlama sezonu bittikten sonra beni araması için telefon numaramı verdim. Ancak dayanılmaz atmosferde yine de hikâyesini anlatmaya başladı.

Ebu Ahmet bir kamu kurumunda fotokopi makinesinden sorumluydu. Bir zamanlar makine bozulmuş ve fotokopi çektiği belgeler üzerinde büyük siyah lekeler bırakmaya başlamıştı. Tamire götürmüş, iki hafta sonra siyah lekeler bırakmasına rağmen biraz düzelmiş olarak geri gelmişti. Ancak daha az ve makul seviyede özellikle de fotokopisini çektiği belgeler ikincil öneme sahip ve günlük kullanım içindi. Orijinal kopyalar ise sağlam bir şekilde dosyalarda muhafaza ediliyordu zaten. İki yıl önce bu günlerde çalıştığı kurumdaki parti komitesi, duvarlara yapıştırılmak üzere orijinal renkli olan Zaim’in fotoğraflarından on bin kopya basılmasını istemişti. Bilindiği üzere birbirine benzer olsa da, ki çoğu zaman fotoğraflar zaten birbirine benziyordu, kurumun duvarları Zaim’in fotoğraflarıyla örtülmeliydi. Ebu Ahmet de fotokopi makinesinin sorununu onlara anlattı. Ancak ne müdür ne başka bir kimse onu dinledi. Emri uygulaması gerekiyordu, aksi takdirde sorumluluk onun üzerine kalacaktı. Zaman dar, kutlamaların eli kulağında ve duvarlar Zaim’in fotoğrafları kaplanmalıydı. Adam orijinal fotoğraftan on bin kopya çoğalttı. Yoldaşlar ve güvenlikçiler gece gelip, kopyaları alarak duvarlara yapıştırdılar. Sabah iş yerleri açıldığında memur ve işçilerin duvarları fotoğraflarla kaplı görmesi gerekti. Adam iş yerine geldiğinde, küçük odasında onu bekleyen güvenlikçileri buldu. Onu tutukladılar ve karakollardan birine sorguya götürdüler. Oradan da ancak altı ay sonra çıkabildi. O sırada hiç kimsenin dayanamayacağı işkencelere maruz kaldı. Makinede kopyaladığı Zaim’in fotoğraflarını kasıtlı olarak bozmakla suçlandı. Zira tüm kopyalar siyah mürekkeple boyanmıştı ve talihsizliğinden mürekkep hep Zaim’in gözlerinden birine denk gelmişti. Zaim tek gözlü bir korsan gibi görünüyordu. Kendisini döven ve işkence eden onlarca emniyetçi tarafından sorguya çekildi. Öyle ki ayaklarının altı morardı, sırtı yara bere içinde kaldı ve verilen elektriğin etkisiyle testisleri bile küçüldü. Ayrıca onu Alman sandalyesine oturtmakla korkutuyorlardı. Söz konusu sandalye oturanın üzerine kapatılan, ikiye katlanan ve bazen omurgasını kırabilen bir sandalyeydi. Suç ortaklarını itiraf etmesini, hangi muhalif örgütten olduğunu ve Zaim’in on bin fotoğrafını tahrir ederek onu korsan olarak gösterme

fikrini kimin verdiğini öğrenmek istiyorlardı. Dosyayı kapatmak ve karar vermek için ne pahasına olursa olsun bir itiraf istiyorlardı. Çünkü onlara göre suç ortadaydı. İnsanların sabaha karşı gelip duvarlarda Zaim'i korsan gibi gösteren fotoğrafları görmesi hafife alınmayacak büyük bir suçtu.

Sonuç olarak olayın planlı olmadığına ikna oldular. Ancak hiç kimsenin sorumluluk üstlenmediği bir kurumda sorumluluğu ona yüklediler. Üstüne üstlük yoldaşlar, müdürler ve güvenlikçiler, raporlarında veya tanık olarak verdikleri beyanlarında Ebu Ahmet'in yeterince vatansever olmadığını, parti hakkında fıkra anlattığını veya domatesin pahalılığından şikâyet ettiğini duyduklarını söyleyip durumu daha da kötüleştirdiler.

Sıkıyönetimle Ebu Ahmet'i altı ay hapis cezasına çarptırdılar. Bu da dayak, falaka elektrik şoklarından muzdarip geçirdiği süreye tekabül ediyordu. Sonrasında serbest bırakıldı ve sürekli gözetim ve inceleme altında tutulmak koşuluyla bir temizlik görevlisi olarak kurumuna geri döndü.

Bir hemşire geldi ve onu takip etmemi istedi. Cemil el-Hayat benimle kalktığında hemşire ona baktı ve o bakıştan ayrılması gerektiğini anladı. İyi kalpli adamın elini sıktım ve yakında beni arayacağını söyledikten sonra onunla vedalaştım. Daha sonra insanları kabaca uzaklaştıran hemşireyi takip ettim. Hemşire bu benzeri görülmemiş kalabalıktan rahatsızdı ve kalabalığa bağırıyordu. Birlikte merdivenlerden en üst kata çıktık ve koridorun ortasına kadar yürüdük. Orada kapılardan birini çaldı ve cevabı beklemeden pervasız bir hareketle kapıyı açıp beni içeriye davet etti. İçeri girdim. Hemşire arkamdan kapıyı kapatıp gitti.

Oda, hastanenin bir bölüm başkanı ya da yöneticisinin ofisi gibi döşenmişti. Ancak içeride kimse yoktu. Masanın yanındaki koltuğa oturdum. Elimdeki eziğin üzerine koyduğum buz torbası ılımış ve buzlar eriyip suya dönüşmüştü. Ayağa kalktım ve torbayı kapının yanındaki lavabonun altındaki çöp kutusuna attım. Eziğin rengi, mora yakın maviydi. (Kasvetli bir renkti ve beni depresyona soktu.) Elimi askılıktan çekip kurtardım ancak keskin büyük bir acı hissettim. Bunun üzerine ellerimi tekrar askıya yerleştirdim ve sessizce oturdum. Kapı açıldı ve beni tedavi eden doktor geldi, ellili yaşlarındaydı. Onunla tokalaşmak için ayağa kalktım. O da karşımda durdu ve nazikçe elini bana uzattı. Masasına değil, karşımdaki koltuğa oturdu, taşıdığı dosyayı açtı ve üst cebinden kalem çıkardı. Yazmaya hazırlanırken "Elin nasıl?" diye sordu.

– Gördüğün gibi.

Eziği gösterdim. Gülümsedi ve paramparça olmamasına şükretmem gerektiğini söyledi. Burnumdan solurken başımı salladım. “Ölü bir kadın taşıdığını bilmiyordun, değil mi?” diye sordu.

– Bilmiyordum, kimliğini ortaya çıkardınız mı?

– Çok sayıda ceset olması nedeniyle yarın sabaha kadar onu kimse arayıp sormazsa belediye mezarında defnedilecek.

Üzüntülü bir şekilde:

– Şüphesiz bir ailesi, eşi çocukları vardır.

– Öyle ama yapabileceğimiz bir şey yok.

Kafamı kaldırdım ve sanki bir şeyden şikâyet ediyormuş gibi bana baktığını gördüm. Gözümüzü kırpmadan uzun süre birbirimize baktık. Sessizce kapıya baktı ve ses çıkarmadan kapıya doğru yöneldi. Doğrudan değil, yan tarafından kapıya yaklaştı ve hızla açtı ama kapının arkasında kimse yoktu. Koridorun iki tarafına baktı ve kapıyı kapatıp yaptığına gülümseyerek geri geldi.

“Birileri sizi dinliyor olabilir mi?” diye sordum.

– Sen bilinen tanınan bir insansın ve seni takip etme fırsatını kaçırmayacaklardır.

Fısıldayarak “Dinle, patlamak üzereyim.” dedi.

Başta ima etmeye çalıştığı şeyi göz ardı etmeye çalıştım.

– Neden patlamak üzeresiniz?

– Ne olduğunu görmüyor musun? İnsanların hiç değeri yok. Bugün ayaklar altında ezilerek, boğularak ya da kutlamalarda açılan ateşle ölen 45’ten fazla ceset getirdiler. Bütün bunlara ne diyorsun?

– Musibet!

– Benimle konuşmaya çekiniyor musun? Seninle yalnız kalabilmek için hastanede kalmanı istedim. Lanetlenmişlerden olduğunu çok iyi biliyorum. Bu yüzden patlamak üzere olduğumu bilmeni istedim.

– Dikkatli olman lazım, bana olanlar sana olmamalı. Sessizce ve şikâyet etmeden çalışabilirsin, yoksa seni de rahat bırakmazlar.

– Biliyorum, ama lütfen olan bitenler için bana uygun bir sözcük bul.

– Sözcük? Benden tüm istediğin bu mu?..

– Rahat bir şekilde konuşamayacağımızı biliyorum. Bütün gün senle oturup konuşmak istiyorum ancak zamanım yok. Aşağıda, yürüyüş sırasında yaralanan veya fenalaşan 300’den fazla kişi bekliyor. Beş dakika sonra beni aramaya geleceklerdir. Ayrıca raporlarında odada yalnız kaldığımızı yazacaklardır.

– Risk alman uygun olmadı doktor bey.

– Bunun için lütfen... Olup bitenine ne ad verebilir söyle, bir sözcük tüm ihtiyacı karşılayabilir ve saatlerce süren bir diyalogu özetleyebilir. Lütfen söyle.

Kapı ve gözlerim arasında gidip gelen gözlerine bakıyordum. Görüntünün tamamlanması için nefes nefes kalması yeterdi. Düşündüm belki de bu tamam olarak “sürrealizm” dediğimiz şeydir. Annem yaşında bir doktor olup bitene, yaşananlara bir isim koymam için bana yalvarıyordu. Kendi kendime:

– Sürrealizm... Sürrealizm... Söylerken buldum kendimi.

Dudaklarımdan bu kelimeyi aldı ve sonra zevkle sandalyesine yaslandı ve odanın tavanına bakarak:

– Sürrealizm... Evet! Sürrealizm! Tanım bu...

– İçin rahatladı mı?

Koltuktaki oturuşunu düzeltti ve mutluluğunu ifade etmeye koyuldu:

– Evet rahatladım. Değerli yardımlarınız için teşekkürler. Olanlara sadece bu tanım yapılabilir.

Bana teşekkür etmek için ayağa kalkıyordu ama kapının çalınması onu caydırdı. Kapı açıldı ve aynı hemşire kapıda belirdi.

– Doktor Raymond, aşağıda bekleniyorsunuz.

Az önce onu kaplayan mutluluğu gizleyerek ayağa kalktı, “Geliyorum!” dedi. Bana döndü, dosyayı işaret ederek kalemi cebine koydu.

– Her hâlükârda Fethi Bey ölen kadınla ilgili verdiği bilgilerden dolayı teşekkür ederim.

Kalktım ve onunla tokalaştım. Minnet içinde ellerini sıktım ve çıktım. Cesetlerin, yaralıların ve kokuların bulunduğu zemin kata indim.

Hastaneden çıktıktan sonra derin bir nefes aldım. Sokaklar daha az kalabalıktı ve trafik normale dönmüştü. Ancak hava tozlu, asfalt ve kaldırımlar dayanılmaz derecede kirliydi. Rüzgâr; fotoğrafların, sloganların, gazetelerin ve boş yiyecek poşetlerin kalıntıları üzerinde hafifçe esiyordu. Rüzgâr, bütün çöpleri havada uçurup tekrar yere indiriyordu ve daha sonra yeniden onları havalandırıyordu. Hava biraz soğudu ve canlandırıcı bir rüzgâr esmeye başladı. Lakin yerler ve duvarlar hâlâ sıcaktı. Devlet hastanesinde ciğerlerime yapışan çürümüş cesetleri ve dezenfektan kokularını gidermek için derin bir nefes daha aldım. Dinlenmekten ve raporlardan korkan, huzura kavuşmak için olup bitenlere bir sözcük bir tanım arayan Doktor Raymond olmadığımı sevindim. Ona söylediğim sözcüğü olup bitenlerle ilgili saatlerce konuşmak yerine bir karşılık olarak istemişti. O şimdi, o yine kötü kokuların içinde kalmış durumda, ben ise özgürce dolaşıp tozlu havayı soluyorum. Ancak benim Luma'nın evinden çıktığımda karşılaştıklarımla Doktor Raymond benim yerime karşılaşmış olsaydı olup bitenlerle ilgili bir sözcükten fazlasını isterdi.

Sol el bileğime baktım ve saatimi bulamadım. Kalabalıkta kaybetmişim ya da kadının başı elimin üzerine düştüğünde kırılmıştı. Yoldan geçenlere saati sordum ve saat altı buçuktu. Kimliğimi aramak için parti merkezine gitmeye karar verdim. Nitekim yürüyüş bitmişti ve yandaşlar merkezlerine geri dönmüş olabiliyorlardı. Bir taksi durdurdum ve parti merkezine gideceğimi söyledim.

Arabadaki açık radyo bugünkü yürüyüşte yaşananları tekrarlıyordu ve sunucu bu büyük günde liderin konuşmasını tekrar vereceklerini söylüyordu. Radyo, yürüyüşteki anlamsız gürültüden başka bir şey yayınlamıyordu. Bütün seslerin karıştığı bir gürültüydü. Daha sonra sunucunun sesi yine yükseldi ve az sonra Zaim'in konuşması tekrar yayınlayacaklarını belirtti. Şoförden radyoyu kapatmasını istedim. Duyduğuna inanmayarak bana döndü. Talebimi tekrarladım:

– Radyoyu kapatın lütfen. Dedim.

– Gerçekten kapatayım mı?

– Evet, kapatın!

– Sorumluluk almıyorum.

– Evet, sorumluluk bana ait.

Omuzlarını yukarı kaldırdı, dudaklarını uzattı ve radyoyu kapattı. Taksici beni partinin büyük binasına kadar götürdü ve ağır silahlı korumalardan uzak bir yerde arabayı durdurdu. Ücretini ödedim ve radyoyu tekrar açmasını istedim. O da radyoyu açtı, sonra arabadan indim. Taksi giderken kulağıma Zaim’in konuşmasının sesi takıldı.

Parti binasına girebilmek için kimlik kartını göstermem gerekiyordu. Kapının girişindekilere, yürüyüş sırasında yoldaşların benden aldıkları kimliğimi geri almak için geldiğimi belirttim. Ancak buna rağmen kimse durumu anlamadı. Kapının yanındaki odada oturan kişi ikinci bir yoldaş çağırdı ve sorunumu tekrar anlatmak zorunda kaldım. Ama girmeme izin vermedi ve rütbesi daha yüksek olan bir yoldaş daha çağırdı. Diğer yoldaş, sorunu çözmek için geldi ancak sorunu daha karmaşık hâle getirdi. Girmeme izin vermemekle yetinmedi, sorunumu dinledikten sonra burada durmama kimin izin verdiğini sordu. Ne yapmam gerektiğini sorunca binadan uzakta bir yerde beklemem gerektiğini söyledi. Sonunda içeri girmeme izin verdiler. Kapıyı geçtikten sonra çay içip duvara monte edilmiş televizyon ekranından Zaim’in konuşmasının izleyen silahlı yoldaşlarla dolu büyük bir lobiye geçtim.

İki yoldaş, beni, işimi takip etmekle sorumlu bir yoldaşa götürdü. Lobinin sonuna kadar yürüdük ve daha sonra dönen geniş bir merdivenden aşağı indik. Bu yoldaşlar gibi çok sayıda yoldaşla karşılaştık, nitekim parti binası her köşeyi işgal eden ya da odaların girişini koruyan silahlı adamlarla doluydu. Her yerde takılı hoparlörlerden Zaim’in konuşmasını yayımlanıyordu. Öte yandan bina sigara dumanı dolmuştu. Dikkat çekici bir başka şey, yoldaşların çoğunun sigara tiryakisi olduğuydu. Onların çoğu, bir elinde silah diğerinde sigara taşıyordu. Az önce söylediğim gibi küçük kristal bardaklarla çay içmeyi de seviyorlardı. Aslında, onların şu ana kadar sigara ve çay içmeyi bu kadar sevdiklerini bilmiyordum. Ancak bu durumun, partide olup bitenleri öğrendiğimin yanında bir önemi yoktu. Partinin genel merkezine ilk defa giriyordum. Her tarafı yollarla çevrili olduğu için yanından geçerken içerinin nasıl görüldüğü veya orada neyle karşılaşacağım hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Merdiven bittiğinde geniş ve sonsuza kadar uzanıyormuşçasına bir lobinin girişine geldik. Lobinin duvarları Zaim'in fotoğraflarıyla kaplıydı ve Zaim'in konuşmasını yayınlayan birden çok televizyon ekranı vardı. Öte yandan çok sayıda yoldaş, gözlerini televizyon ekranından ayırmadan lobide volta atıyorlardı. Sokak seviyesinden en az on metre daha alçak bir yerde yürüdüğümüzü biliyordum. Ancak havalandırma iyiydi ve lobideki açık alanlarda birden fazla Mercedes'in park etmiş olması beni şaşırtmıştı. Bu arabalar buraya nasıl gelmişti? Büyük olasılıkla, binanın altını caddeye bağlayan gizli bir giriş vardı. Böyle bir girişin olabileceğini nasıl düşünemedim ve daha önce nasıl bu girişi görmedim? Yer altındaki araba yıkama yerlerinden birinin parti karargâhına gizli giriş noktası olduğunu kesin bir dille söyleyebilirim. Bazı yoldaşların beni gördükten sonra fısıldadığını ve bana aşağılayıcı bir bakış attıklarını fark ettim. Çünkü ben onlar için haindim ve vatansever değildim. Ancak ben onları ve hakkımdaki düşüncelerine önemsemiyorum. Aksine içinde bulunduğum bu tuhaf dünya ile meşguldüm.

Sonunda iki adam odalardan birinin girişinde durdu ve yakında bir koltuğa oturmamı söyledi. Sonra bir tanesi içeri girdi, diğeri ise sigara yakmak ve odanın girişindeki korumayla benimle ilgili dedikodu yapmak için dışarda kaldı. Pipomu çıkardım, temizledim, Amerikan tütünyle doldurdum ve koltuğa yaslanıp içmeye başladım. Daha sonra koltuğa iyice yaslandım. Aslında, geniş lobide olup bitenlerle eğlendim ancak beni rahatsız eden tek şey, televizyonun yüksek sesiydi. Lakin onu da önemsememeye karar verdim. Çünkü günüm bana her türlü gürültüye karşı bağışıklık kazandıracak kadar zorlu geçmişti. Fakat bugün öğrendiğim en önemli ders, gürültüyü nasıl görmezden geleceğimdi. Burada, benim gibi yüksek seslere hassasiyeti olan okuyucunun faydalanması için bu bağlamda kullandığım bir yöntemden bahsetmek istiyorum. Yöntem çok basit: Kişinin, gürültüyü oluşturan tüm sinir bozucu sesleri unutmak için kendine dönmesi ve iç sesini dinlemesi yeterli. Kimliğimin durumuna bakılması gereken odanın yanındaki lobide otururken, iş sesimi dinleyip, pipomun dumanını içime çekerek üflüyordum. Bu dünya beni yorduğunda kendimi dinlerdim veya kendi kendime sorduğum bazı soruları kendi kendime yanıtlardım. Ülkemde bahar mevsimini sever miyim? Evet ya da hayır olarak cevaplar ve cevabımın geçerliliğini kanıtlardım. Bu ülkeyi seviyor muyum? Evet... Bu ülkede olup bitenleri seviyor muyum? Hayır... Ve benzeri sorular.

İnsanın kendi kendisiyle konuşması hastalıklı bir durum ancak insanın aklını kaybetmemesi için yararlı. Çocukken kendi kendimle konuşarak şehrin sokaklarında yürümeyi çok severdim. Aynı şekilde yatakta uzanıp, uyku meleğinin beni uyutmasını beklerken de bunu yapıyordum. Bir keresinde, sokakta yürürken yüksek sesle kendi kendisiyle konuşan birini

gördüm. Kendi kendine kızıp sitem ediyor veya kendi kendine gülüp başkasıyla konuşur gibi kollarını hareket ettiriyordu. Gerçeği söylemek gerekirse onun gibi olmaktan korktum ve kendimi kontrol etmeye başladım. Kendimle konuşmak yerine hikâyeler üretip kendime anlatmaya başladım. Hikâye bitmeden, gitmek istediğim yere ulaştığımda yürümeye devam ediyordum. Hikâyem bitene kadar okulun veya evin etrafında dönüp duruyordum. İnsanın kendi kendisiyle konuşması, onu çevresinden uzaklaştırıp kusurlarıyla dünyayı kabul etmesini sağlıyor. İşte şimdi ben partinin genel merkezinin alt lobisinde kendi kendimle konuşuyorum. Şu anda hiç kimse kendime baharı ülkemde mi yoksa genel olarak mı sevdiğimi sorduğumu düşünmez. O anda gördüğüm şeyleri kendime tasvir ediyordum. Burada da en güzel şey yoldaşların silahlarını taşıma şeklini tasvir etmektir. Kendi kendime “Bu yoldaşın tüfeğini nasıl küçük bir çocuk gibi kucakladığını ya da bir diğerinin duvara veya başka bir yere çarpmasından korkmadan tüfeğini nasıl salladığına bak!” diyordum. Yoldaşlardan biri ise çömelmişti ve sigara ve çay içmekle meşgulken tüfeğini kucağına koymuştu. Ancak başka bir yoldaş beni güldürdü (içimden tabii) ve tüfeğine nasıl davrandığı konusunda iyice dikkatimi çekti. Tüfeğini yerle duvar arasındaki köşeye yerleştirdi ve kalçasını tüfeğin tahta dipçığının üzerine koydu. Böylece tüfeğin tahta dipçığı uylukları arasına yerleşti, tam olarak anüsüne. Kıcını tüfeğin dipçığıyla kaşıyormuşçasına bir bu tarafa bir o tarafa sallanıyordu. Kendi kendime “Bak bak, zevk alıyor!” dedim.

Geldiğimiz yönden gelen (sağ taraftan) elektrik motorlu küçük bir kamyonet dikkatimi çekti. Kendi kendime, “Burada kamyonlar da mı var? Bana yaklaştığında kamyonun Zaim’in fotoğraf paketlerini taşıdığını gördüm.” Kamyon elli metreye kadar yoluna devam etti, sonra sağa döndü. Kendi kendime bu şansı kaçırmamam gerektiğini söyleyerek “Kamyonun gittiği tarafta ne olduğunu keşfedelim!” dedim. Oturduğum yerden kalktım ve bana eşlik eden yoldaşın oturmaktan sıkıldığını ve volta atmak istediğini düşünmesini sağladım. Hatta uyusukluğu gidermeye çalıştığımı ima etmek için bacaklarıma da vurmaya başladım. Böylece bana eşlik eden yoldaş beni rahat bıraktı ve sigara ile çay içmeye devam etti. Kaburgalarını yapay bir şekilde hareket ettirirken dönüşe kadar yürüdüm, oradaki dönemeçte olabildiğince uzun zaman geçirmek için hareketimi yavaşlattım ve germe hareketleri yaptım. Dönüş, geniş kapısı olan devasa bir depoya çıkıyordu. Dönüşü geçene dek içine bakıp gördüklerimi aklıma kazımaya devam ettim. Birkaç metre daha yürüdüm, sonra geri dönüp tekrar depoya baktım. Deponun görüntüsünü ve içindekileri kafama kazıyana dek bakmayı sürdürdüm. Daha sonra yerime dönüp pipomu yaktım. Böylece bana eşlik eden ve her şeyin yolunda olduğunu gören yoldaşın içi rahatladı.

Depo ve içindekiler hakkında net bir fikrim oldu. Depo çok genişti ve floresan lambalarla aydınlatılıyordu, içeride hiçbir pencere yoktu. İşçiler, birkaç kamyonun yüklerini boşaltıyordu. Söz konusu bu yükler, özenle uyumlu ve düzgün bir şekilde metal raflara yerleştiriliyordu, ayrıca benzeri paketler bir araya koyuluyordu. Burada kaosa yer yoktu. Milyonlarca ve farklı boyutlardaki portrenin nereden geldiğini şimdi anladım. Raflar sonuna kadar fotoğraflarla doluydu. Her rafta, içine yerleştirilen paketlerin içeriğini gösteren bir örneği vardı. Zaim'in farklı fotoğraflarının farklı boyutlarını gördüm. Dev fotoğraflara tahsis edilmiş köşelerden birinde silindirik şekilde sarı dev bir fotoğraf vardı. Söz konusu fotoğrafta Zaim'in saçları ve gözleri görünüyordu ve yanında başka bir fotoğraf daha vardı. Ancak dikkatli bir şekilde baktığımda bu fotoğrafın aslında Zaim'in fotoğrafına bakılarak bir sanatçı tarafından çizilen yağlı boya portre olduğunu fark ettim. Diğer tarafta, raflar Zaim'i ilahlaştıran sloganların yazıldığı pankartlarla doluydu. Bu pankartlar arasında yoldaşlardan birinin yürüyüş sırasında tekrarladığı "Büüksün, büyüksün ey Zaim!" sloganını yazılıydı. Öte yandan Zaim'in zekâsını, bilgeliğini ve cesaretini öven şiirlerin ve sözlerin yazıldığı kumaş büyük pankartların depolandığı özel bir bölüm vardı.

Kısa bir süre oturduktan sonra abartısız Zaim için propaganda yapmakta uzmanlaşmış, bir atölye olarak sayılabilecek bu kattaki diğer yerleri keşfetmeye karar verdim. Ayağa kalktım ve kendisine ikinci bir bardak çay dolduran yoldaşa yaklaştım. Uzun süredir oturduğum için sırt ağrılarımı çektiğimi rolü yaparak "Affedersiniz, ne kadar bekleyeceğimi ve kimi beklediğimi öğrenebilir miyim?" diye sordum. Bana bir bardak çay ikram etti ve ben elimle hoş bir jestle reddettiğim sırada

- Yetkili yoldaş yok. Her an gelebilir!
- Ama zamanım yok, meşgulüm.
- Şimdi gidebilir ve yarın sabah dönebilirsin.
- Kimliğim olmadan sokakta yürüyemem.

Tartışmayı sonlandıracak şekilde "O zaman yarım saat daha bekleme gerek!" dedi.

O anda bütün bu diyalogda söylemek istediğimi söyledim ve ona

- Asıl sorun sırtımdaki ağrıdan muzdarip olmam ve uzun oturmak bu ağrıları artırıyor.

“Bu senin problemin!” dedi ve çayını içmeye devam etti. Eklemlerimi tekrar esnetmeye başladım, boynumu ve sırtımdan aşağı çıtlatarak uzaklaştım. Yürüdüm ancak diğer yöne lobiye indiğimiz merdivenin bulunduğu yöne doğru. Pipomu çıkarıp yaktım ve dumanını tütürerek eğlenmeye koyuldum. Otuz adım attım ve geri döndüğümde söz konusu yoldaşı karşımda gördüm. Bana bir bakış attı, sonra diğer yoldaşlarla bir arada toplanıp, sigara içerek bir konu hakkında konuşmaya başladığında benimle ilgilenmediğini fark ettim.

Elli ya da altmış adımdan sonra sağımda bir kapı açıldı, içinden genç bir erkek çıktı ve sigara içmeye başladı. İçeri odada sigara içmek yasak gibi görünüyordu. O anda kapı bir yay sistemiyle kendiliğinden kapanmadan odanın içinde ne olduğunu görebildim. Aslında bir oda değil, içinde çok sayıda genç kız ve erkeğin çalıştığı bilgisayarlarla dolu büyük bir salondur. Kapı kapandı ve çok yavaş bir tempoda yürümeye devam ettim. Genç adamın bana baktığını fark ettim, ona yaklaştım ve çakmağını istedim. Nazik bir şekilde çakmağını verdi ve pipomu tekrar yaktım. Onunla konuşma girişiminde bulunmak istedim ancak o benden önce davrandı ve diğer yoldaşların bana olan tutumlarına benzemeyen büyük bir incelikle “Affedersiniz, siz üstat Fethi değil misiniz?” diye sordu. Konuşmaya devam etmesini teşvik etmek amacıyla hemen “Evet, ya siz kimsiniz?” diye sordum.

– Burada çalışıyorum ve adım Nuh. Siz beni tanıyorsunuz ama ben sizi tanıyorum. Sizin bazı metinlerinizi okudum.

– Burada çalıştığını mı söylüyorsun? Yoldaş olmadığını mı söylemek istedin?

– Ben devrimci gençlerdenim ama burada çalışıyorum yani gönüllü değilim, maaş karşılığında çalışıyorum.

– Bilgisayar programlama alanında?

– Hayır, bilgisayarda tasarım yapma konusunda.

– Ne tasarlıyorsun?

– Her şeyi tasarlarız. Zaim’in konuşmalarını ve açıklamalarını içeren posterler, broşürler... Ayrıca daha güzel görünmesi için Zaim’in fotoğraflarına photoshop yapıyoruz ve benzeri başka işler.

Bana eşlik eden yoldaşı görebilecek ve onun da beni görebileceği şekilde durdum. Onun diğer yoldaşlarıyla sohbe dalmış gördüm. Elektrikli kamyonların geldiği tarafa işaret ederek Nuh'a:

– Sonra posterler ve fotoğraflar burada basılıyor, değil mi?

– Evet! Burada ülkenin en büyük en gelişmiş matbaası var. Bilgisayarlar dâhilî bir ağa ve yazıcıya entegre, şaşırtıcı sonuçlar elde ediyoruz.

Kafamı salladım ve Nuh:

– Ayrıca biz bu salondan Zaim'in konuşmalarını, fotoğraflarını ona tahsis edilmiş yaklaşık 50 siteye gönderiyor ve siteleri “up to date” yapıyoruz. (İngilizce olarak söyledi.)

– Harika, harika bir iş çıkarıyorsun ama bunlara kim karar veriyor?

– Hangi fotoğrafların basılacağına kimin karar verdiğini mi kastediyorsun? Bu işi yürüten bir komite var. Komite binlerce fotoğraf yolluyor, biz de onlara photoshop yapıyor ve tekrar onlara gönderiyoruz. Söz konusu komite bunların arasından en iyilerini seçiyor. Bazen de Zaim'in fotoğrafının arka planı için fabrika, çiftlik, cami veya bunların hepsinden bir afiş çalışmasını isteyebiliyorlar.

– Posterlere koyduğunuz sözler ve sloganlara kim karar veriyor?

Başka bir odaya işaret etti ve şöyle dedi:

– Orada psikoloji, eğitim alanında uzmanlaşmış, ayrıca aydın ve şair yoldaşlardan oluşan bir grup var. Günde on iki saat düşünüp kitlelerin mitinglerde söylemesi gereken veya posterlere basılması veya medyada, internette yayımlanması için şiirler ve sloganlar üretiyorlar.

– Bu iş çok özel görünüyor.

– Aslında, bu tecrübe ve eğitim gerektiren bir iş, aynı zamanda da duygu isteyen bir iş. Yani kitlelerin Zaim'e olan sevgisiyle ilgili ve bu da hiç kolay bir iş değil. Öyle ki burada bulunan odalardan bir tanesi kitlelerin eğilimlerini incelemekle sorumlu. Örnek verecek olursak bu odadaki uzmanların görevleri arasında toplumun farklı kesimlerinden insanları davet ederek hangisinin kitlelerin kalbine daha yakın olduğunu öğrenmek var. Bu uzmanlar söz konusu şiirleri ve sloganları onlara okuyor, ezberlemelerini istiyor, insanların ezberlemede zorlandığı

sloganlar eliyor ve listeden siliyor. En iyi slogan ve şiirler yalnızca ilk okumada ezberlenebilenler.

– Slogan seçmeniniz için önemli bir kıstas.

– Bazı sloganların hazırlanması uzun zaman alıyor. Söz konusu sloganların amacı, Zaim'i ilgilendiren belli bir konuda kitleleri ikna etmek. Genellikle basit bir slogan veya şiirle ifade edilmesi zor konular bunlar. O odadaki uzmanlar, yüzlerce alternatif şiir ve sloganlar hazırlayarak Zaim'in sarayında çalışan daha yüksek bir komiteye sunmak için gecelerce uykusuz kalıyor. Üst komite çoğu zaman da tüm olasılıkların tekrar gözden geçirilmesi için önerileri geri gönderiyor.

– Ne gibi?

– Yakın zamanda gerçekleştirilecek değişikliklerle ilgili kitleleri ikna etmek veya kitlelerin değişiklik ve düzenleme istemesini sağlamak için. Böylece söz konusu değişiklik halkın isteğiyle olmuş gibi görünecek.

Nuh, sigarasını söndürdü ve gülümseyerek ellerini bana uzatarak “Sizinle tanışmaktan onur duydum. Bir süredir artan iş yüküyle yeni zorluklarla karşı karşıya kaldık ve sizi de o odada çalışmaya ikna etmeyi düşündüklerini duydum. Burada sizinle tanıştığıma memnun oldum, sanırım bu sizin bu teklifi kabul ettiğiniz anlamına geliyor. Sizi burada bırakıp içeri girmek zorundayım, görüşmek üzere.” dedi.

Söylediklerine şaşırdım, elini sıktım, o da beni bıraktı ve içeri girdi. Ancak ona görüşmek üzere diyemedim. Zira bana söylediği halkın tercihlerini şekillendirmek ve onları yönlendirmek için onlarla çalışmamı istedikleri bilgisi beni şoke etmişti. Aman Tanrım! Luma, Hail Bey'in annemle evlenme isteğini duyduğunda bu durumdan şüphe etmişti. Luma, o zaman “Seni yanlarına istiyorlar. Senin sadece susman onları tatmin etmiyor, aksine senin beyninin onların işleri için de çalışmasını istiyorlar!” demişti. Yerime geri dönmek için bilinçsizce arkama döndüm, beni almak için gelen yoldaşla çarpıştım ve bana “Sorumlu yoldaş geldi!” dedi.

Başımı salladım, piponu cebime koyup onu takip ettim. Kapıyı benim için açtı, içeri girmemi sağladı ve arkamdan kapattı. Salon orta büyüklükteydi, içinde birçok ofis vardı ve ofisler, tipleri ile giysilere birbirine çok benzeyen yoldaşlarla doluydu. Ayrıca her masada bir bilgisayar vardı ve yoldaşlar sessizce çalışıyorlardı. Verileri kâğıtlardan bilgisayarlara

aktardıklarını fark ettim. Odanın duvarları ise Zaim'in fotoğrafları ve konuşmalarından alıntılar içeren posterlerle doluydu. Herkes gözünü kaldırıp bana bakarken hangi masaya gitmem gerektiğini bilmiyordum. Hiç kimse gönüllü olup gözüyle nereye gitmem gerektiğini işaret etmedi. Odanın ortasında durdum ve gözlerimi herkes üzerinde gezdirdim. Kıskanılacak bir pozisyonda değildim. Biri bağıarak onun masasına yaklaşmamı istedi. Bunu yaparken "Yaklaş!" komutunu kullandı, "Buyurun!" demedi. Ona yaklaştım ve görüşmeler için özel olarak yerleştirilmiş masasının önündeki bir sandalyeye oturdum. Bu yoldaşın yeni gelmiş gibi görünmediğini de fark ettim, aksine bütün bu sürede sebepsizce beklememi istemişti, bana iyilik yaptığını farkında olmadan beni dışarda bekletmiş gibiydi. Buradaki propaganda atölyesi hakkında çok değerli bilgiler almıştım.

Yoldaşın adı, masanın önünde sabitlenmiş bir levhanın üstünde yazılıydı. Şimdiye kadar ne istediğimi bilmiyormuşçasına yoldaş Raşid ne istediğimi sordu:

- Bugünkü yürüyüş sırasında yoldaşların benden aldığı kimliğimi geri almak istiyorum.
- Neden senden aldılar, ne yaptın?
- Takip ettikleri ve darp ettikleri bir genci kurtarmak için müdahale ettim.
- Söz konusu genç seni ilgilendiriyor mu?
- İlgilendiriyordu, ona çok kötü davranıyorlardı.
- Ne zamandan beri yürüyüşlerden kaçanlara avukatlık yapıyorsun?
- Bu benim görevim!

Onun gibi yoldaşların benden ne kadar nefret ettiğini ortaya koyan kötü bir bakış attı.

Odada bulunan diğerlerine baktım ve bilgisayar üzerinde çalışıyor gibi görünseler de bizi izlediklerini fark ettim. Bana soru sorduğunu duydum ve başımı ona çevirdim:

- Yürüyüşte miydin?
- Ben yürüyüşlere çıkmam lakin ben...

Bana göstermekte ısrar ettiği nefreti gösterecek şekilde yüzünün mimiklerini değiştirerek sözümü kesti:

- Sen hain misin?

– Kalem tuttuğun için istediğın kişiıı hain ilan etme hakkın var.

Sözlerim onu kışkırttı, yüzü sarardı ve kışını sandalyesinde hareket ettirdi. Klavyesini yakınlaştırdı, ellerinde hafif bir titreme olduğu dikkatimden kaçmadı. Bacak bacak üstüne attım ve pipomu çıkardım. Nitekim kızarmasını sağladığım için çok mutluydum.

– Adın ve soyadın?

– Neden adımı bilmiyormuş gibi davranıyorsun? Her neyse ben Fethi Abdel Hâkim Şin.

Klavyenin tuşlarına bastı ve ekranda çıkan sonucu okumak için durdu. Rol kesmeye çalışıyordu ama oyuncululuğu iyi değildi. Benim gereksiz olduğumu ima etmeye çalışırken aksine kendisinin gereksiz olduğunu ispat ediyordu. Onu daha fazla kızdırmak istediğim için kibirli oturuşuma devam ettim ve çakmağımı çıkardım. Kimliğimi geri almamak pahasına onunla oyun oynamak istiyordum. Ellerimdeki pipoyu ve çakmağı fark etti ve çocuk mürebbiyesi edasıyla komik bir şekilde surat asarak “Sigara içmek yasak!” dedi.

– Bunu biliyorum lakin bir pipo içicisi olarak sürekli pipo ve çakmağı tutmayı alışkanlık hâline getirdim, onu yakmak niyetinde değildim.

Arkasında oturduğum için hiçbir şey görmediğim bilgisayar ekranına kafamla işaret ettim ve “Sonuç nedir?” diye sordum. “Kimliğin bizde değil!” diye cevap verdi. Şaşkınlıkla:

– O zaman nerede? Kimliksiz sokaklarda dolaşamam. Herkes kimliğimi soruyor.

– Güvenlik şubelerinin birinde, sizin onları ziyaret etmenizi istiyor gibiler.

– Güvenlik güçlerinin kimliğimle ne ilgisi var? Onlar kimliğimi almadılar, sizden biri aldı.

– Artık onlarda.

Güvenlik şubesinin adı ile adresini küçük bir kâğıda yazdı ve elime verdi. Kâğıdı aldım ve hoş bir not ekleyip altına çizdiğini gördüm. “Sizden özür diliyorum üstat Fethi!” diye yazmıştı. Başımı kaldırıp ona baktım ve bilgisayar ekranıyla meşgul olmaya çalıştığını gördüm. Ona şaşkın bir şekilde bakmaya devam ettim ve o da bana doğru baktı. Çok farklı bir bakışını fark ettim. Gözlerini benden uzağı çevirdi ve klavyedeki tuşlara basmaya başladı. Kâğıdın arkasında not yazıp ona uzatırken “Gitmemi mi istiyorsun?” diye sordum.

– Gidebilirsin.

– Ama hiçbir şey anlamadım, kimliğim oraya nasıl gitti?

– Seni istiyorlar, o kadar.

Ona bu gece buluşmak istediğimi yazdım. “Saat 1.00’de, Abu Nawas Restoranda...” yazarak kâğıdı bana geri verdi. Burnumdan soluyarak başımı salladım ve kâğıdı cebime koyup kalktım. Onunla vedalaşmak için elimi uzattım. Görmezlikten geldi ve klavyede yazmaya geri döndü. Dönüp kapıya doğru yürüdüm ve herkesin, gözleri ile beni takip ettiğini fark ettim. Lobiye çıktım ve beni buraya getiren iki yoldaşın beklediğini gördüm. Onlar beni takip ederken merdivenlere doğru yürüdüm.

Parti genel merkezinden ayrıldığımda sokaklar neredeyse boştu. Öte yandan Zaim’in sesi, bazı televizyonlardan ve binanın bir yerine asılı hoparlörden geliyordu. Ağaç dalları tembelce hareket ederken sıcak bir esinti vardı ve yıldızlar gökyüzünde parlıyordu. O anda insanoğlunun bu dünyada çıkardığı tüm seslerin susmasını ve tozlu, sefil yapraklı bu ağacın üstünden geçen esintinin çıkardığı sesler gibi yalnız doğanın soluk seslerinin kalmasını istedim.

Devrimcilerin konuşma ve yürüyüşlerinden sonra sessizlik meraklılardan biri oldum. Mutlak sessizlikten söz etmiyorum, her hâlükârda bu durum söz konusu değil ve ben bunu talep etmiyorum. Ancak bizi çevreleyen kadife seslerin kulaklarımıza ulaşmasına izin veren sessizliği kast ediyorum. Ama gürültü onu bizden uzak tutuyor ve o sesleri yok ediyor. Ne demek istediğimi açıklayacağım, insanın yarattığı gürültü bazı sesleri yok ediyor. Örnek verecek olursak sabahın erken saatlerinde güvercinin ötüşü. Bir keresinde pencereimin üstünde tam mimari nedenlerle var olan bir taş çıkıntısının üstüne bir güvercin yuva yaptı. Sabah saatlerinde onun sevecen sesini duyuyordum ama sokaklardaki araçların gürültüsü başlar başlamaz güvercinin sesi kaybolurdu. Ben de yiyecek aramaya uçtuğunu zannediyordum. Ama yanılmışım, bir keresinde onu yuvasında otururken buldum ve galiba ötüyordu. Fakat bu gürültünün ortasında sesi bana ulaşmıyordu, belki de benim gibi sessiz kalmaya karar vermişti. Çünkü eğer ötmeye devam ederse boşuna olacak ve kimse onu dinlemeyecekti. Luma bir seferinde evine bir kaplumbağa getirmişti. Onu marulla besliyordu ve mobilyalar arasında kaybolması için serbest bırakırdı. Daha önce söylediğim gibi Luma’nın evi sessiz sakin. Bir keresinde, uyku ile uyanıklık arasında kısa, kısık ve seyrek cıvıltı sesi duydum. Sessizlik, kaplumbağanın kadife sesinin kulağıma ulaşmasını ve onu ayırt etmemi sağladı. Söz konusu ses, sevecendi ve duyabilecek en güzel seslerden biriydi. İşte ben bundan sonra sayın politikacıların araçları ve kitleleri coşturma yöntemleri nedeniyle ne kadar çok güzel ve sevecen sesin kaybolduğunu düşünmeye başladım.

Herhangi biriniz geceleyin baykuş sesi duydu mu? Her yıl sahile yakın bir yere gidiyorduk. Söz konusu bu yer izole ve üç tarafı portakal ağaçları ile çevriliydi, bir tarafı ise denize bakıyordu. Orada huzurun tadını çıkardım. Huzur asla mutlak sessizlik anlamına gelmiyor. Bilakis kısık, naif ve uzak sesleri almaya izin veren sakinlik anlamına geliyor. Uzak kıyıların, kayaları üzerinde kırılan deniz dalgalarının ve uzak bir köyde şafaktan önce horozun ötme sesinin yanı sıra ruhta bu sakin yere daimi özlem bırakan başka sesler de vardı. Bu seslerin arasında küçük ırmağın çıkardığı su sesi, ineğin çıkardığı ses, o uzak köydeki köpeğin havlaması ve son olarak bir fareyi yakalayıp iştihayla yedikten sonra huzura eren baykuşun sesi...

Tüm seslerin en güzeli; şehir derin bir uykudayken arabalar durmuş, şehrin sokakları insanlardan arınmış ve televizyon Zaim'in konuşmalarını yayımlamayı son verdiğinde, evimden üç kilometre uzaklıktaki minareden gelen müezzinin ezan sesiydi. Evrendeki en güzel şey kadife ve uzak sesleri duymamızı sağlayan sessizliktir.

Zaim'in sesi binalarda asılı olan hoparlörlerden beni takip ederken parti genel merkezi ile askerî güvenlik binası arasındaki mesafeyi yürüdüm. Öyle ki binaların birinden uzaklaşıp Zaim'in sesinden kaçarken başka bir hoparlöre yakalanıyor ve böylece Zaim'in söylediği hiçbir kelimedenden kaçamıyordum. Bu gürültüden kaçabilmek için kendi iç dünyama döndüm ve Nuh'un bana söylediği şeylerle kendimi meşgul ettim. Yani parti binasının bodrum katında bulunan propaganda atölyesinde onlarla çalışmamı istemelerini düşündüm.

Beni istihbarat karargâhında beklediklerini öğrendim nitekim bekçi beni karargâhın ana girişinin yanında bulunan küçük bir odaya gönderdi. Orada korkunç bıyıklı bir adam, ismimi sordu. Ardından da uzun bir listede ismimi aramaya girişip ismimi bulunca içeri girmem için izin verdi. İçeriye göstererek yakındaki binanın ikinci katına çıkmamı emretti. Orada kendimi çok sayıda kişinin sığabileceği bir bekleme salonunda buldum. Ancak salonda sadece on erkek ve genç yaştaki iki kadın birtakım plastik sandalyeleri işgal ediyorlardı. "İyi akşamlar!" dedim, ardından da salonun diğer tarafında oturmakla dolaşmak arasında tereddüt eden ve güçlü ciğerleriyle burnundan soluyan yirmi yaşlarındaki bir gencin yanında oturdum.

Oda çok kötü ve kirliydi. Odanın mavi duvarlarının, birçok yerde üst kısımları soyulmuş ve üzerinde dolaşan binlerce el nedeniyle de alt kısımları kararmıştı. Zaim'e ait yirmi eski portre odanın pencerelerini duvarlarını süslüyordu, ayrıca sigara içilmemesini belirten ve "Sorumluluk Altındadır!" ibaresi yazılan bir uyarı levhası bulunuyordu. Pipomu yakmak için

çakmağımı çıkarmak üzereydim ki o levha beni caydırdı. Zira bana yükledikleri tüm sorumlulukların üstüne daha başka sorumlulukları taşımak istemiyordum.

İki genç kızın süslenip püslenmiş mekânla hiç de uyumlu olmayan kıyafetler giydiklerini fark ettim, mekâna uyan tek şey gizlemeye çalıştıkları gözlerine yansıyan ciddi endişeydi. Erkekler ve gençler ise endişelerini daha açık bir şekilde ifade ediyor, sessiz bir şekilde başlarını eğip yere bakıyor, güçlü nefes alıp veriyor veya kendilerine merhamet etmesi ve koruması için Allah'tan isteklerini dile getiriyorlardı. Bir anda kapı açıldı; eski püskü, kirli sivil kıyafet giyen ve günlerden beri sakal tıraşı olmayan bir güvenlik elemanı içeri girdi ve adamlardan birine işaret etti. İşaret edilen adam hemen ayağa kalktı, güvenlik elemanını takip ederek kapının ardından kayboldu. Güvenlik elemanı ise gitmeden önce başını çevirdi, bana sorgulayıcı bir bakış attı ve ardından kapıyı kapattı.

Yanımdaki gencin yaptığı gibi hemen kalktım ve yavaş adımlarla odanın dışına doğru yürüdüm, orada durup duvara dayandım. Duvardaki saat, dokuz buçuğu gösteriyor ve birtakım birim görevlileri ellerindeki tek şekil ve renkteki dosyalarla odalar arasında dolaşıyorlardı. Açık kapılardan odalara bakmak için koridorda yürümeye çalıştım ancak koridora konulmuş askerî bir koltuğa yaslanmakta olan ve görmediğim birim elemanı ayağa kalktı ve geri dönmemi emretti. Bekleme odasındaki duvara yaslanmak için dönmüştüm ki yakındaki bir kapı açıldı ve içinden bizimle beklemekte olan ve birim elemanını tarafından çağrılan kişi çıktı. O kişinin mutlu ve tebessümle çıktığını, sorununu istediği gibi çözdüğünü gözlemledim. Birkaç dakika sonra genç kızlardan biri elindeki sigara ile çıkageldi. Yakmamı isteyince yaktım. Sigarasını öfke ile tütürmeye başladı. İki birim elemanı hırçın bir şekilde odalardan birinden çıkıp, kasıtlı gürültü çıkararak, yakındaki bir kapıya girip bekleme odasında bizimle birlikte olan ve yüzü sararmış bir adamı tutup merdivenlerden indirmemiş olsalardı genç kızla konuşacaktım. Genç kıza döndüğümde ise gergin ortam nedeniyle sigarasını henüz tamamlamadan söndürdüğünü, sonra tekrar içeri girdiğini gördüm.

On buçukta bekleme odasında benden başka kimse kalmadı. Diğerleri aynı birim elemanı tarafından tek tek çağrıldılar, sonra da diğer kapıdan ya korkuları ve gerginlikleri gitmiş bir şekilde çıktılar ya da yüzü sapsarı olmuş adamın hâlinde olduğu gibi birim elemanına eşlik ettiler. Birim elemanlarının, şanssız gidenlere eşlik etmek üzere onları çağırırken çıkardıkları gürültüden dolayı yerimde otururken neticeyi biliyordum. Nihayet kapı açıldı ve birim elemanı görüldü, gelmem için bana işaret etti, ben de kalktım... Ben girene kadar beni bekledi, sonra beni takip edip arkamdan kapıyı kapattı.

Oda bekleme odası kadardı ama daha kısaydı. Bu arada mobilya olarak metal bir masa ve arkasında bir oturma, önünde iki sandalye vardı, bir de pencere ve görüşme sonrasında insanların çıkması için bir kapı... Odada ayrıca sessiz çalışan bir televizyon vardı. (Zaim'in konuşma kaydı bittiğinde coşturan millî marşlar çalıyordu.) Aynı zamanda sağ ve sol duvarlarda Zaim'e ait iki fotoğraf asılıydı. Boğuk bir sesle birim elemanı iki sandalyeden birisine oturmamı istedi, ben de oturup sonra o da durup bana bakmaya başladı. Zaim'in karşımda duran portresi daha önce hiç görmediğim garip bir fotoğraftı. Bu fotoğrafta Zaim, Rolls Royce bir arabayı sürerken sol kolunu pencereye yaslamış, kameraya bakarken gülümser bir hâlde görülüyordu. Muhtemelen arabayı sürüyor ama bu hâlde bir fotoğraf çekilmek istemiş gibi görünüyordu. Nihayetinde fotoğraf gerçekten çok doğaldı ve fotoğrafa öylesine dalmışım ki sanırım tüm bu süre boyunca gözlerini benden ayırmayan birim elemanı ile göz temasımıza uzun süre mâni olmuştu. Kapı güçlü bir şekilde açıldı ve sorumlu içeri girdi. Ne tuhaf ki adam zayıf bünyeli ve kısa boyluydu ancak suratı sert kırsal bir kökeni olduğu gösteriyordu. Bir yerde yıkadığı ellerini bir havluyla siliyordu, sonra havluyu birim elemanına uzatıp metal masanın arkasına geçti. Birim elemanının işareti ile yerimden kalkmak üzere iken sorumlu oturmamı işaret edince oturdum. Birim elemanı ise gitti, kapının yanında durdu.

Sorumlu masadaki çekmeceyi açtı ve daha önce birim elemanlarının koridorda ellerinde taşıırken gördüğüm dosyalara benzeyen kalın bir dosyayı çıkardı. Dosyayı önündeki masanın üstüne koydu ve açtı, sonra da anlamadığım bir şekilde bana baktı.

Dosyanın içinde gördüğüm kimliğimi sorumlu, çıkarıp bir başka tarafa koydu. Demek ki bu, bana ait bir dosyaymış. Sorumlu dosyayı çevirmeye ve bazı raporlardaki paragrafları okumaya koyuldu ki bunların tümü bilgisayar dosyalarının birer örnekleriydi.

Gözlerini bana doğrultmadan raporları çevirmekte olan sorumlu, kırsal bir aksan ve monoton bir sesle:

– Davranışlarını düzeltmek için çok kere uyarılmışsın. Senin de bildiğin gibi bu ülke, kendisine saygı göstermeyen ve ülke yasalarına uymayan herkesi cezalandırır. Ülke sembollerine karşı sürdürdüğü kötü davranışların sebebiyle iyi bildiğimiz başarılı ve daha önce meyvesini aldığımız bir yöntem kullanarak söz konusu davranışlarına bir sınır koymaya karar verdik. İyi bir vatandaş olmak için senin kendini evcilleştirmen gerekirdi ama ne yazık ki geleceği parlak ve yetenekli bir yazar (!) olarak seni seviyor, sana saygı gösteriyorduk. Ama senin umursamazlığın sebebiyle artık ne yeteneğini, ne de geleceğini önemser olduk. Bu nedenle...

Sorumlunun sesindeki monotonluk ve konuşma tarzı hoşuma gitti. Oysa kendisine olan güveni, minyon tipine hiç uymuyordu. Hatta başka heybetli biri söylediğinde ikna edici olabilecek bazı sözleri nedeniyle az kalsın gülecektim. Ofisinde benimle yalnız kalmaktan korkup kendisini koruması için korumasını bırakan böyle minyon tipli bir adam söyleyince komik oluyordu, beni korkutmaya veya aşağılamaya yetmiyordu. Gerçekten gözlerinin içine bakarken gülümsedim, “bu nedenle” diyerek başladığı neticeye varmasını bekledim. Dedim ki

– Bu nedenle, ne?

Gözlerini bana doğru kaldırdı ve tehdidinden korkmadığıma ve ürkmediğime şaşırılmış görünüyordu. Dosyayı karıştırmayı bırakıp kollarını dosyanın üzerine koyarak şöyle dedi:

– Bu nedenle?.. Sen “Bu nedenle ne?” diye mi soruyorsun?

– Devam edin lütfen.

– Öyleyse sana ne olacağını önemsemiyorsun.

– Tek istediğim bana ne olacağını öğrenmek.

– Ama sen korkmuyorsun ha?

– Niçin korkayım?

– Korkmalısın!

Böyle derken kapının yanında beklemekte olan birim elemanına doğru baktı, o da masaya doğru yaklaştı. Beni korkutmak istediye de benimle konuşmaya devam etmesi ve korkmadığımı görmesi için kasıtlı olarak parmağımla masaya tıkladım, pipomu ve çakmağımı çıkartırken ona sordum:

– Lütfen cevap verir misiniz, niçin korkmalıyım?

Koltuğundan kalkarak ve birim görevlisini işaret ederek “Senin yerinde oturan herkesin korkması gerekir ve sen istisna değilsin!” dedi.

Sorumlu, pencereye doğru dönüp sigarasını yakarken birim görevlisi iki eliyle kabaca beni tutup kaldırdı ve beni korkutmak istercesine sağa sola sallamaya başladı. Beni kapıya doğru çekiyor, sonra sandalyeye yaklaştırıyor, sonra oturmaya zorluyor, ben henüz oturmamışken tekrar kaldırıyor. Birkaç dakika böyle sürdü. Neticede sol kolumun altından

gömleğim yırtıldı. Sabahleyin kana bulanan bu zavallı gömlek akşamleyin de koltuk altından yırtıldı. Boynuma asılı olan sol kolum çarpmanın etkisi ile çok acıdı. Kendimden uzaklaştırmak için birim elemanını iteklemek istediysem de sorumlu dönen koltuğuna oturdu, adam da beni oturttu. Birim elamanına bakmaya başladım, adam harcadığı çaba sonucu nefes nefese kalmış, benim ise yırtılan gömleğim ve hemen geçen sol elimdeki acı dışında başka bir kaybım olmamıştı. Sorumlunun bana baktığını bildiğim için birim elemanı ile alay edercesine güldüm, ardından da sorumluya yöneldim. Güldüğümü gören sorumlu lehine olmayan bir şekilde açıkça tahrik oldu, hemen elini masanın bir tarafına uzattı ve bir şeye bastı, sanırım elektrikli bir zildi. Sert bir şekilde sigarasını çekti. Öfkeliydi çünkü ben korkmamış ve ilk etabı kazanmıştım. Ancak çok geçmeden diğer kapı gürültüsüyle açıldı ve daha önce yüzü sapsarı olmuş adamı sürüklediklerini gördüğüm iki adam içeri girdi. Böylece üç birim elemanı oldular. Beni almaları için sorumlu onlara beni işaret edince hemen üzerime saldırdılar ve aynı anda tuttular. (Ey okuyucu, sol eli boynuna bağlı olan bir adamı üç kişinin aynı anda nasıl tuttuğunu bir düşün!) Sonra beni odanın dışına sürüklerken (veya taşırken) kendimi merdivenlerden indirilir hâlde buldum. Kısa kelimelerle konuşuyorlar, vahşi bir yöntemle beni tutuyorlar ve acıtıyorlardı. Bu durum karşısında herhangi bir çaba göstermediğim için onlardan biri iki bacağımı kollarıyla tutarak peşimizden gelmek zorunda kalmıştı. Zemin kata ulaşınca kadar iniş devam etti ve beni tutuklamak için götördüklerini anladım. Demir bir kapı açıldı, oradan geçtiler ve yanlarında zindanlara açılan kapıların bulunduğu geniş bir koridora çıktık. Gardiyanlardan biri zindanın kapısını açıp tuttu, beni oraya götürünce durdular, sonra da beni içeri iteklediler, ardından da demir kapı acı bir gürültü ile kapandı. Kalkıp pantolonumdaki tozları çırpmaya koyuldum, oysa zifiri karanlık nedeniyle hiçbir şeyi fark edemiyordum. Ama paçaların daha kötü durumda olduğu tahmin etmiştim. Sonra gömleğimi pantolonun için koymak istedim ama kemeri ve düğmeleri çözmek zorunda kaldım ve kemeri yeniden düzelttim. Zindanın duvarlarını yoklamaya çalıştım ama nafile. Ortalık kapkaranlıktı. Birim elemanları üst kata çıktıktan sonra zindanın dışını sessizlik kapladı; hiçbir ses, tıkırtı veya ayak sesi duyulmaz oldu. Bundan ürpermişim ama rahatlatıcı bir ürperti idi. Gürültülü ve sıcak geçen tam bir günün ardından sessizlik hoş, karanlık özlem ve zindanın soğukluğu rahatlatıcıydı.

Bu benim ilk tutuklamamdı. Askerdeyken bile bir kere dahi ceza almamıştım. Zindanın enini ve boyunu adımlarımla ölçtüğümde sadece üçe altı adım olduğunu gördüm. Daha sonra duvara yaslanarak, sessizliğin tadını çıkararak oturdum ve sol kolumun askısını tekrar düzelttim. Bir süre geçti, sanırım 20 dakika kadardı, bu süre boyunca gerçekten mutlu muyum yoksa kendimi mutlu olduğuma inandırmaya mı çalışıyorum onu anlamaya çalıştım. Sonra

mutlu olduğum sonucuna vardım. Hatta gülmüş, içimdeki sessizliği bozmuştum. Hiçbir şeye üzülmemiştim, yoldaş Raşid ile Ebu Nevvas Restoranı'ndaki randevumu kaçırarak olmam dışında. Luma ise yarın başıma neler geldiğini öğrenecek, ben ise onu daha çok özleyecek, daha çok seveceğim. Çıktığımda kaçırdığımız sevgi dolu günleri telafi edeceğim. Ama tutuklu olmam, annemin düğününe katılmamak için ikna edici bir bahane olacak.

Yirmi dakika olduğunu düşündüğüm süre geçmişti ki birim elemanlarının beni taşıyarak bodrum kata indirirken çıkardıkları gürültüye benzer bir gürültüyü, onların küfürlerini ve tükürük seslerini işittim. Zindanımın kapı kilidi son derece rahatsız edici sert bir gürültüyle çekildi, kapı tekrar açıldı. Hücreye sızan elektrik lambasının ışığı ile birlikte üç tane birim elemanı da içeri girdi. Üzerime atılıp beni tutup kaldırdılar, bağırarak ve küfrederek beni dışarı çıkardılar. Tekrar üst kata, tam da sorumlunun odasına götürdüler. Beni sürükleyerek odaya soktular çünkü dediğim gibi kendimi salıyordum. Olanlara gülüyordum. Beni sandalyeye oturtular, sorumlu pencerenin önünde durmuş sigara içiyordu. İkisi çıkıp koruması odada kaldı. Sessizce gülüyordum ama gülmenin etkisiyle vücudum sallanıyordu. Kapının yanında duran birim elemanına baktığımda gözleriyle beni tehdit ettiğini ve dişlerini sıktığını gördüm. Bu kez kendimi tutamayıp kakhaha attım. Sorumlu aniden bana doğru döndü. Gülmekten eğildiğimi gördü. Bana bağırıp tehdit etmeye başladı, masaya sert bir yumruk vurdu. Oturmadı, ayakta kaldı. Suratı kıpkırmızıydı, bağırmaya başladı:

– Gülüyorsun ha? Sus, yoksa seni terbiye ederiz... Sus seni... Seni tekrar aşağıya gönderirsem asla çıkamazsın... Bana korkmadığını mı göstermek istiyorsun? Sana ayakkabılarımı öptürürüm. Tanınmış biri olman hiç de umurumda değil zira ben Çavuş Nuri'yim.

Kakhahayı kestim ve gülmekten yaşaran gözlerimi gömleğimle sildim. Gülüşümü bastırırken kıkırdamaya devam ediyordum. Sorumlu ise oturup sigarasını küllükte söndürüp bir tane daha yaktı. Çirkin bir şekilde dumanı üfleyerek:

– Dinle lan... Seni tutukladığımız zaman senin için dünyanın ayağı kalkacağını ve BBC'nin haber yapacağını mı sanıyorsun? Dinle, sırtını dayadığın Amerikan emperyalizmi umurumda değil... Anlaşıldı mı?

Bu küçük adam birçok hata yaptı ve kendini açık etti. Onu ve davranışlarını iyi anladım. Beni korkutmak istiyordu, açıkça söylemişti zaten. Adamlarıyla güç gösterisi yapıyordu. Gerçekten beni tutuklamak isteseydi en azından yarına kadar zindanda tutması gerekirdi. Ayrıca

parti binasında Nuh'un benim onlarla çalışmamı istediklerine dair bana söyledikleri, şu anda yaptıkları her şeyin aslında beni kendi taraflarına çekmek için bir hazırlık olduğunu anlamamı sağladı. Fakat adamın bu son hatası, güçsüz olduğu hâlde kendini olduğundan daha büyük göstermeye çalışması, bunlar ve diğer şeyler, özellikle zindanda hissettiğim rahatlık, gözyaşlarımı sildikten sonra kendimi doğrultup masaya yaslanmamı ve eğilmemi, Luma'nın kocasına söylediğim ve emniyet müdürlüğüne götürülmeme neden olan sözleri, birim elemanına fark ettirmeden dudaklarımla ona ima etmemi sağladı. Bana hızlıca yaklaşıp tuttu ve sandalyeye oturtmak için beni sertçe aşağı doğru bastırdı. Sorumlu için büyük bir sürpriz olmuştu. Kendisine böylesine aşağılayıcı sözler ima edeceğimi beklemiyordu. Kendisini buna da hazırlamamıştı. Çünkü kendisini bu derece umursamayacağımı düşünmemişti. Tam bir ikilemde kalmıştı. Ayağa kalkıp her hâlükârda beni terbiye edeceğini söyleyerek dışarı çıktı. Oturuşumu düzelttim, pipomu çıkarıp yaktım. Birim elemanına baktım, her zamanki gibi bakışlarını bana diktiğini gördüm. Başka tarafa bakmasını isteyince gözünü çevirdi.

Artık önümde iki seçenek vardı: Ya beni zindana geri götürecekler ki içime işleyen sessizlikten ötürü orada gerçekten mutluydum ve bunu isterdim ya da bırakacaklar, eve gideceğim, dolayısıyla özgürlüğüme yeniden kavuşacağım. Sevdiğim yerde huzur arayışında özgür olacağım, o da elbette Luma'nın evi. Zindanın huzuru, Çavuş Nuri'nin yapacaklarını umursamaz hâle getirdi beni.

Kapı sakince açıldı ve daha önce görmediğim bir birim elamanı göründü. Çavuş Nuri'ye eşlik eden birim elemanına işaret etti ve kapıyı tamamen kapatmadan dışarı çıktılar. Aralarında ne konuştuklarını anlamadığım bir şekilde fısıltı ile konuştular, sonra dönüp tekrar odaya girdiler. İkinci gelen adam yaklaşırken diğeri kapının yanındaki yerinde durdu ve yüzünün şekli değişti. Güzel bir ifade tarzı ile görevli memurla tanışmam için kendisini takip etmemi istedi. Ayağa kalkıp onu takip etmek istediğimde benim önce çıkmamı istedi. Bu tavır geleneksel olarak bir saygı ve takdir ifadesiydi. Odanın dışına doğru yürüdüm, sonra yolu gösterip önden yürümesi için durdum. Üst kata çıktık ve her şeyi normal buldum. Şimdi artık çekici bir üslupla konuşmaya başlayacaklar ve nöbetçi subay, benim burada bulunduğumu bilmediğini, öğrendiğinde ise hemen duruma müdahale ettiğini, benim saygın bir yazar olduğumu, onların da bana saygı gösterdiklerinden emin olmam gerektiğini belirtecekti.

Birim elemanı, "Nöbetçi Subay" yazılı kapının önünde durdu. Söz konusu kapı anlamsız bir şekilde beni süzen ve koruma görevi yapan iri yapılı bir adam tarafından girmemiz için birden açıldı. Birim elemanı önce beni içeri aldı, sonra kendisi girdi. Nöbetçi subay odasına

bitişik olan ve orta düzey bir evin oturma odası gibi döşenmiş bir odaya geldik. İçerideki kişiye geldiğimi haber vermek için beni bir süre bekletti, sonra bana dönüp içeri girmem için saygılı bir şekilde işaret etti. Oda ile ofis arasındaki açık kapıdan geçtim, içeri girer girmez bir sürpriz karşısında durdum (donakaldım). Annemle evlenmeyi düşünen Hail Bey ofisteki masanın arkasındaydı. Kıdemli subaylara benzeyen iki adam da oturuyordu. Hail Bey ayağa kalkıp ihtişamlı masanın arkasından çıkıp gülümseyerek ve ellerini açarak bana doğru yaklaştı. Diğer iki kişi de ona saygılarından ayağa kalktı.

Bu ofisteki her şey gösterişli idi. Masanın yanı sıra mobilyası, kitaplığı, elektronik cihazları, perdeleri, boyaları ve avizeleri son derece mükemmeldi ve üstün bir zevk ve zarafeti yansıtıyordu. Her üç adamın yüz ve kıyafetleri de oldukça şık ve zarifti. Düzgün yapılı, iyi tıraşlı idiler ve pahalı parfüm kokuları adamlardan yayılıyordu. İpek kravatları vardı, Hail Bey ise ceketinin üst cebine kravatının renginde bir mendil koymuştu.

Bana sarılıp yanaklarımı üç kez öptü, sonra elimi tutup tokalaşırken bir yandan hoş geldin sözleri söylüyor, diğer yandan beni o iki adamla tanıştırmak için şöyle diyordu:

– Fethi Bey, albay (...) Binbaşı (...) ile tanış.

Güzel bir tanışma faslından sonra beni masaya yakın bir koltuğa oturmam için buyur etti. Tam oturmak üzereyken o iki kişi bazı işleri nedeniyle gitmek için izin istediler ki bu da önceden planlanmıştı. Tekrar tokalaştık, karşılıklı gülümsedik ve tekrar buluşmak temennisiyle çıktılar. Oturur oturmaz Hail Bey beni tanıdığı için ne kadar mutlu olduğunu, uzun bir süreden beri tanışmak istediğini, tüm kitaplarımı okuduğunu, televizyon programımı takip ettiğini ve bu türden daha başka şeyler söyledi. Düşündüğümden daha zarifti. Konuşması sırasında sürekli salladığı sağ elinin serçe parmağında altın bir yüzük bulunuyordu. Gömleğin yakası ustaca kıvrılmış, son moda kravatı düzgün bağlanmıştı. Her şey prestiji ve kendine güveni yansıtıyordu. Ancak kırsal profili, göstermeye çalıştığı imajı zedeliyor olsa da neticede bu önemli değildi.

Pahalı purosunu altın bir çakmakla yaktıktan sonra konuşmaya başladı:

– Anneniz Ratibe Hanım nasıl?

– Çok iyi!

– Az önce onu aradığımda seninle konuştuğunu söyledi.

– Evet, hakkınızda bir şeyler söylemişti.

– Onayladığınızı umarım.

– Onayımı mı istiyorsun?

- Elbette! Sen onun tek ve ilk oğlusun, senin onayın beni gerçekten mutlu eder.

Emniyet müdürlüğünde değil de düğün evindeki gibiymişçesine benimle gayet doğal bir şekilde konuşuyordu. Açıkçası bundan hoşlanmadım ve yaşananları hiçbir şekilde anlamlı bulmadım. Böylesi bir anda duygularımı ve düşüncelerimi öne almadan sadece aramızda geçen bu diyalogu kaydedeceğim. Kendisine sordum:

– Hail Bey tanışmak için bundan daha iyi bir ortam bulamadınız mı?

– Bundan daha iyi bir ortamda tanışmayı arzu ederdim. Ancak anladığım kadarıyla işlerin planladığınız gibi olmasını ayarladınız. Lütfen bana gerçeği söyleyin, annemden başka benden ne istiyorsunuz?

Güldü çünkü içinden geçenleri biliyordum. İkna edici bir cevap bulabilmek amacıyla zaman kazanmak için purosunu içine çekip dumanına üfürdü. Çavuş Nuri'nin pençesinden kurtardığı için kendisine teşekkür etmemi bekliyordu. Kendi kendime sordum: Bu insanlar nasıl düşünüyor? Neden görüşmeden önce beni küçük düşürmek istedi?

Sanırım, annemin evinden çıkar çıkmaz beni durduran devriyeden adımı duyduktan sonra gidişatı böyle yönlendirmek istedi. Nitekim devriyeden buraya getirilmemi, sonra parti binasındaki yoldaşlardan da kimliğimi buraya getirmelerini talep etmişti. Masasından kalkıp karşıma oturarak:

– Annenden başka senden ne isteyebilirim? Dost olalım istiyorum.

– Siz emniyet mensupları tuhaf insanlarsınız. Benimle annemin evinde tanışıp dostluğunu da gösterebilirdin. Ama sen emniyet dünyandan çıkamıyorsun. Kendi şartlarına göre dostluğunu dayatmak için insanları tutukluyorsun. Şartlarını bilmiyorum, lütfen söyler misiniz şartlarınız nelerdir? Hangi dostluktan bahsediyorsunuz?

– Bir başka kişi olsan ve bu sözler ağzından çıksaydı seni tutuklardım.

– Elbette öyledir. Ama lütfen bana cevap verir misiniz?

– Şartlarım, muhalifliği bırakman. Artık sen benim yakınımısın ve davranışların nedeniyle sana eziyet etmek istemiyorum.

– Muhalif birinin annesiyle evlilik yapmayı kendine nasıl yakıştırıyorsun?

– Kendime bunu yakıştırıyorum çünkü sen muhalifliği bırakacak ve memnun olduğum biri olacaksın.

– Öyleyse bundan eminsin?

– Evet, sen iyi bir adamsın ve iyi bir ailenin çocuğusun.

Karşımdaki koltuğa oturdu, ayakkabısının altı girişe bakacak şekilde bacağını dizinin üstüne koydu. Kasabasını terk ettiğinden bu yana bir hayli kilo almış, bu oturuşuyla iktidara daha yakın bir adam hâline gelmişti. Giydiği çorapların kıyafetiyle uyumlu olmaması köylülüğünü ifşa ettiğini gözlemledim. Kendisini çözdüğümü anlayınca ayağını indirdi ve çoraplarını masanın ve iki koltuğun altına gizledi. “Akraban olduktan sonra muhaliflikten vazgeçmediğim takdirde neler olacağını bana gösterdin, öyle değil mi?” diye sorunca beni şöyle cevapladı:

– Sen zeki bir yazarsın.

– Akıllı durur, iyi kalpli olur, senin için ideal bir akraba hâline gelirse ne olacak?

– Seni ödüllendireceğiz. Bak, benim sana ihtiyacım var.

– Nasıl?

- Bizim medya kurumlarımızdan birine seni yönetici yapacağım. Haydi, bunu bir düşün. Bizden biri olabilecek ve yazarlığa geri dönebilecekken niçin muhalif olduğun için susmak zorundasın ki?

– Çünkü ben eğitilmiş biriyim.

– Muhalif olmanın eğitilmiş olmanın tabiatında olduğunu mu söylemek istiyorsun?

– Sen olguları farklı adlandırıyorsun, ben muhalif değilim, sadece yaşananlardan hoşlanmıyorum.

– Hoşlanmıyor musun? Bu boş bir söz çünkü yaşananlar tabiat kanunu. Benimle yönetime gel, hem bizi hem de yaşananları en iyi şekilde seveceksin. Yeni kitaplar yayımlayacaksın ve iyi paralar kazanacaksın. Hayatın tadını çıkarsana be adam!

– Yaptıklarınızı güzel göstermem için beni satın almak mı istiyorsun?

– Kültürlülerin sözü.

– Öyleyse sen benim, zindanın sessizliği ile yönetimin gürültüsü arasında bir seçim yapmamı istiyorsun.

– Senin için mezarın sessizliğinden endişe ediyorum.

Böyle deyip yüzünü tavana doğru kaldırdı ve purosunu çekmeye başladı. Bir süre bu hâlde kaldı, ben de söyleyecek bir şey bulamayıp ona bakıyordum. Mezar kelimesini, tehdide daha yakın özel bir tarzda telaffuz etmişti. Arzulanan sessizliğin aynı olduğunu hissetmişim, ister hapiste ister mezarda olsun. Zaafa düştüğümü veya içimden zayıflığımı hissettiğimi sanmasın diye ağızdan tek kelime çıkarmaya korktum. Bana dönüp baktığında ağzında sahte bir gülümse vardı. Sesine gizemini ifşa eden bir ton katarak ama aynı zamanda bana tehdit edici bir bakış atarak şöyle dedi:

– Dinle Fethi Bey. Sana açık olacağım ve sen de bu mesele gece evinde iyice düşün. Zaim seni istiyor. Korunun dışında şarkı söylemeni de sessiz kalmanı da istemiyor. Zaim’in sana ihtiyacı var, Annen Ratibe Hanım’la karşılaştığımda seninle akraba olmayı ve dolayısıyla bizimle çalışmaya çağırmayı uygun gördüm. Bildiğin gibi “Dr. K” bir ay önce öldü ve yeri boşaldı, senden başka onun yerini dolduracak kimse de yok. Çarşamba günü annenle evleneceğiz, bizatihi Zaim nikâh töreninde şahitlik yapacak. Düğünde onunla karşılaştığında seninle konuşacak ve sarayda kendisiyle buluşmaya gelmeni isteyecek ve orada seni “Dr. K”nın makamına tayin edecek.

– Bunların tümünü reddedecek olursam ne olur?

Gizemini ifşa eden ses tonunu bırakıp tehdit edici bakışını koruyarak:

– Acele etme. Önünde üç değil, iki seçenek var. Kendi ifadenle yönetimin gürültüsü ya da sessizlik. Sessizlikle neyi kastettiğimi sen bilirsin.

– Ama ben şimdi sessizlik içinde yaşıyorum.

– Şu an yeni bir aşamadayız, anneni unutma.

– Neden onu konuya dâhil ettiniz?

Kötü bir niyetle kastettiğini vurgulamak istercesine:

– Biz birbirimizi seviyoruz ve iki seçenekten biri hâline geldi.

– Ne kastettiğini anlamadım.

– Anlayacaksın, dinle. Sana dediğim gibi ya bizimle çalışırsın ya da tam bir sessizlik.

Ya annenle evlenirim ya da onu nikâhlarım. Sen ise onunla evlenmek ile “annenle nikâhlanmak” arasındaki farkı biliyorsun.

Arkaya doğru yaslandım ve bu defa da ben tavana bakmaya başladım. Lanet herif, demek oyun bu imiş. Kalbim çok hızlı çarpıyordu, boğuluyor gibiydim ve bu adamın nefesiyle kirlenmemiş temiz bir hava almak istiyordum. Gözlerimden yaş gelmesinden korktuğum için gözlerimi kapadım ve buradan kaçmaya, ağlayabileceğim sakin bir yere gitmeye karar verdim. Gözlerimi açtığımda onun kalkmış ve kimliğini bana uzatır hâlde buldum. Dedi ki

– Eve dönmek güzel olur. Bu senin kimliğin, bu da benim kartım. Beni aramak istersen yarın akşam cevabımı bekleyeceğim.

İkisini alıp kaktım. Dönüp hemen uzaklaştım, onunla tokalaşmaktan kaçındım ve çıktım.

Emniyet binasından yürüyerek uzaklaştım. Arabaya binmek istemedim çünkü Hail Bey’den duyduklarımın sonra nereye gideceğimi bilmiyordum. Kafam karıştı ama düşünemeyecek bir hâlde olduğumu fark ettim. Aklım âdeta iptal olmuş, kafamda boşluktan başka bir şey kalmamıştı. Hail Bey’in önüme koyduğu ve her ikisi birbirinden kötü olan iki seçeneği düşünmekten kaçıyordum. Ya bu ya o, orta bir çözüm yok. Neden beni kendimle ve sessizliğimde yaşamaya terk etmiyorlar ki? Sessizliğimin onlara ne zararı var? Bana ya yönetimin gürültüsü ya da mezarın sessizliği dedi. Mezar, sakin ve sessiz bir yer. Hail Bey bir başka şeyi kastetmemiş olsaydı orayı tercih ederdim. Annemi planına dâhil ederek alçak bir tuzak kurmuştu.

Bir anda kendimi Semira’nın oturduğu binanın yanında buldum. Oturma odasının lambası yanıyordu. Vakit geç olmasına rağmen yanına çıkmaya karar verdim, saat gece on ikiyi

geçmişti. Meseleyi bu şekilde açığa çıkınca Ebu Nevvas Restoranı'nda o yoldaşla randevum konusunda ise artık istekli değildim. Zira Hail Bey çok açık ve netti.

Kapı deliğinden baktıktan sonra Semira kapıyı açtı. Kendisini çok az ziyaret eden biri olarak bu vakitte gelişime şaşırmişti:

– Fethi?... Anneme bir şey mi oldu?

Korkudan göğsünü tutuyor ve asılı olan koluma bakıyordu.

– Rahat ol, evinizin yanından geçiyordum, oturma odasındaki lambanın yandığını görünce yukarı çıkmaya karar verdim.

Sözlerimden daha ziyade yüz ifadelerimden dolayı rahatlayınca içeri girmemi istedi ve oturma odasına oturduk. Muhtemelen videoda bir film izliyordu. Yanıma oturmak için hemen filmi kapattı ve kısık bir sesle sordum:

– Kocan nerede?

– O uyuyor, uyandırmamı ister misin?

– Hayır, Allah'a şükür ki uyuyor. Annemiz hakkında seninle konuşmak istiyorum ve konuşmamızı duymasını istemiyorum.

– Ne olmuş annemize?

– Biliyorsun çarşamba günü evlenecek yani iki gün sonra.

Gülümsedi, sonra eğilip odanın ortasındaki masayı düzeltti. Annemin evlenmesi güzel bir şeydi, Hail Bey'in sözlerinden anladığım gibi bir kurgu olmasaydı.

– Evet, biliyorum. Sen buna karşı mısın?

– O özgür. Onun bu konuda özgür olduğuna inanıyorum.

Uzunca bir süre sustum, Semira'ya ne söylemek istediğimden emin değildim. Bana sordu çünkü bir şeyleri gizlediğimi anladı.

– Peki, sorun ne? Neden seni endişeli görüyorum?

Aklım dağılmaya başladı ve bu labirentte geçirmem gereken yolun başlangıcında olduğumu fark etmeye başladım.

– Bu evlilik hakkında yeterince düşünme vaktin oldu mu?

– Her şey alelacele oldu.

– Ne zaman haberin oldu?

– İki gündür. Onu ziyaret ettiğimde bana söyledi. Senin için endişeliydi, onların seni sevmediğini senin de onları sevmediğini biliyor. Sonra dün beni telefonla aradı ve bu evliliğin senin için iyi olacağını söyledi. Yani senin iyiliğin için olacağını. Bunun nasıl olacağını sorduğumda Hail Bey’in bunu seninle konuşacağını söyledi.

Sanki onaylıyormuşçasına başımı salladım. Ama içimden endişemi ona aktarabilmek için uygun bir yol arıyordum. Dedim ki

– O, annemi sevmiyor.

Bana kim olduğunu sorunca “Hail Bey!” dedim. Bana şöyle cevap verdi;

– Ona âşık olduğunu düşünen bu aptal da kim. Annem bile buna inanmıyor. Fakat herhâlde Hail Bey, devlette yükselip önemli bir kişi hâline geldikten sonra münasip bir kadınla evlenmek istiyor. Annem de merhum babamızın ölümünden sonra bir kocasının olmasını istiyordu.

Daha sonra gülererek kendisini evlenme yaşında bir genç gibi hissediyor diye ekledi.

Ne güldüm ne de gülümsedim. Ama ona gerçeğin bir kısmını anlattım:

– O beni önemsiyor, kendileriyle yani yönetimle çalışmamı istiyor.

Semira güldü, alkışlayarak ve benimle alay ederek:

– Sen hoş bir adamsın Fethi. Ne var bunda? Seninle aralarını düzeltmek istiyorlar. Hail Bey damadımız olacak, sen de oğlu sayılacaksın. Kendine gel be adam, gerçekçi ol.

– Onlarla iş birliği yapmamı mı istiyorsun?

– Neden olmasın?

– İtibarımdan endişe etmiyor musun?

– Hangi itibar? Sen Hail Bey’i deyyus mu sanıyorsun. O yönetim adamıdır ve tüm insanlar onun dostu olmaya çalışıyor. Sen kimden korkuyorsun?

– İnsanların saygısından.

– Kimin umurunda?

– Onların altlarını temizlememi istiyorlar.

– Ne var bunda? Sen olmasan bir başkası olacak. “Dr. K”ya bak. Ölmeden önce insanlar onun konumuna gıpta etmiyorlar mıydı? Öldüğünde onun için şahvari bir cenaze töreni düzenlendi ve millî kütüphaneye ismi verildi.

– Onun yerini almamı istiyorlar.

Ellerini göğsünün üzerinde birleştirdi, kalktı ve beni öperek:

– Sen delisin. Gerçekten delisin. Başına bir bela gelmiş gibi oturmayıp, gelerek bana bu haberi müjdelemeliydin.

– Ben fırsatçı değilim, fırsatçıları da sevmem.

– Bana söyler misin, sana göre fırsatçı kimdir? Gerçekçi ol, dünya değişiyor Fethi kardeşim. Herkes Zaim’e yakın olmaya çalışıyor. Sen ise şu anda suskun ve açsın. Bana bak (sesini kısarak ve odanın girişine bakarak), sen de benim gibi duruma adapte olmalısın. Şehirdeki en aptal adamla evlendim. Onu zeki yapmaya çalıştım ama başaramadım. Huzur içinde yaşamak için kendimi ondan daha aptal veya en azından onun gibi aptal olduğumu göstermeye çalıştım.

– Bana yakın olan insanların gözünden düşeceğim.

– Luma’yı mı kastediyorsun? O da senin gibi deli. Senin için ondan daha güzel bir eş aramanın vakti gelmedi mi?

– Ben onu seviyorum, o da beni seviyor

– Güzel, o seni seviyorsa senin yararını gözetmelidir. İki kelime ile düşüncemi söyleyebilir miyim? Sıkılmaya başladığım hâlde konuşsun diye başımı salladım:

– Benim gibi yap, aptallar arasında sen de aptal ol.

– Senin maksadını anlıyorum ama onlar aptal değil.

– Olanları görmüyor musun? Herkes saçma sapan yürüyüşlere katılmak için sokağa çıkıyor. Slogan atıp mutlu oluyorlar. “Cemaatin delirmişse aklının sana faydası kalmaz.” Haydi, yürüyüşlere katılıp Zaim lehine slogan atmanın vakti geldi. Aksi hâlde seni ayaklarının altında ezerler.

– Gürültüye dayanamıyorum.

– Yürüyüşlere çıkma imkânın varken sen sessiz kalıyorsun. Yine kulaklarına pamuk da tıkayabilirsin. Ayrıca sen son çıkan şu fıkrayı işittin mi?

Konuşmasını komik bir fıkra ile bitirdi. Onun hatırı için gülümsedim ve gitmek için kalktığımda yemek yedirmeden beni bırakmak istemedi. Mutfağa geçtik ve komiklik yaparak gönlümü fethetti, yemek ısıtmaya başladı. İştahımı açmak için peş peşe espriler yapmaya devam etti. Çay içerken de kocasıyla ilgili son espriyi anlatıyordu. Birilerine saf bir kadınla evlendiğini ama daha zeki bir kadına layık olduğunu anlatmış kocası.

Yüksek sesle gülüyorduk. Gülüşmelerimiz kocasının uyanmasına neden olmasın diye mutfağın kapısını kapattı. Biz çay içerken onun bitmez tükenmez fıkralarına gülüyorduk. Semira, dertlerimi alıp götürdü, beni çok güldürdü. Aniden kapı açıldı ve eniştem görüldü. Aptal yüzünde dehşet alametleri vardı. Ona selam verdim ve hızlı bir şekilde kapıya yöneldim, artık vakit çok geçti.

Bir müddet daha kalmam için beni ikna etmeye çalıştı ise de ben özür diledim ve çıktım.

Bir taksi tuttum ve şoföre evimin adresini verdim. Yolun ortasına vardığımızda ondan Luma'nın evine yönelmesini istedim. Luma kapıyı bana açtığında saat iki buçuktu. Uyuduğu için sıkılmışım ama beni beklerken kanepede uyuyakaldığını vurguluyordu. Sabaha kadar konudan hiç bahsetmemeye karar verdim çünkü yorgundum. Ona sarılıp uyumayı umuyordum. Fakat başıma neler geldiğini, özellikle de koluma ne olduğunu anlatmam için ısrar etti.

Yatağa girip bir yanda onun sıcaklığı ve teninin hoş kokusu, diğer yanda daireye, binaya ve şehre çöken sessizliğin etkisiyle ona her şeyi anlattım. Bugün yaşadıklarımın hepsini anlattım. Konuşmanın ortasında kollarımdan ayrılıp yatağın üstünde bağdaş kurarak oturdu. Ben konuşurken yüzümü görmek istiyordu. Sonra sordu:

– Peki, ne yapmaya karar verdin?

– Bilmiyorum... Kafam karışık. Senin görüşünü öğrenmek istiyorum. Hail Bey'in isteğini kabul mü edeyim, yoksa ret mi edeyim? Reddettiğim zaman anneme ne olacak? Bize ne olacak? O kadar yorgunum ki kendi evime gidip orada yatacaktım ama buraya gelmeyi tercih ettim. Yüksek sesle düşünmeye ihtiyacım var.

Uzunca bir süre sustuk. Ben onun tepkisini beklerken o da konuşmamı bitirmemi bekliyordu. Beni bir huzur kapladı, ben sabaha kadar sessiz kalalım istedim. Ama sessizlik onu yorduğu için bana cevabını tam olarak bildiği bir soru yöneltti:

– “Dr. K” ne yapıyordu?

– Her şeyin yolunda gittiği hususunda insanları ikna ediyor, Zaim'i öven şiirler ve kahramanlık hikâyeleri yazıyordu. İnsanlara beyazın siyah, siyahın beyaz olduğunu gösteren devasa bir medya makinasını yönetiyordu. Çöp yığınlarını çiçeklerle dolu bir çayırın altında yok ediyordu.

Gözlerinin yaşardığını gördüm, bana ne yapmam gerektiğini söyleyeceğine ağlayarak bana sordu:

– Lütfen söyle, ne yapacaksın?

Kalkıp ona sarıldım. Gözlerindeki yaşları içmek için gözlerini öpmeye yönelirken ona “İşte bunu yapacağım!” diye fısıldadım.

Terlemiş vücudu titrerken, hıçkırarak ağlayıp bana daha fazla sarıldı. Onu delicesine öptüm, sevgi her zaman benim de onun da sığınağı olmuştu.

O gece uyurken tuhaf bir rüya gördüm. Güvenlik elemanlarının geldiklerini Luma ile beni aldıklarını ve bizi lüks otellerden birisine götürüp bir odaya hapsettiklerini gördüm. Bir anda duvar aynı büyüklükte bir pencereye dönüştü. Diğer odadakiler bizi görmeden orada neler olduğunu görüyorduk. Annem gelinlik kıyafeti ve elindeki gül demeti ile odaya girerken diğer eli ise Hail Bey'in kolunda idi. Düğün töreninden geldikleri belli oluyordu. Hail Bey pencereye baktı ve ne yapacağını görmem için bana işaret ettikten sonra annemin elbisesini yırtmaya koyuldu. Ardından da şiddetli bir şekilde onu yatağa attı ve tecavüze koyuldu.

Bu vahşinin iğrençliklerinden annemi kurtarmak için sandalyeyi alıp camı kırmak istedim ama Luma beni tuttu ve bana engel oldu, sonra da annemi işaret etti. Kendisine yapılanlardan zevk alıyor hatta zevkten bağıriyordu. Hail Bey şaşkın bir şekilde üzerinden

kalktı, hem ona hem de pencereye bakar oldu çünkü annemin tepkisi onu rahatsız etti. Yataktan kalktı ve onun kendisine gelmesini istedi ama annemi kötü bir şekilde kendisinden uzaklaştırdı. Daha sonra pencereye yaklaştı ve yumruğu ile bizi tehdit etmeye başladı. Planının tersyüz olması ve başarısızlığından dolayı öfkelenildi. Annem ona yaklaşıp kendisine doğru çektiğinde tekrar onu itekledi. Ardından odadan çıkıp sövüp sayarken annem kendisine dönmesi için üzerindeki yırtık elbisesi ile onun peşine takıldı.

Bu esnada ben ve Luma, rüyada olduğumuzu ve yataktan düşünceye kadar güldüğümüzü de gördük...

SONUÇ

Nihâd Sîrîs'in kaleme aldığı *eş-Şamtu ve 'ş-Şaḥabu* romanının üslubu, olayları ele alış tarzı, konusu, kullandığı dil ve bakış açısı yönlerinden incelendiğinde bu roman için George Orwell'in *1984*'ünün Doğu versiyonu da diyebiliriz.

Sessizlik ve gürültüyü okurken yazarının kimliğini ve milliyetini bilmeden gözlerimizi kapatıp, bir an düşündüğümüzde hem yaşana bilirliliği açısından bulunduğumuz coğrafyada hem de yazın dünyasında George Orwell'in *1984*, Huxley'in *Cesur Yeni Dünya*'sının daha reel bir yansımalarının karşımıza çıktığını görürüz. Her ne kadar Orwell'in korkularının daha ütöpik, Sîris'in yazdıklarının coğrafyanın yapısı itibarıyla daha gerçekçi olduğu görünse de her iki romanda da dayatıcı gücün (Büyük Birader-Lider) kutsallaştırılması, sorgulanamaz olması ve bunlara koşulsuz itaat edilmesi, rejimin başındakilerin fotoğraflarının birçok yerde asılı olması, *1984*'te "Büyük Biraderin (Liderin) gözü üstünüzde!" ibaresiyle Tanrı'nın insanları her an görmesi inancının Büyük Birader ve Lidere atfedilmesi, bir karşı duruş olarak seksin kullanılması yapı ve konu itibarıyla iki kitabın benzeşen yönleridir. İnsanlığın ortaya çıkmasından beri var olan otoriter ve diktatör rejimler ne yazık ki günümüzde de varlıklarını sürdürmektedir. Bu nedenle gerek *1984* gerekse *eş-Şamtu ve 'ş-Şaḥabu* (Sessizlik ve Gürültü) romanları insanlık var oldukça güncelliğini yitirmeden okunmaya devam edecek gibi görünüyor.

Nihad Sîris, el-Cezîra'da yayımlanan röportajında romanını kaleme almasıyla ilgili olarak "*Halep'te halka açık parkın duvarında tam olarak kadın doğum hastanesinin önünde Zaim'i yücelten şarkılarla gürültü yapan kocaman bir hoparlör gördüm. Hoparlörün tam karşısında hastanenin odalarından biri ve o odada yeni doğan bir bebek vardı. O anda hastanede yeni doğan bebeğin sessizliği karşısında hoparlörden çıkan sesler, müzikler ve şarkıların sözlerinin ne kadar saçma olduğunu fark ettim. Söz konusu o an korkutucuydu ve tam olarak o korkutucu anda eş-Şamtu ve 'ş-Şaḥabu romanını yazmaya karar verdim. Sessizlik bizim ve gürültü onların.*" sözlerini sarf etmiştir. Bu sözlerden hareketle yazarın, içinde bulunduğu toplum ve toplumsal sorunlara duyarsız kalmadığı, halkın aydınlanması için çabaladığı görülmektedir.

Sîris, *eş-Şamtu ve 'ş-Saḥabu* romanıyla zıtların arasındaki ilişkiden yola çıkarak, katlanmak zorunda olduğu rejime ve sonrasında ait olduğu topluma eleştiri getirmektedir. Romanın başkahramanını da kendisi gibi yazar olarak belirleyen Sîris, kahramanın bir gün

içinde şahit olduğu lideri periyodik olarak öven mitinglerde çıkan gürültü, slogan ve kendini kaybetmiş kalabalıkları anlatmakta, tasvip etmediği bu sisteme başkaldırı olarak sessizliği tercih etmektedir.

İroniyi karşıtlıklar üzerinden kuran Sîrîs, Batı ve Doğu arasındaki farklılıkları da romanına taşıyarak, sisteme ve topluma eleştiri getirirken aşkı ve cinselliği de bir karşı duruş olarak ele almakta, sevgilisi ile olan ilişkisinden ayrıntılar aktararak Doğu'ya özgü “seksten bahsedilmesini hatta seksi ayıp ve günah” gören anlayışa karşı duruşunu da ortaya koymaktadır.

Müziğin bile askerî marş formatına bürünmesini emreden liderin, eğlenmeyi, düşünmeyi baskılayan rejimini doğuran toplumun değişimini, geri bırakılışını, geri bırakılması sürecini de aktaran Sîrîs, lidere biat etmek zorundan kalan insanlar arasında hâlâ doğruyu gören, kendisini eleştirse de saygı duyan insanları resmederek umudu da romanında canlı tutmaktadır.

Rejimin ve liderin bütün disiplinleri kendi bekası için dönüştürme çabasını gözler önüne seren Sîrîs, muhalif olmasına rağmen rejimin kahramanı olan yazar gibi akıllı insanlara ihtiyaç duymasını da aktarmakta ve aklın, fikrî ilerlemenin, sağlıklı düşüncenin, farklı fikirlerin her sistem için gerekli olduğunun altını çizmektedir.

Türkiye'nin iç içe olduğu, ortak geçmişe sahip olunan bir coğrafyada geçen olay, tamamen aynı şartlarda taşınmasa da darbeler yaşayan Türkiye'de şahit olunan süreçlere fazlasıyla benzemektedir. Bu anlamda günümüz dünyasına ışık tutacak çarpıcılıktaki *eş-Samtu ve 'ş-Şaḥabu* romanında bir nebze de olsa kendi tarihimizden yansımalar bulunmaktadır. Sadece darbeler ve sonrası süreç değil; neredeyse her yıl bir seçim yaşayan, seçimin görsel ve işitsel gürültüsüne maruz kalıp huzuru sessizlikte arayanların da seveceği kitap, ironisiyle okuyucuyu gülümsetirken gerçekliğiyle akıllara durgunluk vermekte; aydınlatıcı anlatım, fikir ve olay kurgusuyla toplumu yönlendirici bir nitelik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akün, Ömer Faruk, “Divan Edebiyatı”, *T.D.V.İ.A.*, IX. Cilt, 1994, s. 389-427.
- Arı, Ahmet, “Fars Şiiri mi? Farsça Şiir mi? Klasik Türk Şiir Geleneğinin Oluşumu ve Sınırları Hakkında Düşünceler”, *Bilig, Bahar*, 2003, Sayı 25, s. 175-203.
- Boullata Issa J., “Contemporary Arab Writers and the Literary Heritage”, çev. Eyüp Tanrıverdi, *International Journal of Middle East Studies*, XV. Cilt, no. 1 (Şubat 1983), s. 111-119.
- Canyurt, Dilek, “Esad Rejimi Neden Yıkılmadı: Temel Dinamikleri ve Stratejileri”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 1, 2018, s. 19-33.
- Çinkılıç, Recep, “İhsân Abdu'l-Ğuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği”, *Türk İslâm Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Mart 2015, Yıl: 2, Sayı: 2, s. 167-223.
- Çinkılıç, Recep, “Arap Baharı ile Modern Arap Romanı Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Değerlendirme: Mısır Örneği” *Filoloji Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler, Gece Kitaplığı*, Ankara, 2019, s. 55-78.
- Çinkılıç, Recep, "Mısırlı Yazar İhsân Abdu'l-Kuddûs'un Romanlarında Kadın-Erkek İlişkileri", *I.Uluslararası Bilimsel Ve Mesleki Çalışmalar Kongresi*, Ürgüp/NEVŞEHİR, 27.11.2017, s. 754-762.
- Çinkılıç, Recep, Necîb el-Keylanî'nin "Kulûbu'n-Nisâ" ve Hakan Şenocak'ın "Naj" Adlı Hikâyelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi*, Bildiriler, Kırıkkale, 2013, s. 685-698.
- Dağ, Ahmet Emin, *Suriye Bilad-ı Şam'ın Hazin Öyküsü*, İHH Yayınları, İstanbul, 2013.
- Dikici, Sema Tuğçe, *3F: Fado, Fiesta, Futbol: Futbol, Siyaset ve Tribün Üzerine*, Sinemis Yayınları, Ankara, 2015.
- Durmuş, İsmail, “*Transkripsiyon*”, *TDVİA*, XLI. Cilt, 2012, 306-308.
- el-Faysal, Semar Ruhi, , *er-Rivâye el-‘Arabiyye: el-Binâ’ ve’r-Ru’yâ*, Menşûrâtu İttihâdi'l-Kuttâbi'l-‘Arab, Şam, 2003.
- Er, Rahmi, “Roman-Arap Edebiyatı”, *TDVİA*, İstanbul, 2008, Cilt 35, s. 164-166.
- Fuller, Graham E., *Türkiye ve Arap Baharı*, Eksi Kitaplar, 3. Baskı, Ankara, 2017.

- Hatib, Husam, *Rivâye Tahtê'l-Micher*, Menşûrâtü İttihâdi'l-Kuttâbi'l-'Arab, Şam, 1983.
- İnce, Erdal, “Suriye’de Baas Rejiminin Kuruluşu ve Türkiye”, *Tarih ve Günce Dergisi*, Sayı 1, 2017, s. 261-280.
- Kabbani, Nizar, *Ben Beyrut*, çev. İbrahim Demirci, Hece Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2016.
- Karabela, Nevin, Ekşi, F., “Arap Edebiyatında Tarihî Romanın Ortaya Çıkışında Milliyetçi Düşüncenin Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2015/2, Sayı: 22, s. 185-202.
- Karaca, Taha Niyazi, *Sınırları Çizen Kadın İngiliz Casus Gertrude Bell*, Kronik Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2019.
- Karaismailoğlu, Adnan, “Kelile ve Dimne”, *TDVİA*, 2002, Cilt 25, s. 210-212.
- Kılıçbay, M. Ali, *Doğu’nun Devleti Batı’nın Cumhuriyeti*, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.
- Önal, Mehmet, “Edebî Dil ve Üslûp”, *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 36, 2008, s. 23-47.
- Odacıoğlu, Mehmet Cem, *Filoloji Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2019.
- Orwell, George, *1984*, Çev. Celal Üstüer, Can Yayınları, 66. Baskı, İstanbul, 2019,
- Sîrîs, Nihâd, *eş-Şamtu ve’s-Şahabu*, Dâru’l-Âdâbi’l-Lubnânî, Beyrut, 2004.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 23. Baskı, İstanbul, 2014.
- Tülücü Süleyman, “Nizar Kabbani ve Eserleri Üzerine Notlar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 35, 2011, s. 27-28.
- Ulutürk, Veli , “Binbir Gece”, *TDVİA*, 1992, Cilt 6, s. 180-181.
- Usta, İbrahim, *Modern Suriye Şiiri Edebî Akımlar ve Temsilcileri*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2018.
- Ünal, Mustafa Cem, “Arap Baharı Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt16, No. 2, 2017, s. 147-170.
- Ünver, İsmail, “Mesnevi-Türk Edebiyatı”, *TDVİA*, Cilt 29, 2004, s. 322-324.
- Vekil, Sait, *el-Cesed Fî’r-Rîvayeti’l- ‘Arabîye el -Mu’âşıra*, Kültür Bakanlığı Kültür Sarayları Genel Müdürlüğü Yayınları, Kahire 2004.

Yazıcı, Hüseyin, “Suriye’de Kısa Öykü”, *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*, Sayı 19, İstanbul, 2011-2, s. 119-142.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Kur’an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Seda Yayınları, İstanbul, 2011.

İnternet Kaynakları

el- Kâtib Nihâd Sîris, *Eşdikâ'u'l-Kıssati's-Sûriyye*, Ekim 21, 2009, (Erişim) bit.ly/32bkTNI, 21 Haziran 2019.

“Faslı Taraftarlardan Zorba Yönetimlere Tezahüratla Tepki”, 18 Mart, 2019, (Erişim) bit.ly/2OD6HJr, 9 Eylül 2019.

“Hâricu'n-Naş”, *el-Cezîra*, 19 Mart, 2017, (Erişim) bit.ly/2VCWyhh, 18 Haziran 2019.

Hüseyn, Heysem, “Er-Rivvâî's-Sûriyy Nihâd Sîris: el-Edebu vesîletun li't-Tağyîr”, *el-Cezîra*, 18 Mayıs, 2013, (Erişim) bit.ly/2B8Hn5S, 11 Ekim, 2019.

Kamil, Riyad, “Neş'etu'r-Rivayeti's-Suriyye el- Hadîse”, *Divanu'l-'Arab*, 10 Eylül 2018, (Erişim) bit.ly/2B9oNeb, 14 Ekim 2019.

Süleyman, Nebil, “eş-Şamtu ve's-Şahabu Li's-Sûriyy Nihâd Sîris Rivâyetu'l-Ḥubb ve'd-Dîktâtûriyye”, *el-Hayat*, 2 Nisan 2005, (Erişim) bit.ly/2VBLWz6, 23 Haziran 2019.

Masas, Riyad, “er-Rîvaye es-Suriye Fî 'Âmehâ eş-şemânîn”, *eş-Şarku'l-Avsat*, bit.ly/2MEGDep, Ekim 10, 2017, (Erişim) 5 Eylül 2019.

“Modern 1984: Sessizlik ve Gürültü”, Nisan 28, 2016, (Erişim) bit.ly/32bkTNIbit.ly/32bk, 18 Haziran 2019.

Sîris, Nihâd, 3 Temmuz 2012, (Erişim) <https://nihadsirees.com>, 18 Haziran 2019.

“Sudan'da Siyasi Anlaşma” *Haber Fly*, 30 Ağustos 2019, (Erişim) bit.ly/2VBBelO, 9 Eylül 2019.

“Tearraf âlâ 5 Min Ebrez el-Rivâyâti's-Suriye”, *Şaut*, 28 Eylül 2017, (Erişim) bit.ly/319UQ8f, 22 Haziran, 2019.